

STRATEGICKÝ ROZVOJOVÝ DOKUMENT PRE ÚZEMIE MESTSKÉHO ROZVOJA RUŽOMBEROK – LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ (LIPTOV 2030)

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Liptovský Mikuláš do roku 2030

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Ružomberok do roku 2030

Integrovaná územná stratégia UMR Liptov 2030

Analytická časť

ANALYTICKÁ ČASŤ

1. VŠEOBECNÁ ANALÝZA

1.1. ADMINISTRATÍVNE USPORIADANIE A SÍDELNÁ ŠTRUKTÚRA

Z pohľadu administratívneho usporiadania bol región Liptov v stredoveku spolu s Oravou a Turcom súčasťou Zvolenskej župy. V 30-tych rokoch 14. storočia vznikla samostatná Liptovská stolica, ktorá existovala až do 20. storočia. V roku 1677 sa Liptovský Mikuláš stal jej trvalým sídlom, čo ovplyvnilo jeho ďalší rozvoj, výstavbu, spoločenský a priemyselný rozmach.

Dnes je región Liptov administratívne rozdelený na dva okresy (okres Liptovský Mikuláš a okres Ružomberok) a je súčasťou Žilinského samosprávneho kraja. **S rozlohou 1341,03 km² je okres Liptovský Mikuláš najrozsiahlejším okresom Žilinského kraja, jeho rozloha zaberá 19,7% rozlohy kraja. Okres Ružomberok má rozlohu – 646,83 km².**

Prirodzený región Liptov tvoria 3 mestá (Liptovský Mikuláš, Liptovský Hrádok a Ružomberok) **a 78 obcí, z čoho 54 obcí (69%) administratívne spadá pod okres Liptovský Mikuláš.**

V roku 2020 sa predstavitelia miest Ružomberok a Liptovský Mikuláš dohodli na vytvorení územia UMR v oblasti Liptova s cieľom získať podporu špecifickej alokácie z ERDF pre programové obdobie 2021-2027. Po sérii stretnutí so zástupcami miestnych samospráv a socioekonomických partnerov spadajúcich do príslušného územia bolo podpísané MEMORANDUM O SPOLUPRÁCI na príprave Integrovannej územnej stratégie udržateľného mestského rozvoja „Ružomberok – Liptovský Mikuláš“.

Územie UMR predstavuje špecifický strategicko-plánovací región. V tomto dokumente sa UMR RK-LM označuje aj pomenovaním UMR Liptov. UMR Liptov tvoria katastrálne územia miest Ružomberok a Liptovský Mikuláš a týchto navzájom katastrálne susediacich obcí:

1. Obec Likavka
2. Obec Lisková
3. Obec Turík
4. Obec Liptovská Teplá
5. Obec Bešeňová
6. Obec Štiavnička
7. Obec Liptovské Sliače
8. Obec Ivachnová
9. Obec Bobrovník
10. Obec Demänovská Dolina
11. Obec Galovany
12. Obec Gôtoľany
13. Obec Liptovská Sielnica
14. Obec Liptovský Trnovec
15. Obec Vlachy
16. Obec Prosiek

Jadrové mestá sú Ružomberok a Liptovský Mikuláš a majú v UMR Liptov rovnocenné postavenie.

Obe mestá sú z hľadiska platnej Koncepcie územného rozvoja SR (KURS2011) klasifikované ako **centrá osídlenia druhej úrovne** ležiace na žilinsko-podtatranskej rozvojovej osi 1. stupňa. Spolu s mestom Dolný Kubín na Orave tvoria liptovskomikulášsko-ružomersko-dolnokubínske ťažisko osídlenia druhej úrovne. Svojou veľkosťou patria medzi **stredne veľké mestá** slovenského osídlenia.

Prvá písomná zmienka o meste Liptovský Mikuláš pochádza z roku 1286 a o meste Ružomberok z roku 1233 ako o mieste na dôležitej obchodnej križovatke európskeho významu.

Mesto Liptovský Mikuláš leží v nadmorskej výške 576 m.n.m. a administratívne sa skladá z **15 mestských častí**: Andice, Benice, Bodice, Demänová, Il'anovo, Liptovská Ondrašová, Okoličné, Palúdzka, Ploštín, Podbreziny, Stošice, Vitálišovce, Vrbica-Nábrežie, Staré Mesto a Svätý Štefan. Bezprostredne susedí s tromi obcami zaradenými medzi UMR Liptov: Liptovský Trnovec, Galovany, Demänovská Dolina.

Mesto Ružomberok leží v nadmorskej výške 494 m.n.m. a administratívne ho tvorí **6 mestských častí**: Hrboltová, Biely Potok, Černová, Vlkolínek, Rybárpole a Ružomberok-Staré Mesto. Bezprostredne susedí s tromi obcami zaradenými medzi UMR Liptov: Likavka, Štiavnička a Lisková.

Samosprávne funkcie v meste **Liptovský Mikuláš** vykonáva primátor mesta a dvaja zástupcovia primátora. V mestskom zastupiteľstve pracuje 25 poslancov. Pri mestskom zastupiteľstve pracuje 10 odborných komisií s členmi z radov poslancov aj neposlancov.¹ Problematika regionálneho rozvoja je agendou Komisie územného rozvoja a výstavby. Mestská rada bola vytvorená ako poradný orgán mesta. Mestský úrad v Liptovskom Mikuláši zamestnával k 31.12.2021 celkovo 241 zamestnancov, kým k 31.12.2015 to bolo 232 zamestnancov. V oblasti školstva je mesto zriaďovateľom: 11 materských škôl, 6 základných škôl, 1 detských jasí, 1 Základnej umeleckej školy, 1 Centrum voľného času. Mesto zriaďuje 5 organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti: 2 príspevkové organizácie (Verejnoprospešné služby mesta Liptovský Mikuláš a Informačné centrum mesta Liptovský Mikuláš) so 150 zamestnancami a 3 rozpočtové organizácie (Dom kultúry, Múzeum Janka Kráľa, Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb mesta Liptovský Mikuláš) so 48 zamestnancami. Mesto Liptovský Mikuláš je členom 13 partnerských organizácií: Oblastnej organizácie cestovného ruchu Región Liptov, Klastra Liptov, Euroregiónu Tatry, Združenia miest a obcí Slovenska, Združenia miest a obcí Liptova, Únie miest Slovenska, Spolku Martina Rázusa, Združenia MUDr. P. Straussa, OZ Živé námestie, OZ Liptovské droby, OZ Mikulášsky okrášľovací spolok, Združenia obcí – Cyklotrasa Liptovská Mara, Združenia obcí – Horný Liptov. Mesto k 1.1.2022 malo navrhnutý rozpočet na úrovni **32 miliónov EUR** v príjmovej časti, kým v roku 2015 to bolo 25,5 miliónov EUR.

Samosprávne funkcie v meste **Ružomberok** vykonáva primátor mesta a dvaja zástupcovia primátora. V mestskom zastupiteľstve pracuje 25 poslancov. Pri mestskom zastupiteľstve pracuje 7 odborných komisií s 57 členmi z radov poslancov aj neposlancov. Regionálny rozvoj je agendou Komisie pre územné plánovanie, výstavbu a dopravu. Mestská rada je funkčná a tvorí ju 5 poslancov mestského zastupiteľstva. Mestský úrad v Ružomberku zamestnáva k 31.12.2021 celkovo 89 zamestnancov a 33 mestských policajtov. K 31.12.2015 to bolo 84 zamestnancov a 35 mestských policajtov. Mesto zriaďuje 19 organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti v oblasti školstva: 10 materských škôl, 6 základných škôl, 1 ZUŠ, 1 Centrum voľného času, 1 detské jasle. Mesto má majetkovú účasť v 12 spoločnostiach, z toho v 8 obchodných spoločnostiach a 4 spoločnostiach nezapísaných v obchodnom registri: (1) Mestský basketbalový klub Ružomberok, s. r. o.; (2) Mestské lesy, s. r. o.; (3) Technické služby Ružomberok, a. s.; (4) Kultúrny dom Andreja Hlinku, a. s.; (5) Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a. s.; (6) Mestský futbalový klub, a. s.; (7) Bypo s. r. o.; (8) CZT Ružomberok, s. r. o.; (9) REGIÓN LIPTOV Oblastná organizácia cestovného ruchu; (10) KLASER LIPTOV Združenie cestovného ruchu; (11) Komunálne služby Mesta Ružomberok (príspevková organizácia); (12) Mestská knižnica Ružomberok (príspevková organizácia). Mesto Ružomberok je členom 6 partnerských organizácií: UMR Ružomberok Liptovský Mikuláš, MAS Dolný Liptov, Združenie miest a obcí Liptova, Ružomerské združenie mesta a obcí, ZMOS, Únia miest Slovenska. Mesto malo k 1.1.2022 navrhnutý rozpočet na úrovni **41 382 000 EUR** v príjmovej časti. V roku 2015 to bolo 17 443 400 EUR. Rok 2015 bol volebným rokom, kedy sa menilo zloženie MsZ, preto rozpočet bol plánovaný len minimálne, nakoľko plán investícií bol ponechaný na nové zastupiteľstvo.

1.2. PRÍRODNÉ DANOSTI REGIÓNU LIPTOV

Región Liptov leží na severe Slovenska a svojou severovýchodnou časťou sa dotýka slovensko-poľskej štátnej hranice. Má jednu z **najmalebnejších prírodných scenérií** v rámci Slovenska. Rozkladá sa v **Liptovskej kotline** ako západnej súčasti Podtatranskej kotliny na ploche 1987 km², pričom ho tvorí viacero dolinových celkov vychádzajúcich z Liptovskej kotliny smerom do Západných a Nízkych Tatier a Veľkej Fatry. Liptovská kotlina patrí k centrálnym karpatským vnútorným kotlinám, je odvodňovaná riekou Váh a obkolesená viacerými horstvami: na severe Vysokými Tatrami, Západnými Tatrami a Chočskými vrchmi, na severozápade Malou Fatrou, na juhu Nízkymi Tatrami a na juhozápade Veľkou Fatrou, čo tomuto regiónu vytvára výnimočné predpoklady pre **celoročný rozvoj cestovného ruchu**.

Podľa geomorfologického členenia Slovenska zasahuje územie Liptova do troch geomorfologických celkov v rámci fatransko-tatranskej geomorfologickej oblasti: Podtatranská kotlina (podcelok Liptovská kotlina), Nízke Tatry (podcelok Ďumbierske Tatry) a Veľká Fatra. Liptov je dostupný cez **tri horské sedlá**: Borové – Huty smerom od Dolného Kubína, Čertovica smerom od Brezna a Donovaly smerom od Banskej Bystrice.

V regióne Liptov pramení Čierny a Biely Váh, ktorých sútokom vzniká **najdlhšia rieka na Slovensku – rieka Váh**. Preteká územím oboch jadrových miest UMR Liptov. So svojimi prítokmi sa na západnom okraji intravilánu mesta Liptovský Mikuláš vlieva do **vodnej nádrže Liptovská Mara**, ktorej plocha hladiny dosahuje 21,6 km². Je najväčšou vodnou plochou v regióne Liptov. Priamo v meste Ružomberok sa do rieky Váh z južnej strany vlieva rieka Revúca. **Celkovo patrí územie Liptova k najvodnatejším oblastiam Slovenska.**

Región Liptov je bohatý na **minerálne a termálne vody**. Minerálne pramene sa koncentrujú pozdĺž tektonických zlomov na okraji Liptovskej kotliny a vytvárajú predpoklad dostatočného zásobovania územia pitnou vodou. Súčasťou prírodného bohatstva sú aj **bohaté geotermálne zdroje**, ktoré by vedeli byť významným udržateľným zdrojom energie pre región. Pri niektorých z nich vyrástli kúpeľné strediská: Liptovský Ján s najväčším zdrojom termálnej minerálnej vody s výdatnosťou 35 l/s, aquapark Tatralandia (v lokalite Ráztoky v katastrálnom území Liptovský Mikuláš), aquapark Bešeňová a kúpele Lúčky.

Voda formovala aj unikátny krasový systém Demänovských jaskýň. **Demänovský jaskynný systém**, vytvorený riekou Demänovkou na pravej strane Demänovskej doliny v Nízkych Tatrách, je v súčasnosti **najdlhšou speleologicky prepojenou krasovou sústavou**

¹ https://www.mikulas.sk/samosprava/zastupitelstvo/komisie_mestskeho_zastupitelstva_2018-2022/

na Slovensku. Dĺžka doposiaľ zameraných častí je 35,2 km. Pozostáva zo systému desiatich speleologicky prepojených jaskýň. Najvýznamnejšie z nich sú Demänovská jaskyňa slobody (8336 m) a Demänovská ľadová jaskyňa (2445 m), ktoré sú sprístupnené verejnosti.

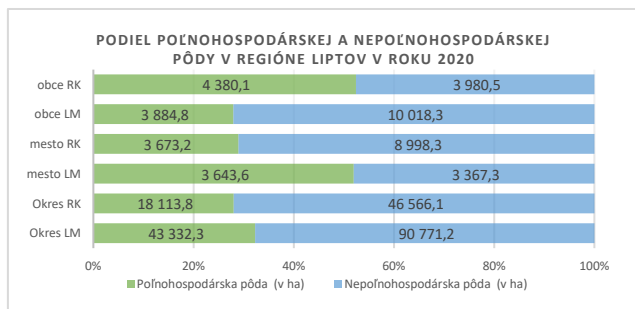
Vyššie 70% územia regiónu Liptov patrí pod veľkoplošné chránené územia, z ktorých do regiónu zasahujú až štyri národné parky. Prírodná atraktivita sa prirodzene odzrkadľuje aj v pestrosti a vzácnosti prírodných prvkov, flóry a fauny, ktorú treba chrániť. Rastlinné zloženie je usporiadané do niekoľkých výškových vegetačných stupňov: od oblastí polí a lúk po bukové a smrekové lesy (podhorský vegetačný stupeň), kosodrevinové porasty (kosodrevinový vegetačný stupeň), subalpínsky a alpínsky vegetačný stupeň. V extrémnych podmienkach alpínskych lúk rastie asi 300 druhov drobných odolných rastlín. Floristicky najbohatšie sú alpínske lúky na vápencoch Západných Tatier. Na rastlinstvo sú naviazané aj živočíšne druhy, ktoré tu nachádzajú potravu. V hustých lesoch žije veľa srnčej a jelenej zveri, diviakov, líšok, jazvecov, divých mačiek a drobných hlodavcov. Z väčších šeliem možno v Nízkych Tatrách stretnúť medveďa hnedého.

Pre unikátny krajinný pasienkový ráz je pozoruhodne zachovaným sídelným celkom tradičných zrubových domov **podhorská osada Vikolíneč**, ktorá je súčasťou mesta Ružomberok a v roku 1993 bola zapísaná do zoznamu **svetového dedičstva UNESCO**.

Územie Liptova je geomorfologicky členité, s **väčšími teplotnými rozdielmi**. Nižšie partie v doline Váhu patria do mierne teplej klimatickej oblasti s priemernou júlovou teplotou okolo 16°C a januárovou okolo -3°C. Okrajové a vyššie položené partie charakterizujú chladné klimatické oblasti, kde sa priemerná júlová teplota pohybuje od 10 do 16°C, v najvyšších polohách Západných a Nízkych Tatier neprevyšuje 10°C. Klimatické pomery v Liptove charakterizuje i počet letných dní do roka (dní s maximálnou teplotou vzduchu 25°C a viac je v kotline len niečo vyše 30) a počet dní so snehovou prikrývkou (v Liptovskom Mikuláši 135, v pohoriach 160-180). Najviac zrážok padne v júni, júli a auguste (77-90 mm v centrálnej Liptovskej kotline). Najvyššie časti pohorí majú ročný zrážkový úhrn 1 500 mm.

1.3. PÔDNE POMERY

Územie UMR Liptov sa rozprestiera na ploche s rozlohou **41 946,13 ha**, čo predstavuje 21% rozlohy regiónu Liptov. Mesto Ružomberok sa rozprestiera na katastrálnych územiach Ružomberka a Hrboltovej na ploche 126,72 km² a mesto Liptovský Mikuláš na ploche 70,1 km². Mesto Ružomberok vlastní od roku 1993 Mestské lesy Ružomberok, s. r. o., ktoré hospodária na 6 954 ha.

Z celkovej výmery UMR Liptov tvorí 62,85% **nepoľnohospodárska pôda** (26 364 ha), ktorá má najvyššiu výmeru v meste Ružomberok (8 998,3 ha), v obci Demänovská Dolina (4 735,2 ha), v meste Liptovský Mikuláš (3 367,3 ha) a v obci Likavka (1 177,7 ha). Najmenej nepoľnohospodárskej pôdy majú na svojom území obce Štiavnička (49,6 ha) a Gôtovany (40,4 ha).

Poľnohospodárska pôda je najviac lokalizovaná v katastroch miest Ružomberok (3 673,2 ha) a Liptovský Mikuláš (3 884,8 ha). Z obcí UMR Liptov okresu Liptovský Mikuláš má najväčšiu výmeru

poľnohospodárskej pôdy obec Liptovský Trnovec (785,9 ha) a z okresu Ružomberok obec Liptovské Sliače (1 179,4 ha). Najmenšiu výmeru poľnohospodárskej pôdy má obec Demänovská Dolina (49,7 ha) a obec Štiavnička (141,8 ha).

Údaje sú uvedené v ha	2020	podiel	2020	podiel	2020	podiel	2015	podiel	2015	zmena 2020 - 2015	2015	zmena 2020 - 2015
	Celková výmera územia obce		Nepoľnohospodárska pôda		Poľnohospodárska pôda		Celková výmera územia obce		Nepoľnohospodárska pôda		Poľnohospodárska pôda	
Mesto Liptovský Mikuláš	7 010,9	16,7%	3 367,3	11,4%	3 643,6	11,4%	7 010,9	16,7%	3 340,6	26,7	3 670,4	-26,7
Demänovská Dolina	4 784,8	11,4%	4 735,2	11,4%	49,7	0,1%	4 784,8	11,4%	4 729,0	6,2	55,9	-6,2
Liptovský Trnovec	2 745,1	6,5%	1 959,2	5,5%	785,9	2,9%	2 745,1	6,5%	1 956,3	2,9	788,8	-2,9
Liptovská Sielnica	1 723,8	4,1%	983,2	2,8%	740,6	2,1%	1 723,8	4,1%	982,4	0,8	741,4	-0,8
Galovany	1 292,4	3,1%	674,0	1,9%	618,4	1,8%	1 292,4	3,1%	672,6	1,4	619,8	-1,4
Prosiek	1 265,3	3,0%	723,8	2,0%	541,4	1,5%	1 265,3	3,0%	723,4	0,4	541,8	-0,4
Vlchy	1 122,2	2,7%	655,6	1,8%	466,6	1,3%	1 122,4	2,7%	654,8	0,8	467,6	-0,9
Bobrovník	678,0	1,6%	246,9	0,7%	431,1	1,2%	678,0	1,6%	246,6	0,2	431,4	-0,2
Gôtovany	291,4	0,7%	40,4	0,1%	251,0	0,7%	291,4	0,7%	40,2	0,2	251,2	-0,2
CELKOM	20 914,0	49,9%	13 385,6	62,85%	7 528,4	37,15%	20 914,2	49,9%	13 345,9	39,7	7 568,3	-39,9
Mesto Ružomberok	12 671,5	30,2%	8 998,3	70,3%	3 673,2	28,9%	12 671,5	30,2%	8 979,0	19,3	3 692,5	-19,3
Liptovské Sliače	1 959,6	4,7%	780,2	1,9%	1 179,4	9,3%	1 959,6	4,7%	775,3	4,9	1 184,3	-4,9
Likavka	1 826,1	4,4%	1 177,7	9,3%	648,5	5,1%	1 826,1	4,4%	1 169,6	8,1	656,6	-8,1
Lisková	1 594,6	3,8%	814,0	6,4%	780,6	6,1%	1 594,6	3,8%	811,9	2,1	782,7	-2,1
Liptovská Teplá	943,1	2,2%	219,2	1,7%	723,9	5,6%	943,1	2,2%	218,5	0,7	724,7	-0,8
Turík	826,7	2,0%	563,6	4,4%	263,1	2,1%	826,7	2,0%	562,5	1,1	264,2	-1,1
Ivachnová	589,4	1,4%	281,4	2,2%	308,0	2,4%	589,4	1,4%	280,4	1,0	309,0	-1,0
Bešeňová	429,7	1,0%	94,9	0,7%	334,8	2,6%	429,7	1,0%	98,5	-3,6	331,2	3,6
Štiavnička	191,4	0,5%	49,6	0,4%	141,8	1,1%	191,4	0,5%	47,5	2,1	143,9	-2,1
CELKOM	21 032,1	50,1%	12 978,8	61,7%	8 053,3	38,3%	21 032,1	50,1%	12 943,1	35,8	8 089,1	-35,8
ÚZEMIE UMR Liptov	41 946,1	100,0%	26 364,5	62,85%	15 581,7	37,15%	41 946,3	100,0%	26 289,0	75,6	15 657,3	-75,6
										0,18%	37,33%	-0,18%

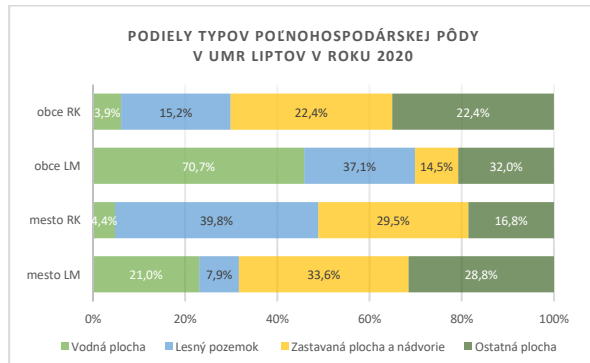
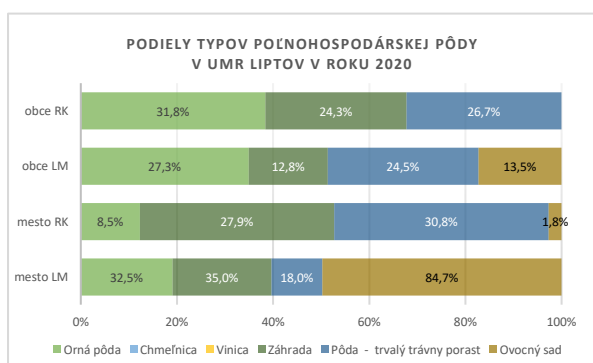
Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:pl5001rr

Za sledované obdobie rokov 2015-2020 sa výňatiami **výmera poľnohospodárskej pôdy** (najmä v kategórii Orná pôda a Trvalý trávnatý porast) **znižila o 76 ha** a navýšila sa nepoľnohospodárska pôda (najmä v kategórii Zastavaná plocha a nádvorie a Ostatná plocha; znižovala sa aj kategória Lesný pozemok), pričom najviac to bolo na území mesta Liptovský Mikuláš (27 ha), mesta Ružomberok (19 ha), v Likavke (8 ha), v Demänovskej Doline (6 ha) a v Liptovských Sliačoch (5 ha). V obci Bešeňová sa 4 ha pôdy preklasifikovali z nepoľnohospodárskej na poľnohospodársku pôdu.

Najväčšiu výmeru z poľnohospodárskej pôdy (64,8%) tvorila na základe údajov z roku 2020 kategória Pôda – trvalý trávnatý porast (10 092,8 ha), čo je po lesných pozemkoch druhá najväčšia výmera na území UMR Liptov, pričom najmenej je zastúpená v meste Liptovský Mikuláš. **Lesné pozemky s výmerou 19 825,4 ha zaberajú 47,3% celkovej výmery územia UMR Liptov**, najviac v meste Ružomberok a v obciach okresu Liptovský Mikuláš (najmä kataster obce Demänovská Dolina). Poľnohospodárska orná pôda (4 910,5 ha) zaberá 11,7% celkovej výmery územia UMR Liptov a je rovnomerne zastúpená v obciach obidvoch okresov a v meste Liptovský Mikuláš, pričom najmenej zastúpená je v meste Ružomberok. **Vodná plocha** (vodná nádrž Liptovská Mara) **s rozlohou 2 641 ha zaberá na území UMR Liptov 70,7% rozlohy obcí okresu Liptovský Mikuláš a pokrýva 6,3% výmery územia UMR Liptov**. Podobnú výmeru ako kategória Vodná plocha má na území UMR Liptov aj kategória Zastavaná plocha a nádvorie (2 589,5 ha), pričom najmenej zastúpená je v obciach okresu Liptovský Mikuláš.

Údaje sú uvedené v ha	2020					podiel	podiel	mesto LM	mesto RK	obce LM	obce RK	územia UMR Liptov
	mesto LM	mesto RK	obce LM	obce RK	územia UMR Liptov							
Orná pôda	1 594,6	415,8	1 339,9	1 560,2	4 910,5	31,5%	11,7%	32,5%	8,5%	27,3%	31,8%	100,0%
Chmeľnica					-							
Vinica					-							
Záhrada	182,9	145,7	67,0	126,7	522,3	3,4%	1,2%	35,0%	27,9%	12,8%	24,3%	100,0%
Pôda - trvalý trávny porast	1 819,5	3 110,6	2 470,5	2 693,3	10 093,8	64,8%	24,1%	18,0%	30,8%	24,5%	26,7%	100,0%
Ovocný sad	46,6	1,0	7,4		55,1	0,4%	0,1%	84,7%	1,8%	13,5%		100,0%
Poľnohospodárska pôda - spolu (v ha)	3 643,6	3 673,1	3 884,8	4 380,1	15 581,7	100,0%	37,1%	23,4%	23,6%	24,9%	28,1%	100,0%
Údaje sú uvedené v ha	2020					podiel	podiel	mesto LM	mesto RK	obce LM	obce RK	územia UMR Liptov
	mesto LM	mesto RK	obce LM	obce RK	územia UMR Liptov							
Vodná plocha	555,4	115,0	1 867,7	103,0	2 641,0	10,0%	6,3%	21,0%	4,4%	70,7%	3,9%	100,0%
Lesný pozemok	1 565,5	7 899,9	7 355,1	3 004,9	19 825,4	75,2%	47,3%	7,9%	39,8%	37,1%	15,2%	100,0%
Zastavaná plocha a nádvorie	869,9	764,0	376,3	579,4	2 589,5	9,8%	6,2%	33,6%	29,5%	14,5%	22,4%	100,0%
Ostatná plocha	376,5	219,5	419,2	293,2	1 308,5	5,0%	3,1%	28,8%	16,8%	32,0%	22,4%	100,0%
Nepoľnohospodárska pôda - spolu (v ha)	3 367,3	8 998,3	10 018,3	3 980,5	26 364,5	100,0%	62,9%	12,8%	34,1%	38,0%	15,1%	100,0%
CELKOM	7 010,9	12 671,5	13 903,1	8 360,6	41 946,1	100,0%						

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:pl5001rr

1.4. DEMOGRAFICKÉ POMERY

V regióne Liptov žilo v roku 2013 viac ako 130 tisíc obyvateľov, kým v roku 2020 to bolo 128 711 obyvateľov. V pomere k rozlohe okresu má okres Liptovský Mikuláš druhú najnižšiu hustotu zaľudnenia v Žilinskom kraji na úrovni iba 54,1 obyvateľov/km². Demografický vývoj medzi rokmi 1999-2020 poukazuje na postupný úbytok obyvateľstva regiónu Liptov. **Počet obyvateľov v regióne Liptov aj meste Liptovský Mikuláš dosiahol vrchol v roku 1999** a v meste Ružomberok v roku 2000. **Odvtedy zaznamenávajú obidve mestá aj región Liptov každoročný pokles počtu obyvateľov** (priemerne 243 obyvateľov ročne).

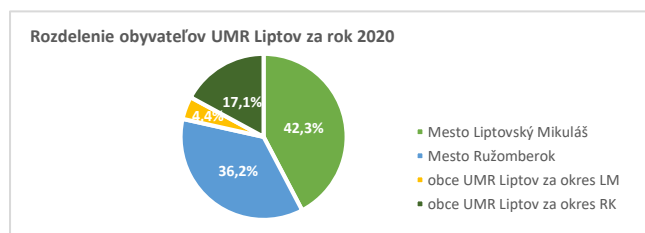
Stav trvale bývajúceho obyvateľstva k 31.12.

územie	1980	1996	1999	2000	2004	2008	2014	2018	2020	zmena 1996 - 2020	v %
Mesto Liptovský Mikuláš	24 250	33 711	33 844	33 773	32 930	32 687	31 593	31 194	30 808	- 2 903	-8,61%
obce UMR Liptov okresu LM		2 759	2 771	2 776	2 988	3 085	3 076	3 187	3 226	467	16,93%
Mesto Ružomberok		30 832	31 016	31 022	30 058	29 687	27 551	26 709	26 355	- 4 477	-14,52%
obce UMR Liptov okresu RK		11 366	11 348	11 349	11 523	11 691	12 114	12 340	12 444	1 078	9,48%
UMR Liptov		78 668	78 979	78 920	77 499	77 150	74 334	73 430	72 833	- 5 835	-7,42%
okres Liptovský Mikuláš		74 736	74 649	74 555	73 549	73 289	72 513	72 305	72 054	- 2 682	-3,59%
okres Ružomberok		59 715	59 913	59 867	59 136	59 011	57 403	56 747	56 536	- 3 179	-5,32%
Región Liptov		134 451	134 562	134 422	132 685	132 300	129 916	129 052	128 590	- 5 861	-4,36%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_DEM:om7010rr, vlastné spracovanie

Predstavenie územia UMR Liptov z pohľadu počtu obyvateľov

K 31.12.2020 vykazovalo trvalý pobyt na analyzovanom území UMR Liptov **72 833 obyvateľov**, čo predstavuje 10,54%-ný podiel na počte obyvateľov Žilinského samosprávneho kraja a 56,64%-ný podiel na obyvateľstve regiónu Liptov. **Mestské obyvateľstvo tvorí z územia UMR Liptov 78,49%.**

Z celkového počtu obyvateľov sledovaného územia UMR Liptov tvoria samosprávy okresu Ružomberok 53,27% a samosprávy okresu Liptovský Mikuláš 46,73%.

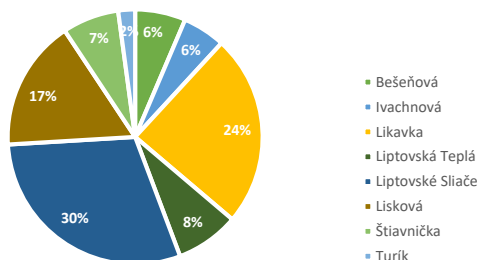
Na základe počtu obyvateľov je v UMR Liptov zastúpených 68,63% obyvateľov okresu Ružomberok, pričom na mesto Ružomberok pripadá 36,19%, a 47,23% obyvateľov okresu Liptovský Mikuláš, pričom na mesto Liptovský Mikuláš pripadá 42,30%.

Prehľad počtu obyvateľov za rok 2020

Sledované územie	Počet obyvateľov	podiel na obyv. ZASK	podiel na regióne Liptov	podiel na obyv. okresu LM	podiel na obyv. okresu RK	podiel na obyv. UMR Liptov
Žilinský samosprávny kraj	691 136	100%	x	x	x	X
Okres Liptovský Mikuláš	72 054	10,43%	56,03%	100%	X	X
Okres Ružomberok	56 536	8,18%	43,97%	x	100%	X
Región LIPTOV	128 711	18,63%	100%			
Mesto Liptovský Mikuláš	30 808	4,46%	23,96%	42,76%		42,30%
Mesto Ružomberok	26 355	3,81%	20,50%		46,62%	36,19%
16 obcí UMR Liptov	15 670	2,27%	12,19%			
Územie UMR Liptov celkom	72 833	10,54%	56,64%			
Obce UMR Liptov za okres LM	3 226	0,47%	2,51%	4,48%	x	4,43%
Obce UMR Liptov za okres RK	12 444	1,80%	9,68%	x	22,05%	17,09%
Územie UMR Liptov celkom	x	x	x	47,23%	68,63%	100,00%

Zdroj: ŠÚSR a vlastné spracovanie

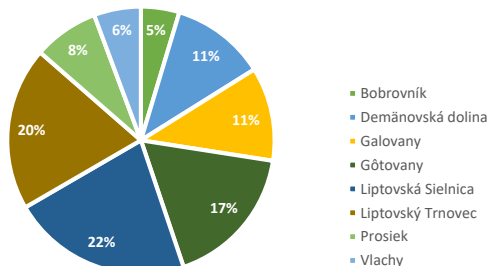
PODIEL OBYVATEĽSTVA OBCÍ UMR LIPTOV ZA OKRES RK V ROKU 2020

Poradie obcí v UMR Liptov za okres Ružomberok podľa počtu obyvateľov k 31.12.2020:

Liptovské Sliače	3 707
Likavka	3 031
Lisková	2 070
Liptovská Teplá	1 003
Štiavnička	893
Bešeňová	799
Ivachnová	675
Turík	266
CELKOM	12 444

PODIEL OBYVATEĽSTVA OBCÍ UMR LIPTOV ZA OKRES LM V ROKU 2020

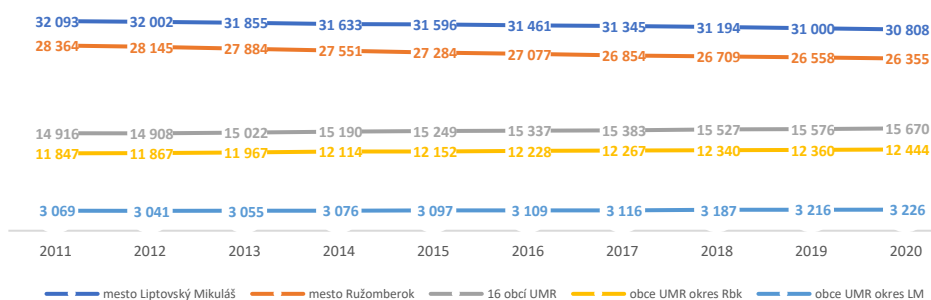

Poradie obcí v UMR Liptov za okres Liptovský Mikuláš podľa počtu obyvateľov k 31.12.2020:

Vlachy	609
Liptovská Selnica	605
Liptovský Trnovec	549
Gôtovany	482
Demänovská dolina	318
Galovany	315
Prosiek	219
Bobrovník	129
CELKOM	3 226

V obidvoch jadrových mestách mal za sledované obdobie rokov 2011 až 2020 počet obyvateľov klesajúci trend, kým v 16 obciach územia UMR Liptov rastúci.

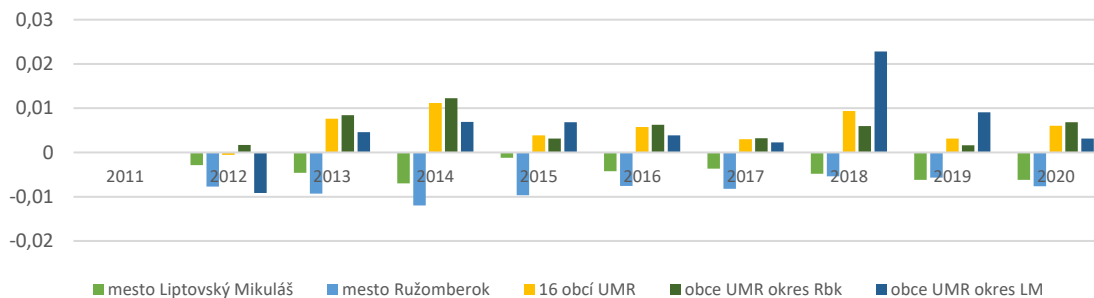
VÝVOJ POČTU OBYVATEĽOV NA ÚZEMÍ UMR LIPTOV ZA ROKY 2011 - 2020

Zdroj: ŠÚSR, v_om7010rr_00_00_00_sk

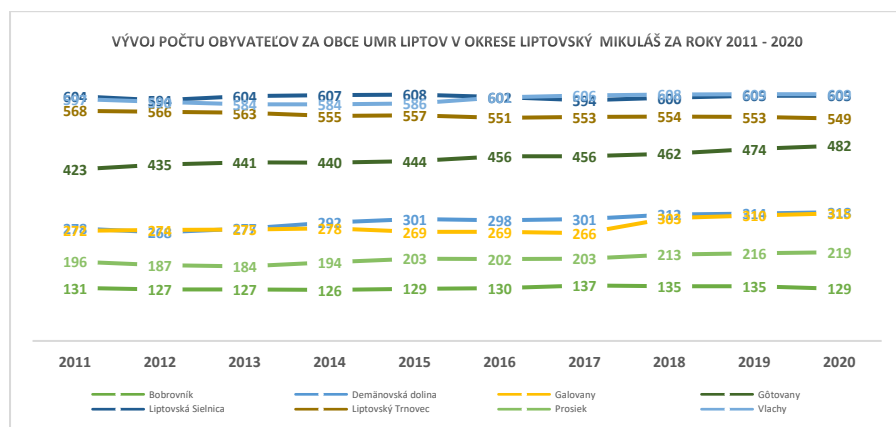
V meste Liptovský Mikuláš predstavuje index priemerného medziročného poklesu obyvateľov za sledované obdobie rokov 2011-2020 hodnotu 0,45%, kým v meste Ružomberok 0,81%. Najväčší pokles zaznamenali obidve mestá medzi rokmi 2013 a 2014. V roku 2020 bol v meste Liptovský Mikuláš tento medziročný pokles na úrovni 0,62% a v meste Ružomberok 0,76%. Index priemerného medziročného rastu počtu obyvateľov v 16 obciach UMR Liptov predstavoval 0,55%, a to aj v obciach okresu Ružomberok (0,55%), aj v obciach okresu Liptovský Mikuláš (0,56%). Najväčšia medziročná zmena v obciach okresu Ružomberok bola zaznamenaná medzi rokmi 2013 a 2014 o 1,23% a v obciach okresu Liptovský Mikuláš medzi rokmi 2017 a 2018 o 2,28%. V roku 2020 predstavoval index rastu v obciach okresu Ružomberok 0,68%, kým v obciach okresu Liptovský Mikuláš už len 0,31%.

Percentuálna medziročná zmena počtu obyvateľov územia UMR za roky 2011 - 2020

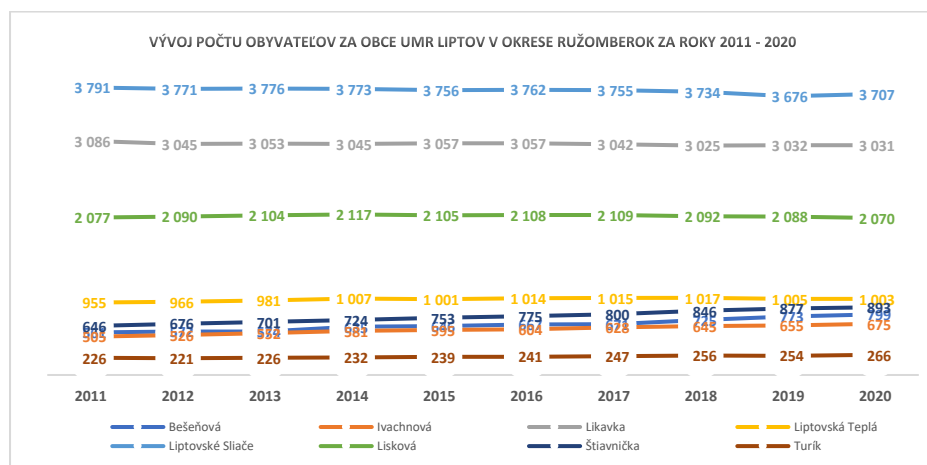
Zdroj: ŠÚSR, v_om7010rr_00_00_00_sk

V obciach okresu Liptovský Mikuláš zaznamenali najväčší priemerný medziročný nárast počtu obyvateľov nasledovné obce: **Galovany** priemerne medziročne o 1,74% (najviac v roku 2018 až o 13,9%), **Demänovská Dolina** o 1,54% (najviac v roku 2014 o 5,4%), **Gôtovany** o 1,47% (najviac v roku 2012 o 2,8% a v roku 2019 o 2,6%) a **Prosiek** o 1,29% (najviac v roku 2018 o 4,9%). Pokles počtu obyvateľov za sledované obdobie zaznamenali obce Bobrovník (priemerne medziročne o 0,13%) a Liptovský Trnovec (priemerne medziročne o 0,38%), ktoré sa stali skôr turistickými obcami ako obcami s trvalými obyvateľmi.

Zdroj: ŠÚSR, v_om7010rr_00_00_00_sk

V obciach okresu Ružomberok zaznamenali najväčší priemerný medziročný nárast počtu obyvateľov nasledovné obce: **Bešeňová** priemerne medziročne o 4,06% (najviac v roku 2014 až o 10,6% a v roku 2018 o 8,8%), **Ivachnová** o 3,28% (najviac v roku 2014 o 5,3%), **Štiavnička** o 3,67% (najviac v roku 2018 o 5,8%) a **Turík** o 1,85% (najviac v roku 2020 o 4,7%). Pokles počtu obyvateľov za sledované obdobie zaznamenali obce Likavka (priemerne medziročne o 0,2%), Liptovské Sliače (priemerne medziročne o 0,25%) a Lisková (priemerne o 0,04%). Likavka sa stala skôr turistickou obcou ako obcou vhodnou pre trvalé bývanie.

Zdroj: ŠÚSR, v_om7010rr_00_00_00_sk

Zo 14 mestských častí mesta Liptovský Mikuláš sú mestskými časťami s najväčším počtom obyvateľov sídlisko Podbreziny, sídlisko Vrbica-Nábřeží a Staré Mesto, ktoré spoločne tvoria 67,8% obyvateľov mesta s trvalým pobytom. Zo 6 mestských častí mesta Ružomberok má MČ Ružomberok 77,7%-ný podiel na celkovom počte obyvateľov mesta Ružomberok.

Mestská časť	Trvalý pobyt		Prechodný pobyt
Podbreziny	7 564	25,0%	143
Vrbica - Nábřežie	7 392	24,4%	105
Staré Mesto	5 594	18,5%	105
Palúdzka	3 531	11,7%	51
Liptovská Ondrašová	1 623	5,4%	75
Okoličné	1 050	3,5%	10
Demánová	889	2,9%	16
Ploštín	526	1,7%	8
Iľanovo	519	1,7%	14
Neidentifikované	516	1,7%	0
Bodice	404	1,3%	12
Stošice	264	0,9%	2
Benice	144	0,5%	3
Vitálišovce	138	0,5%	2
Andice	136	0,4%	1
Celkom	30 290	100,0%	547

Zdroj: Evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš k 30.6.2022

Mestská časť	Muži	Ženy	Chlapci	Dievčatá	SPOLU	
Ružomberok	8370	9785	1421	1348	20924	77,7%
Rybárpole	617	659	159	152	1587	5,9%
Biely Potok	597	668	113	103	1481	5,5%
Černová	612	628	111	109	1460	5,4%
Neidentifikované	410	268	64	64	806	3,0%
Hrboltová	280	281	52	40	653	2,4%
Vikolínec	12	11	1	2	26	0,1%
Celkom	10898	12300	1921	1818	26937	
	40,5%	45,7%	7,1%	6,7%		

Zdroj: Evidencia MsÚ Ružomberok k 30.6.2022

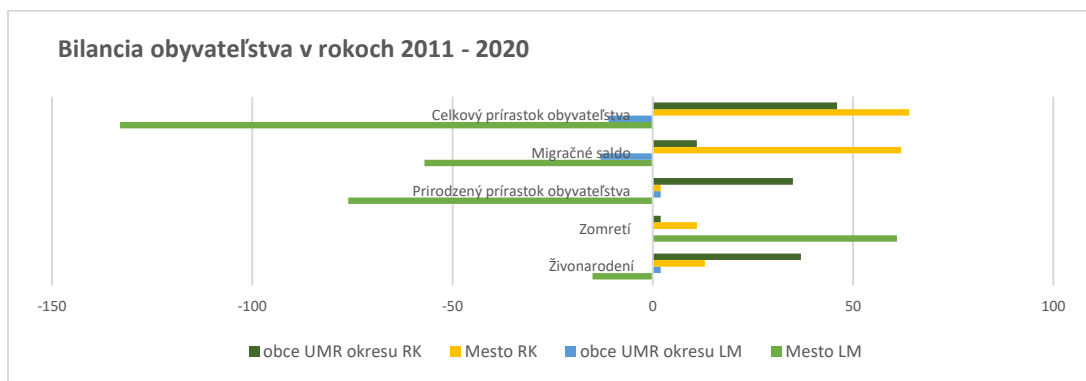
Prirodzený pohyb obyvateľstva: Pri porovnaní počtu zomretých a počtu živonarodených za sledované obdobie rokov 2011-2022, a tým aj **prirodzeného prírastku obyvateľstva**, starne mesto Liptovský Mikuláš oveľa rýchlejšie ako mesto Ružomberok. Kým prirodzený prírastok v obciach UMR Liptov okresu Liptovský Mikuláš je približne vyrovnaný, tak v obciach UMR Liptov za okres Ružomberok je najvyšší, čo znamená, že sa tu rodí viac obyvateľov ako umiera. Za okres Ružomberok počet novonarodených detí rastie najviac v obciach Bešeňová, Ivachnová, Liptovské Sliače a Lisková a naopak klesá v obci Štiavnička. V obci Likavka prevláda počet zomretých nad počtom narodených. Z okresu Liptovský Mikuláš najviac starne obec Liptovský Trnovec a omladzuje sa obec Galovany.

Prirodzený pohyb obyvateľstva na území UMR Liptov v rokoch 2011-2020

rok	Mesto LM			obce UMR okresu LM			Mesto RK			obce UMR okresu RK			UMR Liptov		
	2011	2020	zmena	2011	2020	zmena	2011	2020	zmena	2011	2020	zmena	2011	2020	zmena
Živonarodení	289	274	-15	28	30	2	249	262	13	105	142	37	671	708	37
Zomretí	286	347	61	40	40	0	263	274	11	170	172	2	759	833	74
Prirodzený prírastok obyvateľstva	3	-73	-76	-12	-10	2	-14	-12	2	-65	-30	35	-88	-125	-37
Migračné saldo	-62	-119	-57	33	20	-13	-253	-191	62	103	114	11	-179	-176	3
Celkový prírastok obyvateľstva	-59	-192	-133	21	10	-11	-267	-203	64	38	84	46	-267	-301	-34

Zdroj: ŠÚSR

Pri analýze **migračného salda**, ktoré hovorí o rozdiely medzi počtom prisťahovaných oproti počtu vysťahovaných, je Liptovský Mikuláš mestom, kde za sledované obdobie rastie počet vysťahovaných na úkor prisťahovaných. V meste Ružomberok tento trend, naopak, klesá. V obciach UMR Liptov obidvoch okresov prevláda počet prisťahovaných na úkor vysťahovaných, aj keď v obciach okresu Liptovský Mikuláš tento trend klesá. Najviac prisťahovaných za obce UMR Liptov okresu Liptovský Mikuláš je v obciach Galovany a Gôtovany a najmenej v obciach Bobrovník a Vlchy. Za okres Ružomberok je najviac prisťahovaných v obci Liptovské Sliače a Bešeňová a najmenej v obciach Lisková a Štiavnička.

Ukazovateľ **hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva** na území UMR Liptov v porovnaní so Žilinským krajom a Slovenskou republikou poukazuje na výrazný pokles obyvateľov mesta Liptovský Mikuláš a výrazný nárast obyvateľov v obciach UMR Liptov okresu Ružomberok, ktorý niekoľkonásobne prevyšuje priemer miery celkového prírastku obyvateľov Žilinského kraja a Slovenskej republiky.

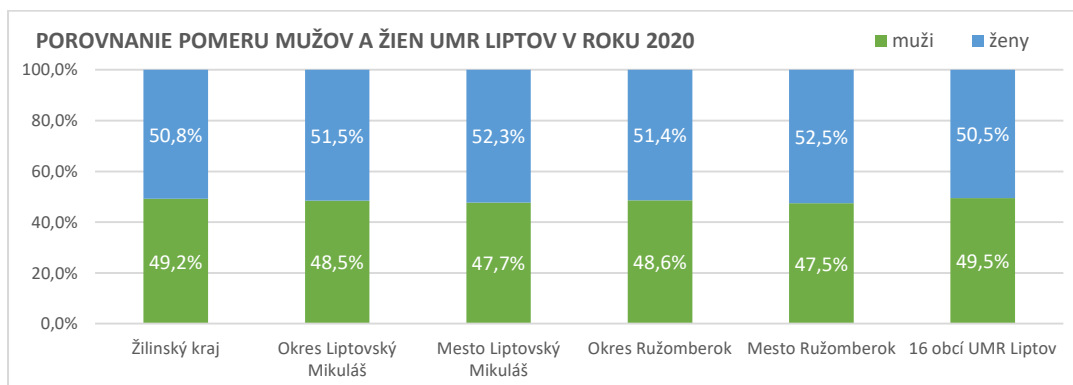
Ukazovateľ roky	Hrubá miera živorodenosti natalita (‰)		Hrubá miera úmrtnosti mortalita (‰)		Hrubá miera migračného salda (‰)		Hrubá miera celkového prírastku obyv. (‰)	
	2013	2020	2013	2020	2013	2020	2013	2020
Mesto Liptovský Mikuláš	8,48	8,87	8,74	11,23	-2,92	-3,85	-3,17	-6,21
Obce UMR okres LM (priemer)	11,62	10,43	11,96	14,23	4,76	4,61	4,42	0,81
Mesto Ružomberok	10,42	9,90	10,17	10,36	-9,57	-7,22	-9,32	-7,67
Obce UMR okres RK (priemer)	8,18	12,78	8,66	11,46	17,54	14,28	17,06	15,60
UMR Liptov (priemer)	9,68	10,50	9,88	11,82	2,45	1,96	2,25	0,63
Okres Liptovský Mikuláš	9,05	8,89	9,92	10,62	0,87	0,49	0,00	-2,25
Okres Ružomberok	9,28	9,95	10,34	11,41	-2,74	-0,67	-3,80	-2,14
Región Liptov (priemer)	9,17	9,42	10,13	11,02	-0,94	-0,09	-1,90	-2,20
Žilinský kraj	10,07	10,48	9,50	10,62	-0,14	-0,40	0,43	-0,54
Slovenská republika	10,13	10,38	9,62	10,82	0,44	0,80	0,94	0,35

Zdroj: ŠÚSR, Prehľad stavu a pohybu obyvateľstva - SR-oblasť-kraj-okres, m-v [om7011rr]; vlastné spracovanie

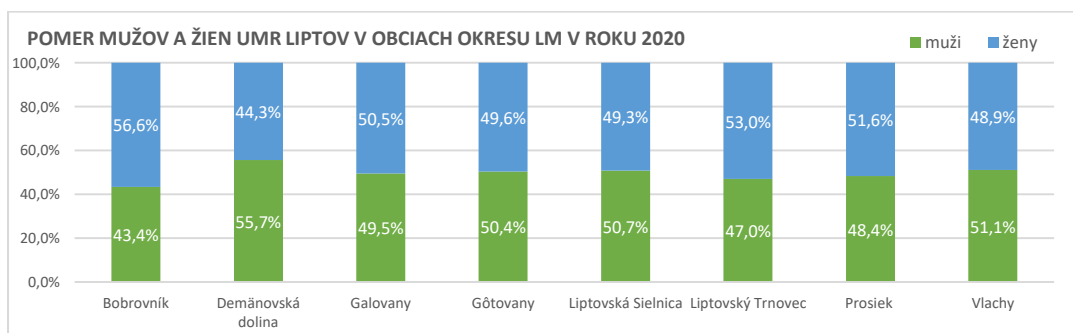
Zloženie obyvateľstva podľa pohlavia: Mesto Liptovský Mikuláš má o 1,5% vyšší podiel žien ako Žilinský samosprávny kraj a o 0,8% vyšší podiel žien ako okres Liptovský Mikuláš, kým mesto Ružomberok má o 1,7% vyšší podiel žien ako Žilinský samosprávny kraj a o 1,1% vyšší podiel žien ako okres Ružomberok. **V oboch jadrových mestách UMR Liptov žije priemerne viac žien ako mužov**, kým 16 obcí územia UMR Liptov má približne rovnaký podiel mužov a žien ako Žilinský kraj.

	muži	ženy	muži	ženy
Žilinský kraj	339 838	351 298	49,2%	50,8%
Okres Liptovský Mikuláš	34 922	37 132	48,5%	51,5%
Mesto Liptovský Mikuláš	14 691	16 117	47,7%	52,3%
Okres Ružomberok	27 468	29 068	48,6%	51,4%
Mesto Ružomberok	12 513	13 842	47,5%	52,5%
16 obcí UMR	7 754	7 916	49,5%	50,5%

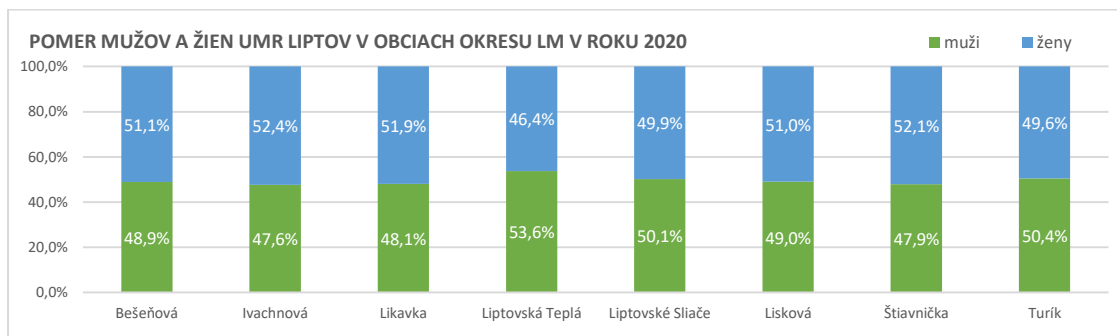
Zdroj: ŠÚSR, VBD_DEM:om7101rr

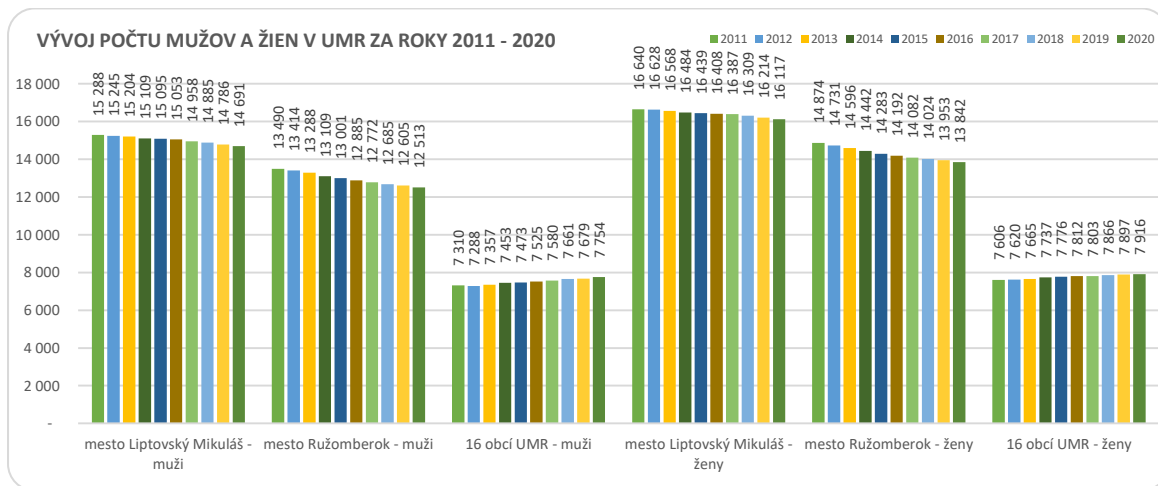
V okrese Liptovský Mikuláš má najväčší podiel žien na celkovom obyvateľstve obec Bobrovník (56,6%) a Liptovský Trnovec (53%), kým v podiele mužov dominuje obec Demänovská Dolina (55,7%) a Vlachy (51,1%).

V okrese Ružomberok majú najväčší podiel žien na celkovom obyvateľstve obce Ivachnová (52,4%) a Štiavnička (52,1%) a mužov Liptovská Teplá (53,6%) a Turík (50,4%).

Počet mužov a žien kopíruje klesajúci trend obyvateľstva v mestách Liptovský Mikuláš a Ružomberok, a naopak, rastúci trend obyvateľstva v 16 obciach sledovaného územia UMR Liptov.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_DEM:om7101rr

Národnostné zloženie obyvateľstva: Na základe údajov za rok 2020 na území UMR Liptov dominuje slovenská národnosť, pričom má 91,33%-ný podiel na obyvateľstve územia UMR Liptov, kým v 16 obciach UMR Liptov je to až na úrovni 96,3%. Obyvatelia inej národnosti ako slovenskej žijú skôr v jadrových mestách ako v obciach územia UMR Liptov.

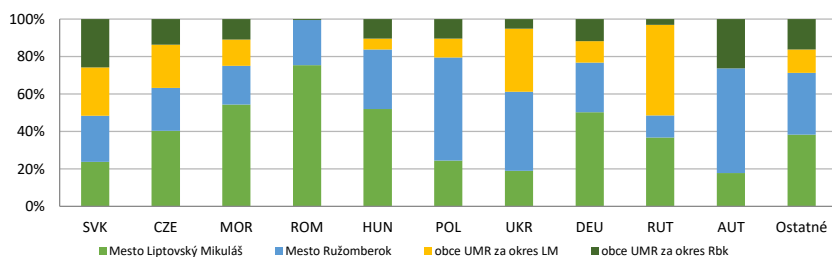
Národnosť ² k 1.1.2021	SVK	CZE	MOR	ROM	HUN	POL	UKR	DEU	RUT	AUT	Ostatné
početnosť v UMR Liptov	66 517	760	53	796	139	145	86	66	42	43	4 186
%-ne zastúpenie v UMR Liptov	91,33%	1,04%	0,07%	1,09%	0,19%	0,20%	0,12%	0,09%	0,06%	0,06%	5,75%

Zdroj: SODB 2021 - sčítanie obyvateľov, domov a bytov

Česká národnosť je tretia najpočetnejšia zo všetkých národností a je zastúpená v každej obci UMR Liptov na celom území UMR Liptov (1,04%). Najpočetnejšia je aj v meste Liptovský Mikuláš (1,46%), rovnako ako moravská národnosť (0,12%) a rómska národnosť. Rómska národnosť má v meste Liptovský Mikuláš 2,03%-né zastúpenie, kým v meste Ružomberok len 0,65%. Obyvatelia najpočetnejšej **rómskej národnosti** (1,09%) žijú len v meste Liptovský Mikuláš a menej v meste Ružomberok, ale aj v obci Likavka (aj to však len 0,07%). **Maďarská národnosť** je najpočetnejšie zastúpená v meste Liptovský Mikuláš (0,28%), v meste Ružomberok (0,17%) a v obciach Štiavnička (0,22%), Liptovský Trnovec (0,18%) a Bešeňová (0,13%). **Poľská národnosť** je zastúpená najmä v meste Ružomberok (0,34%), v meste Liptovský Mikuláš (0,15%) a z obcí v Bobrovníku (0,78%), Liptovskej Teplej (0,2%), v Liptovskom Trnenci (0,18%) a v Bešeňovej (0,13%). **Ukrajinská národnosť** žije viac v Ružomberku (0,19%) ako v Liptovskom Mikuláši (0,09%) a z obcí viac v okrese Liptovský Mikuláš – v obci Gôtovany (0,41%), Vlachy (0,33%) a Liptovský Trnovec (0,18%) ako v okrese Ružomberok - v obci Bešeňová (0,13%) a Liptovská Teplá (0,1%). **Nemecká národnosť** je zastúpená viac v meste Liptovský Mikuláš (0,14%) ako v meste Ružomberok (0,7%) a z obcí je to Liptovská Sielnica (0,17%), Liptovská Teplá (0,10%), Liptovské Sliače (0,05%) a Lisková (0,05%). **Rakúska národnosť** je zastúpená viac v meste Ružomberok (0,10%) ako v meste Liptovský Mikuláš (0,03%), pričom v obciach okresu Liptovský Mikuláš nie je zastúpená vôbec, iba v 4 obciach okresu Ružomberok – najviac Turík (0,38%) a Liptovská Teplá (0,2%). **Rusínska národnosť** je v populácii UMR Liptov priemerne zastúpená len 0,06%, a to viac v meste Liptovský Mikuláš (0,09%) ako v meste Ružomberok (0,03%), ďalej v Liptovskej Sielnici (0,17%), vo Vlachochoch (0,49%) a v Liptovských Sliačoch (0,03%).

² Legenda: SVK = slovenská, CZE = česká, MOR = moravská, ROM = rómska, HUN = maďarská, POL = poľská, UKR = ukrajinská, DEU = nemecká, RUT = rusínska, AUT = rakúska

Podiel národností na celkovom obyvateľstve za územie UMR Liptov v roku 2020

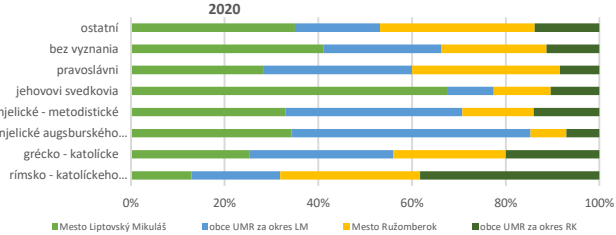
Zloženie obyvateľstva podľa vierovyznania: V meste Liptovský Mikuláš dominujú na základe údajov za rok 2020 obyvatelia bez vierovyznania (42,36%). U veriacej časti populácie je najpočetnejším vierovyznaním rímsko-katolícke vierovyznanie (27,1%) a nasleduje vierovyznanie evanjelické augsburského vyznania (18,98%), kým v meste Ružomberok je rímsko-katolícke vierovyznanie uvedené až u 62,37% veriaceho obyvateľstva a evanjelické augsburského vyznania len u 4,23% obyvateľov mesta. Bez vyznania je v meste Ružomberok o polovicu menej obyvateľov ako v Liptovskom Mikuláši (23,09%).

Vierovyznanie k 1.1.2021	rímsko - katolícke	grécko - katolícke	evanjelické augsburského vyznania	evanjelické - metodistické	Jehovovi svedkovia	pravoslávni	bez vyznania	ostatní
početnosť v UMR Liptov	36 420	588	8 356	70	321	150	21 522	6 048
%-né zastúpenie v UMR Liptov	49,57%	0,80%	11,37%	0,10%	0,44%	0,20%	29,29%	8,23%

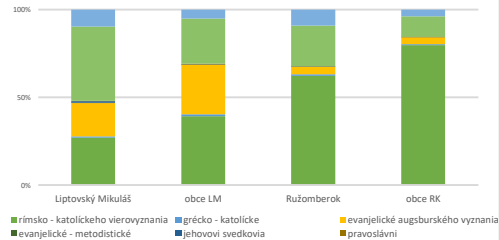
Zdroj: SODB 2021 - sčítanie obyvateľov, domov a bytov

Obce UMR Liptov majú vo všeobecnosti menej obyvateľov bez vyznania ako obidve jadrové mestá. V obciach okresu Liptovský Mikuláš to je 25,83% a v obciach okresu Ružomberok len 11,59%. Vo všetkých obciach okresu Ružomberok podobne ako v meste Ružomberok dominuje rímsko-katolícke vierovyznanie až u 79,78% obyvateľov, kým evanjelické vierovyznanie augsburského vyznania tu pokrýva len 3,92%. Najväčší podiel evanjelikov v obciach okresu Ružomberok je v Liskovej (9,61%). V obciach okresu Liptovský Mikuláš sa 28,25% obyvateľov hlási k evanjelickému vierovyznaniu augsburského vyznania (najviac v Galovanoch až 45,34%), kým k vierovyznaniu rímsko-katolíckemu 39,40% (najviac vo Vlachoch 53,47% a v Prosieku až 50%). Svedkovia Jehovovi sú najpočetnejšie zastúpení v meste Liptovský Mikuláš (0,85%) a v Turíku (1,43%), pravoslávni v obciach okresu Liptovský Mikuláš (0,22%), v meste Ružomberok (0,24%) a v Bobrovníku (1,52%), evanjelické-metodistické vierovyznanie (0,13%) a grécko-katolícke vierovyznanie (1,01%) je prítomné v obciach okresu Liptovský Mikuláš. Grécko-katolíkov je najviac v Bobrovníku (3,03% obyvateľov). Z obcí okresu Liptovský Mikuláš má najviac obyvateľov bez vierovyznania Demänovská Dolina (42,59%) a Bobrovník (37,88%). Z obcí okresu Ružomberok má najviac obyvateľov bez vierovyznania Štiavnička (18,07%) a Bešeňová (15,83%).

Podiel vierovyznaní na celkovom obyvateľstve za územie UMR Liptov v roku 2020

Podiel náboženských vierovyznaní v UMR Liptov v roku 2020

Prevládajúce vierovyznanie	Obce okresu Liptovský Mikuláš	Obce okresu Ružomberok
Evanjelické obce	Galovany, Gôtovany	
Rímsko-katolícke obce	Demänovská Dolina, Liptovská Sielnica, Prosiek, Vlachy	Ivachnová, Turík, Bešeňová, Likavka, Liptovská Teplá, Lisková, Liptovské Sliače, Štiavnička
Vyvážené vierovyznanie	Bobrovník, Liptovský Tmovec	

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚSR

Vekové zloženie obyvateľstva: Podľa **Prognózy vývoja obyvateľstva do roku 2035³** z hľadiska vývoja počtu obyvateľov Slovenska v rokoch 2014-2035 budú oba okresy regiónu Liptov vystavené stálemu poklesu počtu obyvateľov a postupnému starnutiu obyvateľstva. Z hľadiska vekovej štruktúry obyvateľstva patria tieto okresy k najstarším okresom Slovenska (priemerný vek bude 47,5-50 rokov) a zároveň do roku 2035 budú patriť k okresom Slovenska s nízkym populačným potenciálom.

VEKOVÉ ZLOŽENIE k 1.1.2021	vo veku 0-14 rokov	vo veku 15-59 rokov – muži	vo veku 15-54 rokov – ženy	vo veku 60+ rokov – muži	vo veku 55+ rokov – ženy
----------------------------	--------------------	----------------------------	----------------------------	--------------------------	--------------------------

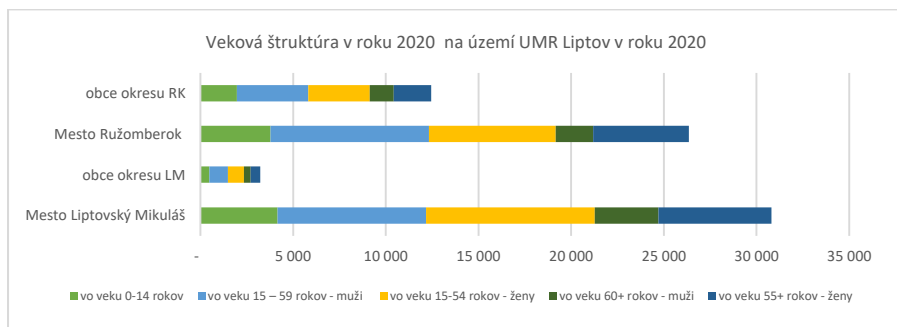
³ http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Progniza_okresy_SR_2035.pdf

početnosť v UMR Liptov	10 394	21 426	20 120	7 092	13 799
%-né zastúpenie v UMR Liptov	14,28%	29,43%	27,63%	9,74%	18,95%

Zdroj: ŠÚSR a SODB 2021 - sčítanie obyvateľov, domov a bytov

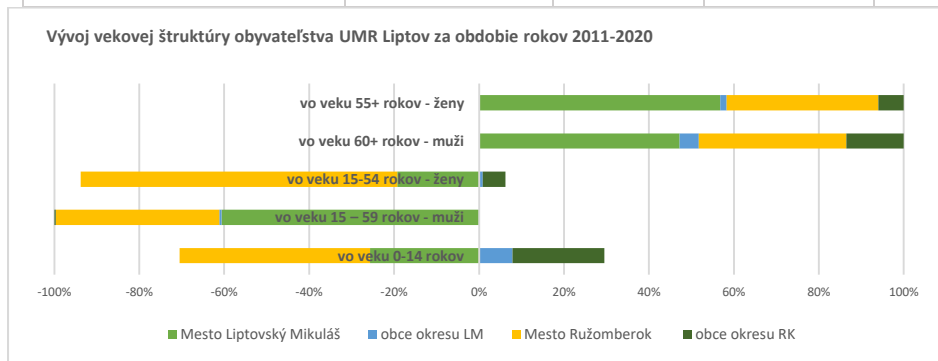
Deti vo veku do 14 rokov majú najväčší podiel v obciach okresu Ružomberok (15,83%) a viac v meste Ružomberok ako v meste Liptovský Mikuláš. V meste Ružomberok je o 6,5% viac mužov v produktívnom veku 15-59 rokov z celkového počtu obyvateľov mesta ako v meste Liptovský Mikuláš a o 3,5% menej žien vo veku 15-54 rokov ako v meste Liptovský Mikuláš. Mužov vo veku nad 60 rokov je o 3,5% z celkovej populácie mesta viac v meste Liptovský Mikuláš. Žien vo veku nad 55 rokov je takmer rovnaký podiel v obidvoch mestách.

Detí vo veku do 14 rokov je o 1% viac z celkovej populácie obcí v obciach okresu Ružomberok ako obciach okresu Liptovský Mikuláš. Ostatné vekové kategórie majú približne rovnaký podiel na celkovej populácii územia miest daného okresu.

Zmena vekovej štruktúry obyvateľstva v rokoch 2011-2020: Populácia vo veku do 14 rokov pribúda od roku 2011 najmä v obciach, a to viac v obciach okresu Ružomberok ako okresu Liptovský Mikuláš. Poproduktívny vek nad 60 rokov u mužov a nad 55 rokov u žien rastie najviac v meste Ružomberok a viac v obciach okresu Ružomberok ako Liptovský Mikuláš.

Veková kategória	Mesto Liptovský Mikuláš	obce okresu LM	Mesto Ružomberok	obce okresu RK	UMR Liptov
vo veku 0-14 rokov	-147	45	-257	124	-235
vo veku 15-59 rokov – muži	-2 571	-23	-1 630	-15	-4 239
vo veku 15-54 rokov – ženy	-380	17	-1 467	106	-1 724
vo veku 60+ rokov – muži	952	90	700	273	2 015
vo veku 55+ rokov – ženy	1 025	28	645	108	1 806
SPOLU	-1 121	157	-2 009	576	-2 397

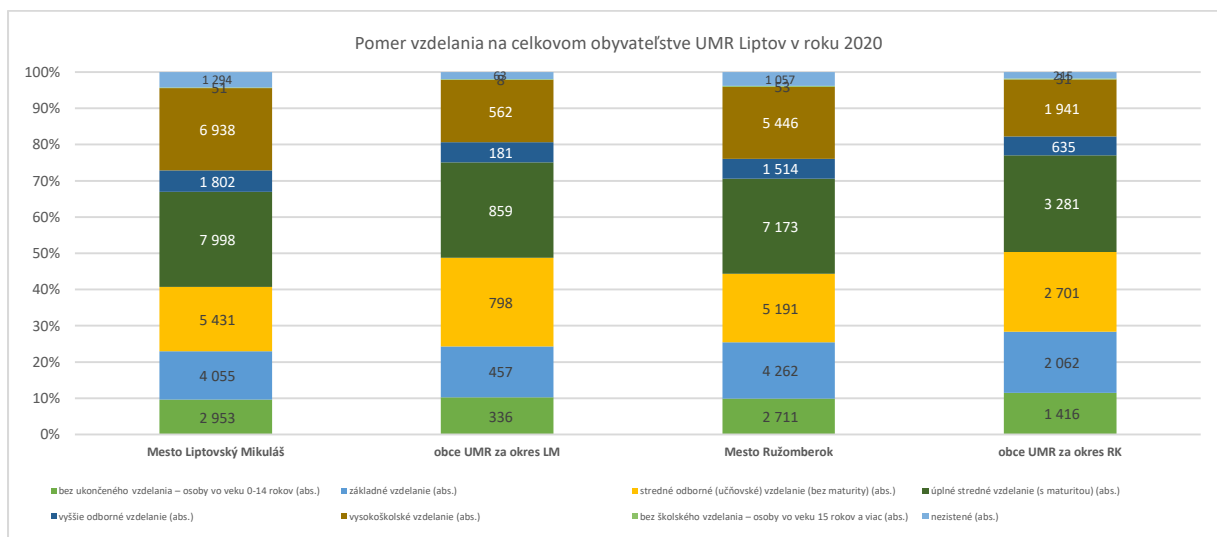

Zloženie obyvateľstva podľa vzdelania: Najviac vysokoškolsky vzdelaných ľudí má mesto Liptovský Mikuláš (22,73%) a najmenej obce okresu Ružomberok (15,8%).

Vzdelanostná úroveň k 1.1.2021	bez ukončeného vzdelania – osoby 0-14 rokov	základné vzdelanie	stredné odborné (učňovské) vzdelanie (bez maturity)	úplné stredné vzdelanie (s maturitou)	vyššie odborné vzdelanie	vysokoškolské vzdelanie	bez školského vzdelania – osoby 15+ rokov	nezistené
početnosť v UMR Liptov	7 416	10 836	14 121	19 311	4 132	14 887	143	2 629
%-né zastúpenie v UMR Liptov	10,09%	14,75%	19,22%	26,28%	5,62%	20,26%	0,19%	3,58%

Zdroj: SODB 2021 - sčítanie obyvateľov, domov a bytov

Vyššie odborné vzdelanie podobne ako úplné stredné vzdelanie je takmer rovnako zastúpené v mestách aj obciach obidvoch okresov. Stredné odborné vzdelanie bez maturity prevláda v obciach, a to najmä v obciach okresu Liptovský Mikuláš (24,45%), zatiaľ čo bez ukončeného vzdelania (11,53%) alebo len so základným vzdelaním (16,79%) je najviac obyvateľov v obciach okresu Ružomberok.

1.5. HOSPODÁRENIE SAMOSPRÁV

Mesto Liptovský Mikuláš hospodáril za rok 2021 v rozpočtovom provizóriu s mesačným výdavkom na úrovni roku 2020 vo výške 2 650 517,37 EUR a celkovým rozpočtom na úrovni 30 262 774 EUR, pričom na finančné operácie vynakladalo 4,8% rozpočtu. Rozpočet mesta Ružomberok je 31 980 360 EUR. Mesto Ružomberok vynakladá 18% rozpočtu na kapitálové operácie týkajúce sa investícií. Celkový priemerný príjem jadrových miest na obyvateľa predstavuje 1 074,5 EUR.

PREHĽAD PRÍJMOV JADROVÝCH MIEST UMR za rok 2021										
Obce	Bežný rozpočet	Kapitálový rozpočet	Finančné operácie	SPOLU	BR	KR	FO			
Mesto Liptovský Mikuláš	27 589 782,00 €	1 217 617,00 €	1 455 375,00 €	30 262 774,00 €	91,2%	4,0%	4,8%	100,0%	počet obyvateľov	suma na obyv.
Mesto Ružomberok	25 240 346,00 €	5 742 138,00 €	997 876,00 €	31 980 360,00 €	78,9%	18,0%	3,1%	100,0%	27 407	1 166,87 €
CELKOM				62 243 134,00 €					57 929	
PRIEMER										1 074,47 €

Zdroj: vlastné spracovanie podľa zverejnených informácií

ŠTRUKTÚRA VÝDAVKOV PROGRAMOVÉHO ROZPOČTU

Liptovský Mikuláš	rok 2021	podiel	Ružomberok	rok 2021	podiel	porovnanie RK / LM
1_Stratégia, manažment, kontrola	269 226	0,9%	Program 1: Plánovanie, manažment a kontrola	767 083	2,4%	497 857
2_Propagácia, prezentácia a cestovný ruch	414 167	1,4%	Program 2: Propagácia a marketing	346 292	1,1%	67 875
3_Interné služby mesta	3 311 971	10,9%	Program 3: Interné služby.	527 952	1,7%	2 784 019
4_Služby poskytované občanom	502 406	1,7%	Program 4: Služby občanom.	134 986	0,4%	367 420
5_Verejný poriadok a bezpečnosť	1 028 615	3,4%	Program 5: Bezpečnosť	1 475 254	4,6%	446 639
6_Odpadové hospodárstvo	1 811 139	6,0%	Program 6: Odpadové hospodárstvo	1 995 527	6,2%	184 388
7_Doprava	660 000	2,2%	Program 8 : Doprava	405 000	1,3%	255 000
8_Miestne komunikácie	929 741	3,1%	Program 7: Komunikácie	1 248 656	3,9%	318 915
9_Prostredie pre život	473 361	1,6%	Program 12: Prostredie pre život	876 306	2,7%	402 945
10_Verejné osvetlenie	242 372	0,8%		-	0,0%	242 372
11_Vzdelávanie a mládež	12 286 706	40,6%	Program 9: Vzdelávanie	13 965 062	43,7%	1 678 356
12_Šport	787 735	2,6%	Program 10: Šport	663 964	2,1%	123 771
13_Kultúra	1 327 821	4,4%	Program 11: Kultúra	562 643	1,8%	765 178
14_Bývanie a občianska vybavenosť a nebytové priestory	904 231	3,0%	Program 13: Bývanie	5 434 997	17,0%	4 530 766
15_Sociálne služby a sociálna pomoc	1 827 047	6,0%	Program 14: Sociálne služby	1 242 988	3,9%	584 059
16_Priemyselný park	-	0,0%		-	0,0%	-
17_Viacúčelové rozvojové projekty	2 089 153	6,9%		-	0,0%	2 089 153
18_Dlhová služba a nákup akcií	1 397 083	4,6%		-	0,0%	1 397 083
			Program 15: Administratíva	2 333 290		2 333 290
CELKOM	30 262 774	100,0%		31 980 000	100,0%	1 717 226

Zdroj: vlastné spracovanie podľa zverejnených informácií

Programové rozpočty obidvoch jadrových miest majú podobnú štruktúru programov, čo uľahčuje porovnanie alokácie výdavkov medzi obidvomi mestami. Mesto Ružomberok vynakladá výrazne viac výdavkov na kategóriu Vzdelávanie (o 1,7 mil. EUR) a na Bývanie (o 4,5 mil. EUR) ako mesto Liptovský Mikuláš. V programe Bývanie je to podpora výstavby nájomných bytov a podpora IBV a HBV. V programe Vzdelávanie sú naplánované investičné akcie pre 4 základné školy: ZŠ Klačno, ZŠ Bystrická cesta, ZŠ Zarevúca a ZŠ

Sládkovičova. Mesto Ružomberok tiež alokuje viac financií na Plánovanie a manažment, Bezpečnosť, Odpadové hospodárstvo, Komunikácie a Verejné priestranstvá (program 12).

PREHĽAD PRÍJMOV OBCÍ UMR za rok 2021											
Okres	Obce	Bežný rozpočet	Kapitálový rozpočet	Finančné operácie	SPOLU	BR	KR	FO		počet obyvateľov	suma na obyv.
Okres Liptovský Mikuláš	Vlachy	360 997,00 €	166 933,00 €	38 020,00 €	565 950,00 €	63,8%	29,5%	6,7%	100%	619	914,30 €
	Prosiek	181 234,92 €	- €	6 955,02 €	188 189,94 €	96,3%	0,0%	3,7%	100%	226	832,70 €
	Liptovský Trnovec	567 765,90 €	11 844,06 €	46 977,00 €	626 586,96 €	90,6%	1,9%	7,5%	100%	583	1 074,76 €
	Liptovská Sielnica	285 250,12 €	1 896,13 €	- €	287 146,25 €	99,3%	0,7%	0,0%	100%	605	474,62 €
	Gôtovany	281 725,00 €	- €	- €	281 725,00 €	100,0%	0,0%	0,0%	100%	471	598,14 €
	Galovany	143 217,63 €	- €	7 626,50 €	150 844,13 €	94,9%	0,0%	5,1%	100%	311	485,03 €
	Demänovská Dolina	1 015 720,00 €	- €	250 000,00 €	1 265 720,00 €	80,2%	0,0%	19,8%	100%	317	3 992,81 €
	Bobrovník	79 782,00 €	4 609,42 €	12 023,33 €	96 414,75 €	82,7%	4,8%	12,5%	100%	132	730,41 €
Okres Ružomberok	Turík	109 840,36 €	11 601,47 €	2 063,29 €	123 505,12 €	88,9%	9,4%	1,7%	100%	279	442,67 €
	Štiavnička	588 383,38 €	5 768,00 €	9 663,38 €	603 814,76 €	97,4%	1,0%	1,6%	100%	869	694,84 €
	Lisková	1 915 679,36 €	537,31 €	90 904,56 €	2 007 121,23 €	95,4%	0,0%	4,5%	100%	2061	973,86 €
	Liptovské Sliače	3 126 298,17 €	416 796,47 €	118 428,29 €	3 661 522,93 €	85,4%	11,4%	3,2%	100%	3718	984,81 €
	Liptovská Teplá	1 248 302,00 €	70 500,00 €	70 764,00 €	1 389 566,00 €	89,8%	5,1%	5,1%	100%	1031	1 347,78 €
	Líkavka	273 026,91 €	100 239,96 €	139 298,27 €	512 565,14 €	53,3%	19,6%	27,2%	100%	2987	171,60 €
	Ivachnová	311 545,00 €			311 545,00 €	100,0%	0,0%	0,0%	100%	680	458,15 €
	Bešeňová	1 802 090,00 €			1 802 090,00 €	100,0%	0,0%	0,0%	100%	657	2 742,91 €
CELKOM					13 874 307,21 €					15546	
PRIEMER											892,47 €

Zdroj: vlastné spracovanie podľa zverejnených informácií

Na základe dostupných zverejnených údajov schválených rozpočtov obcí z územia UMR Liptov pripadá na každého obyvateľa obce UMR Liptov príjem **892 EUR** pri celkových príjmoch 16 obcí vo výške 13,9 milióna EUR. Najväčší príjem na obyvateľa takmer na úrovni 4 tisíc EUR má obec Demänovská Dolina. Nasleduje obec Bešeňová s 2 843 EUR, obec Liptovská Teplá s 1 348 EUR a obec Liptovský Trnovec s 1 074 EUR.

1.6. MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE

- Mesto Ružomberok eviduje 6 mestských častí. Mesto Liptovský Mikuláš eviduje 15 mestských častí, čo historicky súvisí s postupným pričleňovaním obcí k mestu a budovaním sídlisk Podbreziny a Nábřežie.
- Žiadna z poradných komisií pri mestskom zastupiteľstve nemá v meste Liptovský Mikuláš pridelenú agendu regionálneho rozvoja. V meste Ružomberok je agenda regionálneho rozvoja súčasťou Komisie územného plánovania a výstavby.
- Mesto Liptovský Mikuláš malo v roku 2021 ročný rozpočet vo výške 30 262 774 EUR. Mesto Ružomberok malo v roku 2021 ročný rozpočet vo výške 31 980 360 EUR. 16 obcí UMR Liptov spravovalo v roku 2021 rozpočty v kumulatívnej výške 13,9 mil. EUR, čo predstavuje 43,4% rozpočtu mesta Ružomberok.
- Prírodné danosti regiónu Liptov (4 národné parky pokrývajúce 70% územia regiónu, Demänovské jaskyne, zachovalá rázovitá krajinná štruktúra v UNESCO lokalite Vlkošinec), malebné prírodné scenérie a vysoká vodnatosť územia (rieka Váh, Liptovská Mara, geotermálna voda využívaná v aquaparkoch) ho predurčili k intenzívnemu rozvoju cestovného ruchu v zimnom aj letnom období. Až 70,7% rozlohy územia UMR Liptov pokrýva vodná plocha Liptovskej Mary a 47,3% výmery zaberajú lesné pozemky. Tieto prevládajú najmä v obci Demänovská Dolina a v meste Ružomberok, ktoré spravuje mestská spoločnosť Mestské lesy Ružomberok. Obec Demänovská Dolina lesy nevlastní.
- Nárast záujmu po službách cestovného ruchu na Liptove v posledných rokoch vyvolal trend znižovania výmery poľnohospodárskej pôdy a lesných pozemkov a ich preklasifikovávanie do kategórie Zastavané plochy a nádvoria, prípadne na Ostatné plochy, čo súvisí s rastúcou rekreačnou výstavbou.
- Aj vďaka rozvinutému cestovnému ruchu je obec Demänovská Dolina príjmom na obyvateľa jednou z najbohatších obcí na Slovensku. Podobne je na tom aj obec Bešeňová.
- Okresy Liptovský Mikuláš a Ružomberok sú priemerným vekom svojich obyvateľov (47,5-50 rokov) považované za najstaršie okresy na Slovensku.
- Mesto Liptovský Mikuláš starne rýchlejšie ako mesto Ružomberok, pričom mesto Ružomberok sa zas vyľudňuje rýchlejšie ako mesto Liptovský Mikuláš.
- Až 78,4% obyvateľov UMR Liptov žije v mestách, kde sa výrazne prejavuje pokles počtu obyvateľov a starnutie populácie. Od roku 1996 je evidovaný postupný úbytok obyvateľov celého regiónu Liptov, a to priemerne o 243 obyvateľov ročne.

- Tých, ktorí na území UMR Liptov žijú v obciach, je štvornásobne viac v obciach okresu Ružomberok ako okresu Liptovský Mikuláš.
- Obyvateľstvo (najmä mladé rodiny) sa z miest sťahuje najmä do obcí okresu Ružomberok, a to najviac do obcí Bešeňová, Ivachnová, Galovany, Gôtovany, menej do obcí Štiavnička, Turík, Demänovská Dolina či Prosiek.
- Počet obyvateľov v obciach okresu Ružomberok výrazne prevyšuje priemerný rast miery celkového prírastku obyvateľov na Slovensku aj v Žilinskom kraji.
- Obce Bešeňová a Ivachnová vykazujú z tohto dôvodu nárast novonarodených detí, čo v budúcnosti zvýši nároky na školskú infraštruktúru najmä materských a základných škôl.
- Deti do 14 rokov prevládajú v obciach okresu Ružomberok a viac v meste Ružomberok ako Liptovský Mikuláš.
- Obec Galovany je vďaka prisťahovaným rodinám najviac omladzujúcou sa obcou okresu Liptovský Mikuláš.
- Vystahovávanie je zrejmé z obcí, ktoré sú poznačené intenzívnym cestovným ruchom, ako Likavka, Liptovský Trnovec či Bobrovník. V obci Likavka už dokonca prevláda počet zomretých nad narodenými a obec Liptovský Trnovec je najrýchlejšie starnúcou obcou v okrese Liptovský Mikuláš.
- V oboch jadrových mestách žije viac žien ako mužov a ich podiel na počte obyvateľov je nad priemerom Žilinského kraja.
- Prevažne ženskými obcami UMR Liptov sú obce Bobrovník, Liptovský Trnovec, Ivachnová a Štiavnička. Mužskými obcami sú obce Demänovská Dolina, Vluchy, Liptovská Teplá a Turík.
- Rómska národnosť je najpočetnejšia v meste Liptovský Mikuláš. Rómovia žijú aj v meste Ružomberok a zanedbateľne aj v obci Likavka (1 rodina). V ostatných 15 obciach UMR Liptov nie je rómska národnosť evidovaná.
- Obyvatelia iných národností ako dominantnej slovenskej žijú skôr v mestách ako v obciach.
- Najpočetnejšou národnosťou mimo slovenskej a rómskej na území UMR Liptov je česká národnosť.
- Národnosti ako ukrajinská, maďarská a poľská, ktorých príslušníci žijú v obciach UMR Liptov, sú evidované najmä v turistických obciach, kde obyvatelia pravdepodobne našli bývanie aj prácu v službách cestovného ruchu.
- V Liptovskom Mikuláši je 42,3% obyvateľov bez vierovyznania, Ružomberok eviduje 23,09% obyvateľov bez vierovyznania..
- Obyvatelia s vierovyznaním v meste Liptovský Mikuláš uprednostňujú evanjelickú cirkev augsburského vyznania, čo je 4x viac ako v Ružomberku. Až 62,4% obyvateľov mesta Ružomberok je rímsko-katolíckeho vierovyznania, pričom v obciach okresu Ružomberok je tento podiel až 80%-ný.
- Vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov je najviac v meste Liptovský Mikuláš, čo súvisí s dlhoročným pôsobením vojenského vysokého školstva v Liptovskom Mikuláši, a najmenej v obciach okresu Ružomberok.
- Obce okresu Liptovský Mikuláš majú najviac obyvateľov stredoškolského vzdelania bez maturity, čo pravdepodobne súvisí s poľnohospodárskym charakterom obcí a zamestnaním ich obyvateľov v minulosti najmä na obecných poľnohospodárskych družstvách.

2. ANALÝZA DÁT PODĽA TEMATICKÝCH OBLASTÍ

2.1. VZDELÁVANIE, EKONOMIKA A INOVÁCIE

2.1.1. Školstvo a práca s mládežou

Mestá Liptovský Mikuláš a Ružomberok sú centrami vzdelávania s pomerne širokou sieťou škôl a školských zariadení, ktoré sa vyznačujú dostatočnou kapacitou, dobrou dostupnosťou a špecializáciou na rôzne kategórie a formy štúdia. Zastúpené sú verejné, cirkevné i súkromné školy a školské zariadenia. Sieť stredných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského kraja ponúka rôzne možnosti štúdia, od všeobecného na gymnáziách po odborné na stredných odborných školách (SOŠ).

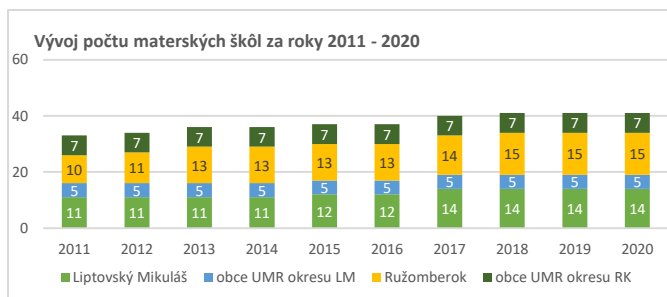
V jadrových mestách UMR Liptov pôsobia tri vysoké školy: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, Detašované pracovisko Elektrotechnickej fakulty Žilinskej univerzity (Inštitút Aurela Stodolu) a Katolícka univerzita v Ružomberku.

Zariadenia predškolského vzdelávania: Materské školy sú vyberané rodičmi najmä z pohľadu voľných kapacít, dopravnej a časovej dostupnosti a kvality predškolského zariadenia.

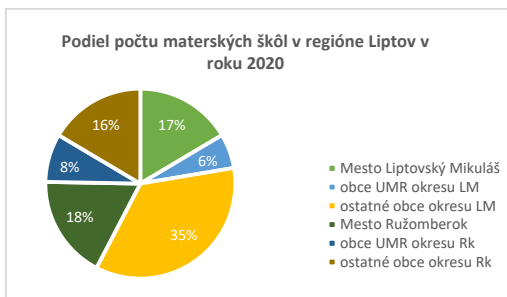
Podľa údajov ŠÚSR za rok 2020 sa na území UMR Liptov nachádzalo spolu **41 materských škôl**, kým v roku 2015 ich bolo o 4 menej a v roku 2011 o 8 menej. V roku 2020 tento počet tvoril 48,2% všetkých materských škôl v regióne Liptov v celkovom počte 85 materských škôl.⁴ **Materské školy nepribúdali v obciach UMR Liptov, ale v mestách, a to aj napriek populačnému rastu predovšetkým v obciach, čo súvisí so záujmom rodičov o umiestňovanie detí v zariadeniach v blízkosti práce.**

Materská škola sa nenachádzala v 4 obciach UMR Liptov: v obci Turík v okrese Ružomberok a v obciach Bobrovník, Demänovská Dolina a Galovany v okrese Liptovský Mikuláš.

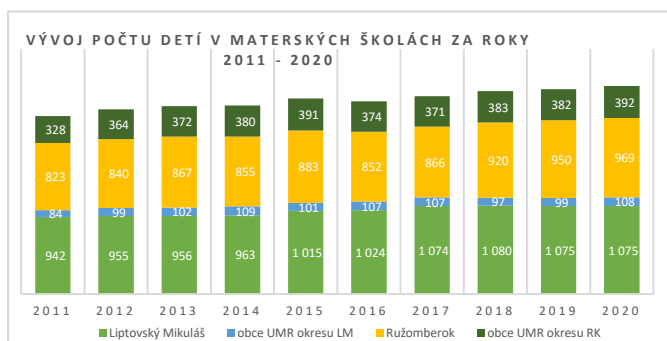
⁴ Údaje za región Liptov tvoria údaje za okres Liptovský Mikuláš a okres Ružomberok

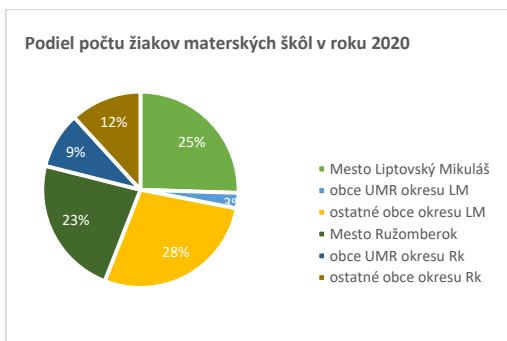
Zdroj: ŠÚSR, sv5001rr_ukaz

Priemerný počet žiakov na materskú školu predstavoval v roku 2020 v UMR Liptov 62 detí, kým v regióne Liptov to bolo 50 detí. Priemerný počet žiakov na materskú školu je vyšší v mestách (za rok 2020 to bolo 77 detí v meste Liptovský Mikuláš a 65 detí v meste Ružomberok) ako v obciach (za rok 2022 to bolo 22 detí za obce z okresu LM a 56 detí za obce okresu RK), čo je dané veľkosťou a kapacitnými možnosťami objektov obcí. **Za obdobie rokov 2011-2020 je možné pozorovať pokles priemerného počtu detí umiestnených v mestských materských školách a nárast počtu v obecných materských školách.**

Zdroj: ŠÚSR, sv5001rr_ukaz

Prehľad o počtoch detí na konkrétnych materských školách: Najpočetnejšími materskými školami v zriaďovateľskej pôsobnosti miest sú na základe údajov za rok 2021 na území mesta Liptovský Mikuláš MŠ Čs. brigády a MŠ Agátová, v meste Ružomberok to je MŠ Riadok a MŠ Hrabovská.

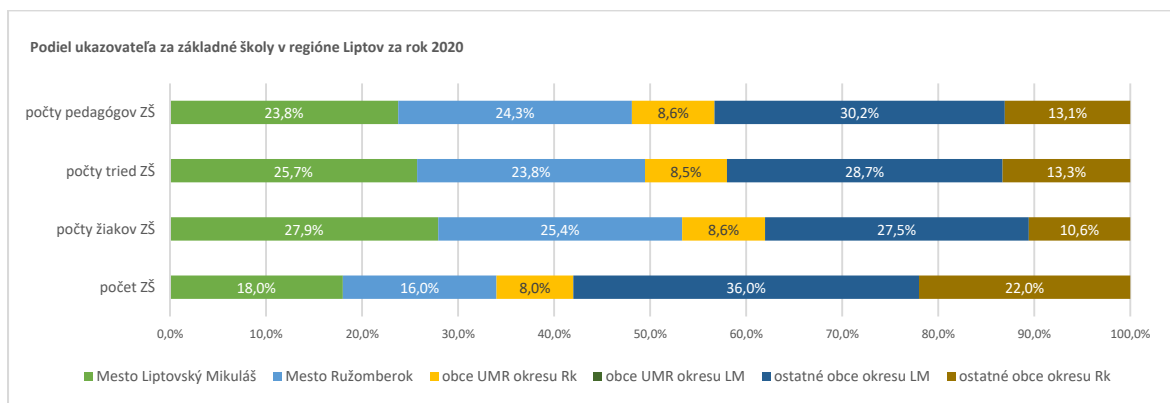
Materská škola v meste Liptovský Mikuláš	rok 2021		zmena 2015 - 2021	
	počet žiakov	počet tried	počet žiakov	počet tried
1 MŠ Agátová	148	7	21,1	0
2 MŠ Kláštorňa	63	3	21	0
3 MŠ A.Stodolu	111	5	22,2	0
4 MŠ Nábrežie 4. apríla	127	6	21,2	-13
5 MŠ Čs. Brigády	169	8	21,1	-14
6 MŠ Komenského	86	4	21,5	15
7 MŠ Palúčanská	38	2	19	0
8 MŠ Vranovská	79	4	19,8	2
9 MŠ Ondrašovská	45	2	22,5	-1
10 MŠ Demänovská	44	2	22	3
11 MŠ Okoličianska	41	2	20,5	3
12 MŠ Stonožka - súkromná				
SPOLU	951	45	21,1	-5

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš

Materská škola v meste Ružomberok	rok 2021		zmena 2015 - 2021	
	počet žiakov	počet tried	počet žiakov	počet tried
1 MŠ Bystrická cesta	67	3	22,3	3
2 MŠ A.Bernoláka	98	5	19,6	-10
3 MŠ Biely Potok	41	2	20,5	6
4 MŠ Černová	38	2	19	0
5 MŠ Hrabovská	109	5	21,8	-2
6 MŠ Kľačno	62	3	20,7	-16
7 MŠ Hrboltová	19	1	19	3
8 MŠ Riadok	121	6	20,2	0
9 MŠ Š. Moyzesa	85	4	21,3	-2
10 MŠ Za dráhou	99	5	19,8	-2
SPOLU	739	36	20,5	-20
súkromné zariadenia	256			

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Ružomberok

Základné školy: V roku 2020 pôsobilo na území UMR Liptov **21 základných škôl**, čo predstavuje 42% všetkých základných škôl regiónu Liptov s 327 triedami (58% regiónu Liptov), 6 445 žiakmi (61,9% regiónu Liptov) a 508 pedagógmi (56,7% regiónu Liptov). Index počtu žiakov na pedagóga predstavoval hodnotu 12,7.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5002rr

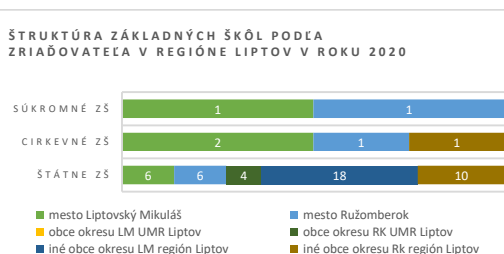
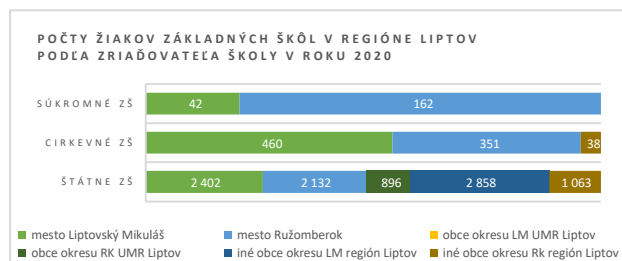
V obciach UMR okresu Liptovský Mikuláš nie sú zriadené žiadne základné školy, kým v obciach okresu Ružomberok sú zriadené 4 základné školy pre 1.-9. ročník (Likavka, Liptovská Teplá, Lisková a Liptovské Sliače). V meste Liptovský Mikuláš majú obyvatelia mesta k dispozícii mesta 9 základných škôl. V meste Ružomberok 8 základných škôl. Obidve mestá majú z toho jedno základnú školu pre 1.-4. ročník. Z obcí okresu Ružomberok nie sú zriadené základné školy v obciach Bešeňová, Ivachnová, Štiavnička a Turík. Bezprostredne susediace obce im umožňujú návštevu ich ZŠ, napr. Liptovská Teplá – Bešeňová.

UKAZOVATEĽ zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY ZŠ												POČTY TRIED											
	Štátne ZŠ			Cirkevné ZŠ			Súkromné ZŠ			CELKOM			Štátne ZŠ			Cirkevné ZŠ			Súkromné ZŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	7	6	6	2	2	2			1	9	8	9	123	114	117	23	22	26			2	146	136	145
mesto Ružomberok	7	6	6	1	1	1	1	1	1	9	8	8	115	113	107	17	17	18	9	9	9	141	139	134
obce okresu LM UMR Liptov																								
obce okresu RK UMR Liptov	4	4	4							4	4	4	57	52	48							57	52	48
iné obce okresu LM región Liptov	15	15	18							15	15	18	158	150	162							158	150	162
iné obce okresu Rk región Liptov	11	10	10	1	1	1				12	11	11	75	70	72	2	2	3				77	72	75
región Liptov	44	41	44	4	4	4	1	1	2	49	46	50	528	499	506	42	41	47	9	9	11	579	549	564
UMR Liptov	18	16	16	3	3	3	1	1	2	22	20	21	295	279	272	40	39	44	9	9	11	344	327	327
podiel na regióne	40,9%	39,0%	36,4%	75,0%	75,0%	75,0%	100,0%	100,0%	100,0%	44,9%	43,5%	42,0%	55,9%	55,9%	53,8%	95,2%	95,1%	93,6%	100,0%	100,0%	100,0%	59,4%	59,6%	58,0%

UKAZOVATEĽ zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY ŽIAKOV ZÁKLADNÝCH ŠKÔL												POČTY PEDAGÓGOV											
	Štátne ZŠ			Cirkevné ZŠ			Súkromné ZŠ			CELKOM			Štátne ZŠ			Cirkevné ZŠ			Súkromné ZŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	2 348	2 310	2 402	392	432	460			42	2 740	2 742	2 904	181	165	171	35	35	38			4	216	200	213
mesto Ružomberok	2 193	2 074	2 132	327	358	351	104	143	162	2 624	2 575	2 645	180	169	174	27	28	27	16	15	17	223	212	218
obce okresu LM UMR Liptov																								
obce okresu RK UMR Liptov	1 038	949	896							1 038	949	896	86	81	77							86	81	77
iné obce okresu LM región Liptov	2 622	2 507	2 858							2 622	2 507	2 858	249	241	271							249	241	271
iné obce okresu Rk región Liptov	1 254	1 097	1 063	25	31	38				1 279	1 128	1 101	115	106	112	6	5	5				121	111	117
región Liptov	9 455	8 937	9 351	744	821	849	104	143	204	10 303	9 901	10 404	811	762	805	68	68	70	16	15	21	895	845	896
UMR Liptov	5 579	5 333	5 430	719	790	811	104	143	204	6 402	6 266	6 445	447	415	422	62	63	65	16	15	21	525	493	508
podiel na regióne	59,0%	59,7%	58,1%	96,6%	96,2%	95,5%	100,0%	100,0%	100,0%	62,1%	63,3%	61,9%	55,1%	54,5%	52,4%	91,2%	92,6%	92,9%	100,0%	100,0%	100,0%	58,7%	58,3%	56,7%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5002rr

Na území UMR Liptov študovalo v roku 2020 priemerne až 307 žiakov na základnú školu s 20 žiakmi v triede. Tento údaj mal v roku 2011 hodnotu 291 žiakov na škole a 19 žiakov v triede. Mesto Liptovský Mikuláš vykazovalo priemerne 323 žiakov na škole a 20 žiakov v triede, mesto Ružomberok 331 žiakov na škole a 20 žiakov v triede a obce UMR Liptov v okrese Ružomberok 224 žiakov na škole a 19 žiakov v triede. **Priemerne na jednu triedu v regióne Liptov pripadol jeden pedagóg (18 pedagógov na jednu ZŠ), čo sa nezmenilo od roku 2011.** Na území UMR Liptov pripadlo na jednu ZŠ v roku 2020 celkovo 24 pedagógov, najviac v meste Ružomberok (až 27 pedagógov), kým v meste Liptovský Mikuláš to bolo 24 pedagógov. V obciach okresu Ružomberok v UMR Liptov to činilo 19 pedagógov a v obciach mimo územia UMR len 11 pedagógov.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5002rr

V regióne Liptov je v roku 2020 evidovaných 6 neštátnych základných škôl (12% počtu neštátnych škôl v regióne) s 58 triedami (10,3%) a počtom žiakov 1 053 (10,1%) a 91 pedagógmi (10,2%), ktoré sú zriadené súkromným alebo cirkevným zriaďovateľom. **Päť z nich s 55 triedami sa nachádza v dvoch jadrových mestách UMR Liptov, čo predstavuje 23,8%-ný podiel na celkovom počte základných škôl v UMR Liptov.** Študuje tu 1 015 študentov a pracuje 86 pedagógov.

UKAZOVATEĽ zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY ZŠ												POČTY TRIED											
	Štátne ZŠ			Cirkevné ZŠ			Súkromné ZŠ			CELKOM			Štátne ZŠ			Cirkevné ZŠ			Súkromné ZŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	9	3	-	1	4	-	-	2	-	10	9
mesto Ružomberok	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	6	-	-	1	-	-	-	-	2	5
obce okresu LM UMR Liptov																								
obce okresu RK UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	4	-	-	-	-	-	-	-	5	4
UMR Liptov	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	2	1	-	16	7	-	1	5	-	-	2	-	17	-
zmena za obdobie 2011 - 2020	-	-2	-	0			1			-1			-23			4			2			-17		

UKAZOVATEĽ zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY ŽIAKOV ZÁKLADNÝCH ŠKÔL												POČTY PEDAGÓGOV														
	Štátne ZŠ			Cirkevné ZŠ			Súkromné ZŠ			CELKOM			Štátne ZŠ			Cirkevné ZŠ			Súkromné ZŠ			CELKOM					
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020			
mesto Liptovský Mikuláš	-	38	92		40	28		-	42		2	162	-	16	6		-	3		-	4		-	16	13		
mesto Ružomberok	-	119	58		31	-	7		39	19	-	49	70	-	11	5		1	-	1	2		-	11	6		
obce okresu LM UMR Liptov																											
obce okresu RK UMR Liptov	-	89	-	53		-	-		-	-		-	89	-	53	-	5	-	4		-	-		-	5	-	4
UMR Liptov	-	246	97		71	21		39	61		-	136	179	-	32	7		1	2		-	1	6		-	32	15
zmena za obdobie 2011 - 2020	-149				92				100			43			-25			3			5			-17			

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5002rr

Celkovo sa za sledované obdobie rokov 2011-2020 na území UMR Liptov počet zariadení základných škôl znížil o jednu školu na 21 škôl a o 17 tried, pričom počet žiakov sa zvýšil len mierne o 43 detí. V meste Liptovský Mikuláš zostal počet základných škôl za sledované obdobie rokov 2011-2020 nezmenený (9 škôl), zanikla jedna trieda a pribudlo 164 detí. V meste Ružomberok bola zrušená jedna ZŠ a 7 tried (z toho 5 tried v období rokov 2015-2020), pričom počet žiakov vzrástol len mierne o 21 detí. V obciach okresu Ružomberok sa počet základných škôl zachoval na 4 zariadeniach, počet tried sa zredukoval o 9 tried, a to aj z dôvodu celkového poklesu počtu žiakov o 142 detí.

V UMR Liptov sa za sledované obdobie rokov 2011-2020 počet štátnych základných škôl znížil o 2 školy na 16 škôl, ale klesol až o 23 tried. Počet cirkevných škôl sa nezmenil (3 školy), ale pribudli im 4 triedy, a tiež pribudla jedna súkromná základná škola v meste Liptovský Mikuláš s dvomi triedami. **Evidentná je tendencia nárastu záujmu o neštátne zariadenia na úkor štátnych.** Nárast tried na neštátnych školách sa prejavil v poklese tried a pedagógov na štátnych školách. Celkovo sa v regióne UMR za sledované obdobie počet pedagógov znížil o 17 osôb. **Počty pedagógov a žiakov klesali najmä v období rokov 2011-2015, no v období 2015-2020 je najmä v mestách zaznamenaný ich opätovný nárast, kým v obciach okresu Ružomberok pokračuje pokles a redukcia tried.**

Prehľad o počtoch žiakov na konkrétnych základných školách: Najpočetnejšími základnými školami na základe údajov za rok 2020 sú v meste Ružomberok ZŠ Zárevúca a ZŠ Bystrická cesta, ktoré tvoria 59% všetkých žiakov základných škôl na území mesta Ružomberok. V Liptovskom Mikuláši najviac žiakov navštevuje ZŠ M. Rázusovej – Martákovskej na sídlisku Nábrehie.

V Liptovskom Mikuláši je priemer žiakov **v školských kluboch** v priemere 37,99%, najmenej v ZŠ Okoličianska (24,85%). V meste Ružomberok je priemer žiakov v školských kluboch 30,78%, najmenej v ZŠ Kľačno (20,7%).

Základná škola v meste Liptovský Mikuláš	rok 2021					zmena 2015 - 2021		
	počet žiakov	počet tried	deti na triedu	ŠKD	podiel žiakov v ŠKD	počet žiakov	počet tried	ŠKD
1 ZŠ Janka Kráľa	435	20	21,8	186	42,76%	38	1	46
2 ZŠ a MŠ Okoličianska	326	17	19,2	81	24,85%	-1	-1	6
3 ZŠ Ľ. Brigády	442	23	19,2	180	40,72%	20	3	-5
4 ZŠ Aurelia Stodolu	0	0	0	0				
5 ZŠ M.R.Martákovovej	630	27	23,3	253	40,16%	89	2	32
6 ZŠ Demänovská	436	22	19,8	162	37,16%	-34	0	-38
7 Evanjelická ZŠ Biskupa Jura Janoška								
8 Súkromná ZŠ A.Pavla								
SPOLU	2269	109	20,8	862	37,99%	112	5	41

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš

Základná škola v meste Ružomberok	rok 2021					zmena 2015 - 2021		
	počet žiakov	počet tried	deti na triedu	ŠKD	podiel žiakov v ŠKD	počet žiakov	počet tried	ŠKD
1 ZŠ Školská Biely Potok	35	2	17,5	28	80,00%	-2	-1	4
2 ZŠ Andreja Hlinku Černová	169	9	18,8	69	40,83%	29	0	46
3 ZŠ Bystrická cesta	641	35	18,3	234	36,51%	26	-6	5
4 ZŠ Kľačno	405	22	18,4	84	20,74%	-18	2	9
5 ZŠ Sládkovičova	301	16	18,8	79	26,25%	3	-1	7
6 ZŠ Zárevúca	645	23	28	182	28,22%	-22	-8	0
SPOLU	2196	107	20,5	676	30,78%	16	-14	71

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Ružomberok

Žiadateľ	Základná škola Márie Rázusovej- Martákovskej		ZŠ a MŠ Okoličianska	
	Názov projekt	Suma dotácie	Názov projekt	Suma dotácie
Rok 2016	Hovorme o jedle	300,00 €		
	Propagácia a verej.prospeš. vzdel. činnosť ZŠ	2 400,00 €		
Rok 2017	Zatiaľ neviem, čo chcem	2 991,60 €		
	Enviro projekt-pestrá záhrada ktorá učí	1 722,00 €		
Rok 2018	Technická dielňa	18 519,56 €		
Rok 2019	Erasmus	12 650,00 €		
Rok 2021	Spolu múdrejší	1 350,00 €	Pomôž mi a ja to dokážem sám	44 049,60 €
	Letná škola	2 400,00 €		
	Spolu múdrejší 2	1 050,00 €		
	DOTÁCIA celkom	43 383,16 €		44 049,60 €

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš

Prehľad o čerpaní dotácií za jednotlivé základné školy: Zo základných škôl na území mesta Liptovský Mikuláš sa najviac zapája do podávania žiadostí o granty ZŠ M. Rázusovej – Martákovskej. V rokoch 2015-2020 majú zrealizovaných 9 dotačných projektov v celkovej sume 43 383,16 EUR. V roku 2021 bola úspešná aj ZŠ s MŠ Okoličianska, ktorá získala dotáciu pre projekt vo výške 44 049,60 EUR.

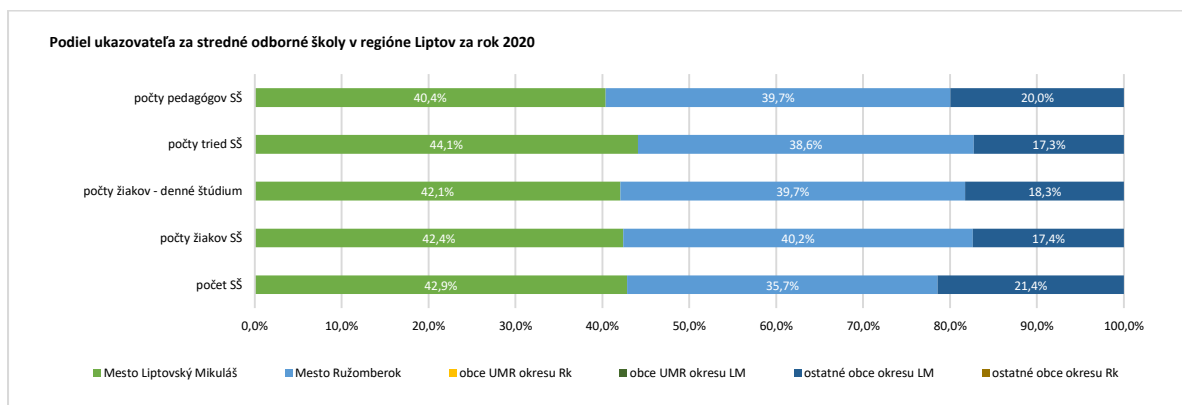
Základné školy na území mesta Ružomberok sú všetky aktívne v podávaní grantových žiadostí. Za sledované obdobie rokov 2015-2021 boli úspešní s 55 žiadosťami vo výške 258 806,16 EUR. Najúspešnejším žiadateľom je ZŠ Bystrická cesta, ktorej sa podarilo získať za sledované obdobie rokov 2015-2022 dotácie vo výške 97 915,56 EUR.

Ziadateľ	ZŠ Bystrická	ZŠ Kľačno	ZŠAH Černová			
	Názov projekt	Suma dotácie	Názov projekt	Suma dotácie		
rok 2015	projekt SLSP	1 000,00 €	Didaktické prostriedky na výučbu AJ	4 281,84 €	Nové trendy vzdelávania ANJ	870,12 €
Rok 2016			Moderné vzdel. a didakt. technika	2 201,28 €	MONDI SCP	500,00 €
			Patologické javy v šk.prostredí	2 440,63 €		
Rok 2017	IT Academia 2017-2021 (IT Science Lab)	22 016,00 €	Akvárium, Mondí SCP	4 000,00 €	Projekt pre mesto Ružomberok- 700 rokov	2 000,00 €
	Projekt Orange (učebné pomôcky)	1 000,00 €			Zlepšenie prostredia v obci a okolí MONDI SCP	2 000,00 €
Rok 2018	Nadácia Mondí SCP	5 000,00 €				
	Nadácia SUPRA - rekonštrukcia telocvične	30 000,00 €				
	Nadácia Mondí SCP (učebné pomôcky)	1 000,00 €	Čitateľský kútik (Reiffelsen)	1 000,00 €	Dotácia na podporu rozvoja športu n a rok 2019	4 000,00 €
Rok 2019	SSE - výmena osvetlenia tried	2 500,00 €				
	Nadácia Mondí SCP (učebné pomôcky)	1 000,00 €	Gesto pre mesto (Reiffelsen)	1 000,00 €	Enter pre školy - digitálna generácia	1 000,00 €
	Strategické partnerstvo Erasmus+	9 318,00 €			Čítame radi	800,00 €
Rok 2020	Oprava odbornej učebne fyziky EÚ projekt	12 781,56 €			Letná škola	800,00 €
					Podpora vzdelávania chémie MONDI SCP	500,00 €
					Pomáhajúce profesie POP2	30 935,01 €
Rok 2021	Spolu múdrejší	10 050,00 €	Projekt Ovečka Ruženka	exkurzie		
	Školský digit. koordinátor	2 250,00 €				
	DOTÁCIA celkom	97 915,56 €		14 923,75 €		43 405,13 €

Ziadateľ	ZŠ Sládkovičova	ZŠ Biely Potok	ZŠ Zarevúca			
	Názov projekt	Suma dotácie	Názov projekt	Suma dotácie		
rok 2015		Moderné vzdelávanie digitalizáciou predmetov	2 201,28 €	MONDI SCP	500,00 €	
Rok 2016	Vybavenie telocvične pomôckami	2 650,00 €				
Rok 2017	Efektívna vyučovacej hodiny Jolly Phonic	1 000,00 €		Efektívna vyučovacej hodiny Jolly Phonic na Istupni	1 000,00 €	
	Relaxačno-pohybová zóna	1 000,00 €	Mondí náš najlepši súrod	500,00 €	Eko učebňa (Mondí SCP)	5 000,00 €
Rok 2018	Zelená v škole	500,00 €			City Run Mondí SCP	2 000,00 €
					Národné športové centrum	4 712,00 €
	Nemecky hravo a moderne	1 000,00 €	Mondí náš najlepši súrod	500,00 €	City Run Mondí SCP	2 000,00 €
Rok 2019	Technika hrou	1 000,00 €	MONDI - plynofikácia kotolne	15 000,00 €		
	Anglicko-slovenský maratón	400,00 €				
			náter strechy, oprava dažďových zvodov, oprava strechy (Farský úrad Biely Potok)	12 000,00 €	Čítame radi 2	800,00 €
Rok 2020	Čítame radi	800,00 €				
	Spolu múdrejší 1	3 800,00 €				
	Pomáhajúce profesie v edukácii	28 298,44 €				
	Letná škola	1 200,00 €			KIA Motors	10 000,00 €
Rok 2021	Spolu múdrejší 2	4 200,00 €				
	Vyvíjené záhony –Mondí	500,00 €				
	DOTÁCIA celkom	46 348,44 €		30 201,28 €		26 012,00 €

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Ružomberok

Zariadenia stredných škôl: V roku 2020 pôsobilo na území UMR Liptov **11 zariadení stredného odborného školstva** (78,6% všetkých stredných škôl regiónu Liptov) so 182 triedami (82,7% regiónu Liptov), 3 923 študentmi (82,6% regiónu Liptov) a 345 pedagógmi (80% regiónu Liptov). Index počtu študentov na pedagóga predstavoval hodnotu 11,37. Dennú formu štúdia využilo v UMR Liptov v roku 2022 celkovo 94% študentov, kým v roku 2011 to bolo 91% študentov.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5004rr

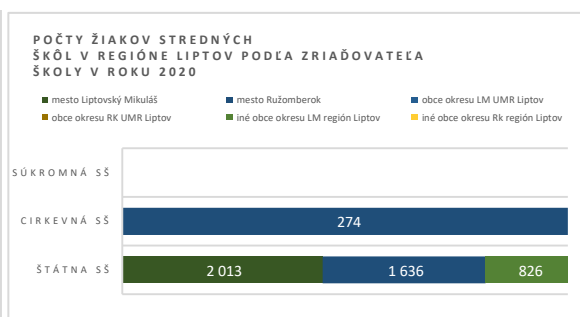
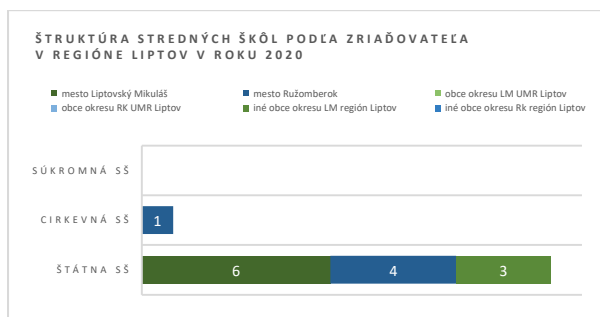
V obciach UMR okresu Liptovský Mikuláš aj okresu Ružomberok neboli dostupné žiadne zariadenia stredných škôl. V okrese Liptovský Mikuláš mimo územia UMR Liptov pôsobili v roku 2020 tri odborné stredné školy, a to v meste Liptovský Hrádok. V meste Liptovský Mikuláš bolo k dispozícii pre stredoškôľakov 6 zariadení a v meste Ružomberok 5 zariadení.

UKAZOVATEL	POČTY STREDNÝCH ŠKÔL												POČTY TRIED											
	Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM			Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	5	5	6	-	-	-	-	-	-	5	5	6	73	81	97	-	-	-	-	-	-	73	81	97
mesto Ružomberok	4	4	4	-	1	1	-	1	1	6	6	5	47	52	72	11	11	13	2	2	-	60	65	85
obce okresu LM UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
obce okresu RK UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
iné obce okresu LM región Liptov	2	2	3	-	-	-	-	-	-	2	2	3	31	32	38	-	-	-	-	-	-	31	32	38
iné obce okresu RK región Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
región Liptov	11	11	13	1	1	1	1	1	1	13	13	14	151	165	207	11	11	13	2	2	-	164	178	220
UMR Liptov	9	9	10	1	1	1	1	1	1	11	11	11	120	133	169	11	11	13	2	2	-	133	146	182
podiel na regióne	81,8%	81,8%	76,9%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	84,6%	84,6%	78,6%										81,1%	82,0%	82,7%

UKAZOVATEL zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL												POČTY PEDAGÓGOV											
	Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM			Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	1 369	1 526	2 013	-	-	-	-	-	-	1 369	1 526	2 013	142	154	174	-	-	-	-	-	-	142	154	174
mesto Ružomberok	945	1 121	1 636	281	250	274	34	50		1 260	1 421	1 910	109	128	146	40	40	25	4	7		153	175	171
obce okresu LM UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
obce okresu RK UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
iné obce okresu LM región Liptov	691	758	826	-	-	-	-	-	-	691	758	826	68	69	86	-	-	-	-	-	-	68	69	86
iné obce okresu RK región Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
región Liptov	3 005	3 405	4 475	281	250	274	34	50		3 320	3 705	4 749	319	351	406	40	40	25	4	7		363	398	431
UMR Liptov	2 314	2 647	3 649	281	250	274	34	50		2 629	2 947	3 923	251	282	320	40	40	25	4	7		295	329	345
podiel na regióne	77,0%	77,7%	81,5%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%		79,2%	79,5%	82,6%	78,7%	80,3%	78,8%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%		81,3%	82,7%	80,0%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5004rr

Na území UMR Liptov študovalo v roku 2020 priemerne až 357 študentov na strednú školu s 22 študentmi v triede. Tento údaj oproti roku 2011 vzrástol o 33,1%, kedy na školu pripadlo 239 študentov a na triedu 20 študentov. Mesto Liptovský Mikuláš vykazovalo priemerne 333 študentov na SOŠ a 21 študentov v triede, mesto Ružomberok 382 študentov na škole a 22 študentov v triede. Priemerne na jednu triedu v regióne Liptov pripadlo 1,4 pedagóga (31 pedagógov na jednu strednú školu) a tento údaj oproti roku 2011 vzrástol o 3 pedagógov. Na území UMR Liptov pripadlo na jednu strednú školu v roku 2020 rovnako 31 pedagógov, najviac v meste Ružomberok až 34 pedagógov, kým v meste Liptovský Mikuláš to bolo 29 pedagógov.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5004rr

V regióne Liptov je v roku 2020 zriadená jediná neštátna stredná škola (7,1% všetkých stredných škôl v regióne Liptov) s 13 triedami (5,9%), 274 študentmi (5,8%) a 25 pedagógmi (5,8%), ktorá je zriadená cirkevným zriaďovateľom v meste Ružomberok.

UKAZOVATEĽ zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY STREDNÝCH ŠKÔL												POČTY TRIED											
	Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM			Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8	16		-	-	-	-	-	-	8	16	
mesto Ružomberok	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	5	20		-	-	2	-	-	2	5	20	
obce okresu LM UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
obce okresu RK UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
UMR Liptov	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	13	36	-	2	-	-	2	-	-	13	36	
zmena za obdobie 2011 - 2020	1	0	-1	0	0	-1	0	0	0	49	2	-2	49	2	-2	49	2	-2	49	2	-2	49	2	

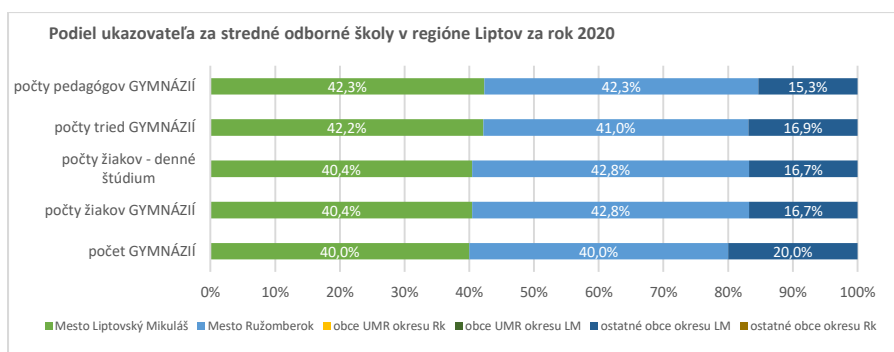
UKAZOVATEĽ zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL												POČTY PEDAGÓGOV											
	Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM			Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	157	487		-	-		-	-		157	487		12	20		-	-		-	-		12	20	
mesto Ružomberok	176	515		-	31	24	16	-	50	161	489		19	18		-	-	15	3	-	7	22	-	4
obce okresu LM UMR Liptov	-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	-	
obce okresu RK UMR Liptov	-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	-		-	-	
UMR Liptov	333	1 002		-	31	24	16	-	50	318	976		31	38		-	-	15	3	-	7	34	16	
zmena za obdobie 2011 - 2020	1335	1335		-7	-34		-34	-34		1294	1294		69	-15		-15	-15		-4	-4		50	50	

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5004rr

Celkovo sa za sledované obdobie rokov 2011-2020 na území UMR Liptov počet zariadení stredných škôl nezmenil a zostal na počte 11 stredných škôl. Narástol však počet ich tried o 49 tried z dôvodu nárastu počtu žiakov o 1 335 študentov. Tempo rastu počtu študentov aj tried sa medzi rokmi 2015-2020 strojnásobilo. V meste Liptovský Mikuláš sa počet stredných škôl za sledované obdobie rokov 2011-2020 zvýšil o jednu školu (na 6 škôl), vzniklo 24 tried, pribudlo 644 študentov a 32 pedagógov. V meste Ružomberok sa počet škôl zredukoval o jednu školu (na 5 škôl), pričom pribudlo 25 tried, 650 študentov a 18 pedagógov.

Centrá odborného vzdelávania: V regióne pôsobí Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre služby a gastronómiu **pri Hotelovej akadémii v Liptovskom Mikuláši**. Škola sa stala centrom pre služby a gastronómiu najmä vďaka skutočnosti, že je lokalizovaná v regióne so silne rozvinutým cestovným ruchom. V roku 2015 boli otvorené ďalšie dve nové centrá – obidve v Liptovskom Hrádku (teda mimo územia UMR Liptov): (1) Centrum odborného vzdelávania pre drevárstvo pri SOŠ drevárskej a (2) Centrum odborného vzdelávania pre lesníctvo pri SOŠ lesníckej J. D. Matejovie.

Gymnázia: V roku 2020 pôsobili na území UMR Liptov **4 gymnáziá** (80% všetkých gymnázií regiónu Liptov) s 69 triedami (83,1% regiónu Liptov), 1 830 študentmi (83,3% regiónu Liptov) a 160 pedagógmi (84,7% regiónu Liptov). Index počtu študentov na pedagóga predstavoval hodnotu 11,44. Na území UMR Liptov je štúdium na gymnáziu realizované len dennou formou.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5003rr

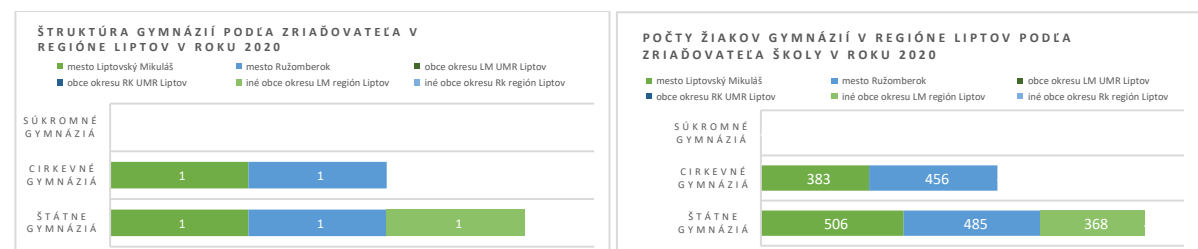
Štátne gymnáziá sú umiestnené vo všetkých troch mestách Liptova vrátane jedného gymnázia v Liptovskom Hrádku, teda mimo územia UMR Liptov. V meste Liptovský Mikuláš aj v meste Ružomberok boli evidované po dve gymnáziá, pričom v každom meste bolo jedno štátne v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja a jedno cirkevné.

UKAZOVATEL zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY GYMNAZIÍ												POČTY TRIED GYMNAZIÍ											
	Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM			Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	1	1	1	1	1	1	-	-	-	2	2	2	16	15	19	22	19	16	-	-	-	38	34	35
mesto Ružomberok	1	1	1	1	1	1	-	-	-	2	2	2	16	15	18	16	15	16	-	-	-	32	30	34
obce okresu LM UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
obce okresu RK UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
iné obce okresu LM región Liptov	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1	8	10	14	-	-	-	-	-	-	8	10	14
iné obce okresu RK región Liptov	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	0	-	-	-	-	-	-	6	4	-	6	4	0
región Liptov	3	3	3	2	2	2	1	1	1	6	6	5	40	40	51	38	34	32	6	4	6	84	78	83
UMR Liptov	2	2	2	2	2	2	0	0	0	4	4	4	32	30	37	38	34	32	-	-	-	70	64	69
podiel na regióne	66,7%	66,7%	66,7%	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	66,7%	80,0%	80,0%	75,0%	72,5%	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	83,3%	82,1%	83,1%

UKAZOVATEL zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY ŽIAKOV GYMNAZIÍ												POČTY PEDAGÓGOV											
	Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM			Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	407	393	506	517	444	383	-	-	-	924	837	889	36	34	42	51	41	38	-	-	-	87	75	80
mesto Ružomberok	383	417	485	338	383	456	-	-	-	721	800	941	33	30	42	29	33	38	-	-	-	62	63	80
obce okresu LM UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
obce okresu RK UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
iné obce okresu LM región Liptov	133	202	368	-	-	-	-	-	-	133	202	368	16	22	29	-	-	-	-	-	-	16	22	29
iné obce okresu RK región Liptov	-	-	-	-	-	-	69	82	-	69	82	0	-	-	-	-	-	-	12	13	-	12	13	0
región Liptov	923	1 012	1 359	855	827	839	69	82	69	1 847	1 921	2 198	85	86	113	80	74	76	12	13	12	177	173	189
UMR Liptov	790	810	991	855	827	839	-	-	-	1 645	1 637	1 830	69	64	84	80	74	76	-	-	-	149	138	160
podiel na regióne	85,6%	80,0%	72,9%	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	89,1%	85,2%	83,3%	81,2%	74,4%	74,3%	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	84,2%	79,8%	84,7%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5003rr

Na území UMR Liptov študovalo v roku 2020 na jednom gymnáziu priemerne až 458 študentov s 27 študentmi v triede. Tento údaj oproti roku 2011 vzrástol. Na školu vtedy pripadlo priemerne 411 študentov a na triedu 22 študentov. Mesto Liptovský Mikuláš vykazovalo priemerne 445 študentov na škole a 25 študentov v triede, mesto Ružomberok 471 študentov na škole a 28 študentov v triede. Priemerne na jednu triedu v regióne Liptov pripadlo 1,43 pedagóga (38 pedagógov na jedno gymnázium), pričom tento údaj oproti roku 2011 vzrástol o 8 pedagógov. Na území UMR Liptov v roku 2020 pripadlo na jedno gymnázium 40 pedagógov, rovnako ako v oboch mestách UMR Liptov.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5003rr

V regióne Liptov sú v roku 2020 zriadené dve cirkevné gymnázia (predstavujú 40% všetkých gymnázií v regióne Liptov) s 32 triedami (38,6%), 839 študentmi (38,2%) a 76 pedagógmi (40,2%). Jedno neštátne súkromné gymnázium v obci okresu Ružomberok (teda mimo územia UMR) ukončilo svoju činnosť v roku 2015.

UKAZOVATEĽ zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY GYMNAZIÍ												POČTY TRIED												
	Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM			Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM			
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	
mesto Liptovský Mikuláš	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	-	3	3	-	-	-	-	-	4	1
mesto Ružomberok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	1	1	-	-	-	-	-	2	4
obce okresu LM UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
obce okresu RK UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	7	-	4	2	-	-	-	-	-	6	5
zmena za obdobie 2011 - 2020	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	-6	0	0	0	0	0	0	-1	0	0

UKAZOVATEĽ zriaďovateľ ZŠ rok	POČTY ŽIAKOV GYMNAZIÍ												POČTY PEDAGÓGOV											
	Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM			Štátne SŠ			Cirkevné SŠ			Súkromné SŠ			CELKOM		
	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020	2011	2015	2020
mesto Liptovský Mikuláš	-	14	113	-	73	61	-	-	-	-	87	52	-	2	8	-	10	3	-	-	-	-	12	5
mesto Ružomberok	-	34	68	-	45	73	-	-	-	-	79	141	-	3	12	-	4	5	-	-	-	-	1	17
obce okresu LM UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
obce okresu RK UMR Liptov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
UMR Liptov	20	181	-	28	12	-	-	-	-	8	193	-	5	20	-	6	2	-	-	-	-	-	11	22
zmena za obdobie 2011 - 2020	201	-	-	-16	-	-	0	-	-	185	-	15	-	15	-	-4	-	0	-	-	-	11	-	-

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:sv5003rr

Celkovo sa za sledované obdobie rokov 2011-2020 na území UMR Liptov počet gymnázií nezmenil a zostal na počte 4. Medzi rokmi 2011-2015 bolo zrušených 6 tried a prepustených 11 pedagógov (najmä v Liptovskom Mikuláši na cirkevnom gymnáziu), aby sa z dôvodu nárastu študentov medzi rokmi 2015-2020 opätovne otvorilo 5 tried a najalo 12 pedagógov (najmä na štátnom gymnáziu a cirkevnom gymnáziu v Ružomberku). Medzi rokmi 2011-2020 počet študentov vzrástol o 185 študentov, kým na cirkevných gymnáziách poklesol o 16, najviac v Liptovskom Mikuláši o 134 študentov.

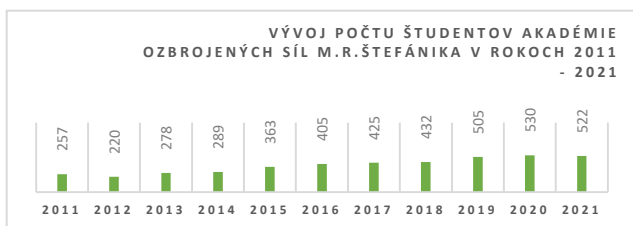
Prehľad študentov za konkrétne stredné školy v okrese Liptovský Mikuláš a Ružomberok: V obidvoch jadrových mestách pôsobí gymnázium, Obchodná akadémia aj Stredná odborná škola polytechnická. Rozdiel v počtoch študentov je spojený s tým, že zo špecializovaných stredných škôl pôsobia v Liptovskom Mikuláši tri stredné školy: Stredná škola stavebná, Hotelová akadémia a Stredná škola zdravotnícka. V Ružomberku je len jedna takáto špecializovaná stredná škola, a to škola úžitkového výtvarníctva.

Stredná škola v meste Liptovský Mikuláš				Stredná škola v meste Ružomberok			
rok 2021		zmena 2015 - 2021		rok 2021		zmena 2015 - 2021	
počet žiakov		počet žiakov		počet žiakov		počet žiakov	
1	Gymnázium M.M.Hodžu	400	-24	1	Spojená škola	345	-156
2	Evanjelické gymnázium Juraja Trnavského	167	-16	2	Obchodná akadémia	189	-31
3	Obchodná akadémia	364	100	3	Gymnázium	367	-60
4	Stredná odborná škola zdravotnícka	426	-183	4	Stredná odborná škola polytechnická	184	-119
5	Stredná odborná škola obchodu a služieb	176	24	5	Škola úžitkového výtvarníctva	239	-39
6	Hotelová akadémia	281	-126	SPOLU		1324	-405
7	Stredná odborná škola polytechnická	-	-				
8	Stredná odborná škola stavebná	-	-				
9	Odborné učilište interné	-	-				
SPOLU		1814	-225				

Zdroj: Interná evidencia Úradu Žilinského samosprávneho kraja

Zariadenia vysokého školstva: Na území UMR pôsobia tri vysokoškolské pracoviská, pričom dve z toho v Liptovskom Mikuláši a jedno univerzitné v Ružomberku. V meste Liptovský Mikuláš do roku 2016 boli alokované dokonca až tri vysokoškolské pracoviská vrátane detašovaného pracoviska Bankovního inštitutu Vysoká škola Praha. V čase odchodu Bankovního inštitutu Vysoká škola Praha ho navštevovalo 161 študentov, kým v roku 2011 to bolo o 73% viac (597 študentov). V roku 2011 na území UMR Liptov študovalo 8 790 študentov, kým v roku 2020 to bolo o 53% menej, len 4 141 študentov.

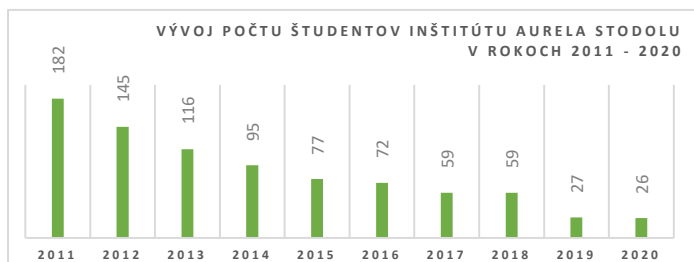
Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika (AOS) pôsobí v Liptovskom Mikuláši od roku 2004 v samostatnom areáli. Je štátnou vysokou školou akreditovanou ako vzdelávacia a výcviková inštitúcia NATO. Nadviazala na Vysokú vojenskú technickú školu založenú v roku 1974 a poskytuje vzdelávanie na 8 katedrách (informatika, strojárstvo, elektronika, logistické zabezpečenie, spoločenské vedy a jazyky, telesná výchova a šport, bezpečnosť a obrana, vojenská taktika a operačné umenie). K 31.12.2021 pracovalo na AOS 239 zamestnancov.

Zdroj: Interná evidencia AOS

Od roku 2011 počet študentov AOS postupne rástol a v roku 2022 dosiahol až 103%-né navýšenie oproti roku 2011 na 522 študentov, z ktorých takmer všetci sú ubytovaní na internátoch.

Inštitút Aurela Stodolu Fakulty elektrotechniky a informačných technológií Žilinskej univerzity (IAS) pôsobí v Liptovskom Mikuláši od roku 2008, kedy Žilinská univerzita získala od mesta Liptovský Mikuláš dve budovy v priestoroch niekdajšieho Vojenského výskumného ústavu pod Hájom. K 31.12.2021 pracovalo na IAS 11 zamestnancov, z toho 5 vedeckých pracovníkov.

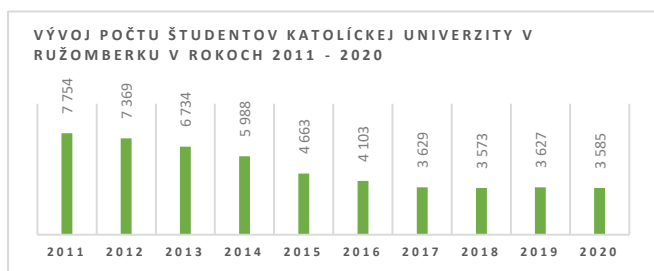
Zdroj: Interná evidencia IAS

Počet študentov na IAS však dlhodobu postupne klesá.

Oproti roku 2011 sa tento pokles v roku 2022 zastavil na 26 študentoch oproti pôvodným 182 študentom v roku 2011 študujúcich na jednom odbore "Komunikačné a informačné technológie" (pôvodne dvoch odboroch), a to len v dvoch študijných skupinách oproti pôvodným ôsmim skupinám. IAS predpokladá záujem o štúdium v 1. ročníku od 80 študentov. Žiadny študent v roku 2020 nevyužíval internát.

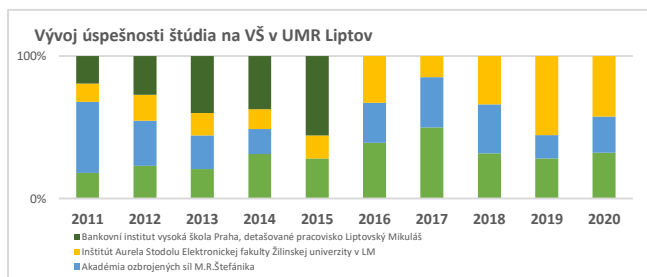
IAS je aj vedeckým pracoviskom, kde sa prevažne z grantových zdrojov realizujú vedecké projekty v oblastiach polovodičovo-dielektrické systémy a nelineárne optické javy v opto-vláknovom komunikačnom systéme. V súčasnosti prebieha na IAS riešenie grantového projektu zameraného **na fotokatalytické procesy rozkladu vody** v systéme polovodič-elektrolyt pre produkciu zeleného vodíka ako ťažiskového programu na riešenie energetických potrieb spoločnosti.

Katolícka univerzita v Ružomberku (KU) bola zriadená v roku 2000 v Ružomberku a je primárne zameraná na výuku humanitných študijných programov na 4 fakultách: pedagogickej, filozofickej, teologickej a fakulte zdravotníctva. Teologická fakulta má sídlo v Košiciach. KU zabezpečuje výučbu v dennej a externej forme vo viac ako 140 bakalárskych, magisterských a doktorandských študijných programoch. K 31.10.2021 mala KU 3 573 študentov, z toho bolo 362 cudzincov. Počet absolventov v akademickom roku 2020/2021 bol 976 študentov. KU uskutočňuje nielen pedagogickú, ale aj vedeckú činnosť v oblasti humanitných, pedagogických, prírodných, sociálnych a zdravotníckych vied a tiež v oblasti umenia, ekonómie a manažmentu. Na KU pracuje 455 zamestnancov, z toho 280 vysokoškolských učiteľov (údaj k 31.10.2021), vďaka čomu patrí medzi najväčších zamestnávateľov v meste. Významnú vzdelávaciu úlohu pre univerzitu zabezpečuje **Centrum celoživotného vzdelávania** a pre seniorov Univerzita tretieho veku, Univerzitné pastoračné centrum Jána Vojaššáka v Ružomberku a moderná univerzitná knižnica otvorená v roku 2013 prístupná aj verejnosti. Je členom Medzinárodnej federácie katolíckych univerzít, Európskej federácie katolíckych univerzít a zároveň je signatárom listiny Magna Charta Universitatum. Je tiež členom Partnerstva katolíckych univerzít, ktoré združuje katolícke univerzity strednej a východnej Európy a funguje **pod záštitou Nanovic Institute**, Notre Dame University z USA.

Zdroj: Interná evidencia Katolícka univerzita v Ružomberku

Od roku 2011 zaznamenala KU vo vývoji počtu študentov opačný trend ako Akadémia ozbrojených síl v Liptovskom Mikuláši. Ich počet za sledované obdobie rokov 2011-2020 klesol o 53% na 3 585 študentov, z čoho 23,3% (837 študentov) bolo ubytovaných na internáte, 11% nastupuje na magisterské štúdium a 0,8% (29 študentov) na doktorandské štúdium.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe internej evidencie univerzitných pracovísk

Úspešnosť jednotlivých vysokých škôl na území UMR Liptov je prepočítaná ako pomer počtu absolventov k počtu študentov. Na Katolíckej univerzite bola táto najvyššia v roku 2017, pričom od roku 2011 mala rastúcu krivku, ktorá po roku 2017 klesla a do roku 2020 sa vyvíjala kontinuálne. U AOS bol tento index najvyšší v roku 2011 a u IAS bol najvyšší v roku 2019.

PRÍKLAD DOBREJ PRAXE v oblasti spolupráce vo vzdelávacom systéme s praxou

Ministerstvo obrany SR v spolupráci s Ministerstvom zdravotníctva SR a s Ústrednou vojenskou nemocnicou SNP Ružomberok – FN pripravuje projekt vybudovania národného centra a interdisciplinárneho pracoviska „**Centrum pre diagnostiku a liečbu infekčných ochorení (CEDLIO)**“ v spolupráci s Úradom hlavného lekára Ozbrojených síl SR v Ružomberku a partnerskými pracoviskami v krajinách NATO a EÚ. Jedným z cieľov CEDLIO je podporovať plnenie strategických úloh pri prevencii, potláčaní, diagnostike a liečbe príslušníkov ozbrojených síl a obyvateľstva v prípade vzniku biologických hrozieb, ale aj pri výskyte infekčných ochorení vyvolaných prirodzeným šírením. CEDLIO by malo byť zriadené v spolupráci so špičkovými univerzitnými pracoviskami, ako sú Mikrobiologický ústav Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Fakulta chemickej a potravinárskej technológie STU v Bratislave a Fakulta zdravotníctva Katolíckej univerzity v Ružomberku. CEDLIO by malo byť pripravené svojou infraštruktúrou a odbornými kapacitami zabezpečovať **strategickú sebestačnosť biomedicínskych komodít nielen v regiónoch Orava a Liptov, ale zabezpečiť aj poskytnutie zdravotnej starostlivosti na území SR** a v prípade výskytu infekčných ochorení počas vojenských cvičení i na národnej a medzinárodnej úrovni. Jeho úlohou bude tiež vývoj nových prostriedkov a platforiem detekcie a monitoringu biologických faktorov pri zabezpečovaní ochrany armády aj civilného

obyvateľstva. Rovnako by malo podporiť vzdelávanie špičkových odborníkov výskumnej a klinickej praxe. V rámci pedagogicko-výchovnej činnosti bude CEDLIO vykonávať pregraduálnu výchovu študentov Fakulty zdravotníctva Katolíckej univerzity Ružomberok (FZ KU) a postgraduálnu výchovu zdravotníckych pracovníkov vo všetkých nelekárskych študijných odboroch realizovaných na FZ KU, odborne vzdelávať a pôsobiť na príprave pregraduálneho a postgraduálneho vzdelávania zamestnancov Ústrednej vojenskej nemocnici SNP – FN v Ružomberku v spolupráci s FZ KU, CEDLIO a iné. Pracovisko by malo získavať granty v rámci výziev programu Horizont Európa a ďalších programov na mobility a študijné pobyty pre mladých výskumných pracovníkov, organizovanie vzdelávacích workshopov a na budovanie sietí inovatívnych školiacich sietí v spoločných doktorandských programoch. Základná investícia by sa mala realizovať z Programu Slovensko, prioritná os cieľa politiky 1 Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa vďaka presadzovaniu inovatívnej a inteligentnej transformácie hospodárstva a regionálnej prepojenosti IKT. **Projekt je potrebné zaradiť medzi prioritné projekty v rámci Programu Slovensko ako jeden z kľúčových projektov integrovaných územných stratégií území udržateľného mestského rozvoja (UMR) miest Ružomberok – Liptovský Mikuláš.**

Zariadenia na voľný čas a záujmovú činnosť pre deti a mládež: Mesto Ružomberok eviduje 3 zariadenia na voľný čas a záujmovú činnosť pre deti a mládež, mesto Liptovský Mikuláš má jedno takéto zariadenie. V obciach UMR bolo za sledované obdobie rokov 2015-2020 vykazované jedno zariadenie v obci Liptovské Sliače.

VOĽNÝ ČAS	1996	2000	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mesto Liptovský Mikuláš	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Mesto Ružomberok	1	1	2	3	3	3	3	3	3	3
obce UMR Liptov za okres LM	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
obce UMR Liptov za okres RK	0	0	3	2	1	1	1	1	1	1
okres LM	3	5	10	5	5	5	5	5	5	5
okres RK	2	1	10	5	4	4	4	4	4	4
UMR Liptov	3	3	7	6	5	5	5	5	5	5
Región Liptov	5	6	20	10	9	9	9	9	9	9
Žilinský kraj	20	24	139	84	81	81	80	79	78	78
podiel mestá na UMR Liptov	100,0%	100,0%	57,1%	66,7%	80,0%	80,0%	80,0%	80,0%	80,0%	80,0%
podiel UMR Liptov na regióne Liptov	60,0%	50,0%	35,0%	60,0%	55,6%	55,6%	55,6%	55,6%	55,6%	55,6%
podiel UMR Liptov na ZASK	25,0%	25,0%	14,4%	11,9%	11,1%	11,1%	11,3%	11,4%	11,5%	11,5%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:ku5006rr

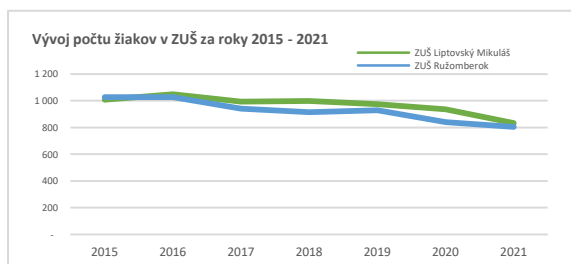
V roku 2020 počet takýchto zariadení na území UMR Liptov predstavoval 55,6%-ný podiel na počte zariadení v regióne Liptov. **Región Liptov s 9 zariadeniami mal v roku 2020 11,5%-ný podiel na Žilinskom kraji.**

V obidvoch jadrových mestách sú z úrovne miest zriadené **základné umelecké školy** s rovnakým počtom odborov (tanečný, hudobný, výtvarný, literárno-dramatický). Štúdium sa organizuje ako individuálne a skupinové, končí sa záverečnou skúškou a zákonní zástupcovia žiakov prispievajú na čiastočnú úhradu nákladov spojených so štúdiom podľa platného VZN.

Základná umelecká škola J. Bellu Liptovský Mikuláš	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet žiakov	1 008	1 048	993	998	974	937	833
počet tried	37	37	37	37	34	39	33
počet odborov	4	4	4	4	4	4	4

Základná umelecká škola Ľudovíta Fullu Ružomberok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet žiakov	1 027	1 027	941	915	929	840	804
počet tried	46	46	46	46	46	46	46
počet odborov	4	4	4	4	4	4	4

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš

Kým v Liptovskom Mikuláši pripadá na jednu triedu 25 žiakov, v Ružomberku je to 17 žiakov. Na obidvoch ZUŠ počet žiakov medziročne klesá. Za sledované obdobie medzi rokmi 2015-2021 to bolo o 17,4% menej v Liptovskom Mikuláši a o 21,7% menej v Ružomberku pravdepodobne z dôvodu zriadenia súkromných umeleckých škôl a atraktívnosti štúdia. Počet tried v Ružomberku zostal nezmenený napriek medziročnému poklesu žiakov.

Centrá voľného času (CVČ) v zriaďovateľskej pôsobnosti obidvoch jadrových miest majú dlhoročnú tradíciu. Ich poslaním je podľa § 116 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) zabezpečovať výchovno-vzdelávaciu, záujmovú a rekreačnú činnosť detí, rodičov a iných osôb vo veku do 30 rokov v ich voľnom čase.

Na obidvoch CVČ prevláda počet detí a mládeže do 15 rokov, pričom viac detí je zapojených do aktivít CVČ Elán Ružomberok, kde v roku 2021 pôsobilo 113 záujmových útvarov (priemerne 10,7 dieťaťa na útvar), kým v Liptovskom Mikuláši to bolo 105 útvarov (priemerne 8,4 dieťaťa na útvar). Zatiaľ čo v Liptovskom Mikuláši sa na celkovom počte detí v CVČ podieľa 17% detí s trvalým pobytom mimo mesta, v Ružomberku je to 26% detí. Počet záujmových útvarov medziročne rastie len v Liptovskom Mikuláši.

CVČ Elán v Ružomberku organizuje viac súťaží ako CVČ Liptovský Mikuláš. Záujem detí o zapojenie do súťaží v rokoch 2020-2021 významne ovplyvnila pandémia.

Centrum voľného času Liptovský Mikuláš	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet detí do 15 rokov	854	854	830	855	860	850	825	887
počet detí nad 15 rokov	38	38	11	25	31	35	26	10
počet detí s trvalým pobytom mimo mesta	109	129	102	112	122	132	145	150
počet záujmových útvarov	95	66	67	83	93	81	84	105
počet súťaží	116	116	102	129	102	125	64	55
počet detí zapojených do súťaží	10 848	10 848	11 000	12 717	12 622	14 300	2 116	1 500

Centrum voľného času Elán Ružomberok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet detí do 15 rokov	1 409	1 329	1 312	1 333	1 644	1 733	1 435	1 213
počet detí nad 15 rokov	11	43	13	11	21	15	5	9
počet detí s trvalým pobytom mimo mesta	259	274	269	221	431	428	405	316
počet záujmových útvarov	120	117	114	120	144	153	127	113
počet súťaží	332	301	296	286	267	282	191	96
počet detí zapojených do súťaží	23 125	18 931	22 867	20 955	18 969	17 164	14 974	5 198

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Ružomberok a MsÚ Liptovský Mikuláš

Školské internáty pri stredných školách: Na území UMR Liptov spravuje Žilinský samosprávny kraj **dva školské internáty** s kapacitou **378 miest**. Jedným je Školský internát pri obchodnej akadémii Liptovský Mikuláš. K 15.9.2021 evidoval kapacitu 168 študentov s naplnenosťou 96% (t. j. 161 študentov, z čoho všetci boli študentmi Obchodnej akadémie) a poplatkom za ubytovanie 29 EUR. Druhým internátom je Školský internát pri Spojenej škole v Ružomberku. K 15.9.2021 evidoval internát kapacitu 210

študentov s naplnenosťou 97% (204 študentov, z čoho 187 študentov bolo študentmi Spojenej školy) a poplatkom za ubytovanie 30 EUR.

Systém duálneho vzdelávania: V zmysle Regionálnej stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách v Žilinskom samosprávnom kraji je jedným z hlavných cieľov odboru školstva a športu Žilinského samosprávneho kraja podpora vytvárania systému odborného vzdelávania a prípravy, ktorý zabezpečí jeho absolventom čo najúspešnejšie uplatnenie sa na trhu práce. Hlavnou prioritou odborného vzdelávania a prípravy na stredných odborných školách (SOŠ) sa stal **systém duálneho vzdelávania (SDV)**, ktorý je založený na realizácii odbornej prípravy a praktickej výučby schopnej adekvátne a pružne reagovať na požiadavky zamestnávateľov. V školskom roku 2022/2023 bolo do SDV na území Žilinského kraja zaradených 26 SOŠ v spolupráci so 162 zamestnávateľmi pre 1 197 žiakov v 40 študijných a učebných odboroch.⁵ Ako uvádza prehľad nižšie, v regióne Liptov ponúkajú zapojenie do SDV **3 SOŠ v Liptovskom Mikuláši pre 18 zamestnávateľov**, a to v 8 odboroch so **77 učebnými miestami**, a **jedna SOŠ v Ružomberku pre jedného zamestnávateľa**, v jednom odbore s **10 učebnými miestami**, čo predstavuje 11,7% všetkých zapojených zamestnávateľov v kraji.

Prehľad stredných odborných škôl zaradených do Systému duálneho vzdelávania v školskom roku 2021/2022

Okres	Stredná odborná škola	Počet odborov	Názov odboru v SDV	Počet učebných miest 2022 / 2023	Zamestnávateľ	Sídlo zamestnávateľa		
Liptovský Mikuláš	SOŠ polytechnická Liptovský Mikuláš	4	2413 K mechanik strojov a zariadení	4	TESLA L. Hrádok, a. s.	Liptovský Hrádok		
				8	ESOX-PLAST, s. r. o.	Liptoský Ján		
				4	Gergonne Slovensko, s. r. o.	Liptovský Mikuláš		
				3	Rettenmeier Tatra Timber, s. r. o.	Liptovský Hrádok		
			Hotelová akadémia Liptovský Mikuláš	3	2412 K mechanik číslcovo riadených strojov	3	Rettenmeier Tatra Timber, s. r. o.	Liptovský Hrádok
						4	AGRIA L. Ondrej, a.s	Liptovský Ondrej
						6	SAVENCIA Fromage & Dairy SK, a. s	Liptovský Mikuláš
						10	Tatry Mountain Resorts, a.s.	Demánovská dolina
	6444 H čašník servírka	10			Tatry Mountain Resorts, a.s.	Demánovská dolina		
		6445 H, kuchár			1	Ivan Murdzik I. K. Z.	Závažná Poruba	
		6444 H čašník servírka			1	Ivan Murdzik I. K. Z.	Závažná Poruba	
		6444 H čašník servírka			6	CBA VEREX a.s.	Liptovský Mikuláš	
	Obchodná akadémia, Liptovský Mikuláš	1	6442 K obchodný pracovník	6	COOP Jednota SD	Liptovský Mikuláš		
				4	Lidl Slovenská republika, v.o.s.	Bratislava		
				1	dm drogerie markt, s.r.o.	Bratislava		
				1	TESLA L. Hrádok, a. s.	Liptovský Hrádok		
				0	Liptovské Kultúrne stredisko v Liptovskom Mikuláši	Liptovský Mikuláš		
				1	Občianske združenie Liptovskej nemocnice	Liptovský Mikuláš		
				0	Tomirtech, s.r.o.	Liptovský Mikuláš		
				1	Gergonne Slovensko, s. r. o.	Liptovský Mikuláš		
				1	Gajos s.r.o.	Liptovský Mikuláš		
				1	Stopercentná účtovná, s.r.o.	Liptovský Mikuláš		
				0	Tatriaplus	Liptovský Mikuláš		
				77	18 zamestnávateľov			
Ružomberok				SOŠ polytechnická, Ružomberok	1	2860 K chemik operátor	10	Mondi SCP, a.s.
		1		10	1 zamestnávateľ			

Zdroj: Interná evidencia Úradu Žilinského samosprávneho kraja, www.mojastredna.sk

Systém celoživotného vzdelávania: V oblasti celoživotného vzdelávania dospelých pôsobí na Liptove niekoľko **jazykových škôl**. Najväčšou z nich v Liptovskom Mikuláši je súkromná jazyková škola VISTA a Inštitút jazykov a vzdelávania Liptovský Mikuláš. V Ružomberku sú známe jazykové školy Lingua Academia, Vzdelávacie centrum Joy a Jazyková škola ZARAZ.

Okrem vzdelávania jazykov je v Liptovskom Mikuláši etablovaná **Akadémia vzdelávania a mediačného poradenstva, n.o.** a **Akadémia vzdelávania Tatry, s. r. o.**, ktoré poskytujú viaceré rekvalifikačné kurzy, kurzy pre dospelých, jazykové kurzy či profesijný rozvoj pedagogických a odborných zamestnancov. Sú nástupníckymi subjektmi Akadémie vzdelávania, ktorá je najväčšou a najstaršou organizáciou celoživotného vzdelávania na Slovensku. Bola založená v roku 1952 a od roku 1995 pracovala ako nezávislé občianske združenie.

Pomerne aktívnym subjektom na poli celoživotného vzdelávania je **Centrum celoživotného vzdelávania Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku**, ktoré vytvára podmienky pre funkčný systém celoživotného vzdelávania prioritne pre pedagogických a odborných zamestnancov a flexibilne reaguje na dopyt pedagogickej a odbornej praxe po vzdelávaní, zvyšovaní si profesionality a kariérneho rastu. Má v ponuke funkčné vzdelávanie, inovačné vzdelávanie, špecializačné vzdelávanie, doplňujúce pedagogické štúdium (DPŠ) a rozširujúce štúdium (RŠ).

Práca s mládežou: V meste Liptovský Mikuláš do roku 2015 pôsobil **Klub mladých** ako otvorený priestor a platforma pre rozvoj potenciálu mladých ľudí žijúcich na Liptove, ktorý prepájal predstaviteľov aktívnych občianskych združení a neziskových organizácií z Liptovského Mikuláša a okolia organizovaním podujatí (Bambiriáda, Festival jeden svet), podporou dobrovoľníctva alebo cez činnosť Filmového klubu a fotoklubu. Pôsobila v nich aj Rada mladých, ktorá spolupracovala na projektoch študentského parlamentu.

V meste Ružomberok pôsobí od roku 2016 Mestský študentský parlament. V rámci svojej činnosti organizovali mestský študentský ples, aktivity pre rodiny a deti (Deti kvetov, Míľa pre mamu), športové turnaje vo floorbale a volejbale, aktivity pre seniorov (pečenie oblátok pred Vianocami), mestské remeselné trhy v synagóge (Ondrejský trh), knižné búdky, bazáre kníh a šatstva. **Fond na podporu talentovaných detí a mládeže Talentum** vznikol vo forme občianskej iniciatívy v roku 2019. Mestský študentský parlament ho inicioval, aby podporil tých, ktorí svoj talent z objektívnych príčin nevedia rozvíjať. Fond naďalej funguje a každoročne prispeje 10 talentom. Mladých Ružomberčanov tak finančne podporujú individuálni filantropi, Nadácia Supra a Mondi SCP, a.s..

Organizácie obidvoch jadrových miest spolupracovali s **Radou mládeže Žilinského kraja** a štátnou organizáciou **Iuventa**.

⁵ www.mojastredna.sk

V obidvoch jadrových mestách pôsobí tiež **miestne združenie YMCA** (Kresťanské združenie mladých ľudí), ktoré je najstaršou a najväčšou celosvetovou mládežníckou organizáciou na svete. Z mimovládneho sektora je v meste Ružomberok navyše aktívne v oblasti práce s mládežou združenie eRko – hnutie kresťanských spoločenstiev detí a ASC Slovakia - združenie saleziánov-spolupracovníkov na Slovensku (združenie Ružomberok). **Od roku 1921 má v Ružomberku silnú tradíciu skautské hnutie.** Konkrétne tu pôsobí Slovenský skauting, 9. zbor Laca Krónera, Ružomberok.

2.1.2. Inovácie

Inováciám sa na úrovni obidvoch okresov Liptovský Mikuláš aj Ružomberok **zatiaľ nevenuje žiadna špecializovaná inštitúcia**. Podnikateľský sektor si rieši inovácie napojením sa na výskum a vývoj po svojej línii, resp. spolupracuje s výskumnými inštitúciami podľa zamerania inovácie a neinformuje samosprávu o týchto individuálnych aktivitách. Ani jeden z mestských úradov nemá v organizačnej štruktúre vytvorenú pracovnú pozíciu, ktorá by mala v agende podporu podnikania a inovácií.

Inováciám ako prístupu sa však systematicky venujú subjekty vysokého školstva, ktoré pôsobia na Liptove, čo je zhrnuté v časti 2.1.1 Školstvo a práca s mládežou.

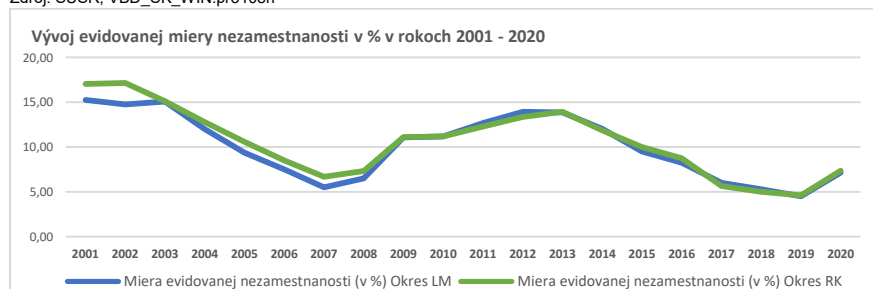
Ochota pre zastrešenie **Inovačnej politiky Žilinského samosprávneho kraja** zo strany Úradu Žilinského kraja aj pre potreby jeho prirodzených regiónov vrátane Liptova sa javí ako možné riešenie, ktoré ocenia aj partnerské štruktúry na úrovni prirodzených regiónov. Tieto sa rady zaradia do kooperačných sietí so zameraním na inovácie týkajúce sa ich oblasti pôsobenia (napr. cestovný ruch, životné prostredie, doprava, cyklomobilita a iné). **Inovačné centrum INOVIA** založené Žilinskou univerzitou, Úradom Žilinského kraja a Mestom Žilina by mohlo v budúcnosti na seba prevziať rolu koordinátora vytvárania a riadenia vzťahov s prirodzenými regiónmi za účelom implementácie inovačnej politiky Žilinského kraja.

2.1.3. Trh práce

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo v regióne Liptov tvorilo v roku 2020 v okrese Liptovský Mikuláš 51% a v okrese Ružomberok 49,1%, pričom vykazuje rastúci trend. **Miera evidovanej nezamestnanosti**⁶ sa za sledované obdobie rokov 2013-2020 v obidvoch okresoch znižovala z úrovne 13,88% v roku 2013 na úroveň 4,6% v roku 2019, aj keď sa v roku 2020 na úrovni regiónu Liptov priemerne medziročne zvýšila na hodnotu 7,25% (nárast o 59,2%) z dôvodu pandémie a s tým spojeného znižovania počtu zamestnancov najmä v odvetví cestovného ruchu. Medziročný rast nezamestnanosti medzi rokmi 2019 a 2020 sa na úrovni Slovenskej republiky pohyboval na úrovni 53,9% a v Žilinskom kraji na úrovni 64,9%.

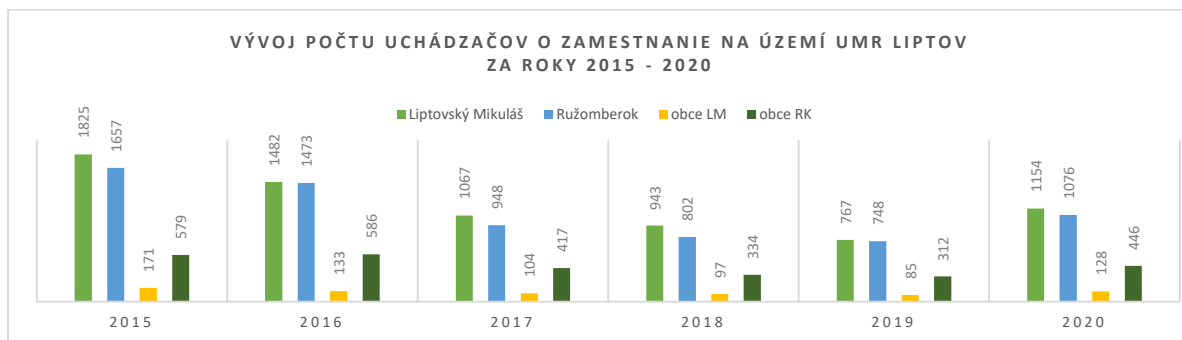
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miera evidovanej nezamestnanosti (v %)	Okres LM	13,84	12,04	9,50	8,25	6,00	5,26	4,50	7,14
	Okres RK	13,92	11,87	9,98	8,76	5,62	4,98	4,61	7,36
	Žilinský kraj							3,96	6,53
	Slovenská republika							4,92	7,57
Ekonomicky aktívne obyvateľstvo	Okres LM	35 526	36 245	35 947	37 058	36 958	36 604	37 076	36 746
	Okres RK	26 989	27 203	27 154	28 082	28 182	27 595	27 903	27 763
Disponibilný počet uchádzačov o zamestnanie	Okres LM	4 918	4 365	3 414	3 058	2 217	1 927	1 670	2 625
	Okres RK	3 756	3 229	2 711	2 461	1 584	1 373	1 287	2 044
celkový počet obyvateľov	Okres LM	72 592	72 513	72 450	72 452	72 339	72 305	72 216	72 054
	Okres RK	57 543	57 403	57 146	56 942	56 791	56 747	56 657	56 536
podiel ekonomicky aktívnych obyvateľov	Okres LM	48,9%	50,0%	49,6%	51,1%	51,1%	50,6%	51,3%	51,0%
	Okres RK	46,9%	47,4%	47,5%	49,3%	49,6%	48,6%	49,2%	49,1%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:pr3108rr

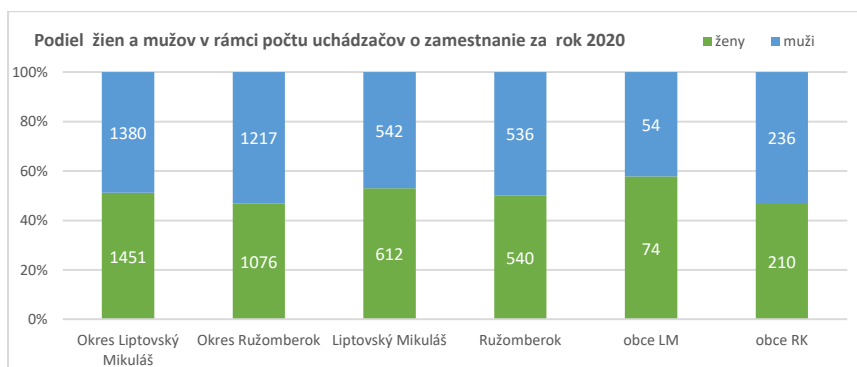
Uchádzači o zamestnanie: Za sledované obdobie rokov 2015-2022 sa na území UMR Liptov počet uchádzačov o zamestnanie do roku 2019 každoročne znižoval a celkovo klesol o 1 428 osôb, čo predstavovalo 57,3% poklesu počtu uchádzačov o zamestnanie na území dvoch okresov regiónu Liptov. **K zmene došlo medzi rokmi 2019 a 2020, kedy sa počet uchádzačov o zamestnanie najmä z dôvodu nepriaznivej pandemickej situácie navýšil na území UMR Liptov o 892 uchádzačov, a to na území všetkých 18 samospráv, najviac však v meste Liptovský Mikuláš (387 uchádzačov).**

⁶ Miera evidovanej nezamestnanosti je vypočítaná ako pomer disponibilných evidovaných uchádzačov o zamestnanie z ekonomicky aktívneho obyvateľstva.

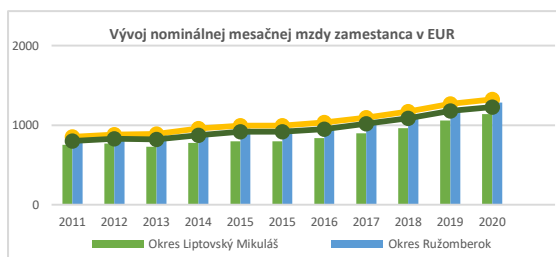

Zdroj: ŠÚSR, pr5001rr_data

Priemerné tempo poklesu uchádzačov o zamestnanie za sledované obdobie rokov 2015-2020 na území UMR Liptov predstavovalo 5,6% ročne, pričom vyššie bolo u mužov (6,2%) ako u žien (5%). Ženy sa podieľali na tomto poklese 43,6%-ným podielom. Počet uchádzačov o zamestnanie sa za územie UMR Liptov v roku 2020 ustálil na počte 2 804 osôb, z čoho bolo 1 426 žien. Celkový pokles na úrovni 36,8% za sledované obdobie rokov 2015-2022 a priemerne 6,1% ročne bol vyšší v meste Liptovský Mikuláš ako v meste Ružomberok o 1,7%. V obciach okresu Liptovský Mikuláš bol celkový pokles o 2,1% vyšší ako v obciach okresu Ružomberok, a to na úrovni 25,1% (4,2% ročne). **Najviac uchádzačov o zamestnanie bolo v roku 2020 evidovaných v mestách:** 41% z územia UMR v meste Liptovský Mikuláš (1 154 uchádzačov, z toho 53% žien) a 38% z územia UMR v meste Ružomberok (1 076 uchádzačov, z toho 50,2% žien). Z obcí UMR okresu Liptovský Mikuláš bolo v roku 2020 najviac evidovaných nezamestnaných v obciach Gôtovany, Liptovská Sielnica a Liptovský Trnovec (po 26 osôb). V okrese Ružomberok je najviac uchádzačov v obci Liptovské Sliače (154 osôb), Likavka (98 osôb) a Lisková (74 osôb).

Zdroj: ŠÚSR, pr5001rr_data

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:np3110rr

Kým nominálne mzdy v okrese Ružomberok sú priemerne len o 3% nižšie ako na Slovensku, v okrese Liptovský Mikuláš sú nižšie až o 17%. Je to prejav naviazanosti ekonomiky v okrese Liptovský Mikuláš na odvetvie cestovného ruchu, ktoré sa dlhodobo potýka s nízkym oficiálnym mzdovým ohodnotením. V okrese Ružomberok je nízke zaostávanie nominálnej mzdy vďaka vyššiemu mzdovému ohodnoteniu u zamestnávateľa Mondi SCP, a.s.. V porovnaní so Žilinským krajom je zaostávanie nominálnej mzdy v okrese Liptovský Mikuláš na priemernej úrovni 10%, kým nominálna mzda v okrese Ružomberok je o 4% vyššia ako je nominálna mzda v kraji, čo sa odráža aj na vyššej životnej úrovni v okrese Ružomberok.

Mzdové ohodnotenie: Ukazovateľom priemernej mesačnej nominálnej mzdy zamestnanca majú okresy Liptovský Mikuláš a Ružomberok v porovnaní k vývoju na Slovensku a v Žilinskom kraji odlišné postavenie. Za sledované obdobie rokov 2011-2020 priemerná mesačná nominálna mzda zamestnanca v okresoch Ružomberok a Liptovský Mikuláš priemerne medziročne rastie o 4,6%, kým na Slovensku rastie o 5% a v Žilinskom kraji o 4,9%. V okrese Liptovský Mikuláš je **vyššie zaostávanie mesačnej nominálnej mzdy ako v okrese Ružomberok**.

Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca (Eur)	2011	2012	2013	2014	2015	2015	2016	2017	2018	2019	2020		priemer	ročné tempo rastu
Slovenská republika	853	881	891	957	993	993	1 034	1 095	1 171	1 266	1 324		1 042	43 5,0%
Žilinský kraj	801	830	820	875	918	918	950	1 018	1 088	1 180	1 229		966	39 4,9%
Okres Liptovský Mikuláš	754	767	729	776	797	797	836	896	963	1 058	1 138		865	35 4,6%
Okres Ružomberok	855	895	873	915	957	957	991	1 048	1 094	1 210	1 284		1 007	39 4,6%
okres Liptovský Mikuláš a SR	- 99	- 114	- 162	- 181	- 196	- 196	- 198	- 199	- 208	- 208	- 186		-177	
okres Liptovský Mikuláš a ŽASK	- 47	- 63	- 91	- 99	- 121	- 121	- 114	- 122	- 125	- 122	- 91		-101	
okres Ružomberok a SR	2	14	- 18	- 42	- 36	- 36	- 43	- 47	- 77	- 56	- 40		-34	
okres Ružomberok a ŽASK	54	65	53	40	39	39	41	30	6	30	55		41	
okres Liptovský Mikuláš a SR	-12%	-13%	-18%	-19%	-20%	-20%	-19%	-18%	-18%	-16%	-14%		-17%	
okres Liptovský Mikuláš a ŽASK	-6%	-8%	-11%	-11%	-13%	-13%	-12%	-12%	-11%	-10%	-7%		-10%	
okres Ružomberok a SR	0%	2%	-2%	-4%	-4%	-4%	-4%	-4%	-7%	-4%	-3%		-3%	
okres Ružomberok a ŽASK	7%	8%	6%	5%	4%	4%	4%	3%	1%	3%	4%		4%	

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:np3110rr

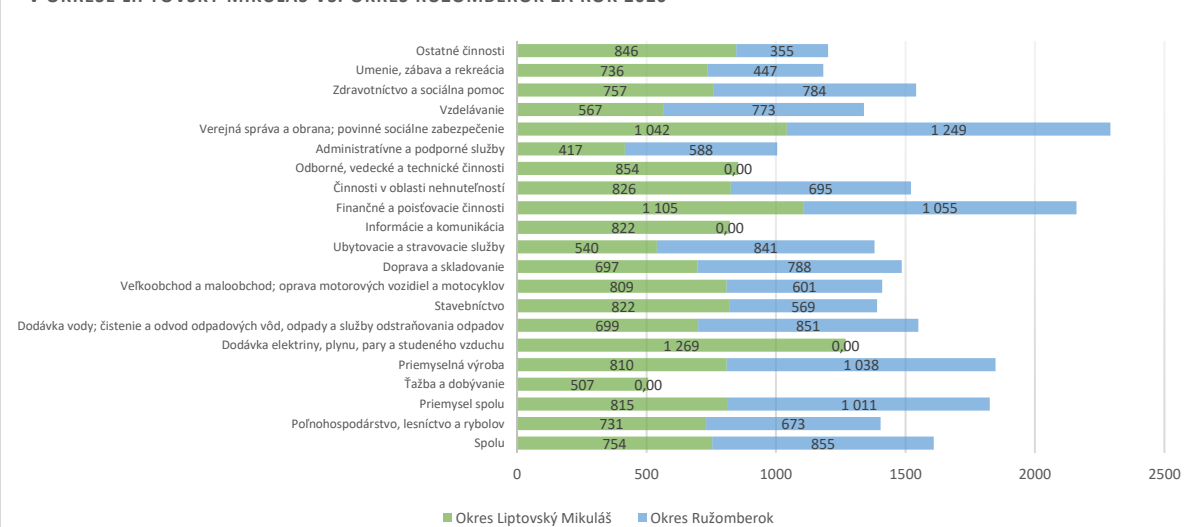
Ukazovateľ priemerná nominálna mzda za odvetvie odráža jeho výkonnosť. Ako ukazuje tabuľka nižšie, tak v okrese Liptovský Mikuláš, ako aj v okrese Ružomberok sú najsilnejšími odvetviami (1) **Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie** a (2) **Finančné a poisťovacie služby**, ktoré sa zaradili medzi top 5 odvetvia v obidvoch okresoch a sú zaradené aj medzi top 5 odvetví Žilinského kraja. Kým v okrese Ružomberok sa objavuje na dvoch miestach v top 5 odvetviach Priemyselná výroba a Priemysel spolu, prvé miesto medzi odvetviami v okrese Liptovský Mikuláš má odvetvie Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu. V okrese Liptovský Mikuláš sa na štvrtom mieste v top 5 nachádzajú Odborné, vedecké a technické činnosti a v okrese Ružomberok je v top 5 na piatom mieste odvetvie Dodávka vody, čistenie a odvod odpadových vôd, odpady, služby.

TOP 5 ODVETVIA S NAJVIŠŠÍMI PRIEMERNÝMI MZDAMI za rok 2020

okres Liptovský Mikuláš		okres Ružomberok		Žilinský kraj	
Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	1 269 €	Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	1 249 €	Finančné a poisťovacie služby	1 327 €
Finančné a poisťovacie služby	1 105 €	Finančné a poisťovacie služby	1 055 €	Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	1 274 €
Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	1 042 €	Priemyselná výroba	1 038 €	Informácie a komunikácia	1 242 €
Odborné vedecké a technické činnosti	854 €	Priemysel spolu	1 011 €	Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	945 €
Ostatné činnosti	846 €	Dodávka vody, čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby	851 €	Priemysel spolu	895 €

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:np3110rr

POMER PRIEMERNÝCH MIEZD V JEDNOTLIVÝCH ODVETVIACH V OKRESE LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ VS. OKRES RUŽOMBEROK ZA ROK 2020

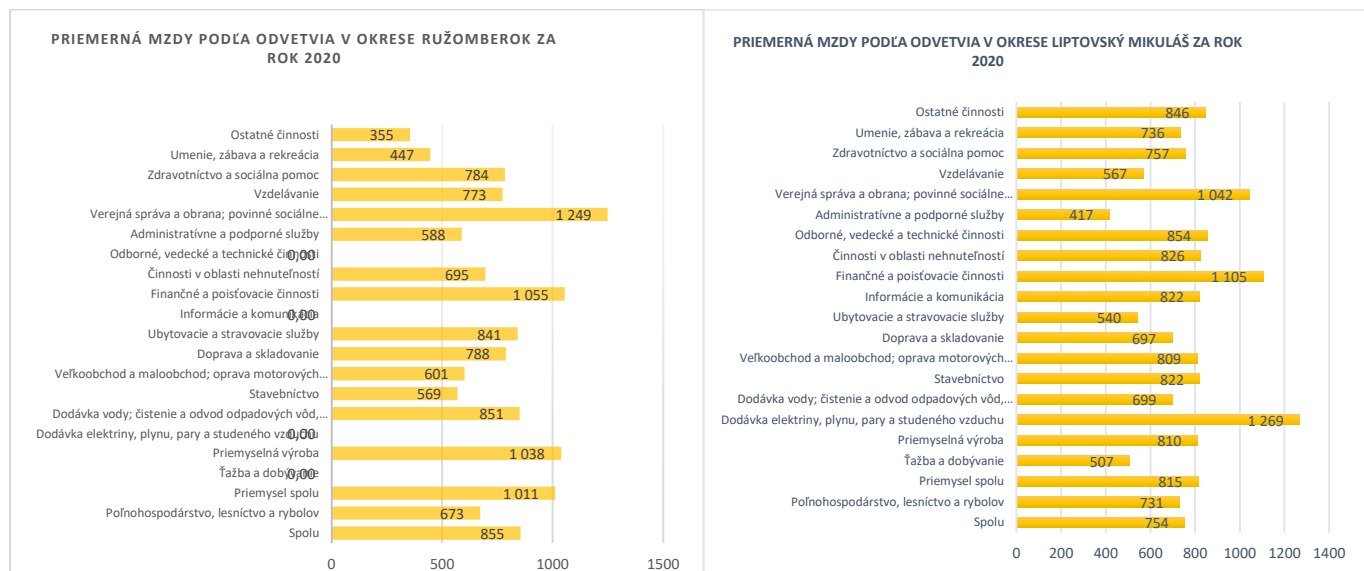
Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:np3110rr

Vybrané odvetvia, ktoré súvisia s cestovným ruchom a majú dopad na rozvoj regiónov, sú porovnané v tabuľke nižšie. Stavebný rozvoj na hornom Liptove sa prejavil práve v odvetví Činnosti v oblasti nehnuteľností a Stavebníctvo, ktoré má v okrese Liptovský Mikuláš výrazne vyššie priemerné mzdy ako v okrese Ružomberok aj v Žilinskom kraji. Vyššie ako v okrese Ružomberok aj v Žilinskom kraji sú mzdy v odvetví Umenie, zábava, rekreácia. Vyššie ako v okrese Liptovský Mikuláš aj v Žilinskom kraji sú v okrese Ružomberok mzdy za odvetvie Priemysel spolu, za odvetvie Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov a za odvetvie Ubytovacie a stravovacie služby, a to aj napriek vyššej kapacite ubytovacích zariadení v okrese Liptovský Mikuláš. Môže to byť dané vyššou kategóriou a štandardom ubytovacích zariadení, ako aj vyššou kvalitou ubytovacích a stravovacích služieb v okrese Ružomberok než v okrese Liptovský Mikuláš.

VYBRANÉ ODVETVIA A ICH POROVNANIE za rok 2020

	okres LM	okres RK	Žilinský kraj
Priemysel spolu	815 €	1 011 €	879 €
Umenie, zábava, rekreácia	736 €	447 €	640 €
Ubytovacie a stravovacie služby	540 €	841 €	536 €
Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov	673 €	731 €	707 €
Činnosti v oblasti nehnuteľností	826 €	695 €	681 €
Stavebníctvo	822 €	569 €	773 €

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:np3110rr

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:np3110rr

Priemerný evidenčný počet zamestnancov		2019	2020	2020/2019		2019	2020	2020/2019		2020	2020	2020	2020
Sektor	Odvetvie ekonomiky	LM		abs.	v%	RK		abs.	v%	región Liptov	región Liptov, ž	región Liptov	región Liptov, ž
Primárny sektor	Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	902	802	-	11,1%	335	198	-	137	1 000	28,3%		
	Ťažba a dobývanie	-	101			-	-	-		101		1 330	27,9%
	Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	246	229	-	6,9%	259	-	-	259	229			
	Priemyselná výroba	6 023	5 717	-	5,1%	2 261	2 292	31	1,4%	8 009	32,8%		
Sekundárny sektor	Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov	-	934	934		-	499	499		1 433	16,6%	10 311	29,2%
	Stavebníctvo	582	435	-	25,3%	435	434	-	1	869	16,9%		
	Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	2 928	3 135	207	7,1%	1 630	2 946	1 316	80,7%	6 081	56,3%		
	Doprava a skladovanie	865	737	-	14,8%	521	437	-	84	1 174	37,3%		
Terciárny sektor	Ubytovacie a stravovacie služby	1 120	660	-	41,1%	-	-	-		660	0,0%	9 298	52%
	Informácie a komunikácia	479	507	28	5,8%	22	24	2	9,1%	531	40,9%		
	Finančné a poisťovacie činnosti	108	106	-	1,9%	70	70	-	0,0%	176	83,5%		
	Činnosti v oblasti nehnuteľností	947	182	-	80,8%	92	-	-	100,0%	182			
	Administratívne a podporné služby	362	386	24	6,6%	158	108	-	50	494	29,6%		
	Odborné, vedecké a technické činnosti	326	252	-	22,7%	39	56	17	43,6%	308	45,1%		
Kvartérny sektor	Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	1 019	1 218	199	19,5%	1 780	1 689	-	91	2 907	44,5%	13 897	70%
	Vzdelávanie	3 144	3 305	161	5,1%	1 725	1 738	13	0,8%	5 043	83,2%		
	Zdravotníctvo a sociálna pomoc	1 464	1 441	-	1,6%	2 440	2 699	259	10,6%	4 140	82,2%		
	Umenie, zábava a rekreácia	933	1 168	235	25,2%	214	331	117	54,7%	1 499	50,8%		

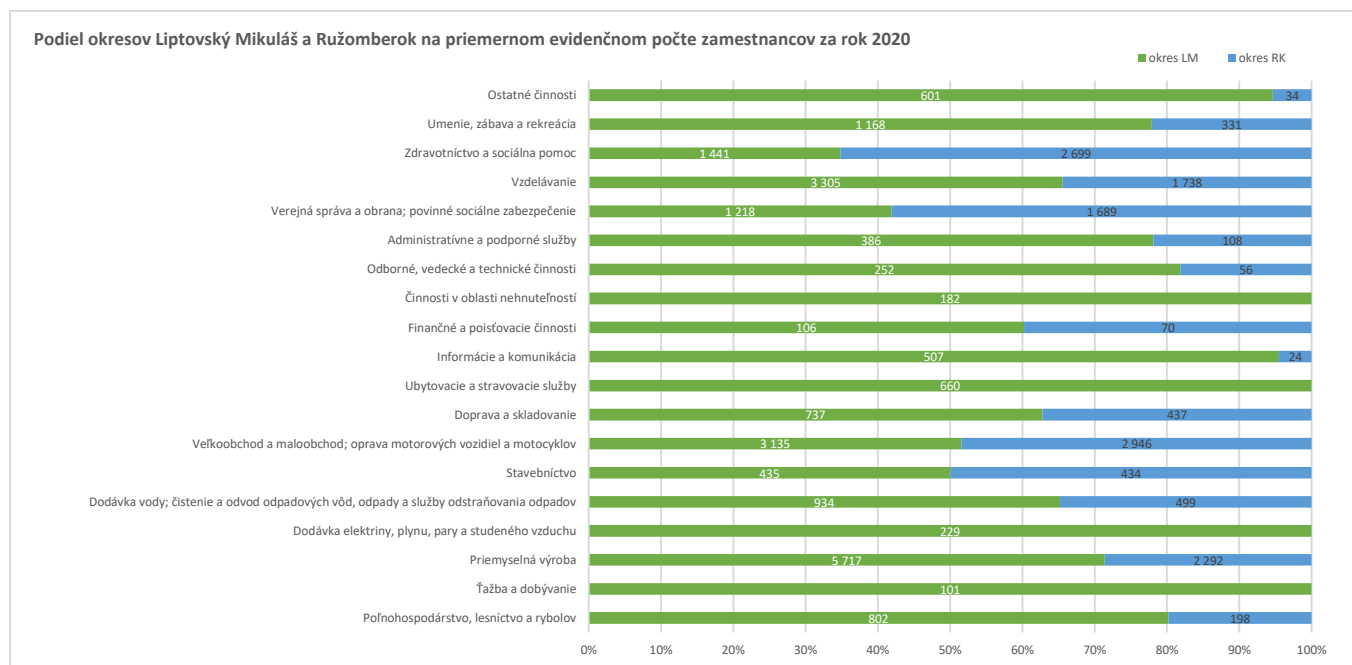
Zdroj: ŠÚSR, V BD_SK_WIN: np3113rr

Priemerný evidenčný počet zamestnancov za sektor ekonomiky		2015	2016	2017	2018	2020	2021	2020 / 2015		
								abs	v %	priemer
Okres Liptovský Mikuláš	primárny sektor	829	885	719	862	1 148	1 132	303	36,6%	6,1%
	sekundárny sektor	5 608	5 674	5 872	6 417	6 605	7 086	1478	26,4%	4,4%
	terciárny sektor	5 019	5 331	5 326	5 962	6 809	5 713	694	13,8%	2,3%
	kvartérny sektor	6 221	6 243	5 856	6 949	6 886	7 384	1163	18,7%	3,1%
Okres Ružomberok	primárny sektor	369	542	307	337	594	198	-171	-46,3%	-7,7%
	sekundárny sektor	2 710	2 615	2 629	2 574	2 696	3 225	515	19,0%	3,2%
	terciárny sektor	2 127	2 247	1 980	2 194	2 493	3 585	1458	68,5%	11,4%
	kvartérny sektor	5 131	4 933	5 273	5 656	6 198	6 513	1382	26,9%	4,5%

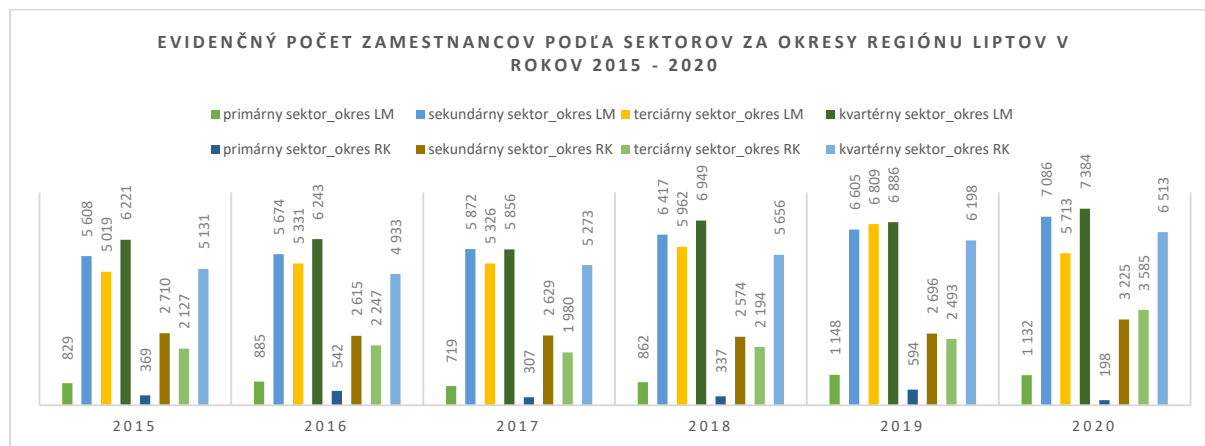
Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:pr3113rr

Primárny sektor vrátane odvetvia Poľnohospodárstva a lesníctva má na priemernom evidenčnom počte zamestnancov najväčší podiel v okrese Liptovský Mikuláš, pričom tento je vyšší ako v okrese Ružomberok. Za sledované obdobie rokov 2015-2020 rástol o 36,6% (6,1% ročne), kým v okrese Ružomberok poklesol o 46,3%. Medzi rokmi 2019 a 2020 však klesal aj v okrese Liptovský Mikuláš. Ako vidno z priloženej tabuľky, ide o odvetvie, v ktorom prevládajú medzi zamestnancami muži. Priemerný evidenčný počet zamestnancov za **sekundárny sektor** a za sledované obdobie rokov 2015-2020 rástol v obidvoch okresoch (o 4,4% ročne v okrese Liptovský Mikuláš a o 3,2% ročne v okrese Ružomberok), s výnimkou rokov 2019-2020 v okrese Liptovský Mikuláš. Ide tiež o odvetvia sektora, kde prevládajú skôr mužské profesie ako ženské. **Terciárny sektor**, kde sú približne rovnako zamestnaní muži aj ženy, v okrese Ružomberok vzrástol za sledované obdobie rokov 2015-2020 o 68,5% (11,4% ročne), a to najmä vďaka odvetviu

Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov, ktorý sa oproti roku 2015 strojnásobil. Toto odvetvie sa podieľalo aj na raste terciárneho sektora v okrese Liptovský Mikuláš, ktorý za sledované obdobie narástol o 13,8% (2,3% ročne). **V okrese Liptovský Mikuláš sa odvetvie Ubytovacie a stravovacie služby medzi rokmi 2019 a 2020 priemerným evidenčným počtom zamestnancov medziročne prepadlo o 41%.** Prepád o 81% medziročne zaznamenali v roku 2020 oproti roku 2019 aj Činnosti v oblasti nehnuteľností a mierne aj Doprava a skladovanie. Finančné a poisťovacie služby naviazané najmä na ženy sa vyvíjali kontinuálne. **Kvartérny sektor** rástol za sledované obdobie rokov 2015-2020 viac v okrese Ružomberok (o 26,9%) ako v okrese Liptovský Mikuláš (o 18,7%) a nezaznamenal pokles ani medzi rokmi 2019 a 2020. Ide o odvetvie, ktoré je najviac závislé na ženských profesiách, v prípade odvetví Vzdelávanie a Zdravotnícka a sociálna pomoc dokonca až na úrovni 80%.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:pr3113rr

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:pr3113rr

Ako uvádza prehľad uvedený nižšie, najväčším zamestnávateľom v meste Ružomberok, v okrese Ružomberok aj v celom regióne Liptov je **Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok** s 1 747 zamestnancami a druhým výrobca celulózy a papiera **Mondi SCP, a.s.** s 1 288 zamestnancami. Tretím najväčším zamestnávateľom v regióne Liptov je **Tatry Mountain Resort, a.s.** s aktivitami v obci Demänovská Dolina s 1 033 zamestnancami, pôsobiaci v segmente cestovného ruchu. V meste Liptovský Mikuláš je najväčším zamestnávateľom **COOP Jednota Liptovský Mikuláš s. d.** so 691 zamestnancami a nasleduje **Liptovská nemocnica s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu** so 683 zamestnancami.

Prehľad o 10 najväčších zamestnávateľoch v UMR Liptov za rok 2021

Mesto Ružomberok		Okres Ružomberok		Mesto Liptovský Mikuláš		Okres Liptovský Mikuláš	
Zamestnávateľ	Počet zamestnancov	Zamestnávateľ	Počet zamestnancov	Zamestnávateľ	Počet zamestnancov	Zamestnávateľ	Počet zamestnancov
Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok - fakultná nemocnica	1747	Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok - fakultná nemocnica	1747	COOP Jednota Liptovský Mikuláš, s.d.	691	Tatry Mountain Resort, a.s. (Demänovská dolina)	1033
Mondi SCP, a.s.	1288	Mondi SCP, a.s.	1288	Liptovská nemocnica s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu	683	COOP Jednota Liptovský Mikuláš, s.d.	691
Katolícka univerzita v Ružomberku	525	Katolícka univerzita v Ružomberku	525	CBA Verex, a.s.	423	Liptovská nemocnica s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu	683
Gate, a.s.	411	Gate, a.s.	411	SlovTan Contract Tannery, s.r.o.	346	ELTEK, s.r.o.	580
ARRIVA Liorbus a.s.	389	ARRIVA Liorbus a.s.	389	Savencia Fromage & Dairy SK, a.s.	301	IKEA Industry Slovakia, s.r.o. odštepny závod Jasná	559
Mesto Ružomberok	384	Mesto Ružomberok	384	Cestné stavby Liptovský Mikuláš, s.r.o.	279	CBA Verex, a.s.	423
SAFIRS, s.r.o.	197	Kúpele Lúčky	209	Mesto Liptovský Mikuláš	244	SlovTan Contract Tannery, s.r.o.	346
ENRICO PRODUCTIONS, s.r.o.	160	SAFIRS, s.r.o.	197	Akadémia ozbrojených síl generála M.M. Štefánika v LM	232	Savencia Fromage & Dairy SK, a.s.	301
Quehenbergerger	131	Národný endokrinologický a diabetologický ústav n.o	182	OZO, a.s.	230	SVI Slovakia, s.r.o.	283
Základná škola, Bystrická cesta	107	Likava - centrum sociálnych služieb	168	CD-Profil, s.r.o.	215	TESLA Liptovský Hrádok, a.s.	174
	5339		5500		3644		5073

Zdroj: Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, pobočka Ružomberok a pobočka Liptovský Mikuláš

2.1.4. Podnikanie a prosperita

Na základe dostupných informácií nedisponuje žiadna zo samospráv UMR Liptov ucelenou koncepciou podpory podnikania na svojom území. Zapájanie samospráv prebieha prostredníctvom investičnej prípravy území v rámci **priemyselných parkov** a s prevzatím verejno-prospešných investícií (ako je výstavba miestnych komunikácií, chodníkov, osvetlenia, inžinierskych sietí a i.) či výstavby nájomného bývania, prípadne prípravy pozemkov na IBV pre budúcich zamestnancov priemyselných parkov. Mesto Liptovský Mikuláš ani mesto Ružomberok nie sú vlastníčkmi žiadneho priemyselného parku na území ich miest. V databáze Ministerstva hospodárstva SR zverejnenej na stránke www.priemyselneparkyslovenska.sk nemá okres Liptovský Mikuláš ani okres Ružomberok spomenutý **žiadny priemyselný park vhodný na investovanie**.

Jednou z foriem podpory podnikania na území UMR Liptov je súkromno-verejné partnerstvo v oblasti cestovného ruchu, ktoré koordinuje oblastná organizácia cestovného ruchu OOCR Región Liptov (nástupnícka organizácia Klastra Liptov) ako manažérska autorita systematického rozvoja odvetvia cestovného ruchu v obidvoch okresoch Ružomberok a Liptovský Mikuláš. Organizácia cestovného ruchu OOCR Región Liptov zvoláva pravidelné stretnutia podnikateľov v službách cestovného ruchu, kde vytvára priestor na diskusiu a zdieľanie skúseností pre podnikateľov spoločne so zástupcami samospráv a mimovládneho sektora. **Podobná iniciatíva na podporu podnikania a sektorové partnerstvo nie je zatiaľ v inom odvetví na Liptove vytvorená.**

Oblasti **sociálneho podnikania** sa na území UMR venuje obec Liptovská Teplá, ktorá má založený sociálny podnik na druhotné spracovanie odpadových pneumatík.

Jediným zdrojom údajov o podnikaní v obidvoch okresoch Liptovský Mikuláš a Ružomberok je Štatistický úrad SR. Jedným z údajov, ktoré ŠÚSR sleduje, je **vývoj počtu podnikov**. Kým v okrese Liptovský Mikuláš bolo v roku 2013 evidovaných 1 984 podnikov, čo predstavovalo 11,3%-ný podiel na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji, v roku 2020 to už bolo o 1 165 podnikov viac. Nárast počtu podnikov predstavoval 58,7%, ale podiel v Žilinskom kraji sa zmenil len o 0,2%. V okrese Ružomberok bolo v roku 2013 evidovaných 1 182 podnikov s 6,8%-ným podielom na Žilinskom kraji a v roku 2020 o 509 podnikov viac (43,1%-ný nárast). **Kým v okrese Liptovský Mikuláš počet podnikov za sledované obdobie rokov 2013-2020 rástol vyšším tempom ako v Žilinskom kraji, v okrese Ružomberok bolo toto tempo pod priemerom rastu počtu podnikov v Žilinskom kraji.**

PODNIKY spolu	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	zmena 2013 - 2020	v %
Okres Liptovský Mikuláš	1 984	2 188	2 292	2 490	2 612	2 808	3 013	3 149	1 165	58,7%
Okres Ružomberok	1 182	1 292	1 316	1 382	1 402	1 475	1 592	1 691	509	43,1%
Región Liptov	3 166	3 480	3 608	3 872	4 014	4 283	4 605	4 840	1 674	52,9%
Žilinský kraj (ZASK)	17 508	19 125	20 150	21 680	22 507	23 930	25 946	27 307	9 799	56,0%
podiel okres LM na ZASK	11,3%	11,4%	11,4%	11,5%	11,6%	11,7%	11,6%	11,5%		
podiel okres RK na ZASK	6,8%	6,8%	6,5%	6,4%	6,2%	6,2%	6,1%	6,2%		
podiel región Liptov na ZASK	18,1%	18,2%	17,9%	17,9%	17,8%	17,9%	17,7%	17,7%		

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:og3003rr

POČET PODNIKOV NA 1000 obyv.	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Okres Liptovský Mikuláš	27,33	30,17	31,64	34,37	36,11	38,84	41,72	43,70
Okres Ružomberok	20,54	22,51	23,03	24,27	24,69	25,99	28,10	29,91
Región Liptov	24,33	26,79	27,84	29,92	31,08	33,19	35,73	37,64
Žilinský kraj	25,36	27,70	29,18	31,38	32,57	34,61	37,52	39,51

20,54 podniku. Nadpriemerné hodnoty si okres Liptovský Mikuláš v tomto ukazovateli zachoval aj v roku 2020, a to na úrovni 43,7 podniku, kým v okrese Ružomberok to bolo 29,91 podniku a v Žilinskom kraji 39,51 podniku na 1000 obyvateľov.

V prepočte na tisíc obyvateľov vychádzalo v roku 2013 v okrese Liptovský Mikuláš 27,3 podnikov, čo bola nadpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja (25,4 podnikov na tisíc obyvateľov). V okrese Ružomberok to bolo

PODNIKY spolu	2013	2015	2018	2020	zmena 2013 - 2020	v %
Okres Liptovský Mikuláš	1 984	2 292	2 808	3 149	1 165	58,7%
súkromný sektor	1 972	2 279	2 798	3 138	1 166	59,1%
z toho zahraničné	142	118	234	280	138	97,2%
z toho medzinárodné	59	57	73	74	15	25,4%
Okres Ružomberok	1 182	1 292	1 475	1 691	509	43,1%
súkromný sektor	1 171	1 306	1 466	1 683	512	43,7%
z toho zahraničné	73	73	88	141	68	93,2%
z toho medzinárodné	27	22	20	31	4	14,8%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:og3003rr

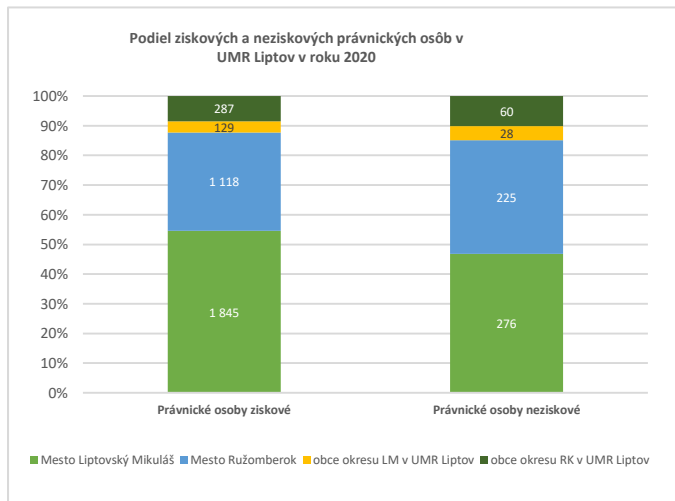
Za sledované obdobie rokov 2013-2020 tvoril súkromný sektor na celkovom počte podnikov v okrese Liptovský Mikuláš 99,5% a v okrese Ružomberok 99,7%. Počet zahraničných podnikov sa v obidvoch okresoch takmer zdvojnásobil, kým počet medzinárodných narástol za sledované obdobie viac v okrese Liptovský Mikuláš o 15 podnikov oproti 4 podnikom v okrese Ružomberok.

Podniky podľa počtu zamestnancov	2015	2016	2017	2018	2019	2020	zmena 2015 - 2020	v %
nezistené	864	1 103	1 124	1 240	1 338	1 422	558	64,6%
0 - 49	1 377	1 339	1 436	1 518	1 626	1 679	302	21,9%
50 - 249	44	42	44	42	40	39	-5	-11,4%
250 a viac	7	6	8	8	9	9	2	28,6%
Okres Liptovský Mikuláš celkom	2 292	2 490	2 612	2 808	3 013	3 149		
nezistené	478	568	588	606	691	763	285	59,6%
0 - 49	816	794	796	850	882	909	93	11,4%
50 - 249	19	17	16	17	17	17	-2	-10,5%
250 a viac	3	3	2	2	2	2	-1	-33,3%
Okres Ružomberok celkom	1 316	1 382	1 402	1 475	1 592	1 691		
nezistené	7 536	9 310	9 203	9 893	11 101	12 176	4 640	61,6%
0 - 49	12 205	11 974	12 884	13 633	14 447	14 758	2 553	20,9%
50 - 249	338	329	345	329	324	305	-33	-9,8%
250 a viac	71	67	75	75	74	68	-3	-4,2%
Žilinský kraj (ZASK) celkom	20 150	21 680	22 507	23 930	25 946	27 307		

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:og3009rr

Za sledované obdobie rokov 2015-2020 kopírovala zmena počtu podnikov v regióne Liptov podľa kategórií počtu zamestnancov zmenu počtu podnikov na úrovni Žilinského kraja. Rast bol evidovaný v kategóriách s nezisteným počtom zamestnancov (priemerne o 61,9%) a v kategórii s 0-49 zamestnancami (priemerne o 18%). Podniky s 50-249 zamestnancami poklesli priemerne o 10,6% (o 7 podnikov za sledované obdobie v regióne Liptov). Podniky nad 250 zamestnancov vzrástli o 2 v okrese Liptovský Mikuláš a poklesli o jeden v okrese Ružomberok. Podiel podnikov s nezisteným počtom zamestnancov sa z úrovne priemerného 37,1%-ného podielu na celkovom počte podnikov v roku 2015 zmenil na 45%-ný podiel, a to najmä na úkor poklesu podnikov s 0-49 zamestnancami, pričom podiel podnikov s 50-249 zamestnancami sa zmenil z priemerných 1,7% na 1,1%.

PRÁVNICKÉ OSOBY: Právnické osoby (PO) sleduje Štatistický úrad SR ako dve samostatné kategórie: (1) právnické osoby ziskové a (2) právnické osoby neziskové, ktorých činnosť nie je naviazaná na podnikanie.

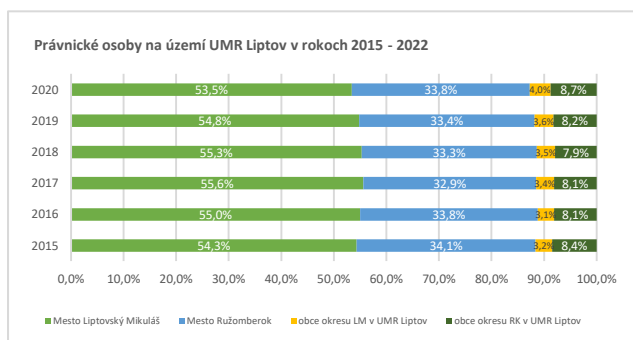
Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:og3008rr

Počet právnických osôb za sledované obdobie rokov 2015-2020 na území UMR Liptov kontinuálne rástol. Celkovo sa ich počet navýšil o 1 071 subjektov (o 37%). Ich najväčší počet (ziskových aj neziskových) je registrovaný v meste Lipt. Mikuláš, a to o 58% viac ako v meste Ružomberok, ale rast je za sledované obdobie v obidvoch mestách rovnaký (priemerne 6% ročne).

Najväčšie ročné tempo rastu (priemerne 11,8%) je v obciach UMR Liptov okresu Lipt. Mikuláš. V obciach okresu Ružomberok je tento rast priemerne na úrovni 7%. V roku 2020 bol počet PO v obciach okresu Ružomberok dvojnásobný oproti obciam okresu Liptovský Mikuláš. Z obcí okresu Liptovský Mikuláš je v roku 2020 najväčší počet právnických osôb evidovaných v turistických obciach Demänovská Dolina (179 subjektov), Lipt. Sielnica (145 subjektov) a Lipt. Trnovec (125 subjektov). Pravdepodobne ide o subjekty z odvetvia cestovného ruchu. Z obcí okresu Ružomberok sú to Likavka (478 subjektov), Lipt. Sliače (382 subjektov) a Lisková (246 subjektov).

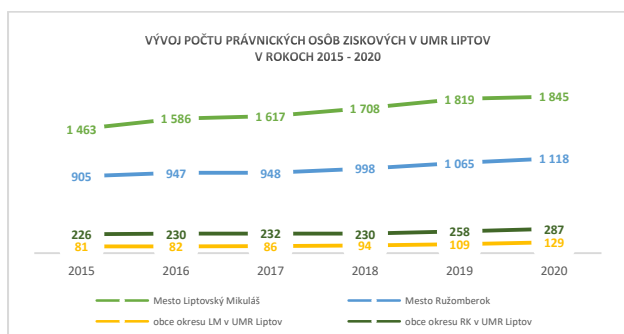
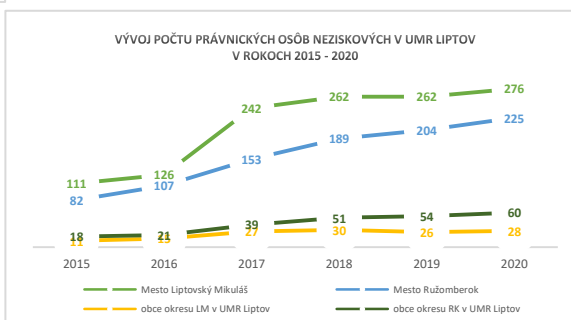
Právnické osoby spolu	2015	2016	2017	2018	2019	2020
UMR Liptov	2 897	3 114	3 344	3 562	3 797	3 968
Okres Liptovský Mikuláš	2 524	2 748	3 096	3 381	3 582	3 746
Okres Ružomberok	1 450	1 552	1 667	1 806	1 943	2 075
Región Liptov	3 974	4 300	4 763	5 187	5 525	5 821
Žilinský kraj	21 855	23 694	26 008	28 171	30 194	31 795
podiel UMR Liptov na regióne Liptov	72,9%	72,4%	70,2%	68,7%	68,7%	68,2%
podiel UMR Liptov na Žilinskom kraji	13,3%	13,1%	12,9%	12,6%	12,6%	12,5%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:og3006rr

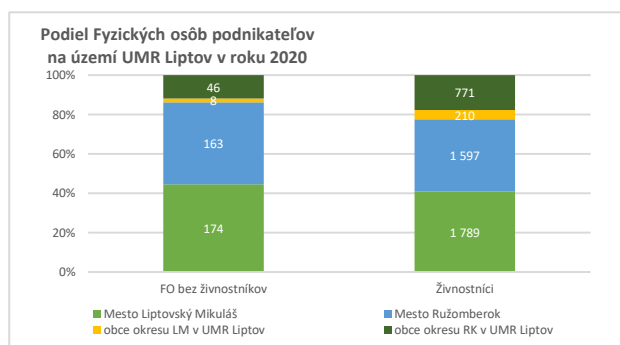

Právnické osoby v UMR Liptov v roku 2020 predstavovali 12,5% právnických osôb v Žilinskom kraji a 68,2% v regióne Liptov, pričom tento podiel sa priebežne medzioročne znižoval.

Počet právnických osôb podnikateľov priemerne za sledované obdobie rokov 2015-2020 rástol 4,4%-ným tempom ročne, kým neziskové podnikateľské subjekty rástli tempom na úrovni 27,6% ročne. Najväčšie priemerné tempo rastu ziskových PO mali obce UMR Liptov v okrese Liptovský Mikuláš (9,9% ročne), u neziskových PO to bolo v obciach okresu Ružomberok až 38,9% ročne.

FYZICKÉ OSOBY podnikatelia: Fyzické osoby (FO) podnikateľov rozlišuje Štatistický úrad SR ako 2 samostatné kategórie: (1) živnostníci so živnostenským oprávnením a (2) fyzické osoby bez živnostenského oprávnenia, ktoré podnikajú ako slobodní umelci alebo samostatne hospodáriaci roľníci.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:og3011rr

Na území UMR Liptov je najviac FO podnikateľov evidovaných v meste Liptovský Mikuláš. V roku 2020 tvorili FO podnikatelia z mesta Liptovský Mikuláš 41,3% počtu FO podnikateľov na území UMR Liptov, kým FO podnikatelia za mesto Ružomberok mali 37%-ný podiel. **Kým podiel mesta Ružomberok rastie, podiel mesta Liptovský Mikuláš klesá.** Obce okresu Ružomberok zastúpené v UMR Liptov evidovali takmer štyrikrát viac FO podnikateľov ako obce okresu Liptovský Mikuláš. V okrese Liptovský Mikuláš je to najviac v obciach Liptovská Sielnica, Ivachnová a Liptovský Trnovec a v okrese Ružomberok najviac v obciach Liptovské Sliače, Likavka a Lisková.

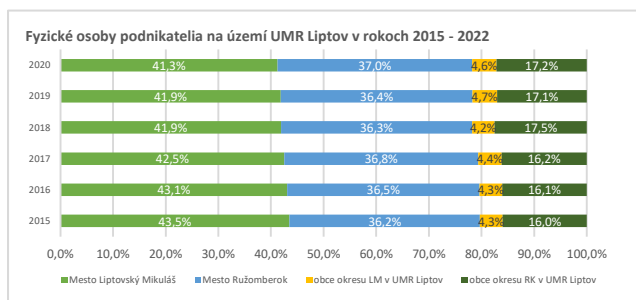
Na území UMR sa celkový počet fyzických osôb podnikateľov medzi rokmi 2015-2020 znížil o 2,7% (131 subjektov), pričom najväčší pokles nastal medzi rokmi 2020 a 2019 o 7,4% (380 subjektov), pravdepodobne z dôvodu negatívnych dopadov pandémie. Pokles sa prejavil najmä v meste Liptovský Mikuláš, kde sa počet subjektov medzi rokmi 2015-2020 kumulatívne znížil o 7,8% (165 subjektov), kým v meste Ružomberok to bolo len o 0,5% (8 subjektov). Obce územia UMR naopak zaznamenali nárast o 7,4% (42 subjektov), pričom v obciach okresu Ružomberok to bolo o 4,6% (36 subjektov).

Fyzické osoby podnikatelia (spolu)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mesto Liptovský Mikuláš	2 128	2 155	2 137	2 034	2 146	1 963
Mesto Ružomberok	1 768	1 828	1 850	1 763	1 865	1 760
obce okresu LM v UMR Liptov	212	216	223	206	239	218
obce okresu RK v UMR Liptov	781	804	814	851	874	817
ÚZEMIE UMR celkom	4 889	5 003	5 024	4 854	5 124	4 758
absolútna medzioročná zmena		114	21	-170	270	-366
%-na medzioročná zmena		2,33%	0,42%	-3,38%	5,56%	-7,14%

Fyzické osoby podnikatelia (spolu)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
UMR Liptov	4 758	5 124	4 854	5 024	5 003	4 889
Okres Liptovský Mikuláš	4 809	4 878	4 848	4 646	4 919	5 001
Okres Ružomberok	3 672	3 782	3 792	3 712	3 945	3 675
Región Liptov	8 481	8 660	8 640	8 358	8 864	8 676
Žilinský kraj	52 287	53 771	53 767	52 697	55 643	53 556
podiel UMR Liptov na regióne Liptov	56,1%	59,2%	56,2%	60,1%	56,4%	56,4%
podiel UMR Liptov na Žilinskom kraji	9,1%	9,5%	9,0%	9,5%	9,0%	9,1%

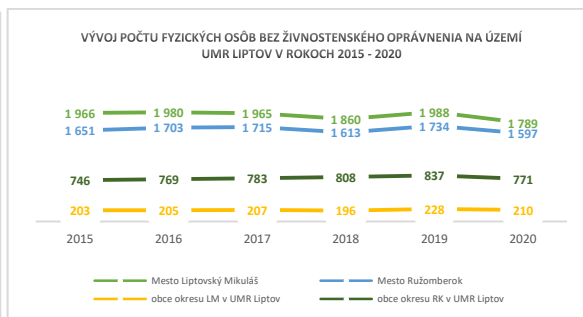
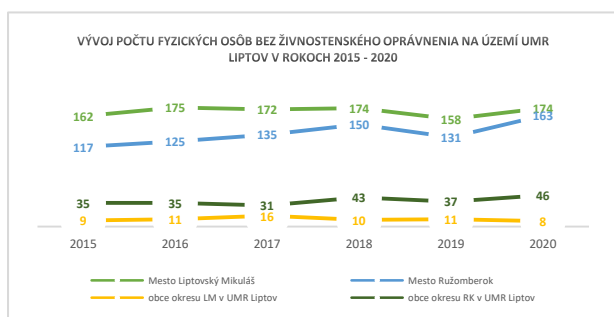
Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:og3010rr

Fyzické osoby podnikatelia na území UMR Liptov v roku 2020 predstavovali 9,1% právnických osôb v Žilinskom kraji a 56,4% v regióne Liptov, pričom tento podiel sa za obdobie rokov 2015-2020 medziročne nemenil.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:og3011rr

Pozitívne sa vyvíjal počet subjektov **fyzických osôb bez živnostenského oprávnenia**, ktorých počet medzi rokmi 2015-2020 vzrástol o 68 subjektov (21,2%), najviac v meste Ružomberok o 46 subjektov (39,3%) a v obciach okresu Ružomberok o 11 subjektov (31,4%). **Fyzické osoby so živnostenským oprávnením** za sledované obdobie rokov 2015-2020 kumulatívne klesli o 4,4% (199 subjektov), pričom v meste Ružomberok menej ako v meste Liptovský Mikuláš. V obciach územia UMR Liptov dokonca vzrástli o 32 subjektov, z toho 25 subjektov v obciach okresu Ružomberok.

2.2. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Vysoká ekologická hodnota krajiny regiónu Liptova predurčuje vysokú pripravenosť regiónu na požiadavky **európskej Zelenéj Dohody (Green Deal)** na znižovanie negatívnych dopadov zmeny klímy na krajinu a ochranu biodiverzity (Fit 55 do roku 2030, uhlíková neutralita do roku 2050). Realita je však úplne opačná. Región Liptov zatiaľ nedáva **vysokú prioritu** implementácii **konkrétnych „zelených“ riešení na zabezpečenie udržateľného rozvoja regiónu a ochranu prírody a krajiny** ani mobilizácii dostupného ľudského kapitálu na koordináciu všetkých zložiek, ktoré zodpovedajú za kvalitu životného prostredia v regióne.

2.2.1. Integrovaný manažment krajiny a územné plánovanie

Územnoplánovacia dokumentácia zostavovaná podľa zákona č. 50/1976 o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) je základným nástrojom územného rozvoja a starostlivosti o životné prostredie štátu, regiónov a obcí. Odvetvové koncepcie ústredných orgánov štátnej správy a koncepcie rozvoja obcí a iné programy týkajúce sa hospodárskeho, sociálneho alebo kultúrneho rozvoja musia byť v súlade so záväznými časťami územnoplánovacej dokumentácie. **Previazanosť územných plánov miest a obcí s ich Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR) a miestnych sektorových koncepcií alebo stratégií je žiadúca.**

Územným plánovaním sa sústavne a komplexne rieši priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia, určujú sa jeho zásady, navrhuje sa vecná a časová koordinácia činností ovplyvňujúcich životné prostredie, ekologickú stabilitu, kultúrno-historické hodnoty územia, územný rozvoj a tvorbu krajiny v súlade s princípmi udržateľného rozvoja spojeného so šetrným využívaním zdrojov a zachovaním spoločenských hodnôt. Územnoplánovacia dokumentácia určuje regulatívy priestorového usporiadania a funkčného využívania územia. Spracováva sa pre stupeň celoštátny, regionálny, pre obce a časti obcí. Územné plány obcí vychádzajú z (1) Koncepcie územného rozvoja Slovenska (KURS 2011)⁷ a z (2) Územného plánu vyššieho územného celku (VÚC), v našom prípade Žilinského kraja. Podrobnejšie rozpracovanie urbanizmu pre konkrétne časti mesta alebo obce rieši Územný plán zóny.

Podľa zákona č. 50/1976 Zb. Zákon o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) § 27 ods. 3 schvaľuje územnoplánovacia dokumentáciu obec a jej záväzné časti vyhlasuje vo forme všeobecne záväzného nariadenia (VZN). Obec má povinnosť pravidelne, najmenej však raz za štyri roky, preskúmať schválený územný plán, či nie sú potrebné jeho zmeny alebo doplnky, alebo či netreba obstaráť nový územný plán. Toto pravidlo je dodržiavané najmä mestami.

Územné plánovanie ako základný nástroj pre **integrovaný manažment krajiny** má strategický a kľúčový význam pre udržateľný rozvoj regiónu a zahŕňa lesohospodárstvo, vodohospodárstvo, poľnohospodárstvo, ochranu prírody, urbanizáciu, rekreáciu, energetické hospodárstvo a iné. Jeho význam sa však významne podceňuje a plne nereflektuje potreby územia. Veľkým problémom

⁷ <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/vystavba-5/uzemne-planovanie/dokumenty/uplne-znenie-kurs2001-v-zneni-kurs2011>

pre zachovanie krajinného rázu a konektivity krajiny v regióne Liptov je aj neúmerne rozsiahla, predovšetkým investičná výstavba viazaná na rekreačné oblasti chránenej prírody, ale tiež obce a mestá v podhorí.

Ako uvádza nižšie uvedený prehľad z 18 samospráv v UMR Liptov, len 4 samosprávy nemajú spracované územné plány, z toho 3 sú z okresu Ružomberok.

Prehľad o územnom plánovaní v 18 samosprávach UMR Liptov	
Spracované územné plány	- Mesto Ružomberok, Mesto Liptovský Mikuláš - Demänovská Dolina, Liptovský Tmovec, Liptovská Sielnica, Prosiek, Bobrovník, Galovany, Vlachs - Likavka, Lisková, Liptovské Sliače, Štiavnička, Bešeňová
Nespracované územné plány	- Gôtovany - Turík, Ivachnová, Liptovská Teplá

Zdroj: Vlastné spracovanie

Územný plán mesta Ružomberok bol spracovaný v máji 2012 a schválený VZN č. 3/2012. Dôvodom jeho obstarania po 14 rokoch bola potreba získania aktuálneho základného nástroja územného rozvoja, nakoľko dovtedy platný územný plán už nebol aktuálny a nezodpovedal platnej legislatíve. Schválený Územný plán mesta Ružomberok prešiel v období rokov 2013-2021 **šiestimi aktualizáciami** vo forme **Zmien a doplnkov územného plánu**.⁸

- V máji 2013 boli vypracované **Zmeny a doplnky č. 1** a schválené VZN č. 14/2013, ktoré aktualizovalo schválený územný plán o nové požiadavky a pripomienky, ktoré neboli známe v čase spracovania a prerokovania územného plánu. Napríklad do verejnoprospešných stavieb boli doplnené cyklotrasy a atletický štadión, zapracovaná bola aktualizovaná koncepcia rozvoja mesta v oblasti tepelnej energetiky, do záväzných regulatívov bola zahrnutá ochrana koridoru bývalej železničnej trate do Korytnice, doplnené do textu bolo tiež prepojenie Hrabova s cestou na Malinô Brdo a iné.
- V júli 2015 boli vypracované **Zmeny a doplnky č. 2** a schválené VZN č. 12/2018 z dôvodu zmeny trasy diaľnice D1 v katastrálnom území Hrboltová a v katastrálnom území obce Likavka vzhľadom na masívne zosuvy v pôvodnej trase diaľnice. Nová trasa nebola v súlade s územným plánom mesta Ružomberok a s územným plánom obce Likavka.
- V júli 2016 boli vypracované **Zmeny a doplnky č. 3** a schválené VZN č. 13/2016 z dôvodu potrieb zapracovať do schváleného územného plánu nové plochy pre rozvoj obytnej a rekreačnej funkcie, spodrobiť funkčné členenie niektorých plôch a doplniť regulatívy v záväznej časti územného plánu mesta. Zapracovaná bola napríklad nová hranica pamiatkovej zóny vyhlásená rozhodnutím MKSR 15. júla 2015, doplnené boli dve cyklotrasy a trasovanie cyklistického chodníka Hrabovská dolina podľa spracovanej projektovej dokumentácie, doplnené bolo trasovanie existujúcej komunikácie z Hrabova na Kalváriu, rozšírené boli plochy v Čutkovskej doline na agroturistiku, rozvoj cestovného ruchu a iné.
- V marci 2019 boli vypracované **Zmeny a doplnky č. 4** a schválené VZN č. 02/2019 z rovnakého dôvodu ako Zmeny a doplnky č. 3. Do územného plánu bola napríklad doplnená Cyklotrasa Milkov – Čutkovo, upresnený bol dojazd zjazdovej trate (R5) a rozsah rekreačnej plochy (R1) v Hrabove, upresnené bolo vedenie navrhovanej cyklotrasy pozdĺž železničnej vlečky v úseku od Mondí po Zápalkáreň, podľa poskytnutého podkladu bol vyznačený navrhovaný náučný chodník Biely Potok – Vikolíneč, v lokalite Smrekovica bol doplnený približovací vlek, lyžiarska zjazdovka a regulatív R5, v nadväznosti na už schválenú plochu parkoviska bola navrhnutá plocha pre vybavenosť návštevníkov Vikolíneča a pozdĺžne parkovisko pre 18 osobných automobilov.
- V apríli 2019 boli vypracované **Zmeny a doplnky č. 5** a schválené VZN č. 02/2020, aby zapracovali do územného plánu malú plochu pre obytno-rekreačnú zónu. Plocha prepája rekreačnú plochu penziónu Gejdák s plochou rodinných domov pod lokalitou. Na riešenej ploche možno postaviť asi 60 rodinných a rekreačných domov pre približne 200 obyvateľov. Mesto tu vlastní pozemky s výmerou 75634,3 m².
- Boli vypracované **Zmeny a doplnky č. 6** a schválené VZN č. 08/2021, ktoré nie sú zverejnené na webovom sídle mesta.

V meste Ružomberok je zároveň vypracovaných **5 územných plánov zón**:

- (1) ÚPN-Z centrálnej mestskej zóny (CMZ) Ružomberok z 02/2016 (schválený VZN č. 7/2016) aktualizovaný Zmenami a doplnkami č. 1 v máji 2019 (schválený VZN č. 6/2019);
- (2) ÚPN-Z Biely Potok – Luhy z 06/2016 k individuálnej bytovej výstavbe (schválený VZN č. 11/2016);
- (3) ÚPN-Z Černová – Hríby z 06/2016 k individuálnej bytovej výstavbe (schválený VZN č. 13/2016);
- (4) ÚPN-Z PRLA Vikolíneč z 06/2020 k ochrane UNESCO lokality (schválený VZN č. 6/2020);
- (5) ÚPN-Z IBV Nad Dielcom z 06/2020 (schválený VZN č. 5/2020).

Územné plánovanie v meste Liptovský Mikuláš je dlhodobo ovplyvnené najmä intenzívnym záujmom o územný rozvoj v nasledujúcich lokalitách:

- Rozvoj rekreačného potenciálu mesta Liptovský Mikuláš v mestských častiach Demänová (vplyv lyžiarskeho strediska Jasná), Ráztoky a Liptovská Ondrašová (vplyv Liptovskej Mary a aquaparku Tatralandia);
- Rozvoj hromadnej bytovej výstavby (HBV) v mestských častiach Demänová a Palúdzka;
- Rozvoj individuálnej bytovej výstavby (IBV) v mestských častiach Demänová, Palúdzka a Okoličné – Stošice;

⁸ <https://www.ruzomberok.sk/uzemne-plany.html>

- Rozvoj občianskej vybavenosti v lokalite Kamenné pole.

Územný plán mesta Liptovský Mikuláš, ktorý nahradil pôvodne platný územný plán z roku 1996 aktualizovaný 15 zmenami a doplnkami, bol schválený uznesením mestského zastupiteľstva Liptovský Mikuláš č. 115/2010 dňa 16.12.2010 a jeho záväzná časť bola vyhlásená všeobecne záväzným nariadením mesta Liptovský Mikuláš č. 7/2010/VZN dňa 16.12.2010 s účinnosťou dňom 1.1.2011. Dôvodom jeho obstarania bola nutnosť reagovať na výsledky riešenia generelu dopravy mesta Liptovský Mikuláš, z ktorého v súlade so zámerom ŽSR vyplynul návrh na zmenu trasy železničnej trate č. 180 v úseku Liptovský Mikuláš – Poprad – Tatry a vybudovanie novej železničnej stanice na tejto trati. Dôsledkom tohto zámeru mala byť výrazná zmena vnútornej organizácie mesta, ktorú je potrebné zohľadniť v ÚPN mesta. Zároveň spracovanie ÚPN mesta umožní vytvorenie jednotnej koncepcie rozvoja mesta so zohľadnením zámerov schválených v procese zmien a doplnkov ÚPN, ako i pripravovaných investičných aktivít. Schválený Územný plán mesta Liptovský Mikuláš prešiel v období rokov 2012-2021 **šiestimi aktualizáciami** vo forme **Zmien a doplnkov územného plánu**.⁹

- V septembri 2012 boli VZN č. 3/2012/VZN schválené **Zmeny a doplnky č. 1**, ktoré aktualizovali schválený územný plán o rozšírenie navrhovanej hranice skutočne zastavaného územia obce, ktoré vyplýva z rozvojovej plochy v katastrálnom území Demänová, v lokalite Demänová – Sever určenej pre rozvoj obytnej zástavby.
- V septembri 2013 boli VZN č. 7/2013/VZN schválené **Zmeny a doplnky č. 2**, ktoré aktualizovali schválený územný plán o to, aby v rozvojových územiach bola potreba obstarat' urbanistické štúdiu, ktorá navrhne dopravnú a technickú infraštruktúru celého urbanistického bloku, ktorá bude podkladom pre vypracovanie územného plánu zóny. Z prípustných regulatívov urbanistických blokov bol vypustený heliport s rešpektovaním existujúcich heliportov na území mesta, a tiež aby zámer simulátora voľného pádu SUPERFLY TATRALANDIA bol považovaný za výškový akcent v území bez možnosti nadstavby.
- V marci 2015 boli VZN č. 4/2015/VZN schválené **Zmeny a doplnky č. 3**, ktoré rozšírili hranice skutočne zastavaného územia obce o rozvojové plochy v k. ú. Liptovský Mikuláš, Ploštín a Ráztky, určených pre rozvoj športu a rekreácie, záhradkárskej osady a obytnej zástavby. Súčasťou bolo aj doplnenie v čl. 3, ods. 3.4 Zásad a regulatívov zachovania kultúrno-historických hodnôt o nasledovné znenie: „Pre akúkoľvek stavebnú alebo inú činnosť zasahujúcu do terénu musí byť oslovený KPÚ Žilina, ktorého stanovisko bude podkladom pre ohlásenie stavebných prác, vydanie územného rozhodnutia a stavebného povolenia konkrétnych stavieb.“ V zásadách a regulatívoch priestorového usporiadania a funkčného využívania územia sa (1) „koeficient zastavanosti“ nahradil pojmom „index zastavanej plochy“, (2) pre lokalitu č. 17 vymedzenú v ZaD č. 3 sa určila potreba spracovať ÚPN zóny resp. urbanistické štúdiu a (3) Metodické usmernenie MDVRR SR, Odboru územného plánovania k zabezpečeniu plnenia uznesenia vlády SR č. 148/2014 k Stratégii adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky klímy a z neho vyplývajúce adaptačné opatrenia boli zapracované do záväznej časti ÚPN.
- V septembri 2016 boli VZN č. 12/2016/VZN schválené **Zmeny a doplnky č. 4**, ktoré súviseli s úpravami záväznej časti územného plánu tak, aby výstavba bioplynovej stanice nebola prípustnou.
- V júni 2017 boli VZN č. 03/2017/VZN schválené **Zmeny a doplnky č. 5**, ktoré zadefinovali maximálnu výšku pre vyhladkovú vežu v lokalite Háj – Nicovô na úroveň 20 m. Tiež boli spresnené definície drobná výroba, drobná architektúra, priamy a nepriamy vplyv a fotovoltická elektrárňa. V zásadách využitia územia sa upravila max. výška objektu na nároží Námestia osloboditeľov do 19,5 metra od úrovne podlahy 1. NP; v rekreačnom území v údolí Andického jarku (lokalita č. 12 vymedzená v ZaD č. 5) sa určilo, že umiestňovať stavby, zariadenia a infraštruktúru je možné len vo vzdialenosti minimálne 6 m od súvislej sprievodnej vegetácie vodného toku; určilo sa, že vyhladkovú vežu na vrchu Háj – Nicovô je možné navrhnuť tak, aby nebola v kolízii s krajinou dominantou, pylónom pamätníka; určilo sa, že v území v blízkosti koryta Smrečianky (lokalita č. 6 vymedzená v ZaD č. 5) je potrebné prepojiť navrhované funkčné využitie územia ako zmiešaného územia s prevahou zariadení pre šport a rekreáciu s doplnkovým využitím územia ako územia parkovo upravenej zelene; určilo sa, že pred realizáciou rozvojových lokalít navrhovaných v ZaD č. 5 v mestských častiach Benice, Andice, Bodice a Demänová je okrem napojenia na existujúce vodovodné potrubia potrebné zhodnotiť potrebu vybudovania nového vodojemu. Zadefinovali sa aj zásady pre umiestňovanie reklamných stavieb na území mesta. K prípustným funkciám územia poľnohospodársky využívaných plôch a krajinné zelene a lesa boli doplnené prvky drobnej architektúry, pešie a cyklistické chodníky. Doplnili sa zásady a regulatívy pri riešení verejného dopravného vybavenia o posúdenie dopravnej výkonnosti cestnej siete a križovatiek, ako aj potreba hlukového posúdenia. Doplnili sa zásady postupov ochrany archeologických nálezísk. Pri umiestňovaní stavebných objektov sa stanovila povinnosť dodržať ochranné pásmo vodnej nádrže Liptovská Mara v šírke min. 10 m od zátopovej čiary; neumiestňovať žiadne pozemné stavby v ochrannom pásme vodnej stavby; v ochrannom pásme lesa nebudovať trvalé oplotenie; realizovať cyklotrasy v ochrannom lese a jeho ochrannom pásme len bez výrubov stromov a iné. Zastavané územie obce bolo rozšírené o rozvojové plochy v k. ú. Liptovský Mikuláš, Okoličné a Benice, určených pre rozvoj športu a rekreácie, občianskej vybavenosti a obytnej zástavby. Rozšírili sa verejnoprospešné stavby dopravného vybavenia v časti Stavby cyklistickej dopravy o nový bod „DC2 – cyklistické chodníky v zmysle navrhovaného riešenia a podrobnejšej projektovej dokumentácie“. Verejnoprospešné stavby technickej infraštruktúry sa doplnili o nový bod „Protipovodňová ochrana POI – výstavba protipovodňových opatrení“ v zmysle navrhovaného riešenia a podrobnejšej projektovej dokumentácie na ostatnom území mesta.
- V auguste 2020 boli VZN č. 07/2020/VZN schválené **Zmeny a doplnky č. 6**, ktoré zadefinovali pojmy „plocha zastavaná budovami“ a „plocha stabilizovaného územia“. V zásadách využitia územia sa zadefinovalo, že v území v blízkosti koryta Smrečianky nemožno uvažovať s rozširovaním plôch pre výstavbu rodinných domov a prepojiť navrhované funkčné využitie územia ako zmiešaného územia s prevahou zariadení pre šport a rekreáciu, s doplnkovým využitím územia ako územia parkovo

⁹ https://www.mikulas.sk/samosprava/zakladne-dokumenty/uzemne_plany/uzemny-plan-mesta/

upravenej zelene, a že je potrebné rešpektovať existujúcu brehovú vegetáciu Smrečianky v rozsahu pobrežných pozemkov. Zaktualizovali sa odrážky popisujúce adaptačné opatrenia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy. Upravila sa zásada pre reguláciu reklamných stavieb o riešenie farebnosti. Doplnilo sa, že farebné riešenie vonkajších fasád objektov je potrebné odsúhlasiť s Útvárom hlavného architekta. Doplnili sa tiež špecifické regulatívy pre urbanistické bloky. Pre zmiešané územie s prevahou občianskej vybavenosti sa zadefinovali minimálne podiely plochy zelene na 20%. Určilo sa, ako postupovať na území m. č. Staré mesto v stanovených urbanistických blokoch pri výstavbe alebo prístavbe existujúcich objektov na prevádzky s potrebou 15 a viac parkovacích státí, kedy je nutné min. 70% z nich umiestniť v rámci pôdorysu objektu, resp. v podzemí. Spresnili sa podmienky rešpektovania ochranných pásiem rôzneho druhu.

V meste Liptovský Mikuláš je zároveň vypracovaných **5 územných plánov zón**:

- Územný plán pešej zóny v historickej časti mesta Liptovský Mikuláš** bol schválený uznesením mestského zastupiteľstva Liptovský Mikuláš č. 73/1998 dňa 12.11.1998 a jeho záväzná časť bola vyhlásená VZN mesta Liptovský Mikuláš č. 9/1998/VZN dňa 12.11.1998 s účinnosťou dňom 28.11.1998. Bol zaktualizovaný cez **Zmeny a doplnky č. 1 Územného plánu pešia zóna v historickej časti mesta Liptovský Mikuláš** – schválené uznesením mestského zastupiteľstva Liptovský Mikuláš č. 32/2016 dňa 17.3.2016 a jeho záväzná časť bola vyhlásená VZN mesta Liptovský Mikuláš č. 4/2016/VZN dňa 17.3.2016 s účinnosťou dňom 5.4.2016.
Územný projekt pešia zóna Liptovský Mikuláš, ktorého záväzná časť bola vyhlásená VZN mesta Liptovský Mikuláš č. 6/2000/VZN dňa 18.5.2000.
- ÚPN-Z centrálnej mestskej zóny (CMZ) Západ** – schválený VZN č. 8/2004 bol aktualizovaný Zmenami a doplnkami (schválenými VZN č. 6/2009) a Zmenami a doplnkami č. 3 ÚPN centrálnej mestskej zóny (CMZ) Západ, schválenými uznesením mestského zastupiteľstva Liptovský Mikuláš č. 63/2021 dňa 16.6.2021, pričom ich záväzná časť bola vyhlásená VZN mesta Liptovský Mikuláš č. 8/2021/VZN dňa 16.6.2021 s účinnosťou dňom 7.7.2021.
- ÚPN-Z Južné mesto – Kamenné pole** z 05/2015 – návrh bol verejne prerokovaný, t. č. nie je schválený.
- ÚPN-Z Ploštín** bol schválený uznesením mestského zastupiteľstva Liptovský Mikuláš č. 31/2018 dňa 12.4.2018 a jeho záväzná časť bola vyhlásená VZN mesta Liptovský Mikuláš č. 2/2018/VZN dňa 12.4.2018 s účinnosťou dňom 1.5.2018.
- ÚPN-Z Trnovecká zátoka** z 07/2019 k športovo-rekreačnej zástavbe bol schválený uznesením mestského zastupiteľstva Liptovský Mikuláš č. 22/2020 dňa 23.4.2020 a jeho záväzná časť bola vyhlásená všeobecne záväzným nariadením mesta Liptovský Mikuláš č. 3/2020/VZN dňa 23.4.2020 s účinnosťou dňom 12.5.2020. Bol aktualizovaný **Zmenami a doplnkami č. 1 ÚPN-Z Trnovecká zátoka** schválenými uznesením mestského zastupiteľstva Liptovský Mikuláš č. 41/2022 dňa 10.3.2022, pričom ich záväzná časť bola vyhlásená všeobecne záväzným nariadením 5/2022/VZN dňa 10.3.2022 s účinnosťou dňom 26.3.2022.

V meste Liptovský Mikuláš sú v platnosti **3 urbanistické štúdie**: (1) Urbanistická štúdia mestskej časti **Ľanovo**, (2) Urbanistická štúdia mestskej časti **Palúdzka** a (3) Urbanistická štúdia mestskej časti **Ploštín**.

Prebehli tiež **3 architektonicko-urbanistické súťaže**: (1) Pešia zóna mesta Liptovský Mikuláš, (2) Centrálna mestská zóna Západ, Liptovský Mikuláš a (3) Výhľadový bod Háj – Nicovô.

Nižšie uvedený prehľad písomne vybavených žiadostí o územnoplánovaciu informáciu v meste Liptovský Mikuláš poukazuje od roku 2016 do roku 2020 na veľmi čulý záujem o výstavbu v meste a jeho mestských častiach (nárast písomných žiadostí o 52,2%).

Počet písomne vybavených územnoplánovacích informácií vyžiadaných ročne v meste Liptovský Mikuláš

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Počet	276	349	412	389	413	420	342

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš

PRÍKLAD DOBREJ PRAXE v oblasti územného plánovania

18. novembra 2020 bola vyhlásená **petícia za stavebnú uzáveru a reguláciu dopravy v Demänovskej doline**, ktorá od verejnosti získala **113 612 podpisov** a ako jedna z najsúspešnejších environmentálnych petícií bola odovzdaná poslancom Národnej rady SR ako odstrašujúci príklad nedostatočného hájenia verejného záujmu na poli ochrany prírody a krajiny cez inštitút územného plánovania.

V Demänovskej doline sa nachádza jedna z najstarších národných prírodných rezervácií (NPR) na Slovensku s 5. stupňom ochrany (Národná prírodná rezervácia Demänovská dolina) a medzinárodne známe krasové územie tvorené systémom Demänovských jaskýň s celkovou dĺžkou takmer 80 km. Alogénny kontaktný kras patrí medzi najzraniteľnejšie krajinné systémy, pričom sa v ňom nachádzajú najdôležitejšie zdroje pitnej vody Liptovskej kotliny, ktoré využívajú desaťtisíce obyvateľov a návštevníkov Liptova. Demänovská dolina spolu s Jánskou dolinou tvorí jadro územia Národného parku Nízke Tatry a jej širokú územnú ochranu predstavujú okrem iného aj mokrade medzinárodného významu – lokalita RAMSAR Jaskyne Demänovskej doliny. Napriek uvedeným hodnotám a stupňom ochrany sa v Demänovskej doline čoraz viac stupňoval tlak človeka na toto územie rozsiahlou výstavbou rekreačných zariadení a ich infraštruktúry, zintenzívňujúcou sa cestnou premávkou a ťažbou drevnej hmoty. Tlak verejnosti bol účinný a obec Demänovská dolina v aktuálne spracovávanom novom územnom pláne plánuje zrušiť akékoľvek ďalšie rozvojové plochy určené na výstavbu ubytovacích kapacít aj z dôvodu nedostatočných kapacít inžinierskych sietí.

2.2.2. Krajinná a mestská zeleň a verejné priestranstvá

Z koncepcného pohľadu na verejnú zeleň má mesto Liptovský Mikuláš z roku 2013 spracovanú inventarizáciu zelene v podobe Dokumentu starostlivosti o dreviny za jednotlivé mestské časti a vydané VZN č. 11/2020/VZN o verejnej zeleni a ochrane drevín. V roku 2018 zverejnilo verejné obstarávanie na vypracovanie pasportu komunikácií a zelene v správe mesta Ružomberok, ktorý však nie je zverejnený na webovom sídle mesta. Mesto Ružomberok v roku 2018 prijalo VZN č. 06/2018 o udržiavaní čistoty, poriadku a ochrane verejnej zelene. Mesto Ružomberok má tiež spracovaný „Dokument starostlivosti o dreviny v meste Ružomberok“.

Na území mesta **Liptovský Mikuláš** je evidovaných 5 400 ha krajinnej zelene, z čoho celková rozloha verejne prístupnej sídelnej (mestskej) zelene je 96 ha (v roku 2015 to bolo 100 ha). V evidencii má mesto 9 verejných parkov s rozlohou 9,77 ha s 1 293 kusmi stromov podľa pasportizácie, z čoho 611 (47%) je neošetrovaných. Zeleň pri bytovej zástavbe vo vnútroblokoch má výmeru 38,2 ha. Parková a sídlisková zeleň je doplnená mobiliárom a vybavením pre deti, najmä detskými ihriskami. Tých v meste Liptovský Mikuláš pribudlo od roku 2015 osem a momentálne ich mesto eviduje 34, z čoho 19 je oplotených. Na území mesta je evidovaná jedna alej so 75 stromami smerom na Háj – Nicovô.

Počet stromov na území **mesta Ružomberok** podľa poslednej pasportizácie z roku 2021 je celkovo 8092 ks z toho: listnatých stromov je 4600 ks, ihličnatých 3492 ks. Mesto Ružomberok sa stará o cca 70 ha verejného priestranstva, jedná sa o kosenie trávnatých porastov podľa spracovaného harmonogramu kosenia v mesiacoch máj až október. 7314 m² predstavuje údržba (strihanie, tvarovanie) živých plotov na verejných priestranstvách. Strihanie živých plotov prebieha 2x ročne. Parková a sídlisková zeleň je doplnená mestským mobiliárom (lavičky, mobilná zeleň, picie fontány, stojany na bicykle, smetné nádoby aj.) a detskými prvkami. Jeden detský areál disponuje jazierkom s jazierkovými rybami. Súčasťou verejnej zelene sú 4 fontány, ktoré sú v prevádzke od mája do októbra. Počet detských ihrísk je 76, z toho 51 má k dispozícii pieskovisko. Od roku 2018 pribudli na území mesta Ružomberok 2 úplne nové detské ihriská, jedno z nich má k dispozícii aj multifunkčný športový areál.

Praktická starostlivosť o mestskú zeleň (výsadby, záhony, kosenie, ošetrovanie stromov a krov, výrubu a iné) v obidvoch jadrových mestách je realizovaná prostredníctvom príspevkovej organizácie Verejnoprospešné služby Liptovský Mikuláš a mestskej firmy Technické služby mesta Ružomberok, a. s.

Na území mesta Liptovský Mikuláš pôsobí od roku 1972 **Slovenský zväz záhradkárov** – základná organizácia s okresnou pobočkou Záhradné mesto Liptovský Mikuláš. Svoju okresnú pobočku má aj v meste Ružomberok, ktorá je pomerne aktívna. Na území Liptovského Mikuláša je evidovaných 13 záhradkárskeho osád.

Kategorizácia krajiny zelene na území mesta Liptovský Mikuláš nebola spracovaná. Išlo by o posúdenie ochranných brehových porastov Liptovskej Mary, sadu v Stošiciach a zachovalých brehových porastov vodných tokov na území mesta Liptovský Mikuláš. Charakteristický krajinný obraz mesta Liptovský Mikuláš dotvárajú aj záhradkárske osady a najmä ich drevinová vegetácia a hospodárske lesy na Háji – Nicovô, ktoré nie sú využívané ako lesy osobitného určenia. Vzhľadom na spoločenský význam týchto porastov je vhodné uvažovať nad kategorizáciou lesných porastov ako lesov osobitného určenia s podrobným vyšpecifikovaním ich hospodárskeho a rekreačného využitia, podobne ako o tom uvažujú viaceré mestské samosprávy na Slovensku, preto by mohlo aj mesto Ružomberok, ktoré je vlastníkom rozsiahlych mestských lesov.

PRÍKLAD DOBREJ PRAXE v starostlivosti o zeleň

Mesto Liptovský Mikuláš sa v marci 2019 zapojilo do inovatívneho projektu medzinárodnej spolupráce s názvom „**SALUTE – Integrované riadenie životného prostredia prostredníctvom malých zelených lokalít v urbanizovanom prostredí**“ financovaného z Programu nadnárodnej spolupráce INTERREG Stredná Európa 2014-2020. Vedúcim partnerom projektu bol Inštitút pre ekológiu priemyselných oblastí so sídlom v Katowiciach. Do projektu bolo zapojených 10 partnerov z Poľska, Nemecka, Talianska a Českej republiky. Hlavným cieľom projektu bola ochrana a rozvoj prírodných zdrojov integrovaným environmentálnym riadením zelenej a modrej infraštruktúry a skvalitnenie prostredia pre obyvateľov v mestách prostredníctvom tzv. zelenej akupunktúry, ktorá v mestách výrazne znižuje negatívne dopady zmeny klímy. Projekt sa zameriaval najmä na opustené a neudržiavané pozemky a verejné priestranstvá a podporoval na nich výsadbu prirodzenej vegetácie, teda pôvodných druhov vegetácie v mestských oblastiach za účelom obnovy biologickej rozmanitosti a prírodného dedičstva. Projekt riešil umiestnenie zelenej akupunktúry participatívne s občanmi, ktorí navrhovali lokality aj riešenia. Výstupom je akčný plán krokov v meste Liptovský Mikuláš na postupnú revitalizáciu rôznych mestských plôch zelenou akupunktúrou a modrou infraštruktúrou.

2.2.3. Odpadové hospodárstvo

Problematiku odpadového hospodárstva reguluje Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a ďalšie vykonávacie predpisy – vyhlášky MŽP SR (Vyhláška č. 371/2015 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o odpadoch, Vyhláška č. 365/2015 Z. z., ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov, a Vyhláška č. 366/2015 Z. z. o evidenčnej povinnosti a ohlasovacej povinnosti).

Región Liptov čakajú viaceré výzvy v oblasti ďalšieho rozvoja systému odpadového a obehového hospodárstva, od predchádzania vzniku odpadu po jeho zber, triedenie, likvidáciu a opätovné použitie (Reuse&Recycle). Mimoriadnou výzvou pre celý Žilinský kraj vrátane regiónu Liptov je problematika obehového hospodárstva najmä v časti nakladania s odpadmi. Pripravenosť Žilinského kraja plniť ciele EK v oblasti odpadov a nutnosť redukovat' skládkovanie do roku 2030 nie je dostatočná. Obidve mestá Liptovský Mikuláš a Ružomberok majú skládky momentálne uzatvorené a odpad vyvážajú do iných regiónov – mesto Liptovský Mikuláš do roku 2030 do Martina a mesto Ružomberok do Prešova. Väčšina obcí UMR Liptov skládkuje komunálny odpad prostredníctvom spoločnosti OZO, a. s. na regionálnej skládke pre Stredný Liptov v Partizánskej Ľupči. Mesto Ružomberok

nevybudovalo novú skládku TKO v lokalite Hlinisko z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov. Skládka TKO Ružomberok – Biela Púť bola uzatvorená. Mesto Liptovský Mikuláš skládku TKO na Vetejnej Porube uzatvorilo v roku 2014. Obidve mestá UMR Liptov majú v prevádzke vlastné mestské kompostárne.

Problematické, podobne ako v celej SR, sa javí nedostatočné materiálové a predovšetkým energetické využívanie odpadov, ktoré vyžaduje moderné technológie, relatívne dlhú prípravu a náročnú prácu v oblasti akceptácie zariadení na energetické využívanie odpadov verejnosťou. Taktiež problematika prevencie vzniku odpadov na počiatku celého cyklu, predĺženie životného cyklu výrobkov a ich opätovné použitie si bude vyžadovať zmenu prístupu. Slabou stránkou je aj nízky záujem kľúčových aktérov pri tvorbe a uplatňovaní produktov zo zhodnocovania odpadu (reuse, recycle), aj keď v prípade mladej generácie je táto téma čoraz viac populárna.

Región Liptov sa v roku 2020 množstvom vyprodukovaného komunálneho odpadu v Žilinskom kraji podieľal 22,6%, kým v roku 2019 to bolo 23,3%. V roku 2020 sa podľa ŠÚSR v regióne Liptov vyzbieral odpad v objeme **70 740,1 ton**, čo bolo o 2,4% menej ako v roku 2019. V roku 2020 **množstvo vyprodukovaného komunálneho odpadu na obyvateľa v regióne Liptov predstavovalo 550,1 kg, čo bolo o 89,6 kg (19,5%) viac ako v Žilinskom kraji a o 115,5 kg (26,5%) viac ako na Slovensku.**

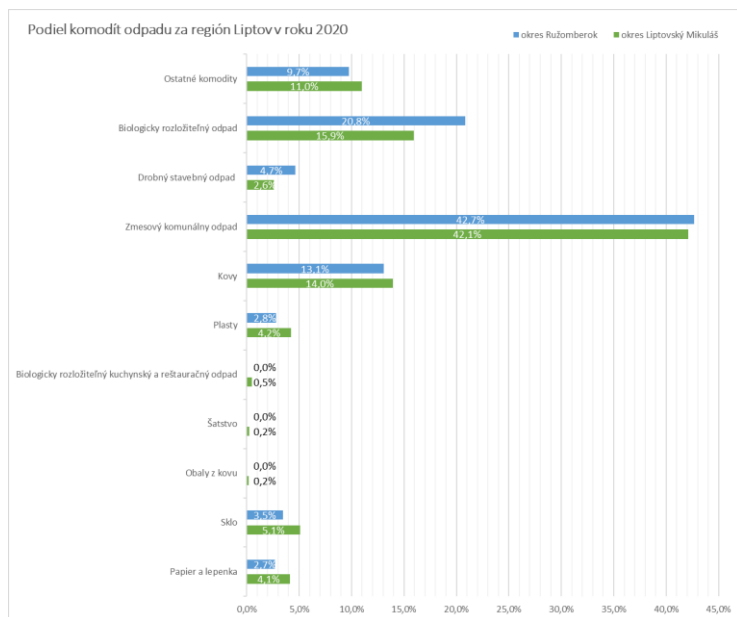
Územie	Vyprodukovaný KO v tonách				Vyprodukovaný odpad na obyv. v kg			
	2019	2020	zmena	%	2019	2020	zmena	%
okres Liptovský Mikuláš	42 212,9	38 924,0	- 3 288,9	-7,8%	584,5	540,2	- 44,3	-7,6%
okres Ružomberok	30 389,4	31 816,1	1 426,7	4,7%	536,4	562,8	26,4	4,9%
región Liptov	72 602,3	70 740,1	- 1 862,2	-2,6%	563,4	550,1	- 13,2	-2,4%
Žilinský kraj	311 035,9	312 431,9	1 396,0	0,4%	449,9	460,6	10,7	2,4%
Slovenská republika					478,3	434,6	- 43,7	-9,1%
podiel regiónu Liptov na Žilinskom kraji	23,3%	22,6%						

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN2:zp3801rr a vlastné spracovanie

Pri porovnaní objemu vyzbieraného odpadu okresov regiónu Liptov sa v okrese Liptovský Mikuláš vyzbiera viac odpadu ako v okrese Ružomberok. V roku 2020 to bolo 55% objemu vyzbieraného odpadu v regióne Liptov, pričom v roku 2019 to bolo 58,1%. Okres Ružomberok na rozdiel od okresu Liptovský Mikuláš vyzbieral v roku 2020 o 4,7% odpadu viac ako v roku 2019. Išlo najmä o komoditu Biologicky rozložiteľný odpad a Drobný stavebný odpad. V najobjemnejšej komodite Zmesového komunálneho odpadu podobne ako v komodite Papier dosiahli pokles oproti roku 2019. V okrese Lipt. Mikuláš bol 7,8%-ný pokles vyzbieraného odpadu spôsobený významným poklesom odpadu v komodite Drobný stavebný odpad, Kovy a Zmesový komunálny odpad.

Množstvo komunálneho odpadu podľa druhov odpadu (v tonách)	okres Liptovský Mikuláš				okres Ružomberok				región Liptov				Žilinský kraj			
	2019	2020	zmena	%	2019	2020	zmena	%	2019	2020	zmena	%	2019	2020	zmena	%
Papier a lepenka	1 837,1	1 610,4	- 226,7	-12,3%	1 112,9	858,6	- 254,3	-22,9%	2 950,0	2 469,0	- 481,1	-16,3%	12 178,6	10 971,5	- 1 207,1	-9,9%
Skló	1 879,9	1 975,8	96,0	5,1%	1 055,2	1 107,0	51,8	4,9%	2 935,0	3 082,8	147,8	5,0%	13 126,3	14 489,4	1 363,2	10,4%
Obaly z kovu	31,2	85,0	53,7	172,2%	10,3	12,7	2,4	23,6%	41,5	97,6	56,2	135,5%	526,0	955,7	429,7	81,7%
Šatstvo	10,9	91,5	80,6	739,7%	6,0	7,5	1,5	24,3%	16,9	99,0	82,1	485,2%	710,4	927,2	216,8	30,5%
Biologicky rozložiteľný kuchynský a reštauračný odpad	357,0	199,9	- 157,1	-44,0%	1,8	4,5	2,7	148,6%	358,8	204,3	- 154,4	-43,0%	422,8	444,4	21,6	5,1%
Plasty	1 555,4	1 651,2	95,7	6,2%	754,5	883,8	129,3	17,1%	2 309,9	2 534,9	225,0	9,7%	9 337,5	11 253,0	1 915,6	20,5%
Kovy	6 540,8	5 436,6	- 1 104,2	-16,9%	3 874,5	4 153,7	279,2	7,2%	10 415,3	9 590,3	- 825,0	-7,9%	54 468,7	52 799,0	- 1 669,7	-3,1%
Zmesový komunálny odpad	17 290,6	16 394,2	- 896,4	-5,2%	14 048,2	13 582,1	- 466,2	-3,3%	31 338,8	29 976,3	- 1 362,5	-4,3%	152 418,5	148 590,2	- 3 828,3	-2,5%
Drobný stavebný odpad	2 653,08	1 019,10	- 1 634,0	-61,6%	1 239,47	1 480,44	241,0	19,4%	3 892,55	2 499,54	- 1 393,0	-35,8%	9 428,2	7 136,7	- 2 291,5	-24,3%
Biologicky rozložiteľný odpad	5 225,89	6 195,89	970,0	18,6%	5 414,48	6 631,37	1 216,9	22,5%	10 640,37	12 827,26	2 186,9	20,6%	28 059,0	35 920,5	7 861,5	28,0%
Ostatné komodity	4 831,1	4 264,5	- 566,6	-11,7%	2 872,1	3 094,6	222,5	7,7%	7 703,2	7 359,1	- 344,1	-4,5%	30 360,0	28 944,4	- 1 415,6	-4,7%
Spolu	42 212,9	38 924,0	- 3 288,9	-7,8%	30 389,4	31 816,1	1 426,7	4,7%	72 602,3	70 740,1	- 1 862,2	-2,6%	311 035,9	312 431,9	1 396,0	0,4%
	58,1%	55,0%			41,9%	45,0%										

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN2:zp3801rr a vlastné spracovanie

V obidvoch okresoch regiónu Liptov mala v roku 2020 na vyzbieranom odpade najväčší podiel komodita Zmesový komunálny odpad, ktorý v roku 2020 tvoril 42,1% vyzbieraného odpadu v okrese Liptovský Mikuláš a 42,7% v okrese Ružomberok. Druhou objemovo najväčšou komoditou bol Biologicky rozložiteľný odpad s 20,8%-ným podielom na celkovom vyzbieranom odpade v okrese Ružomberok, kým v okrese Liptovský Mikuláš bol tento podiel nižší, a to na úrovni 15,9%. Kovy tvorili tretiu najobjemnejšiu komoditu, pričom ich objem bol len o 0,9% väčší v okrese Liptovský Mikuláš ako v okrese Ružomberok. V okrese Liptovský Mikuláš sa v roku 2020 vytriedilo viac plastov, kovov, skla aj kuchynského odpadu ako v okrese Ružomberok, ktorý zas vyzbieral viac drobného stavebného odpadu.

Zber, prepravu a zneškodňovanie komunálneho odpadu v meste Ružomberok vykonávajú Technické služby, a. s. a v meste Liptovský Mikuláš Verejnoprospešné služby mesta (VPS).

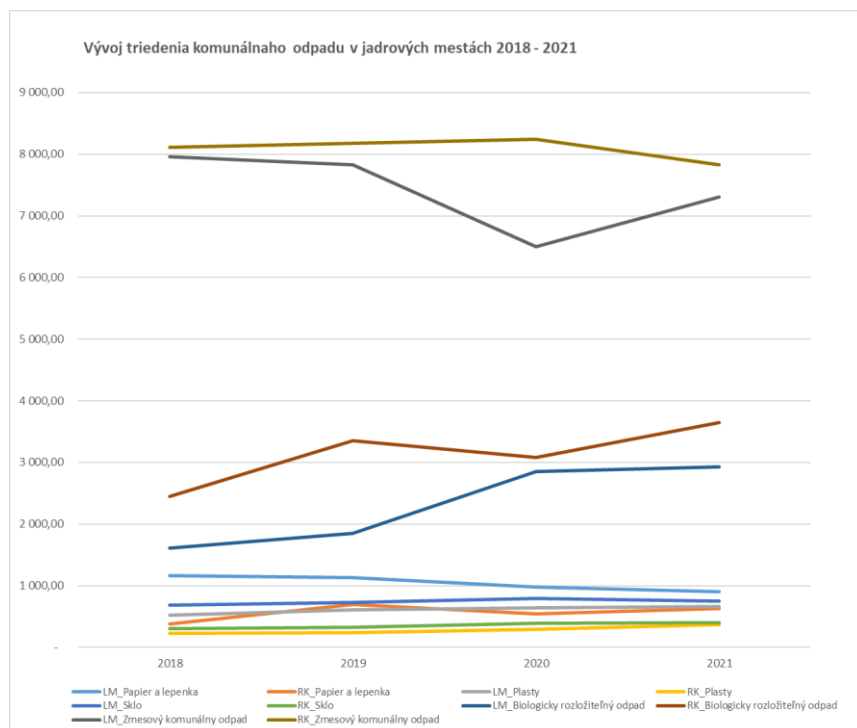
Na základe dostupných údajov z výkazov pre ŠÚSR má najvyššiu mieru triedenia komunálnych odpadov na území UMR Liptov, čo je základným východiskom pre výpočet poplatku za uloženie odpadu na skládkach odpadu, obec **Štiavnička** (údaj za rok 2020 bol 61,1%). Z turistických obcí mala v roku 2021 najvyššiu mieru triedenia KO obec Likavka (60,3%), kým obec Demänovská Dolina len 26,71% a obec Liptovský Trnovec 26,16% (údaj za rok 2018). Mesto Liptovský Mikuláš v roku 2021 dosiahlo mieru o 2% viac ako mesto Ružomberok, ktorá však klesala, kým v Ružomberku rástla. **Za sledované obdobie rokov 2018-2021 miera triedenia komunálneho odpadu v Liptovskom Mikuláši vzrástla o 2,4%, kým v Ružomberku až o 20,8%.** Podobne rástla úroveň aj v obci Demänovská Dolina (20,26%). **Mesto Liptovský Mikuláš bolo v roku 2020 výrazne nad mierou triedenia KO v Žilinskom kraji a aj na Slovensku,** kým mesto Ružomberok v tomto ukazovateli zaostávalo za Žilinským krajom aj za Slovenskom.

Miera triedenia komunálneho odpadu	2018	2019	2020	2021	2021/2020		2021/2018		2020/2018	
					v abs.	v %	v abs.	v %	v abs.	v %
Mesto Liptovský Mikuláš	49,14%	49,22%	52,18%	50,33%	-1,85%	-3,5%	1,19%	2,42%	3,04%	6,19%
Bobrovník										
Demänovská dolina	22,21%	24,97%	22,15%	26,71%	4,56%	20,6%	4,50%	20,26%	-0,06%	-0,27%
Galovany										
Gôtovany										
Liptovská Sielnica										
Liptovský Trnovec	26,16%									
Prosiek										
Vlachy										
Mesto Ružomberok	40,25%	40,16%	43,98%	48,62%	4,64%	10,6%	8,37%	20,80%	3,73%	9,27%
Bešeňová				50,35%						
Ivachnová										
Likavka				53,25%						
Liptovská Teplá										
Liptovské Sliače				33,83%						
Lisková				60,30%						
Štiavnička			61,10%							
Turík			52,14%							
Žilinský kraj	40,09%	43,52%	45,96%						5,87%	14,64%
Slovenská republika	44,89%	45,61%	52,09%						7,20%	16,04%

Zdroj: Ročný výkaz o komunálnom odpade za obce za roky 2018-2021 dostupné na webovských stránkach obcí UMR Liptov a ŠÚSR, zp3002rr_data

Množstvo komunálneho odpadu podľa druhov v tonách		Číslo z katalógu odpadov	2018	2019	2020	2021	porovnanie 2021 / 2018		porovnanie 2021 / 2020	
							v abs.	v %	v abs.	v %
Mesto Liptovský Mikuláš	Papier a lepenka	200101	1 165,32	1 135,48	978,84	900,98	- 264,34	-22,68%		
	Zmesový komunálny odpad	200301	7 959,80	7 823,46	6 498,37	7 306,10	- 653,70	-8,21%		
	Plasty	200139	523,53	610,56	646,31	658,40	134,87	25,76%		
	Sklo	200102	680,19	734,36	791,41	746,36	66,17	9,73%		
	Biologicky rozložiteľný odpad	200201	1 611,77	1 845,29	2 853,50	2 934,02	1 322,25	82,04%		
CELKOM			19 689,91	22 168,19	18 764,69	18 462,58	-1 227,33	-6,23%		
Mesto Ružomberok	Papier a lepenka	200101	380,65	698,61	544,24	626,96	246,31	64,71%	82,72	15,20%
	Zmesový komunálny odpad	200301	8 111,14	8 179,36	8 239,18	7 832,78	- 278,36	-3,43%	406,40	-4,93%
	Plasty	200139	231,74	238,08	291,56	368,66	136,92	59,08%	77,10	26,44%
	Sklo	200102	308,61	330,10	387,18	398,00	89,39	28,97%	10,82	2,79%
	Biologicky rozložiteľný odpad	200201	2 453,23	3 351,29	3 085,47	3 647,94	1 194,71	48,70%	562,47	18,23%
CELKOM			12 760,17	17 581,99	17 008,60	18 795,51	6 035,34	47,30%	1 786,90	10,51%
okres Liptovský Mikuláš	Papier a lepenka			1 837,14	1 610,43					
	Zmesový komunálny odpad			17 290,55	16 394,19					
	Plasty			1 555,41	1 651,15					
	Sklo			1 879,87	1 975,83					
	Biologicky rozložiteľný odpad			5 225,89	6 195,89					
CELKOM				42 212,89	38 924,02					
okres Ružomberok	Papier a lepenka			1 112,89	858,55					
	Zmesový komunálny odpad			14 048,21	13 582,06					
	Plasty			754,50	883,77					
	Sklo			1 055,17	1 106,97					
	Biologicky rozložiteľný odpad			5 414,48	6 631,37					
CELKOM				30 389,37	31 816,05					
podiel mesta LM na okrese LM	Papier a lepenka			61,8%	60,8%					
	Zmesový komunálny odpad			45,2%	39,6%					
	Plasty			39,3%	39,1%					
	Sklo			39,1%	40,1%					
	Biologicky rozložiteľný odpad			35,3%	46,1%					
CELKOM										
podiel mesta RK na okrese RK	Papier a lepenka			62,8%	63,4%					
	Zmesový komunálny odpad			58,2%	60,7%					
	Plasty			31,6%	33,0%					
	Sklo			31,3%	35,0%					
	Biologicky rozložiteľný odpad			61,9%	46,5%					
CELKOM				57,9%	53,5%					

Zdroj: Ročný výkaz o komunálnom odpade z obce za roky 2018- 2021 za mesto Liptovský Mikuláš a Ružomberok, ŠUSR, VBD_SK_WIN2:zp3801rr a vlastné spracovanie

Kým mesto Ružomberok za sledované obdobie rokov 2018-2021 zvýšilo množstvo komunálneho odpadu o 47,3%, tak mesto Liptovský Mikuláš ho znížilo o 6,23%. V meste Ružomberok objemovo narastla najmä položka Biologicky rozložiteľného odpadu o 48,7% (1194,71 ton), ale rástli všetky komodity (papier, sklo, plasty). Hodnota zmesového komunálneho odpadu poklesla o 278,36 ton. Hodnota zmesového komunálneho odpadu v meste Liptovský Mikuláš poklesla viac, o 8,21% (653,7 ton), ale klesal aj vytriedený papier, a to o 22,68% (264,34 ton). Najviac v meste Liptovský Mikuláš narastla položka Biologicky rozložiteľného odpadu o 82% (1322,25 ton).

Kým mesto Ružomberok medzi rokmi 2020 a 2021 zvýšilo objem komunálneho odpadu o 10,5% (1786,9 ton), tak mesto Liptovský Mikuláš znížilo o 1,6% (302,11 ton). Najobjemnejšia položka Zmesový komunálny odpad v tomto období v meste Ružomberok poklesol o 4,93% a v meste Liptovský Mikuláš vzrástol o 12,43%.

Mesto Liptovský Mikuláš sa v roku 2019 podieľalo na vytriedení komodity Papier a lepenka v okrese Liptovský Mikuláš až 61,8% a 60,8% v roku 2020, kým mesto Ružomberok na okrese Ružomberok 62,8% a 63,4% v roku 2020. Zatiaľ čo Zmesový komunálny odpad v meste Liptovský Mikuláš tvoril v roku 2019 45,2% okresu Liptovský Mikuláš (v roku 2020 už len 39,6%), v meste Ružomberok na okrese Ružomberok až 58,2% (v roku 2020 už 60,7%). Biologicky rozložiteľný odpad tvoril v roku 2019 v meste Ružomberok až 61,9% tohto vytriedeného odpadu v okrese Ružomberok (v roku 2020 len 46,5%), kým mesto Liptovský Mikuláš 35,3% okresu Liptovský Mikuláš (v roku 2020 až 46,1%).

Zneškodňovanie zložiek odpadu k 31.3.2022		
Zložka odpadu	Mesto Liptovský Mikuláš	Mesto Ružomberok
Zmesový komunálny odpad	Brantner Fatra - skládka TKO Martin (zmluva do roku 2030)	
Inertný, búrací a výkopový materiál		- Skládka TKO Ružomberok – Biela Púť - lome v likvidácii Ružomberok – Vápenka
Sklo	VETROPACK Nemšová	SKLOOBAL Nemšová
Papier a lepenka	Brantner Poprad / Marián Ondík / Zberné suroviny Žilina	SCP a.s. Ružomberok
Biologicky rozložiteľný odpad	Mestská kompostáreň L. Mikuláš (VPS)	Mestská kompostáreň Ružomberok

Zdroj: Interná evidencia mestských úradov, informácie za obce UMR neboli poskytnuté

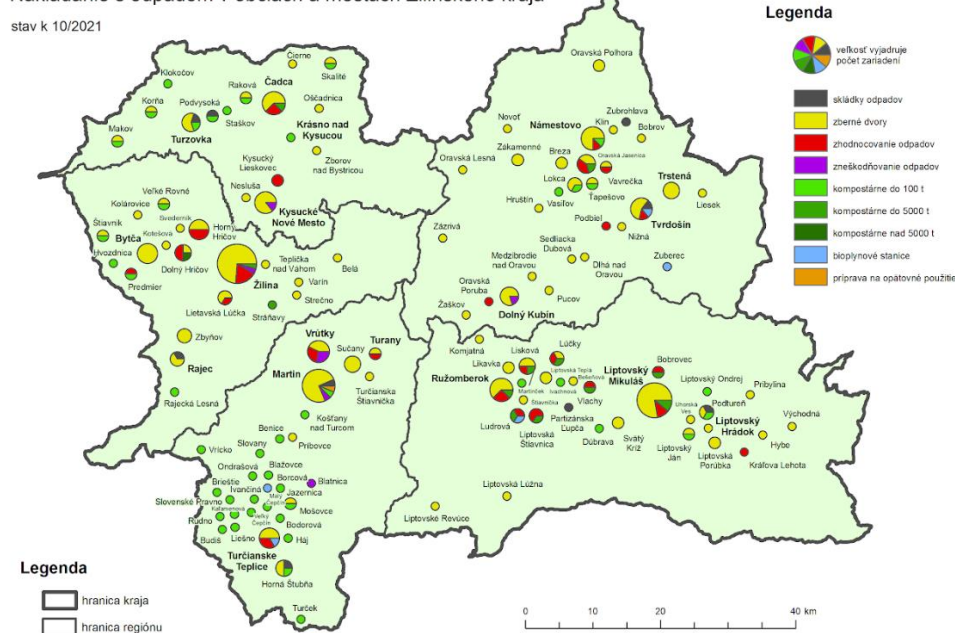
Ako uvádza tabuľka nižšie, **infraštruktúra odpadového hospodárstva na území UMR Liptov potrebuje výrazne posilniť najmä v obciach.**

INFRAŠTRUKTÚRA ODPADOVÉHO HOSPODÁRSTVA V UMR LIPTOV								
Okres	Obec	Skládky odpadu	Zberné dvory	Zariadenia na zhodnocovanie odpadov	Zariadenia na zneškodňovanie odpadov	Kompostárne *	Bioplynové stanice	Zariadenia na prípravu na opätovné použitie
Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš		14	2		1 do 5000 t		
	Vlchy			1		1 do 5000 t		
	Okoličné					1 do 5000 t		
Ružomberok	Ružomberok		5	2		1 do 5000 t		
	Liptovská Teplá		2					
	Lisková		2	1		1 do 5000 t		
	Štiavnička		1					
	Bešeňová		1					
	Likavka		1					
	Ivachnová					1		
UMR Liptov			26	6	0	6		

Zdroj: Žilinský samosprávny kraj

Nakladanie s odpadom v obciach a mestách Žilinského kraja

stav k 10/2021

Zdroj: Úrad Žilinského samosprávneho kraja

Samosprávy UMR Liptov je potrebné pripraviť na kvalitatívnu zmenu v obehovom hospodárstve po finančnej, odbornej a personálnej stránke a dohliadnuť na to, aby s nastávajúcou hospodárskou a energetickou krízou bola udržaná aspoň súčasná úroveň nakladania s odpadom. Ohrozením môže byť spaľovanie (nielen) komunálneho odpadu v spotrebičoch na tuhé palivo, nezákonné umiestňovanie odpadu mimo miest na to určených pre rastúce ceny, poplatky a režijné náklady za nakladanie s odpadom ai. Úspešnosť aplikácie navrhnutých opatrení bude závisieť od ochoty samospráv zapracovať ich do svojich VZN.

2.2.4. Vodný manažment

V roku 2004 vstúpil do platnosti **zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách (vodný zákon)**, ktorý upravuje všestrannú ochranu vôd vrátane vodných ekosystémov a od vôd priamo závislých ekosystémov v krajine, účelné, hospodárne a trvalo udržateľné využívanie vôd, manažment povodí a zlepšenie kvality životného prostredia a jeho zložiek, znižovanie nepriaznivých účinkov povodní a sucha, definuje citlivé a zraniteľné oblasti a uvádza kritéria na ich identifikáciu.

Väčšina územia **mesta Ružomberok** patrí do chránenej vodohospodárskej oblasti (CHVO). Za chránené vodohospodárske oblasti sa považujú oblasti, ktoré svojimi prírodnými podmienkami tvoria významnú oblasť prirodzenej akumulácie vôd. Podmienky ochrany vôd v CHVO sú upravené vo vodnom zákone. CHVO Nizke Tatry sa rozprestiera od západných hraníc mesta Ružomberok až po

rieku Revúca a od južnej hranice až po rieku Váh. Vykonávať hospodársku činnosť v tejto oblasti možno len za podmienok, ak sa zabezpečí všestranná ochrana povrchových a podzemných vôd, ochrana ich tvorby, výskytu, prirodzenej akumulácie a obnovy ich zásob. V rámci tejto oblasti sa južne od mesta Ružomberok nachádza pásmo hygienickej ochrany 2. stupňa podzemných vôd, pričom do západnej časti územia zasahuje ochranné pásmo II. a III. stupňa prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd.

Čistota rieky Váh je monitorovaná, pričom hlavnými zdrojmi znečistenia sú komunálne odpadové vody najmä z čistiarní odpadových vôd a z priemyselných odpadových vôd výroby celulózy, papiera a lepenky Mondi SCP, a. s. Ružomberok.

Hodnotenie súčasného stavu **kvality povrchových vôd** vychádza z výsledkov monitoringu kvality povrchových vôd na vybraných profiloch, ktoré sú rozmiestnené na Váhu: (1) riečny kilometer 324 (Váh – Lisková a na Bielom Váhu), (2) riečny kilometer 15 (Biely Váh – Važec). V každom profile sa kvalita vody hodnotí podľa 7 ukazovateľov v 5 triedach čistoty.

Mesto Liptovský Mikuláš zasahuje tiež do chránenej vodohospodárskej oblasti Nízke Tatry. Plocha CHVO Nízke Tatry má približne 805 km². V riešenom území zasahuje do katastrálnych území Bodice, Demänová, Ploštín a Ilanovo. Vodárenskými tokmi, ktoré sa využívajú ako vodárenské zdroje alebo sa môžu využívať ako vodárenské zdroje na odber pre pitnú vodu podľa vyhlášky MŽP SR č. 211/2005 Z. z., je Demänovka od 4,1 km po 18,4 km. Vodohospodársky významnými tokmi na území mesta sú rieky Váh, Smrečianka, Demänovka a Jalovský potok. Z minerálnych prameňov je na území mesta Liptovský Mikuláš prameň v Ilanove. Geotermálne vrty sa priamo v meste Liptovský Mikuláš nenachádzajú. V blízkosti riešeného územia je evidovaným zdrojom geotermálnych vôd lokalita Liptovský Trnovec, Ráztoky (aquapark Tatrallandia). V meste Liptovský Mikuláš sú dominantnými zdrojmi znečistenia povrchových vôd predovšetkým existujúce verejné kanalizácie a čistiarne odpadových vôd. Najvýznamnejšími plošnými zdrojmi znečistenia povrchových vôd sú poľnohospodárske podniky.

Na rieke Váh sa nachádza niekoľko **vodných stavieb** a malých vodných elektrární (MVE) s napojením na prečerpávaciu vodnú elektrárňu (PVE) Čierny Váh: (1) MVE na Borovej Sihoti, (2) MVE v Uhorskej Vsi, (3) MVE Slovakia – je pri ústí potoka Trnovec do Váhu, asi 1 km pod MVE v Uhorskej Vsi, (4) MVE Okoličné pod mostom na Závažnú Porubu, (5) vodná nádrž Liptovská Mara, (6) vodná nádrž Bešeňová. Na Váhu bola v roku 1978 postavená aj hydrotechnická stavba Jamborov pri Ružomberku, ktorá pri výdatných dažďoch pomáha znížiť riziko povodní a zároveň slúži na odber úžitkovej vody pre výrobu papiera v Mondi SCP, a.s..

Vodovodná a kanalizačná sieť za územie UMR Liptov je spracovaná v časti 2.3.3 Technická a energetická infraštruktúra.

V oblasti stále aktuálnejších **vodozádržných opatrení** v sídlach realizovalo mesto Liptovský Mikuláš v rokoch 2015-2020 z medzinárodného projektu SALUT pilotné opatrenia vo vnútrobloku Hradišská 5 dažďových záhrad na základných a materských školách (ZŠ Miloša Janoška, ZŠ s MŠ Demänovská, ZŠ s MŠ Okoličianska, MŠ Palúčanská a MŠ Ondrašovská) a tiež zelenú stenu osadenú na Dome kultúry. Počas komplexnej rekonštrukcie miestnych kanalizácií sa v meste ako forma vodozádržného opatrenia rieši aj odvod vôd do vsakov a nie do kanalizácie. Po roku 2023 má mesto v pláne pokračovať vnútroblokom na Lipovej ulici a komplexné rekonštrukcie miestnych kanalizácií realizovať s vodozádržnými opatreniami.

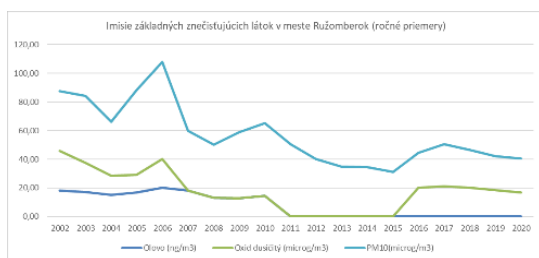
2.2.5. Ovzdušie

Napriek rozľahlým plochám chránených prírodných oblastí sa na Liptove nachádzajú **lokality so zníženou kvalitou ovzdušia**. **Emisné limity** znečisťovania ovzdušia sa sledujú v zmysle Vyhlášky MŽP SR č. 338/2009 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona 478/2002 o ovzduší.

Zdrojmi znečisťujúcich látok **v meste Liptovský Mikuláš** sú predovšetkým priemyselné prevádzky a vykurovanie objektov. Hlavným líniovým zdrojom znečistenia ovzdušia z prevádzky na dopravných koridoroch je automobilová doprava. Na znečisťovaní ovzdušia v okolí dopravných koridorov sa podieľajú škodliviny pochádzajúce z výfukových plynov automobilov (oxid uhľnatý CO, oxidy dusíka NO_x a uhľovodíky C_xH_y) a zvýšená prašnosť.

V meste Ružomberok a okolí je situácia s kvalitou ovzdušia odlišná. Tu je potrebné naďalej realizovať opatrenia na zníženie škodlivých látok v ovzduší vrátane tuhých emisií (PM₁₀ a PM_{2,5}). K priemyselným zdrojom znečisťovania ovzdušia patrí výroba Mondi SCP, a.s. Problematický je zápach organosírných zlúčenín pochádzajúci z výroby (metylmerkaptán, dimetylsulfid, dimetyldisulfid, sírovodík). V minulých rokoch vykonali v podniku opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia. Podnik prešiel významnou rekonštrukciou technológií, čím sa znížili emisie zápachajúcich látok o 92% a emisie tuhých znečisťujúcich látok o 95%.

V roku 2019 bola v meste Ružomberok zriadená Komisia na riešenie problematiky zápachu a prašnosti, ktorej členom boli okrem lekárov a pracovníkov štátnej a verejnej správy v oblasti životného prostredia aj mimovládna organizácia OZ Ochrana ovzdušia Dolný Liptov. Táto komisia bola následne zrušená a jej agendu, vrátane niektorých členov, prevzala Komisia pre životné prostredie pri MsZ Ružomberok ktorá vznikla v roku 2021. Mesto Ružomberok má spracovaný strategický dokument „Identifikácia pôvodcov znečisťovania ovzdušia v meste Ružomberok“ z roku 2014 a má taktiež spracovaný strategický plán mesta Ružomberok „**Plán zlepšovania kvality ovzdušia**“ z roku 2020.

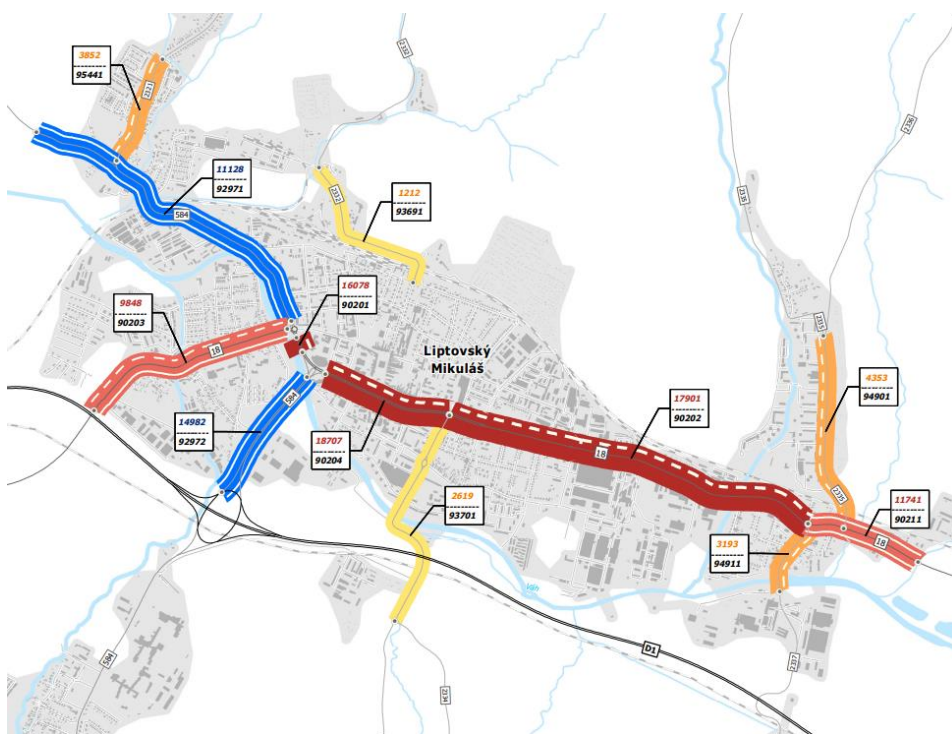

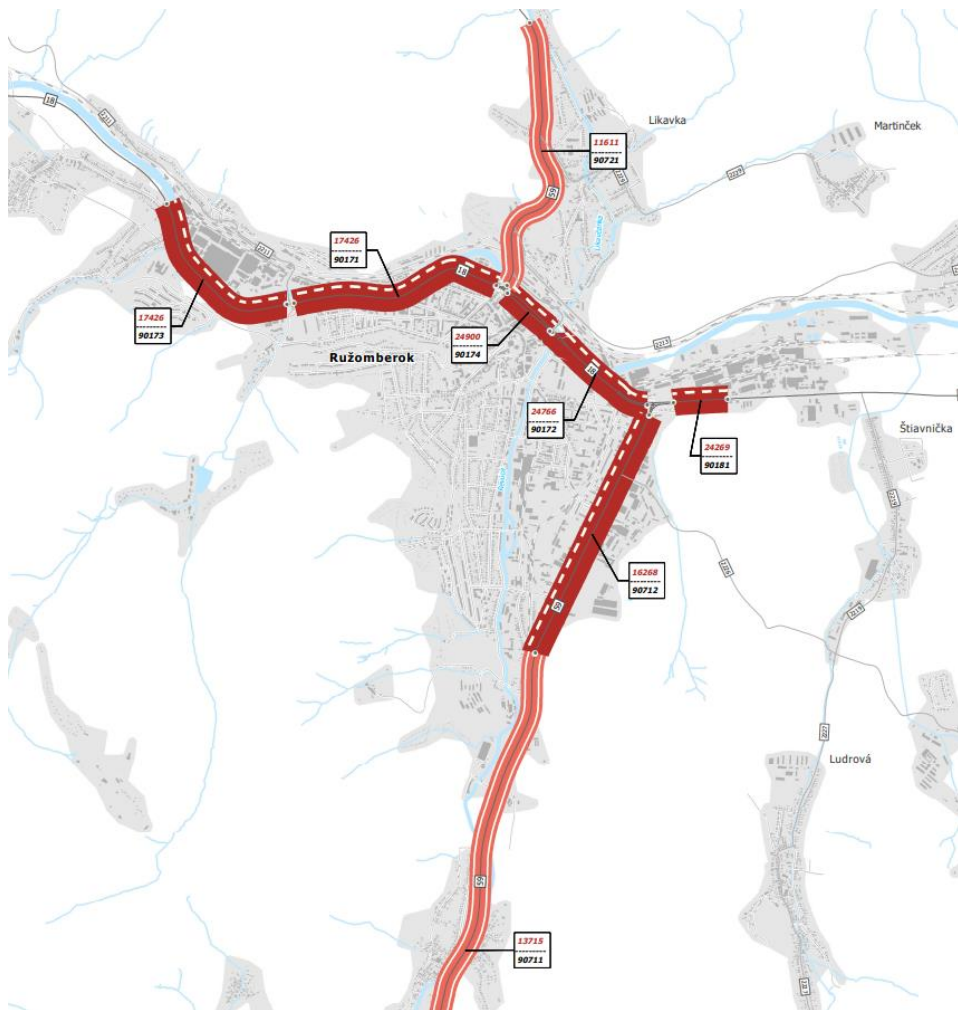
SHMÚ vykonáva monitorovanie emisií základných znečisťujúcich látok do ovzdušia v lokalite Riadok. **Merané hodnoty spojené s kvalitou ovzdušia sa dlhodobo zlepšujú.**

Ružomberok, Riadok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Olovo (ng/m³)	18,00	17,20	15,10	16,90	20,00	18,00	13,00	12,70	14,50						20,10	21,10	20,00	18,40	16,90
Oxid dusičitý (microg/m³)	28,00	20,20	13,30	12,30	20,10	41,80	46,30	50,60	50,60	40,10	34,70	34,50	31,00	24,50	29,50	26,50	23,80	23,50	
PM10 (microg/m³)	41,60	47,00	37,70	58,90	67,80	37,20	50,60	40,10	34,70	34,50	31,00	24,50	29,50	26,50	23,80	23,50			
Oxid uhoľnatý (microg/m³)															2 499,00	3 091,20	2 220,00	2 353,00	2 550,00

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SLOVSTAT:zp2007rs

Ďalším znečisťovateľom ovzdušia oboch jadrových mestách sú čistiarnie odpadových vôd (ČOV) a doprava. Mesto Ružomberok je križovatkou ciest európskeho významu (I/18 a I/59) a dlho čaká na odklon dopravy mimo mesta, ideálne na diaľnicu. Ako uvádzajú Výsledky celoštátneho sčítania dopravy v SR v roku 2015 **od Slovenskej správy ciest**, v priemere cez mesto Liptovský Mikuláš prejde do 20 000 vozidiel denne a v meste Ružomberok do 30 000 vozidiel denne. Doprava je zároveň zdrojom hluku.

Zdroj: Výsledky celoštátneho sčítania dopravy v SR v roku 2015 za mesto Liptovský Mikuláš a Ružomberok (Slovenská správa ciest).

Okrem priemyslu a dopravy pôsobia na znečisťovanie ovzdušia tiež lokálne zdroje (vykurovanie domácností tuhým palivom) predovšetkým v úzkych podhorských údoliach s horším rozptýlením škodlivín, umocnené prejavmi energetickej chudoby (spaľovanie nekvalitných palív a odpadov), a ďalej tiež spaľovanie haluziny pri lesníckych prácach, sekundárna prašnosť a iné.

Na základe nižšie uvedeného prehľadu má región Liptov klesajúci podiel na emisii zložiek znečistenia v tonách v Žilinskom kraji. Na základe dostupných meraných hodnôt je kvalita ovzdušia oveľa problematickejšia v okrese Ružomberok ako v okrese Liptovský Mikuláš.

Zložky znečistenia v tonách		2010	2013	2015	2018	2019	2010	2013	2015	2018	2019
							podiel okresu na regióne	podiel okresu na regióne	podiel okresu na regióne	podiel okresu na regióne	podiel okresu na regióne
							na ŽSK	na ŽSK	na ŽSK	na ŽSK	na ŽSK
Okres Liptovský Mikuláš	Tuhé emisie	36,3	32,0	28,3	34,2	59,5	20,3%	9,6%	24,0%	8,4%	48,6%
	Oxid siričitý	7,4	6,4	5,3	3,0	3,4	4,9%	3,5%	3,1%	4,6%	2,1%
	Oxid dusíka	173,7	223,8	220,7	242,8	133,7	11,2%	16,8%	15,8%	18,2%	7,8%
	Oxid uhoľnatý	236,2	348,3	312,3	325,2	405,4	37,3%	43,8%	23,1%	44,3%	48,0%
Okres Ružomberok	Tuhé emisie	142,1	300,5	89,7	87,6	63,0	79,7%	90,4%	76,0%	71,9%	51,4%
	Oxid siričitý	142,8	177,9	167,6	62,3	158,0	95,1%	96,5%	96,9%	95,4%	97,9%
	Oxid dusíka	1 381,7	1 110,9	1 176,3	1 090,4	1 582,9	88,8%	83,2%	84,2%	81,8%	92,2%
	Oxid uhoľnatý	397,7	447,5	1 038,9	408,4	438,6	62,7%	56,2%	76,9%	55,7%	52,0%
Región Liptov	Tuhé emisie	178,4	332,5	118,0	121,8	122,5	35%	50%	28%	35%	24%
	Oxid siričitý	150,2	184,3	172,9	65,3	161,4	7%	11%	10%	4%	9%
	Oxid dusíka	1 555,4	1 334,7	1 397,0	1 333,2	1 716,6	47%	48%	51%	51%	20%
	Oxid uhoľnatý	633,9	795,8	1 351,2	733,6	843,9	15%	20%	44%	31%	22%
Žilinský kraj	Tuhé emisie	506,2	667,9	427,5	349,2	509,8					
	Oxid siričitý	2 200,5	1 693,2	1 687,2	1 515,1	1 747,3					
	Oxid dusíka	3 308,8	2 783,1	2 755,0	2 611,2	8 539,3					
	Oxid uhoľnatý	4 305,4	3 964,9	3 043,8	2 405,2	3 888,5					

Zdroj: ŠUSR, VBD_SK_WIN:zp3003rr

2.2.6. Pôda a lesy

Zhromažďovanie údajov o environmentálnych záťažach na území SR zabezpečuje **Informačný systém environmentálnych záťaží (ISEZ)**¹⁰. V Žilinskom kraji je veľa starých environmentálnych záťaží s potenciálom rizika pre podzemné vody i pôdy. Žilinský kraj

¹⁰ <https://envirozataze.enviroportal.sk/>

eviduje 31 lokalít s potvrdenou záťažou, 36 sanovaných a 34 rekultivovaných (pravdepodobných) lokalít, **z čoho 48% je lokalizovaných v regióne Liptov**. Územie UMR sa podieľa na regióne Liptov 44%-ami (21 lokalít). Podľa skupiny činnosti prevládajú zariadenia na nakladanie s odpadmi, priemyselná, najmä strojárská výroba, skladovanie a distribúcia tovarov, čerpace stanice PHM. Z obcí na území UMR sú sanované záťaže v obciach Vlarchy, Lisková (skládka kalov), Ivachnová (garáže po sovietskej armáde) a Liptovské Sliače (skládka TKO) a pravdepodobné sú v obciach Likavka a Lisková (skládky TKO) a Liptovské Sliače (hnojisko). V jadrových mestách sú lokalizované 2/3 lokalít s environmentálnou záťažou: mesto Liptovský Mikuláš eviduje 6 a mesto Ružomberok 9 lokalít.

Environmentálne záťaže	sanované	pravdepodobné	potvrdené	CELKOM
okres Liptovský Mikuláš	10	14	2	26
okres Ružomberok	8	13	1	22
región Liptov	18	27	3	48
mesto Liptovský Mikuláš	1	4	1	6
mesto Ružomberok	3	5	1	9
obce UMR Liptov	3	3		6
UMR Liptov	7	12	2	21
podiel UMR Liptov na regióne Liptov	39%	44%	67%	44%
Žilinský kraj	36	34	31	101
podiel región Liptov na ZASK	50%	79%	10%	48%

Zdroj: ISEZ a vlastné spracovanie

Väčšina pôd v území **mesta Ružomberok** je relatívne čistá až mierne **kontaminovaná**. Preukázaná kontaminácia je v západnej a južnej časti územia, kde pôda prekračuje hodnoty arzenu (As), bária (Ba) a niklu (Ni). Poľnohospodárske pôdy v meste, podľa obsahu nežiadúcich látok v pôde určenej na pestovanie plodín, nepresahujú najvyššie povolené hodnoty. Vzhľadom na emisnú zaťaženosť je potrebné postupne realizovať monitorovanie stavu kontaminácie.

V meste Liptovský Mikuláš sú za bodové zdroje znečistenia pôdy považované plochy v k.ú. Palúdzka pod Liptovskou Marou. V okolí týchto plôch sa môžu koncentrovať neznáme toxické látky. V rámci katastra mesta bol zaznamenaný výskyt väčšieho množstva poľných hnojísk, kde sa skladuje zahnívajúca slama, hnoj a močovka priamo na poľnohospodárskej pôde bez ochranných opatrení. Zvyčajne sa na túto plochu zväžá hnoj, ktorý sa na jeseň rozhodí a zaoráva. Následne je táto plocha rozoraná. Ďalšie skladovanie na tom istom mieste je možné až po štyroch rokoch trvalého užívania pôdy. Z tohto dôvodu majú chovatelia hospodárskych zvierat vytypovaných viac lokalít, ktoré využívajú ako poľné hnojiská. Pri krátkodobom uskladnení hnoja na pôde nedochádza k rozsiahlemu znečisteniu a znehodnoteniu pôdy.

V novembri 2019 prívalové dažde v oblasti antimónových baní Dúbrava spôsobili **ekologickú katastrofu**, kedy potok Paludžanka odviezol flotačné kaly s obsahom arzenu a antimónu z odkaliska nad obcou Dúbrava do Liptovskej Mary cez obce Lazisko, Svätý Kríž a Galovany. Opakovaniu podobnej havárie bude potrebné zabrániť systémovými opatreniami.

Na základe údajov ŠÚSR sa na území UMR Liptov nachádza niekoľko využívaných **geologických ložísk**.¹¹ V Ružomberku je v prevádzke Lom pod Skalami, v Liskovej je od roku 2015 sfunkčnená povrchová ťažba štrkopieskov, v Liptovskom Mikuláši pri Liptovskej Mare je povolená ťažba štrku, podobne ako aj v Galovanoch od roku 2016.

V obci Galovany na ploche 9 ha zrealizovala spoločnosť HAKO Liptovský Mikuláš dotovanú fotovoltaickú elektrárňu na 3. najvyššej poľnohospodárskej pôde na Liptove, čo sa z pohľadu budúcej potravinovej sebestačnosti regiónu javí ako nevhodné riešenie. Podobne nevhodným riešením je masová rekreačná výstavba v okolí Tatralandie na pôvodne poľnohospodárskom pôdnom fonde (PPF), ktorá je „garantovaná“ v platnom ÚPN Mesta Liptovský Mikuláš. V porovnaní s rekreačnou výstavbou je však fotovoltaická elektrárňu spoločensky prospešnejšia, nakoľko vyrába energiu z OZE. Výstavba rekreačných objektov na PPF je sama osebe environmentálnou záťažou z pohľadu dopadov na mikroklimu, energetické a prírodné zdroje, produkciu odpadov, negatívnu zmenu vo vnímaní krajinného priestoru/obrazu a iné.

Tradičné využitie **poľnohospodárskej pôdy** na juhu Liptovskej Mary, ktorá je viac poľnohospodárska a agrárna ako severná časť, je uskutočňované ako drobnými samostatne hospodáriacimi roľníkmi (SHR), tak aj významnou regionálnou firmou Agroracio. Títo však pestujú len take plodiny, na ktoré je najvyššia dotácia z PPA (repka, pšenica, sená), a nie zeleninu či potravinárske plodiny využiteľné v prevádzkach cestovného ruchu alebo pre lokálnu spotrebu. Na útlme je v tejto časti Liptova aj živočišná výroba, po ktorej zostali početné prázdne haly.

Lesné hospodárstvo: Podmienky pre hospodárenie v lesoch ustanovuje **zákon č. 326/2005 o lesoch**. Upravuje vymedzenie lesných pozemkov a ich ochranu, vlastníctvo lesných pozemkov a využívanie lesov, odborné hospodárenie v lesoch, ako aj podporu udržateľného hospodárenia v lesoch z verejných zdrojov, ktorá by po reforme národných parkov mala byť realizovaná najmä v ochranných lesoch národných parkov.

V regióne Liptov sa hospodári na porastovej ploche hospodárskeho lesa 116 060 ha, z toho 64,5% v okrese Liptovský Mikuláš, kde z 2/3 je lesohospodárska činnosť realizovaná na pôde v súkromnom vlastníctve. V okrese Ružomberok sa hospodárenie z 55,3% realizuje na pozemkoch vo vlastníctve štátu.

¹¹ Štatistický úrad SR VBD_SK_WIN:zp5002rr.

Porastová pôda v ha		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	podiel na okrese	podiel na regióne
okres Liptovský Mikuláš	štátne	22 170	22 170	22 181	22 181	22 143	22 143	22 143	22 174	21 077	21 614	21 589	28,8%	
okres Liptovský Mikuláš	neštátne	52 389	52 399	52 399	52 399	52 496	52 496	52 496	52 685	53 738	53 287	53 313	71,2%	
okres Liptovský Mikuláš	spolu	74 559	74 569	74 580	74 580	74 639	74 639	74 639	74 859	74 815	74 901	74 902		64,5%
okres Ružomberok	štátne	22 816	22 742	22 742	22 742	22 742	22 742	22 742	22 748	22 742	22 679	22 774	55,3%	
okres Ružomberok	neštátne	18 419	18 366	18 366	18 366	18 397	18 397	18 396	18 393	18 383	18 446	18 384	44,7%	
okres Ružomberok	spolu	41 235	41 108	41 108	41 108	41 139	41 139	41 138	41 141	41 125	41 125	41 158		35,5%
región Liptov	štátne	44 986	44 912	44 923	44 923	44 885	44 885	44 885	44 922	43 819	44 293	44 363	38,2%	
región Liptov	neštátne	70 808	70 765	70 765	70 765	70 893	70 893	70 892	71 078	72 121	71 733	71 697	61,8%	
región Liptov	spolu	115 794	115 677	115 688	115 688	115 778	115 778	115 777	116 000	115 940	116 026	116 060		100,0%

Zdroj: <https://gis.nlc.sk.org/>, ForestPortal

Štátne lesné pozemky v regióne Liptov obhospodaruje **Odštepny závod Tatry**, ktorý vznikol ako organizačná zložka Lesov Slovenskej republiky, štátneho podniku 1. januára 2022 po reorganizácii v roku 2021 zlúčením Odštepneho závodu Námestovo a Liptovský Hrádok. Hospodári na ploche 80 037 ha.

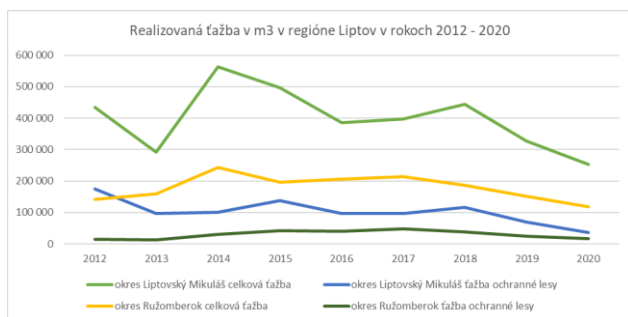
Mesto Liptovský Mikuláš neobhospodaruje vlastné lesy na rozdiel od mesta Ružomberok, ktoré od 1.1.1993 vlastní spoločnosť **Mestské lesy Ružomberok**, spol. s r.o. Obhospodaruje cca. 6 954 ha lesných pozemkov, z čoho približne polovica sú ochranné lesy a lesy osobitného určenia. Spoločnosť odvádza finančné prostriedky mestu vo forme nájomného, dane z lesných pozemkov a podielu na zisku. V súčasnosti majú Mestské lesy, s. r. o. 16 zamestnancov v trvalom pracovnom pomere a prácu dávajú aj ďalším cca. 40 živnostníkom.¹²

Všetky obce z územia UMR Liptov v okrese Ružomberok majú v obci evidované **súkromné urbárske a pozemkové spoločenstvo**. V okrese Liptovský Mikuláš ho má z ôsmich obcí evidované len Prosiek. V obci Demänovská Dolina hospodária štyri urbárske spoločnosti: Urbica, Ploštín, Ilanovo a Závažná Poruba.

Realizovaná ťažba v m3		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	zmena 2012-2020	v %
okres Liptovský Mikuláš	celková ťažba	434 222	292 509	562 741	496 770	386 194	396 390	443 524	327 899	252 866	-181 356	-41,8%
	ťažba ochranné lesy	175 077	97 028	101 674	137 201	97 808	97 659	117 273	69 058	36 045	-139 032	-79,4%
	podiel ťažby v ochranných lesoch	40,3%	33,2%	18,1%	27,6%	25,3%	24,6%	26,4%	21,1%	14,3%		
okres Ružomberok	celková ťažba	142 023	159 367	242 381	196 114	205 237	214 434	186 306	151 180	117 952	-24 071	-16,9%
	ťažba ochranné lesy	15 340	12 349	30 721	41 866	40 288	48 832	39 063	24 909	16 751	1 411	9,2%
	podiel ťažby v ochranných lesoch	10,8%	7,7%	12,7%	21,3%	19,6%	22,8%	21,0%	16,5%	14,2%		
región Liptov	celková ťažba	576 245	451 876	805 122	692 884	591 431	610 824	629 830	479 079	370 818	-205 427	-35,6%
	ťažba ochranné lesy	190 417	109 377	132 395	179 067	138 096	146 491	156 336	93 967	52 796	-137 621	-72,3%
	podiel ťažby v ochranných lesoch	33,0%	24,2%	16,4%	25,8%	23,3%	24,0%	24,8%	19,6%	14,2%		

Zdroj: <https://gis.nlc.sk.org/>, ForestPortal

Najväčšia ťažba v regióne Liptov sa realizovala v roku 2014 v objeme 805 122 m³, v roku 2015 v objeme 692 884 m³ (z toho 26% v ochranných lesoch) a v roku 2018 v objeme 610 824 m³. **V ochranných lesoch sa najviac vyťažilo v roku 2012, a to až 33% celkového objemu ťažby v regióne, kým v roku 2020 to bolo len 14,2%.**

V sledovanom období 2012-2020 klesol objem ťažby v okrese Liptovský Mikuláš takmer o polovicu (41,8%), kým v ochranných lesoch o 79,4%. V okrese Ružomberok to bolo o 16,9%.

2.2.7. Ochrana prírody a krajiny

Územnou ochranou prírody a krajiny sa podľa **Zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny** v znení neskorších predpisov rozumie ochrana prírody a krajiny na území Slovenskej republiky alebo jej častí. Tento zákon si berie za základ **princíp územného systému ekologickej stability (ÚSES)**. Z toho dôvodu zaviedol nové chápanie celoplošnej ochrany krajiny, ktoré je dané piatimi stupňami ochrany. Rozsah obmedzení sa so zvyšujúcim stupňom ochrany zvyšuje. Územné časti vysokej biologickej a ekologickej hodnoty sú z hľadiska zachovalosti alebo ohrozenosti biotopov vyhlásené za chránené v niektorej z kategórií chránených území alebo podliehajú osobitnej ochrane (predpoklad na vyhlásenie za chránené).

S ohľadom na fakt, že 70% územia regiónu Liptov pokrývajú veľkoplošné chránené územia (národné parky), mala by byť ochrana prírody a udržiavanie ekologickej stability krajiny prioritou v celom regióne. Ekologická stabilita krajiny je schopnosť

¹² <https://www.mestskelesy.sk/o-firme/>

ekologického systému pretrvávajúť a reprodukovať svoje podstatné charakteristiky v podmienkach narušovania zvonku. Prejavuje sa jednak minimálnou zmenou za pôsobenia rušivého vplyvu, ale i spontánnym návratom do východiskového stavu, resp. na pôvodnú trajektóriu po prípadnej zmene. Na základe uvedeného rozlišujeme územia ekologicky stabilné, stredne stabilné a nestabilné. Ekologicky stabilné územia sú tie, ktoré nie sú intenzívne hospodársky využívané, sú prevažne zalesnené alebo pokryté prirodzenými trvalými trávnatými porastmi. Ekologicky stredne stabilné sú územia, ktoré sa nachádzajú napríklad pozdĺž rieky Váh a Revúca. Tieto oblasti sú väčšinou pokryté trávnatými porastmi, miestami sú využívané aj ako orná pôda. Najmenej stabilné sú časti Liptovskej kotliny, ktoré sú intenzívne využívané na poľnohospodárstvo.

Charakteristika ekologicky významných prvkov krajiny vychádza z Územného systému ekologickej stability (ÚSES). Sú podkladovými dokumentmi pre spracovateľov územno – plánovacích dokumentácií obcí a miest, kde sú vo výkrese ochrany prírody a krajiny vyčlenené prvky MÚSES (systému ekologickej stability miestneho významu) aj **RÚSES (systém ekologickej stability regionálneho významu)**¹³. Nakoľko tento strategický dokument rieši rozvoj nielen miest ale územia 18 samospráv ako územia UMR je potrebné brať do úvahy najmä RÚSES, v rámci ktorého sú vyčlenené **biocentrá, biokoridory a ostatné ekostabilizačné prvky** (ekologicky významné segmenty krajiny a genofondové lokality ako napr. mokrade, regionálne hodnotné historické krajinné štruktúry - sady, terasové políčka, aleje a iné). RÚSES je záväznou dokumentáciou po jej vyhlásení/schválení príslušným Okresným úradom. Dokumenty **RÚSES okresu Ružomberok** aj **RÚSES okresu Liptovský Mikuláš** boli spracované ako „Podpora ochrany lokalít NATURA 2000 začlenením do celopriestorového systému ekologickej stability“ v roku 2013.

Prvok	RÚSES okresu Ružomberok	RÚSES okresu Liptovský Mikuláš
Biocentrá provinciónálneho významu	Veľká Fatra (k.ú. Liptovská Osada, Liptovské Revúce, Ľubochňa, Ružomberok, Stankovany, Hubová) Ďumbierske Nízke Tatry (k.ú. Liptovská Lúžna, Liptovská Osada, Liptovská Štiavnica, Ružomberok)	
Biocentrá nadregionálneho významu	Chočské vrchy (k.ú. Kalameny, Komjatná, Likavka, Martinček, Liptovská Teplá, Lisková, Lúčky, Turík, Valaská Dubová, Madočany, Bešeňová, Liptovská Teplá)	Prosečné (Bc1n) k.ú. Liptovská Anna, Ižipovce, Prosiek, Kvačany a Veľké Borové Tatry (Bc2n) k.ú. Kvačany, Liptovské Matiašovce, Liptovský Trnovec, Pavlova Ves, Bobrovec, Jalovec, Smrečany, Žiar, Konská, Jamník, Babky, Okoličné, Jakubovany, Pribylina, Východná Ďumbierske Nízke Tatry (Bc3n) k.ú. Partizánska Ľupča, Liptovské Kľačany, Dúbrava, Lazisko, Demänovská dolina, Pavčina Lehota, Závažná Poruba, Iľanovo, Ploštín, Liptovský Ján, Liptovská Porúbka, Vyšná Boca, Nižná Boca Kráľovohorské Nízke Tatry (Bc4n) k.ú. Vyšná Boca, Nižná Boca, Malužiná, Kráľova Lehota
Biocentrá regionálneho významu	Šíp (k.ú. Stankovany) Zvolen (k.ú. Liptovská Osada, Liptovské Revúce) Rojkovské rašelinisko (k.ú. Stankovany) Sliačske travertíny (k.ú. Liptovské Sliače) Malý a Veľký Smrekovec (k.ú. Hubová) Háj (k.ú. Ivachnová, Liptovský Michal) Kečky – Tlstá hora (k.ú. Hrboltová) Havran – Ostré (k.ú. Stankovany, Švošov, Komjatná) Čebrať (k.ú. Likavka, Hrboltová) Ivachnovský luh (k.ú. Ivachnová, Turík, Lisková) Žiar (k.ú. Liptovská Osada)	Machy – Hybická tiesňava (Bc1r) k.ú. Liptovská Kokava, Hybe a Východná Kozie chrbty (Bc2r) k.ú. Východná, Važec a Kráľova Lehota Jelšie (Bc3r) k.ú. Bodice, Pavčina Lehota Chraste (Bc4r) k.ú. Dúbrava, Svätý Kríž Švihrová (Bc5r) k.ú. Jamník Hencnava (Bc6r) : k.ú. Važec Brestovina (Bc7r) k.ú. Liptovský Ondrej, Konská Rígel (Bc8r) Hybe
Biokoridory nadregionálneho významu	Váh (Liptovský Michal, Bešeňová, Liptovská Teplá, Turík, Ivachnová, Lisková, Likavka, Ružomberok, Hrboltová, Hubová, Švošov, Ľubochňa, Stankovany) Veľká Fatra – Chočské vrchy – Malá Fatra (3 koridory) (Stankovany, Hubová, Ľubochňa, Ružomberok, Švošov, Hrboltová) Chočské vrchy – Šíp – Malá Fatra (Stankovany) Ďumbierske Nízke Tatry - Veľká Fatra (2 koridory) (Ružomberok) Ďumbierske Nízke Tatry – Chočské vrchy (Lisková, Turík, Liptovská Teplá, Madočany, Ivachnová, Sliače) rieka Orava (Stankovany)	Belá (Bk1n) Pribylina, Liptovská Kokava, Vavrišovo, Liptovský Hrádok, Liptovský Peter, Podtureň, Liptovský Ján, Uhorská Ves Sihly – Rígel – Kozie chrbty (Bk2n) Liptovská Kokava, Hybe, Liptovský Hrádok Beliansky potok - Kozie chrbty (Bk3n) Východná, Važec
Biokoridory regionálneho významu	rieka Revúca (Liptovské Revúce, Liptovská Osada, Ružomberok) Ďumbierske Nízke Tatry – Zvolen (Liptovská Lúžna, Liptovská Osada) Ďumbierske Nízke Tatry – Žiar – Ďumbierske Nízke Tatry (Liptovská Lúžna, Liptovská Osada) Veľká Fatra – Zvolen (Liptovské Revúce) Chočské vrchy – Čebrať (Likavka, Hrboltová)	Jalovecký potok (Bk1r) Jalovec, Bobrovec, Trstené, Liptovská Ondrášová Suchý potok (Bk2r) Liptovská Sielnica, Kvačany, Liptovské Matiašovce Demänovka (Bk3r) Bodice, Demänová, Pavčina Lehota, Demänovská dolina, Ploštín Váh (Bk4r) Partizánska Ľupča, Vlasy, Galovany, Bobrovník, Liptovská Sielnica, Prosiek, Liptovský Trnovec, Liptovský Ján, Beňadiková, Uhorská Ves, Liptovská Porúbka, Liptovský Hrádok, Podtureň, Hybe, Kráľova Lehota a k. ú., ktoré dnes tvoria mesto Liptovský Mikuláš Čierny Váh (Bk5r) Hybe, Kráľova Lehota

¹³ <https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/starostlivost-o-krajinu/zelena-infrastruktura/dokumenty-uses-v-sr.html>

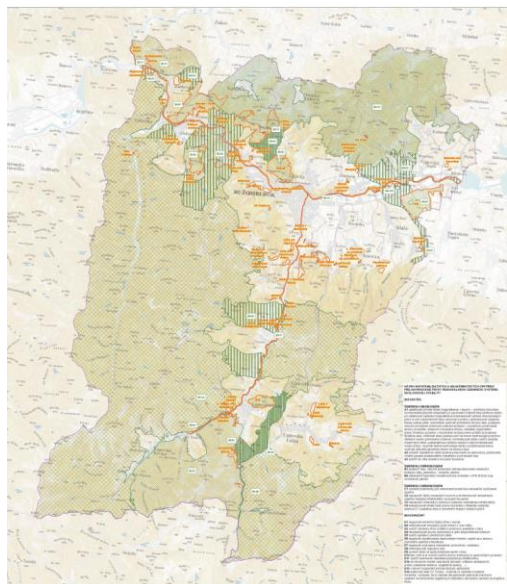
		9. Biely Váh (Bk6r) Hybe, Východná, Važec 10. Hybica (Bk7r) Hybe, Východná
Interakčné prvky		Petráňová (lp1) Hybe, Východná

Zdroj : RÚSES okresu Liptovský Mikuláš a RÚSES okresu Ružomberok (2013)

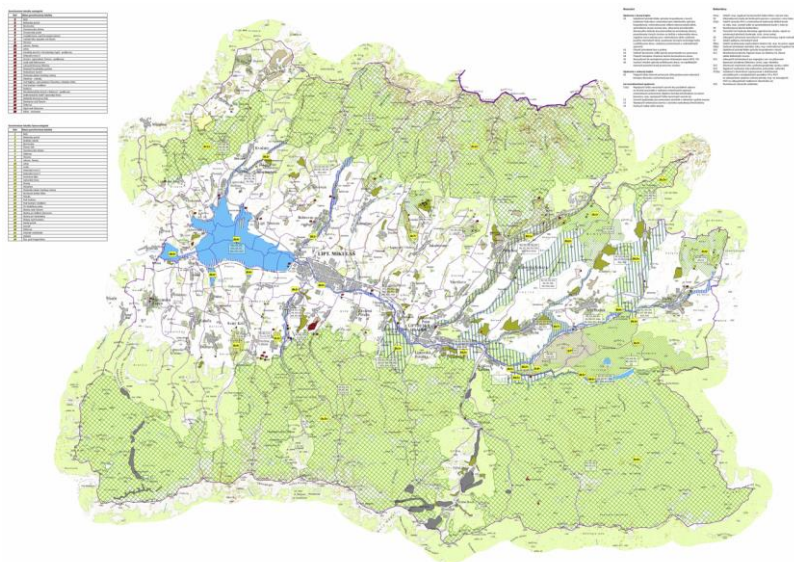
Prekryv prvkov RÚSES okresu Ružomberok a okresu Liptovský Mikuláš s chránenými územiami a územiami Natura 2000

	MCHÚ Maloplošné chránené územia	VCHVÚ a ich ochranné pásma Veľkoplošné chránené územia	SKÚEV Chránené územia európskeho významu	CHVÚ Chránené vtáčie územia	Územia NATURA 2000
Okres Ružomberok	99,05%	72,17%	99,82%	100,00%	99,85%
Okres Liptovský Mikuláš	13,35 %	90,86 %	73,18 %	85,31 %	86,63 %

Zdroj : RÚSES okresu Liptovský Mikuláš a RÚSES okresu Ružomberok (2013)

RÚSES okresu Ružomberok

RÚSES okresu Liptovský Mikuláš

Biocentrom nadregionálneho významu na území mesta Ružomberok je (1) Hôľna Fatra s jadrom PR Kundračka, PR Rumbáre, PR Jánošíkova kolkáreň, PR Skalná Alpa a PR Hradné jazero Blatné, pričom výmera biocentra v záujmovom území je 1 020 ha, a na území obidvoch miest je to (2) NP Nízke Tatry, Ďumbierska časť. Biokoridorom nadregionálneho významu je vodný tok Váh.

Do katastrálneho územia **mesta Liptovský Mikuláš** zasahujú ochranné pásma dvoch veľkoplošných chránených území s celkovou výmerou 287 500 ha: NAPANT a jeho ochranné pásmo a TANAP – Západné Tatry a jeho ochranné pásmo. TANAP a jeho ochranné pásmo zasahuje do územia mesta Liptovský Mikuláš len na území katastra Svätý Štefan, ktorý tvorí najsevernejšiu časť mesta. Národný park Nízke Tatry so svojim ochranným pásmom zasahuje do južnej časti mesta Liptovský Mikuláš. Ochranné pásmo NAPANT-u je vymedzené na území katastrov Benice, Bodice, Palúdzka, Demänová, Ploštín, Ilanovo a Liptovský Mikuláš. Vlastné územie NAPANT-u zasahuje len do južnej časti katastrálnych území Ilanovo a Ploštín.

Z maloplošných chránených území sa na území mesta Liptovský Mikuláš nachádzajú tri významné lokality s celkovou výmerou 46,337 ha: Prírodná rezervácia (PR) Jelšie v k.ú. Bodice s výmerou 26,1 ha (5. stupeň ochrany), Chránený areál (CHA) Bodický rybník v k.ú. Bodice s výmerou 18,5703 ha (4. stupeň ochrany) a chránený areál (CHA) Demänovská slatina s výmerou 1,667 ha. Zároveň územie mesta Liptovský Mikuláš má evidované v územnom systéme ekologickej stability 4 prvky RÚSES: (1) Biocentrum regionálneho významu Jelšie, (2) Biokoridor regionálneho významu Demänovka, (3) Biokoridor regionálneho významu Váh, (4) Biokoridor regionálneho významu Jalovecký potok. Medzi prvky MÚSES sú zaradené vodné toky vlievajúce sa do Váhu v Liptovskom Mikuláši – Smrečianka, Jalovčianka, Mútnik, Okoličianka, Ilanovka, Ploštinka a iné, podobne ako hydrické a v miestach so zachovalými brehovými porastmi ako terestricko-hydrické biokoridory miestneho významu. Súčasťou ÚSES na území UMR Liptov sú aj interakčné prvky ako staré sady v Stošiciach, ktoré sú zároveň aj hodnotnými historickými krajinnými štruktúrami, a chránené stromy topol čierny pod Hájom Nicovô a lipa veľkolistá v Ondrašovej.

V bezprostrednom kontakte s mestom Liptovský Mikuláš, v k.ú. **obce Demänovská Dolina**, sa nachádza jedna z najcennejších dolín národného parku Nízke Tatry, Demänovská dolina, ktorej stredná časť v okolí komplexu jaskýň (jaskyňa Mieru, jaskyňa Slobody a Demänovská ľadová jaskyňa) je od roku 1929 národnou prírodnou rezerváciou (NPR) s najprísnejším 5. stupňom ochrany. Celá obec je lokalizovaná v NAPANT-e.

Do územia **mesta Ružomberok** zasahujú 2 národné parky: Národný park Veľká Fatra a Národný park Nízke Tatry, pričom takmer celé územie mesta zaberajú ich ochranné pásma. V rámci NP Nízke Tatry sa na k.ú. Ružomberka nachádza národná prírodná pamiatka (NPP) Brankovský vodopád, čo je najvyšší vodopád na Slovensku s výškou 55 m (27,71 ha). Z NP Veľká Fatra sem zasahuje NPR Jánošíkova kolkáreň, pričom v ochrannom pásmo národného parku Veľká Fatra sa tu nachádzajú prírodné pamiatky

(PP): PP Krvavá skala (0,26 ha), PP Vlčia skala ako travertínová kopa (1,49 ha), PP Dogerské skaly – prirodzený odkryv jurského súvrstvia (0,169 ha), PP Jazierske travertíny – travertínová terasa (2,22 ha) a PP Bukovinka – travertínové terasy (1,8 ha). Okrem toho sa tu nachádzajú územia s vysokou ekologickou a krajinárskou významnosťou ako napríklad krajinný priestor Tlstá hora – Kečky – Ostré v k. ú. Hrboltová. V riešenom území sa vyskytujú aj chránené stromy, a to topole v Černovej a jaseň štíhly v časti Biely potok – Jazierce.

Medzi prvky ekologickej stability na území mesta Ružomberok sú zaradené biocentrá regionálneho významu ako Bukovinka (20 ha) a biocentrá miestneho významu: (1) 10 mokraďových spoločenstiev s výmerou 23,5 ha (mokraď Hrboltová, mokraď Bystrá dolina, mokraď Lúčky – pod Halinami, mokraď Trlenská dolina vstup, mokraď Trlenskô, mokraď Nižné Matejkovo, močiar pri Revúcej – pod Škutovkami, mokraď Ludrovská dolina Kozol, mokraď Ludrovská dolina vstup a mokraď Hríbec), (2) 6 skalných spoločenstiev s výmerou 51,5 ha (skalná homôlka Hrboltová západ, skalná homôlka Hrboltová východ, skalné bralo Sidorovo, skalná terasa Vlčia skala, travertíny Jazierce, bralná tiesňava Ludrovská dolina), (3) biokoridory regionálneho významu (vodný tok Revúcej), (4) biokoridory lokálneho významu (Bystrý potok, potok Komjatná, Čutkovský potok, Ludrovanka, potok Hrabovskej doliny, potok Trlenskej doliny, potok Nižný Matejkov, potok Vyšný Matejkov, travertínová kopa Biely Potok – Podsuhá) a 10 ekologicky významných segmentov.

2.2.8. Environmentálne vzdelávanie, výchova a osвета

V meste Liptovský Mikuláš má svoje pracovisko Správa Tatranského národného parku (TANAP), Správa slovenských jaskýň (SSL), Slovenská speleologická spoločnosť a jedinečné Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva (SMOPAJ), ktoré čiastočne zabezpečujú aj environmentálne vzdelávanie a terénnu environmentálnu výchovu.

V meste Ružomberok má svoje pracovisko Správa NP Veľká Fatra. V oblasti environmentálneho vzdelávania je v meste najaktívnejšie Centrum celoživotného vzdelávania Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku, a to najmä v programe Inovačného vzdelávania – podpore prírodovednej gramotnosti.¹⁴

Na území obidvoch jadrových miest zatiaľ nebolo zriadené **žiadne environmentálne centrum, resp. ekocentrum**. Takéto centrum je však v spolupráci s Katolíckou univerzitou investične pripravené v meste Ružomberok.

Mimovládny sektor so zameraním na ochranu životného prostredia a popularizáciu ochrany prírody už niekoľko rokov na území mesta Liptovský Mikuláš aktívne zastupuje združenie OZ Tatry spolupracujúce s OZ LIPA – Liptovské stromoradia. Od petície proti výstavbe v Demänovskej doline je aktívne aj občianske združenie Pre Dolinu. V regióne je aktívna aj občianska iniciatíva My sme les, ktorá aktívne upozorňuje na konflikt ťažby dreva s ochranou prírody, predovšetkým na území národných parkov.

2.3. Infraštruktúra

2.3.1. Dopravná infraštruktúra

Región Liptov má veľmi dobrú dopravnú polohu. Prechádza ním hlavné železničné a cestné spojenie medzi Bratislavou a Košicami a medzinárodné cestné prepojenie medzi Poľskom a Maďarskom. Od krajského mesta Žiliny je Ružomberok vzdialený približne 60 km (1 hod.), od Bratislavy 260 km (3 hod.), od Banskej Bystrice 50 km (1 hod.), od Košíc 200 km (2,5 hod.), od metropoly južného Poľska – Krakova asi 160 km (2,5 hod.) a od Budapešti približne 230 km (3,5 hod.).

Ekonomický rozvoj územia regiónu Liptov determinuje dobudovanie **diaľnice D1** ako hlavnej dopravnej tepny prepájajúcej región východo-západným smerom s jeho okolím vrátane prepojenia jadrových miest Liptovského Mikuláša a Ružomberka. Vo výstavbe je diaľničný úsek Hubová – Ivachnová a úsek Turany – Hubová je v príprave, pričom až jeho dobudovanie skutočne dopravne spojí Bratislavu s Košicami.

V meste Liptovský Mikuláš sídli Národná diaľničná spoločnosť, a. s. – Stredisko správy a údržby diaľnic Liptovský Mikuláš.

Neexistencia nadradenej cestnej infraštruktúry presúva dopravné výkony na **cesty I. triedy (najmä I/18), ako aj na cesty II. a II. triedy**, najmä tie, ktoré zabezpečujú pripojenie územia na sieť TEN – T, čo vedie k rapidnému poklesu ich kvality. Pre správu a údržbu ciest II. a III. triedy na Liptove sídli v Liptovskom Mikuláši Správa ciest Žilinského samosprávneho kraja, závod Liptov. **Hustota cestnej siete bola v okrese Liptovský Mikuláš v roku 2018 na úrovni 4,860 km/tis. obyvateľov, čo je nadpriemerná hodnota voči priemeru Žilinského kraja na úrovni 2,97 km na tisíc obyvateľov.**¹⁵ Okres Ružomberok je touto hustotou pod celokrajským priemerom.

Stav siete cestných komunikácií k 1.1.2018

	Diaľnica v km	Cesty I. triedy v km	Cesty II. triedy v km	Cesty III. triedy v km	SPOLU	Hustota cestnej siete km/1000 obyv.
Okres Liptovský Mikuláš	44,822	72,240	61,027	174,035	352,124	4,860
Okres Ružomberok	2,996	59,913		91,689	154,598	2,715
Žilinský samosprávny kraj	101,960	502,622	327,237	1 100,143	2 050,765	2,969

Zdroj: Prehľad údajov o sieti cestných komunikácií SR, Odbor cestnej databanky, Slovenská správa ciest, 2018

¹⁴ <https://www.ccvpfku.sk/ponuka-ccv-pf-ku/inovacie-vzdelavanie/podpora-prirodovednej-gramotnosti/>

¹⁵ Prehľad o sieti cestných komunikácií SR, Odbor cestnej databanky, Slovenská správa ciest, 2018.

V línii základnej dopravnej siete TEN – T vedie regiónom Liptov tiež **železničná trať č. 105**, pričom jej plánovaná rekonštrukcia a modernizácia s cieľom zvýšenia traťovej rýchlosti, ako aj s cieľom zvýšenia podielu železničnej dopravy na verejnej osobnej doprave je žiadúca. Pre tento účel je potrebné, osobitne v hlavných turistických aj sídelných centrách regiónu, vyriešiť tiež **moderné integrované dopravné napojenie** na verejnú osobnú dopravu a vytvoriť podmienky pre kombináciu využitia individuálnej automobilovej dopravy a nemotorovej dopravy pri zabezpečovaní podmienok každodennej migrácie obyvateľstva. Prepojenia sú dôležité aj v zmysle zvyšovania atraktivity územia pre jeho návštevníkov (prepojenie na cyklotrasy a pešie turistické chodníky).

Prehľad o miestnych komunikáciách v meste Liptovský Mikuláš	2015	2018	2021	zmena 2021 - 2015	podiel
dĺžka miestnych komunikácií v m	158 000	160 000	161 000	3 000	
dĺžka miestnych komunikácií v nevyhovujúcom stave v m		18 077			0,0%
počet mostov a lávok na miestnych komunikáciách	30	30	30	-	
počet mostov a lávok v nevyhovujúcom stave		2	2	2	6,7%
počet zastávok MHD na miestnych komunikáciách	70	70	70	-	
počet zastávok v nevyhovujúcom stave	15	10	7	-8	-11,4%
Prehľad o chodníkoch v meste Liptovský Mikuláš	2015	2018	2021		
dĺžka chodníkov v m	74 800	75 087	75 340	540	
dĺžka chodníkov v nevyhovujúcom stave v m		7 057	7 500	7 500	10,0%
dĺžka cyklochodníkov v m	4 000	6 000	13 000	9 000	
dĺžka cyklochodníkov v nevyhovujúcom stave v m	-	-	-	-	0,0%
dĺžka cyklochodníka okolo Váhu v m	2 872	4 316	6 500	3 628	

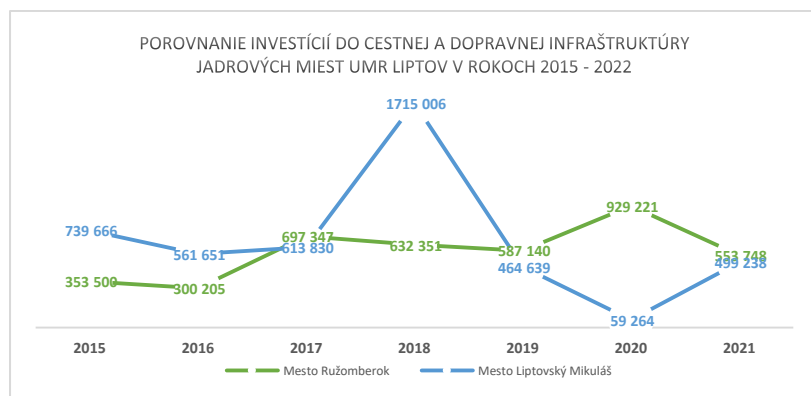
Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a vlastné spracovanie

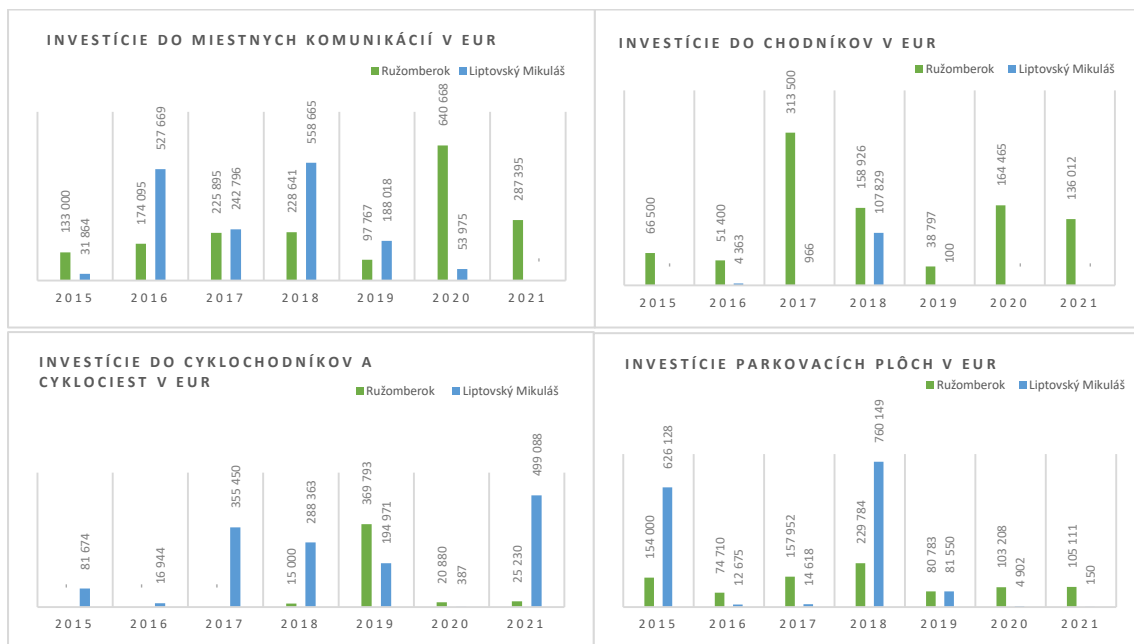
Prehľad o investíciách do cestnej infraštruktúry v meste Liptovský Mikuláš	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2015 - 2021	podiel	
investície do miestnych komunikácií v EUR	31 864	527 669	242 796	558 665	188 018	53 975	-	1 602 987	34,4%	228 998
investície do chodníkov v EUR	-	4 363	966	107 829	100	-	-	113 258	2,4%	16 180
investície do cyklochodníkov a cyklociest v EUR	81 674	16 944	355 450	288 363	194 971	387	499 088	1 436 877	30,9%	205 268
investície parkovacích plôch v EUR	626 128	12 675	14 618	760 149	81 550	4 902	150	1 500 172	32,2%	214 310
Investície celkom	739 666	561 651	613 830	1 715 006	464 639	59 264	499 238	4 653 294	100,0%	664 756

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a vlastné spracovanie

Prehľad o investíciách do cestnej infraštruktúry v meste Ružomberok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2015 - 2021	podiel	priemer ročne
investície do miestnych komunikácií v EUR	133 000	174 095	225 895	228 641	97 767	640 668	287 395	1 787 461	44,1%	255 352
investície do chodníkov v EUR	66 500	51 400	313 500	158 926	38 797	164 465	136 012	929 600	22,9%	132 800
investície do cyklochodníkov a cyklociest v EUR	-	-	-	15 000	369 793	20 880	25 230	430 903	10,6%	61 558
investície parkovacích plôch v EUR	154 000	74 710	157 952	229 784	80 783	103 208	105 111	905 548	22,3%	129 364
Investície celkom	353 500	300 205	697 347	632 351	587 140	929 221	553 748	4 053 512	100,0%	579 073

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Ružomberok a vlastné spracovanie

Mesto Liptovský Mikuláš sa z pohľadu investícií do dopravnej infraštruktúry zameriava na **modernizáciu aktuálnej siete miestnych komunikácií**, ktorá si pri ich momentálnom stavebno-technickom stave vyžaduje investíciu vo výške minimálne 14 mil. EUR. Jedná sa o komplexnú opravu existujúcich komunikácií (ciest a chodníkov) a výstavbu nových parkovacích miest. Pre rok 2023 je naplánovaných 6 investičných akcií do rekonštrukcie miestnych komunikácií (ul. Lesnícka, ul. Hradišská, ul. Borbisova, ul. Majerská – II. etapa, ul. Vrlíkova, ul. Štefánikova) v celkovom objeme 1,078 mil. EUR.

Cyklodoprava: Z dôvodu zahustenia automobilovej premávky už cyklistická preprava na komunikáciách pre motorové vozidlá nie je bezpečná. Preto existuje zvýšený dopyt na rozvoj cyklodopravnej infraštruktúry pre regionálnu i medziregionálnu dopravu (dochádzka do práce, škôl, k zariadeniam občianskej vybavenosti i do prírody). Súčasne dochádza k zavádzaniu elektromobility aj v segmente individuálnej prepravy (elektrobicykle, elektrokolobežky a pod.), čím sa doprava na väčšie vzdialenosti stáva dostupná aj pre menej kondične zdatných užívateľov.

Koncepcné riešenie cyklodopravy a s tým spojených investícií do cyklistických komunikácií je prioritou samospráv na území UMR Liptov v koordinácii oblastnej organizácie cestovného ruchu OOCR Región Liptov. Zo strany Žilinského samosprávneho kraja bola vypracovaná odborná technická štúdia k budovaniu **Vážskej cyklomagistrály** ako hlavnej tepny kostrovej siete cyklomobility v Žilinskom kraji od Bytče po Liptovský Mikuláš v dĺžke 156,59 km za predbežný investičný náklad 44 mil. EUR.

Zdroj: Technická štúdia k budovaniu Vážskej cyklomagistrály na území Žilinského kraja.

V tejto štúdii boli okrem trasovania hlavného vedenia trasy Vážskej cyklomagistrály územím Liptova navrhnuté aj okruhy okolo Ružomberka, okolo vodnej nádrže Liptovská Mara a cyklochodníka z Partizánskej Ľupče po Vlady (4,4 km). Územím Liptova bude cyklomagistrála prechádzať v úseku Rojkov – Švošov – Hubová – Hrboltová – brehy Váhu mesta Ružomberok – Lisková (pravý beh Váhu) – hrádza Liptovskej Mary, a to nasledovne: (1) vetva A: Galovany – Liptovská Ondrašová – Liptovský Mikuláš alebo (2) vetva B: Liptovská Sielnica – Liptovský Mikuláš – Okoličné – Uhorská Ves – Porúbka – Kráľova Lehota.

V meste Liptovský Mikuláš bol v 4 etapách počas rokov 2018-2021 realizovaný investičný cyklodopravný projekt zo zdrojov IROP v gescii Ministerstva dopravy a výstavby SR s názvom „**Mikulášska cyklotrasa ako ekologická alternatíva dopravy**“ v celkovej dĺžke 3,57 km a investičnom náklade 971,7 tis. EUR, z čoho výška nenávratného finančného mechanizmu (NFP) predstavovala 95%. Išlo o integrovanú investíciu do cyklodopravných projektov, ktorá obsahovala: (1) cyklotrasu od Železničnej stanice cez centrum mesta po križovatku na Rachmaninovom námestí, (2) vybavenie Park&Ride v dvoch parkoch vrátane mobiliáru, (3) cykloboxy v parku Štefánikova ul. a Rohonciho záhrada, (4) cyklopeší chodník v Parku M. Rázusovej – Martákovej a oddychové miesto s cyklostojanmi, (5) cyklopeší chodník na Štefánikovej ul. od križovatky s Revolučnou ul. po Hurbanovu ul., (6) cyklopeší chodník po korune hrádzce Váh, popod železničný most a ponad potok Mútnik s napojením na Matúškovu ul. v Liptovskej Ondrašovej.

Mesto Liptovský Mikuláš		
Investícia	Odhadovaný termín realizácie	Stav prípravných a projekčných prác
Cyklochodník Okoličné	2023	Zahájené.
Cyklochodník Liptovská Ondrašová – aquapark Tatralandia	2024	Zahájené.
Cyklochodník Podbreziny – Smrečany	2025-2026	Nie sú zahájené.

Cyklochodník Demánová	2026	Nie sú zahájené.
Podjazd popod I/18 Okoličné	2024-2025	Nie sú zahájené.
Cyklocest Palúdzka	2025-2026	Nie sú zahájené

Zdroj: interná evidencia Mestský úrad Liptovský Mikuláš

Mesto Ružomberok má vybudovanú cyklotrasu v dĺžke 12 706 m v úseku Ružomberok – Liptovská Osada, ktorej údržba spočíva hlavne v kosení, zemetaní a v oreze krovín zasahujúcich do cyklotrasy.

Mesto Ružomberok požiadalo o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Plánu obnovy a odolnosti v rámci výzvy č.1 s názvom „Výstavba, stavebné úpravy alebo rekonštrukcia cyklistickej infraštruktúry“ na projekt "Cyklochodník Ružomberok Priemyselný obvod pri Zápalkárni - Železničná a autobusová stanica". Projekt je kompletne pripravený na realizáciu, predpoklad realizácie je apríl-september 2023. Aktuálne sa pripravuje projekt "Samostatný a spoločný cyklochodník a pre peších železničná a autobusová stanica - Katolícka univerzita", na ktorý bude Mesto žiadať finančné zdroje z Plánu obnovy odolnosti z výzvy č. 2 (jún 2023). Výstavba cyklochodníkov v meste Ružomberok je navrhnutá v súlade s dlhodobou koncepciou rozvoja dopravného systému v zmysle platnej územno-plánoplanej dokumentácie ÚPN mesta Ružomberok a rozvojovým programom cestovného ruchu na území mesta. V rámci komplexnej koncepcie budovania cyklochodníkov sa uvažuje s napojením na existujúcu sieť cyklochodníkov v regionálnom a nadregionálnom významu (006 Oravská cyklomagistrála, 033 Donovalská cyklomagistrála, 2418 Podsudá - Smrekovica -Ružomberok, 2436 Pribylina – Vlkolínec).

Autobusová infraštruktúra v meste Ružomberok prechádza od roku 2021 rozsiahlou modernizáciou. Mesto má k dispozícii 5 kusov nových mestských autobusov značky IVECO STREETWAY. 9 autobusov má mesto Ružomberok zapožičaných. Službiť budú v meste len dočasne, nahradené by mali byť novými nízkopodlažnými autobusmi s hybridným pohonom v priebehu roka 2023.

Mesto Liptovský Mikuláš je ako dotknutý orgán prizývaný na rokovania ohľadne modernizácie železničnej infraštruktúry zo strany Železníc SR. Z ich strany je v príprave významná investičná akcia na území mesta Liptovský Mikuláš, ktorá sa dotkne fungovania mesta, a to investícia do preložky železničnej trate s presťahovaním železničnej stanice do priestoru k Areálu vodného slalomu a vybudovanie južného dopravného obchvatu mesta. Výkupy pozemkov aj územné rozhodnutie už boli vydané. Investícia však bola Ministerstvom dopravy a výstavby SR presunutá na rok 2029.

V oblasti modernizácie autobusovej infraštruktúry nemá mesto Liptovský Mikuláš zásadné plány ani požiadavky. Zo strany mesta Liptovský Mikuláš prebehla v roku 2019 rozsiahla reforma a modernizácia mestskej hromadnej dopravy (MHD), ktorá súvisela s nákupom 11 vlastných nízkopodlažných autobusov, zavedením taktovej dopravy, zahustením liniek a vytvorením novej linky na Kamenné pole, taktiež s vytvorením aplikácie a kampaňou na podporu ekologickej mobility v mestskej autobusovej doprave (MAD). Táto investícia významne naštartovala využívanie MHD v meste Liptovský Mikuláš, avšak pandémie negatívne zasiahla do tohto pozitívneho vývoja. Momentálne je mesto na 65% počtu cestujúcich oproti stavu pred pandemiou.

2.3.2.Preprava osôb

Mesto Liptovský Mikuláš eviduje na svojom území 14 liniek mestskej hromadnej dopravy (MHD), ktorú prevádzkuje spoločnosť Arriva Liorbus, ktorej výkony vo verejnom záujme dofinancováva mesto Liptovský Mikuláš. Priemerný počet cestujúcich za obdobie rokov 2015-2019 klesol o 11,2% (136 944 cestujúcich). Po investícii medzi rokmi 2018 a 2019 bol pokles len o -0,6%. Medzi rokmi 2019 a 2020 bol z dôvodu pandemickej situácie pokles cestujúcich na úrovni 34,4%.

Využitie MHD na území mesta Liptovský Mikuláš	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet liniek MHD	13	13	13	13	13	14	14
počet cestujúcich MHD ročne	1 263 590	1 230 027	1 171 421	1 133 913	1 126 646	738 973	734 812
medziročná zmena		-33 563	-58 606	-37 508	-7 267	-387 673	-4 161
medziročná zmena v %		-2,7%	-4,8%	-3,2%	-0,6%	-34,4%	-0,6%

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš

Mestskú autobusovú dopravu vo verejnom záujme v Ružomberku od 01.01.2021 poskytuje spoločnosť Blaguss Slovakia, s.r.o. Na území mesta premáva 6 liniek MHD, ktoré s nástupom nového prepravcu prešli novou organizáciou. Zaviedli sa nové, ekonomicky výhodnejšie trasy liniek a bola spustená preferencia vozidiel MAD na svetelnej signalizácii dynamickej zelenej vlny v meste.

Prímestskú autobusovú dopravu v regióne Liptov zabezpečuje spoločnosť Arriva Liorbus¹⁶ na 47 prímestských linkách, z toho na 32 linkách v okrese Liptovský Mikuláš a na 15 linkách v okrese Ružomberok, ktorej na výkony vo verejnom záujme prispieva Žilinský samosprávny kraj. V roku 2021 prevádzkovala spoločnosť Arriva Liorbus od júna do septembra počas víkendov a denne počas letných prázdnin **cyklobus** na trase Liptovský Mikuláš – Liptovský Hrádok – Hybe – Východná – Važec a späť.

Na území UMR Liptov je v prevádzke 24 prímestských liniek (53% liniek v regióne Liptov).

Prímestská autobusová linka – Liptovský Mikuláš	Prímestská autobusová linka – Ružomberok
1. 505 404: Liptovský Mikuláš – Liptovská Sielnica – Liptovské Matiašovce – Huty – Malé Borové – Veľké Borové	1. 505 428: Liptovský Mikuláš – Galovany – Gôtovany – Malatíny – Partizánska Ľupča – Liptovský Michal

¹⁶ Informácie čerpané z webstránky www.arriva.sk/liorbus.

2. 505 405: Liptovský Mikuláš – Liptovský Trnovec – Prosiek – Ižipovce – Bobrovník – Bukovina – Liptovská Anna	2. 505 430: Liptovský Hrádok – Liptovský Mikuláš – Ružomberok – Donovaly – Banská Bystrica
3. 505 406: Liptovský Mikuláš – Liptovský Trnovec – Liptovská Sielnica – Liptovské Matiašovce – Kvačany	3. 508 404: Ružomberok – Turík – Liptovská Teplá – Potok
4. 505 407: Liptovský Mikuláš – Liptovský Trnovec – Liptovská Sielnica – Liptovské Matiašovce – Kvačany od 27.2.2022	4. 508 407: Ružomberok – Likavka – Martinček od 27.2.2022
5. 505 408: Liptovský Mikuláš – Liptovský Trnovec – Liptovská Sielnica – Kvačany – Ižipovce – Prosiek	5. 508 409: Ružomberok – Štiavnička – Liptovská Štiavnica od 27.2.2022
6. 505 419: Liptovský Mikuláš – Pavčina Lehota – Demänovská Dolina od 27.2.2022	6. 508 410: Ružomberok – Štiavnička – Ludrová od 27.2.2022
7. 505 423: Liptovský Mikuláš – Galovany – Svätý Kríž – Lazisko od 27.2.2022	7. 508 411: Ružomberok – Liptovské Sliače
8. 505 424: Liptovský Mikuláš – Galovany – Svätý Kríž – Lazisko – Gôtovany od 30.1.2022	8. 508 412: Ružomberok – Ivachnová – Partizánska Ľupča
9. 505 425: Liptovský Mikuláš – Galovany – Svätý Kríž – Gôtovany – Vluchy – Ľubefa – Liptovské Kľačany	9. 508 413: Liptovská Teplá – Kalamery – Lúčky
10. 505 426: Liptovský Mikuláš – Galovany – Svätý Kríž – Gôtovany – Vluchy – Ľubefa – Liptovské Kľačany – Dúbrava od 27.2.2022	10. 508 414: Liptovská Teplá – Liptovský Michal – Potok
11. 505 428: Liptovský Mikuláš – Galovany – Gôtovany – Malatíny – Partizánska Ľupča – Liptovský Michal	11. 508 415: Ružomberok – Liptovská Teplá – Lúčky
12. 505 430: Liptovský Hrádok – Liptovský Mikuláš – Ružomberok – Donovaly – Banská Bystrica	
13. 508 412: Ružomberok – Ivachnová – Partizánska Ľupča	

Zdroj: www.arriva.sk/liorbus

Individuálna osobná doprava: Pokles cestovania mestskou hromadnou dopravou sa deje na úkor zvyšovania počtu osobných automobilov. Medzi rokmi 2003-2014 ich počet len v meste Liptovský Mikuláš vzrástol o 64,2%, čo vytvára tlak na dopravnú infraštruktúru a na parkovanie, najmä na sídliskách.

Podľa údajov z okresných dopravných inšpektorátov (ODI) a Krajského dopravného inšpektorátu (KDI)¹⁷ je v regióne Liptov rastúci počet evidovaných motorových vozidiel. Región Liptov sa v roku 2021 podieľal 18,32% na všetkých evidovaných vozidlách Žilinského kraja, kým v roku 2018 to bolo 18,54%. Za sledované obdobie rokov 2018-2021 počet evidovaných automobilov v regióne Liptov vzrástol o 4618 automobilov (6,1%). **Počet evidovaných vozidiel bol v roku 2021 v okrese Liptovský Mikuláš 1,5-krát vyšší ako v okrese Ružomberok.** Tempo rastu počtu vozidiel v okrese Liptovský Mikuláš za sledované obdobie rokov 2018-2021 bolo o 1% vyššie ako v okrese Ružomberok.

Počet evidovaných vozidiel	2018	2019	2020	2021	2018 - 2021
ODI Liptovský Mikuláš	42 801	43 448	44 658	45 379	
ODI Ružomberok	28 476	29 004	29 760	30 516	
región Liptov	71 277	72 452	74 418	75 895	
KDI Žilina	384 503	392 665	401 910	414 332	
podiel región Liptov na ZASK	18,54%	18,45%	18,52%	18,32%	
absolútna zmena					
ODI Liptovský Mikuláš		647	1 210	721	2 578
ODI Ružomberok		528	756	756	2 040
región Liptov		1 175	1 966	1 477	4 618
KDI Žilina		8 162	9 245	12 422	29 829
zmena v %					
ODI Liptovský Mikuláš		1,5%	2,8%	1,6%	5,7%
ODI Ružomberok		1,9%	2,6%	2,5%	6,7%
región Liptov		1,6%	2,7%	2,0%	6,1%
KDI Žilina		2,1%	2,4%	3,1%	7,2%

Zdroj: Evidencia Okresných dopravných inšpektorátov Ružomberok a Liptovský Mikuláš a Krajského dopravného inšpektorátu v Žiline.

Podiel počtu evidovaných osobných automobilov na obyvateľa	2018	2019	2020
ODI Liptovský Mikuláš	0,59	0,60	0,62
ODI Ružomberok	0,50	0,51	0,53
región Liptov	0,55	0,56	0,58
KDI Žilina	0,56	0,57	0,58

Zdroj: vlastné spracovanie autora

Kým v Žilinskom kraji pripadlo v roku 2020 **na jedného obyvateľa 0,58 automobilu**, **v okrese Liptovský Mikuláš to bolo 0,62 vozidla v okrese Ružomberok 0,53 automobilu**, teda kúsok pod priemerom Žilinského kraja.

2.3.3. Technická a energetická infraštruktúra

¹⁷ <https://www.minv.sk/?celkovy-pocet-evidovanych-vozidiel-v-sr>

Súčasťou prírodného bohatstva na Liptove sú okrem prírodných daností štyroch veľkoplošných chránených území (národných parkov) aj bohaté vodné zdroje, ktoré vytvárajú predpoklad dostatočného zásobovania územia pitnou vodou, pričom potreba doriešiť najmä odkanalizovanie územia Liptova a modernizáciu systémov čistenia odpadových vôd je stále aktuálna.

Obdobne aktuálne sú tiež výzvy v oblasti energetického hospodárstva a rozširovania využívania obnoviteľných zdrojov energie (OZE) a „zelených“ technológií, s čím počíta aj Energetická politika SR, ktorej cieľom je prispievať k trvalému znižovaniu energetickej náročnosti a zvyšovaniu energetickej efektívnosti. Bohaté podzemné geotermálne zdroje energie regiónu Liptov ako formy OZE nie sú využívané v tepelnom hospodárstve. Pre uvedenie si potenciálu využívania OZE na Liptove je dobré dať na misky váh tri dostupné údaje¹⁸: **46,6% domácností UMR Liptov využíva na vykurovanie plyn, 12,1% elektrickú energiu a len 0,1% domácností využíva solárnu energiu ako alternatívny zdroj energie.**

Plynovodná sieť: Spoločnosť Slovenský plynárenský podnik (SPP) je dodávateľom plynu a s tým spojených služieb vo všetkých regiónoch Slovenska. **SPP – distribúcia, a. s.** je 100 % dcérska spoločnosť spoločnosti SPP – Infrastructure, a. s. Spoločnosť zabezpečuje distribúciu zemného plynu na Slovensku a správu plynárenskej distribučnej siete, teda plynovodov prevádzkovaných na rozličných tlakových úrovniach s celkovou dĺžkou viac ako 32 500 km.

Mesto Ružomberok je od roku 1982 plynofikované zemným plynom z plynovodu Severné Slovensko. Zásobovanie mesta a obce Likavka plynom je riešené len z jednej hlavnej regulačnej stanice umiestnenej v k.ú. Likavky. Najväčší odberateľ v meste i v aglomerácii – Mondi SCP, a.s. – je rovnako zásobovaný z plynovodu Severné Slovensko, a to z tej istej VVTL¹⁹ prípojky, ktorá je vedená od bodu napojenia v Liptovskej Anne, s vlastnou regulačnou stanicou umiestnenou v areáli závodu. Nedostatkom plynifikácie mesta, najmä závodu SCP, je spaľovanie zemného plynu v kombinácii s inými druhmi v teplárni závodu Supra, ako aj v kombinácii náhradného spaľovania zapáchajúcich merkaptánov a neexistencia náhradných prenosových ciest pre toto spaľovanie v prípade výpadku plynovodu, resp. prípojky na trase Liptovský Hrádok – Liptovská Anna – Ružomberok.

V meste Liptovský Mikuláš²⁰ sa nenachádzajú žiadne zariadenia na výrobu vykurovacích plynov ani žiadne ich zásobníky. Liptovský Mikuláš je zásobovaný zemným plynom zo sústavy vysokotlakových (VTL) plynovodov SR. Hlavným zdrojom zemného plynu je VTL plynovod Severné Slovensko (DN 500, PN 64) a VTL prípojka pre RS Mútnik (DN 200, PN 64). Jednotlivé odberateľské skupiny obyvateľstva (maloodber aj veľkoodber) sú zásobované zemným plynom regulačnými stanicami RS VTL/STL (Mútnik, Vitališovce, Liptovský Trnovec) a doregulačnými RS DRS STL 0,3/STL 0,1/NTL 0,002 (Stred, Palúdzka, Nábřežie, Demänová). V meste sú realizované STL plynovody s prevádzkovým tlakom 0,3 MPa a 0,1 MPa. V UO 005-O, UO 022 a UO 023 sú realizované NTL plynovody s prevádzkovým tlakom 2,1 kPa. Do UO 010-Z a 027-N pre potrebu aquaparku Tatralandia je vedený STL plynovod PN 0,3 MPa, D 160,110 s RS Liptovský Trnovec. Percento plynifikácie mesta Liptovský Mikuláš vo februári 2010 bolo 51,54 %.

Tepelné hospodárstvo: Zásobovanie teplom je dôležitou časťou energetickej výrobo-zásobovacej sústavy, ovplyvňujúcou územný rozvoj mesta Liptovský Mikuláš a jeho environmentálnu hodnotu.

Systém centrálného zásobovania teplom je **v meste Ružomberok** prevádzkovaný spoločnosťou **CZT Ružomberok, s. r. o.** v 100%-nom vlastníctve mesta pre približne 20 tisíc obyvateľov a 7,5 tisíc domácností. Teplo je nakupované vo forme pary od dodávateľa Mondi SCP, a. s. Časť pary je distribuovaná do parných výmenníkových staníc na sídliskách a časť pary do centrálnej výmenníkovej stanice, ktorá je umiestnená v areáli Mondi SCP, a.s. a odovzdáva teplo horúcej vode, ktorá je následne distribuovaná na sídliská. Teplo je distribuované z výmenníkových staníc k odberateľom prostredníctvom sekundárnych teplovodných rozvodov. Na výrobu tepla sa v individuálnej výrobe tepla a teplej vody využíva prevažne zemný plyn naftový, a to v bytovej výstavbe ako aj v nebytových objektoch.

V rokoch 2010-2014 spoločnosť CZT realizovala celoplošnú rekonštrukciu rozvodných sietí v meste za cca. 10 mil. EUR. Vybudovaná bola centrálna výmenníková stanica tepla (CVS), trafostanica na západnom okraji areálu Mondi SCP, a.s. a odovzdávacia stanica tepla (OST) vo Veľkom Políku. Zároveň bola komplexne ukončená rekonštrukcia starých parných rozvodov na nové horúcovodné. Celková dĺžka teplovodnej distribučnej siete sa tak ustálila na 29,4 km a celkovom počte 311 kompaktných odovzdávacích staníc tepla (KOST). Investíciami boli znížené straty tepla z pôvodných cca. 23,7 % na súčasných cca. 10,5 % s pozitívnym dopadom na životné prostredie a tiež na zníženie nákladov spojených s distribúciou tepla pre konečných odberateľov.²¹ **Takýmto moderným stavom tepelného hospodárstva sa nemôže prezentovať žiadne iné mesto na Slovensku.**

V meste Liptovský Mikuláš je hlavným subjektom s vydaným povolením pre podnikanie v tepelnej energetike (výroba a rozvod tepla) podľa zákona č. 657/2004 spoločnosť **LMT, a. s. (skupina ENGIE)** s pôsobnosťou od roku 2008. V roku 2010 zásoboval teplom bytový fond 7062 bytových jednotiek a občiansku vybavenosť. Prevádzkuje centrálné rozvody tepla s 28 kotolňami s ročnou výrobou tepla 57,7 GWh a celkovým inštalovaným výkonom 59,47 MW, z toho 7 MW na biomasu. Väčšinová palivová základňa je zemný plyn. Celková dĺžka rozvodov tepla je 26 km. Medzi ďalšie, najmä priemyselné subjekty²² patrí napríklad spoločnosť **Velvetex, a. s.** (bývalý MAYTEX), ktorá vlastní bývalý zdroj sústavy CZT, v súčasnosti priemyselný zdroj tepla v areáli bývalého MAYTEX-u s inštalovaným výkonom 59,0 MW a ročnou výrobou tepla 15 000 GJ, parným rozvodom tepla 1,0 MPa s dĺžkou 0,9 km a prepravným výkonom 5,0 MW. **St. Nicolaus, a. s.** je priemyselný zdroj tepla s inštalovaným výkonom 13,0 MW a ročnou výrobou

¹⁸ Viď časť Bývanie.

¹⁹ VVTL – veľmi vysokotlakový

²⁰ Správa o hodnotení strategického dokumentu pre Územný plán mesta Liptovský Mikuláš, február 2010.

²¹ <http://www.cztrk.eu/>

²² Správa o hodnotení strategického dokumentu pre Územný plán mesta Liptovský Mikuláš, február 2010.

tepla 32 550 GJ, zásobuje teplom aj 98 bytových jednotiek, **Slov Tan Kontrakt Tannery, s. r. o.** – priemyselný zdroj tepla s inštalovaným výkonom 8,5 MW a ročnou výrobou tepla 85300 GJ. **Komterm, a. s.** – priemyselný zdroj tepla s inštalovaným výkonom 19,6 MW a ročnou výrobou tepla 15 000 GJ, rozvodmi tepla TV s dĺžkou 1,9 km a prepravným výkonom 9,0 MW, zásobuje teplom aj 144 b.j. Okrem toho je v kotolni v prevádzke jedna kogeneračná jednotka TEDOM 25 kW_{el}/50 kW_t tepelných, používaná pre vlastnú spotrebu. Ostatné zdroje tepla s povolením na podnikanie v tepelnej energetike majú bytové domy, občianska vybavenosť, drobné výrobné prevádzky, priemyselné a poľnohospodárske podniky.

Elektrická sieť: Základy stredoslovenskej energetiky sú spojené s mestom Ružomberok, kde bola v roku 1896 postavená prvá veľká parná elektráreň na strednom Slovensku. Dodávku a používanie elektrickej energie zastrešuje na strednom Slovensku spoločnosť **Stredoslovenská energetika, a. s. (SSE)**. Je to dodávateľská energetická spoločnosť, ktorá elektrickú energiu nakupuje na domácom trhu od Slovenských elektrární a časť z nej vyrába. Jej dcérska spoločnosť **Stredoslovenská distribučná, a. s.** distribuuje na území stredného Slovenska elektrickú energiu takmer 740 000 odberným miestam: domácnostiam a firmám. Má v správe distribučnú sieť elektrických vedení na strednom Slovensku. Prevádzkuje vedenia s napätím 110, 22 a 0,4 kV. Pomocou transformačných staníc (v Medzibrode, Varíne, Hornej Ždani, Bystričanoch a i.) je distribučná sieť napojená do Prenosovej sústavy SR, cez ktorú je napojená na elektrárne na Slovensku a v zahraničí.

Mesto Ružomberok a okolité obce sú zásobované elektrickou energiou zo 110/22 kV **transformovne Lisková**. V tejto sa nachádzajú dva transformátory 110/22 kV s jednotkovým výkonom 40 MVA. Transformovňa Lisková je zásobovaná z dvoch nadradených 400/110 kV transformovní, a to Sučany a Liptovská Mara. Výkonové pripojenie medzi týmito transformovňami na strane 110 kV zabezpečujú linky 2x110 kV: (1) linka č. 7856 – 7857 Lisková – Sučany s prierezom 2x3x185 mm² AlFe – 2x110 kV, (2) linka č. 7203 – 7204 Lisková – Liptovská Mara s prierezom 2x3x185 mm² AlFe. Transformačná stanica Lisková je na strane 110 kV ešte prepojená nasledovnými linkami: (1) linka č. 7769 Lisková – Turany s prierezom 3x150 mm² AlFe, (2) linka č. 7731 Lisková – Jasenová s prierezom 3x150 mm² AlFe. Katastrálnym územím mesta Ružomberok prechádzajú bez zaústenia nasledovné linky: (1) 400 kV dvojité linky č. 406 a 491 Sučany – Liptovská Mara, (2) 22 kV linka č. 272 Sučany – Medzibrod, (3) 220 kV linka č. 273 Lemešany – Medzibrod. Spoločnosť Mondi SCP, a. s. Ružomberok má vo svojom areáli vybudované 110 kV transformovne, kde sú inštalované transformátory 25, 33 a 40 MVA. Slúžia len pre priemysel.

Na území **mesta Liptovský Mikuláš**²³ sa nachádza jeden malý vodný zdroj elektrickej energie MVE Okoličné a závodná tepláreň bývalého MAYTEXU Liptovský Mikuláš s výrobou elektrickej energie 18,6 GWh/rok. MVE Okoličné má jednotkové výkony inštalovaných zariadení – 2x0,4 MW, celkový inštalovaný výkon 0,8 MW. Správca výroby elektrickej energie je KFL, s. r. o., Hroboňova 17, Liptovský Mikuláš. Predpokladané množstvo elektriny dodanej do distribučnej sústavy predstavuje 3 900 MWh.

Územím mesta prechádzajú vzdušné VVN nadradené prenosové vedenia sústavy 2x400 kV a 1x220kV. Vedenia prechádzajú južnou časťou mesta od Beníc až po Závažnú Porubu. Sídlny útvar je zásobovaný elektrickou energiou z napájacích rozvodných staníc 110/22 kV Liptovský Mikuláš a Závažná Poruba. Rozvodná stanica Liptovský Mikuláš je napojená prenosovými vedeniami VVN 2x110 kV z nadradenej rozvodne Liptovská Mara linkami č. 7201 a 7202 a rozvodná stanica Závažná Poruba je napojená prenosovým vedením VVN 1x110 kV z rozvodnej stanice Liptovský Mikuláš a linkou č. 7721 z rozvodnej stanice Závažná Poruba, pričom v oboch RS sú inštalované transformátory s výkonom 2x40 MVA. Vzdušné VVN vedenia prechádzajúce mestom Liptovský Mikuláš: č. 045 Čierny Váh – Liptovská Mara (400 kV), č. 407 Liptovská Mara – Spišská Nová Ves (400 kV), č. 273 Medzibrod – Lemešany (220 kV), č. 7201 a 7202 Liptovská Mara – Liptovský Mikuláš (110 kV), č. 7721 Liptovský Mikuláš – Závažná Poruba (110 kV), č. 7722 Závažná Poruba – Kráľova Lehota.

Verejné osvetlenie: Verejné osvetlenie popri miestnych komunikáciách a chodníkoch je nevyhnutnou súčasťou cestnej infraštruktúry. V minulosti bolo riešené výbojkovými svietidlami osadenými na osvetľovacích stožiaroch, pri osvetlení peších komunikácií sa svietidlá osadia na sadové stožiare. Rozvod verejného osvetlenia býva káblový, uložený v zemi, napájaný z typových rozvádzačov RVO a ovládaný pomocou HDO.

Nové technológie, kvalitné a úsporné svetelné zdroje (LED žiarovky, solárne články a i.), riadiace a monitorovacie systémy sú predpokladom nielen zvýšenia bezpečnosti, ale aj zníženia energetickej náročnosti.

VEREJNÉ OSVETLENIE		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	rozdiel	v %
Mesto Liptovský Mikuláš	počty stĺpov verejného osvetlenia	3 304	3 304	3 304	3 330	3 330	3 345	3 370	66	2,0%
	počet stĺpov verejného osvetlenia s úspornými LED svietidlami	-	-	-	26	26	41	66		
	počty stĺpov verejného osvetlenia									
Mesto Ružomberok	počet stĺpov verejného osvetlenia s úspornými LED svietidlami									

Zdroj: Interná evidencia Mestského úradu Liptovský Mikuláš, údaje za mestský úrad Ružomberok nie sú k dispozícii

V rokoch 2007 až 2009 prebehla na celom území **mesta Liptovský Mikuláš** modernizácia verejného osvetlenia spoločnosťou FIN.M.O.S, ktoré spĺňa požadované parametre na osvetlenie verejných priestranstiev a dopravných plôch. Spoločnosť má do roku 2024 s mestom Liptovský Mikuláš uzatvorený splátkový kalendár na túto investíciu, ktorú mesto postupne spláca formou nákupu akcií tejto spoločnosti. Výrazne sa tým zvýšila jednak bezpečnosť cestnej premávky a verejných priestranstiev, ako aj bezpečnosť občanov a ochrana majetku. Nové stĺpy verejného osvetlenia sú od roku 2018 montované s úspornými LED svietidlami (zatiaľ len 2%, čo predstavuje 66 stĺpov).

²³ Správa o hodnotení strategického dokumentu pre Územný plán mesta Liptovský Mikuláš, február 2010.

Pre mesto **Ružomberok** zabezpečuje správu verejného osvetlenia spoločnosť Lightech, s. r. o. V rokoch 2015 až 2016 prebehla na území mesta modernizácia verejného osvetlenia mesta financovaná zo zdrojov EÚ v rámci Operačného programu Konkurencieschopnosť a Hospodársky rast. Ďalšia významná modernizácia verejného osvetlenia je v pláne na rok 2023. Mesto získalo na túto investíciu nenávratný finančný príspevok zo zdrojov EÚ v rámci Operačného programu Integrovaná infraštruktúra.

V prehľade nižšie sú uvedené možnosti modernizácie verejného osvetlenia v jednotlivých **obciach UMR Liptov** na základe ich súčasného stavu. Z obcí UMR Liptov, ktoré nám poskytli informácie, majú obce Prosiek, Galovany, Gôtovany, Liptovská Teplá, Liptovské Sliače a Turík potrebu investovať do modernizácie verejného osvetlenia.

Okres	Obec	Verejné osvetlenie s LED technológiou	Rok modernizácie	Poznámka
Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš			
	Demänovská Dolina	ÁNO		Majú dokonca niekoľko aj na solár. Na Slovensku ich má len niekoľko obcí.
	Liptovský Trnovec	nie je informácia		
	Liptovská Sielnica	ÁNO	2017	
	Prosiek	NIE	cca 2012	
	Bobrovník	ÁNO	2019	
	Galovany	NIE	----	
	Gôtovany	NIE	2010	
Ružomberok	Vlady	ÁNO	2021	
	Ružomberok			
	Bešeňová	nie je informácia		
	Liptovská Teplá	NIE	---	
	Ivachnová	nie je informácia		
	Liptovské Sliače	čiasť		
	Štiavnička	nie je informácia		
	Turík	NIE	----	
	Lisková	ÁNO	2015	Menili len svetidlá. Potrebná modernizácia celých stĺpov.
	Likavka	nie je informácia		

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe informácií od starostov obcí.

Vodovodná a kanalizačná sieť: Zo 14 vodárenských spoločností na Slovensku sú v regióne Liptov etablované dve vodárenské spoločnosti. V okrese Liptovský Mikuláš spravuje vodovodnú a kanalizačnú sústavu **Liptovská vodárenská spoločnosť** (ďalej ako LVS), ktorá je akciovou spoločnosťou všetkých 56 samospráv okresu Liptovský Mikuláš, a v okrese Ružomberok **Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a. s.** (ďalej ako VSR) s 25 samosprávami ako akcionármi.

LVS Liptovský Mikuláš má najvýznamnejšie vodné zdroje pri Liptovskej Porúbke a úpravňu vody v Demänovskej Doline. K dispozícii má 8 skupinových vodovodov. Zo skupinového vodovodu Liptovský Mikuláš napojeného na vodojem v Demänovskej Doline je zásobované mesto Liptovský Mikuláš a ďalších 16 obcí, t. j. väčšina v UMR Liptov. VSR Ružomberok čerpá vodu z podzemných vodných zdrojov. VSR zásobuje mesto Ružomberok vodou zo skupinového vodovodu Ružomberok, ktorý zahŕňa aj tri obce územia UMR Liptov: Lisková, Štiavnička a časť Likavka.

Splaškové a priemyselné odpadové vody z mesta Liptovský Mikuláš a príslušných obcí sú odvádzané do ČOV v Liptovskom Mikuláši, ktorá bola uvedená do prevádzky v roku 1980 a odvtedy prešla viacerými rekonštrukciami, kde bola napríklad rozšírená kapacita biologického čistenia a kalového hospodárstva či prepojená kanalizácia z Liptovského Hrádku a väčšiny obcí medzi týmito dvoma mestami. Súčasná kapacita ČOV je dimenzovaná pre 126 000 EO (ekvivalentných obyvateľov), čo pokrýva potreby aglomerácie. Kanalizačná sieť mesta Ružomberok je riešená ako jednotná a odvádzajú spoločne dažďové, splaškové a priemyselné vody na ČOV Mokrad – Hrboltová. Kanalizačná sieť odvádzajú vody z Ružomberka a sídiel Likavka, Štiavnička, Lisková, Ludrová. Raritou na Slovensku je, že ČOV nevlastní žiadna vodárenská spoločnosť ani mesto, ale spoločnosť Mondi SCP, a.s., ktorej patrí za podmienky investovania do jej rekonštrukcie. Mondi SCP, a.s. patrí medzi najväčších producentov odpadových vôd spoločne s dcérskym závodom Obaly Solo, s. r. o., bývalým areálom TEXICOM, SAD Liptovský Mikuláš (stredisko Ružomberok), Wieneberger Slovenské Tehelne, s. r. o.

LVS so 153 zamestnancami zásobuje 67869 klientov pitnou vodou (519 km vodovodnej siete) a napája na kanalizáciu v dĺžke 328 km 56891 obyvateľov stredného a horného Liptova. VSR so 63 zamestnancami zásobuje 51995 klientov pitnou vodou (312 km vodovodnej siete) a poskytuje kanalizačnú sieť v dĺžke 202 km pre 45833 obyvateľov dolného Liptova.

Za sledované obdobie rokov 2015-2020 sa počet obyvateľov napojených na vodovodnú sieť vodárenských spoločností znižoval. U VSR sa znížil o 3%, kým vodovodná sieť sa rozšírila o 10,92 km (339 prípojok). U LVS sa počet klientov napojených na vodovodnú sieť znížil o 0,2%, kým vodovodná sieť sa rozšírila o 13,2 km (1007 prípojok). Počet obyvateľov napojených na kanalizáciu vzrástol u LVS o 1%, kým kanalizačná sieť sa rozšírila o 7,7 km (739 prípojok) a u VSR to bolo o 7,6%.

	Liptovská vodárenská spoločnosť, a.s.				Vodárenská spoločnosť Ružomberok			
	2015	2020	rozdiel	v%	2015	2020	rozdiel	v%
ZÁSOBOVANIE PITNOU VODOU								
počet obyvateľov zásobovaných pitnou vodou	67 971	67 869	-102	-0,2%	53 618	51 995	-1623	-3,0%
podiel na celkovom počte obyvateľov okresu	93,7%	94,1%	0,004	0,4%			0	
počet vodovodov v prevádzke	18	19	1	5,6%	N/A	N/A		
z toho oblastných	1	1	0		N/A	N/A		
z toho skupinových	8	8	0		N/A	N/A		
z toho samostatných	9	10	1	11,1%	N/A	N/A		
dĺžka prevádzkovej vodovodnej siete v km	506	519	13,2	2,6%	301	312	10,92	3,6%
počet napojených vodovodných prípojk na sieť	13 927	14 934	1007	7,2%	12 660	12 999	339	2,7%
počet vodojemov	N/A	N/A			35	36	1	2,9%
počet čerpacích staníc	N/A	N/A			18	21	3	16,7%
počet vodných zdrojov	N/A	N/A			102	105	3	2,9%
PREVÁDZKOVANIE KANALIZAČNEJ SIETE								
počet odkanalizovaných obyvateľov	56 303	56 891	588	1,0%	42 585	45 833	3248	7,6%
podiel na celkovom počte obyvateľov okresu	77,6%	78,9%	0,013	1,7%			0	
počet kanalizácií v prevádzke	10	10	0		N/A	N/A		
z toho oblastných					N/A	N/A		
z toho skupinových	4	4	0		N/A	N/A		
z toho samostatných	6	6	0		N/A	N/A		
dĺžka prevádzkovej kanalizačnej siete v km	320	328	7,7	2,4%	N/A	202		
počet napojených kanalizačných prípojk na sieť	9 495	10 234	739	7,8%	N/A	N/A		
počet čistiarní odpadových vôd v prevádzke	9	10	1	11,1%	N/A	3		
počet čerpacích staníc v prevádzke	25	31	6	24,0%	37	37	0	0,0%
počet zamestnancov	150	153			67	67		
POROVNÁVACIE UKAZOVATELE								
Vodovodná sieť na obyvateľa v km	7,44	7,65			5,61	6,00		
Počet vodovodných prípojk na obyvateľa	0,20	0,22			0,24	0,25		
Kanalizačná sieť na obyvateľa v km	5,68	5,76				4,42		
Počet kanalizačných prípojk na obyvateľa	0,17	0,18						

Zdroj: Výročné správy vodárenských spoločností na Liptove^{24,25} a vlastné spracovanie, údaje označené N/A nie sú k dispozícii

LVS investovala za sledované obdobie rokov 2015-2020 z vlastných zdrojov do majetku 2,9-krát viac ako VSR Ružomberok.

PREHĽAD INVESTÍCIÍ DO MAJETKU VODÁRENSKEJ SPOLOČNOSTI							SPOLU	PRIEMER
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2016 - 2020	ročne
Liptovská vodárenská spoločnosť	828 314	976 053	3 115 642	1 357 200	1 756 104	1 560 439	8 765 438	1 598 959
Vodárenská spoločnosť Ružomberok		830 000	480 000	730 000	579 600	430 900	3 050 500	610 100

Zdroj: Výročné správy vodárenských spoločností a vlastné spracovanie autora.

Na základe informácií získaných z výročných správ LVS za roky 2015-2020 boli najväčšie investície realizované v troch obciach:

- Demänovská Dolina: 2,04 mil. EUR – investícia do rekonštrukcie kanalizácie, rekonštrukcia odberného objektu Zadná voda, každoročná intenzifikácia úprave vody (ÚV);
- Liptovská Sielnica: 1,6 mil. EUR – rozšírenie stokovej siete a ČOV (hlavná investícia v roku 2017);
- Liptovský Mikuláš: 0,9 mil. EUR – najväčšia investícia bola do čerpacej stanice Palúdzka, 235 tisíc EUR (rok 2017) a do fotovoltaiického systému, 265 tisíc EUR (rok 2020).

VSR v roku 2015 dočerpala grantové zdroje z programového obdobia EŠIF 2007-2013 na projekt „SKK Ružomberok a ČOV Liptovská Teplá, Liptovské Sliače“ v celkovej výške 27,6 milióna EUR. LVS získala v roku 2020 finančné prostriedky vo výške nenávratného finančného príspevku 738 666,67 EUR z IROP programového obdobia EŠIF 2014-2020 na projekt „Bobrovník – rekonštrukcia prívodu a ČS, rozšírenie akumulácie“. Cieľom projektu bolo zlepšenie zásobovania pitnou vodou obyvateľov obcí Bobrovník a Vlachy (časti Krmeš, Vlachy a Vlašky).

Výzvou obidvoch okresov regiónu Liptov je potreba doriešiť odkanalizovanie územia a modernizáciu systémov čistenia odpadových vôd. Prehľad nižšie poskytuje informácie o investičnej potrebe za obce UMR Liptov.

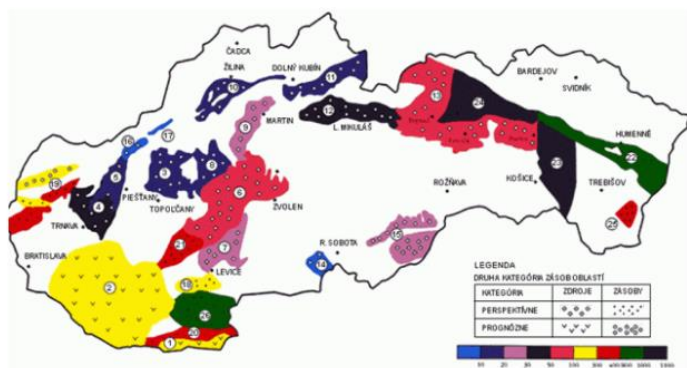
Okres	Obec	Odkanalizovaná obec	INVESTIČNÁ POTREBA				Poznámky
			kanalizačná sieť	potrebný počet ČOV	počet napojených obyvateľov	vodovodná sieť	
Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš	ÁNO					
	Demänovská dolina	ÁNO					
	Liptovský Trnovec	ÁNO					
	Liptovská Sielnica	ÁNO					
	Prosiek	NIE	3600 m	1	100	1000 m	
	Bobrovník	NIE	800m + 500m	2		2500 m	Čistička odpadových vôd č. 1 ČOV Bobrovník, projektová dokumentácia spracovaná. Štádium: stavebné povolenie podané, predpoklad vydania stavebného povolenia cca september 2022. Kanalizačné potrubie pre ČOV č. 1 – dobudovanie kanalizačného potrubia podľa proj dok. 600m; stavebné povolenie vydané. ČOV č.1 prvá etapa 300 EO, druhá etapa 1200 EO. Čistička odpadových vôd č. 2 ČOV Bobrovník, príprava projektovej dokumentácie + kanalizačné potrubie 500m
	Galovany	NIE	2550 m	1 (existujúca, ale nefunkčná)	350		
Ružomberok	Góťovany	NIE	4000 - 4200 m	1	485		
	Vlachy	NIE					
	Ružomberok	ÁNO					
	Bešeňová	ÁNO					
	Liptovská Teplá	ÁNO					
	Ivachnová	ÁNO					
	Liptovské Sliače	ÁNO					
	Štiavica	ÁNO					
	Turík	NIE	?	?	?		pre stanovenie rozsahu kanalizačnej siete a počtu potrebných ČOV je potrebná úvodná štúdia
	Lisková	ÁNO					
	Likavka	ÁNO					

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe informácií od starostov obcí.

²⁴ Výročná správa LVS, a. s. za rok 2020. Dostupné na <https://www.lvsas.sk/o-spolocnosti/vyroczne-spravy>

²⁵ <https://lvsr.sk/vyro-ne-spravy.html>

Energetické hospodárstvo: Mesto Liptovský Mikuláš má vypracovanú aktualizovanú koncepciu rozvoja mesta v oblasti tepelnej energetiky a Nízkouhlíkovú stratégiu mesta Liptovský Mikuláš na roky 2022-2036, ktoré boli schválené 16.12.2021. Koncepciu rozvoja mesta Ružomberok v oblasti tepelnej energetiky má vypracovanú a naposledy aktualizovanú v júni 2014 (aktualizácia č. 2) aj mesto Ružomberok. Nízkouhlíkovú stratégiu do roku 2030 má spracovanú tiež obec Bešeňová.

Geotermálna energia a jej využívanie na Slovensku

Región Liptov zatiaľ zaostáva vo využívaní OZE na vykurovanie a chladenie, na výrobu elektrickej energie, prípadne v doprave, s výnimkou viacerých fotovoltaických elektrární na využitie solárnej energie. Riešením je nastaviť systematický prístup zavádzania OZE z úrovne regiónu aj s ohľadom na to, že región Liptov má významné možnosti vo využívaní **geotermálnej energie** ako formy OZE, ktoré však zatiaľ neboli posúdené z pohľadu technologického riešenia.

dosiahnuť prostredníctvom znižovania energetickej náročnosti budov vo verejnom vlastníctve. Viaceré samosprávy z územia UMR nám poskytli informáciu o počte budov vo svojom vlastníctve aj o tom, v ktorých budovách už prebehlo znižovanie energetickej náročnosti zatepľovaním. Súčasný silnejúci ekonomický tlak na znižovanie energetických nárokov vo verejných budovách v súvislosti s energetickou krízou a možnosťami čerpania finančných zdrojov z Plánu obnovy a odolnosti SR, ktoré samosprávy vlastní, predstavuje – ako uvádza prehľad nižšie – významný potenciál pre budúce investovanie samospráv práve v tejto oblasti. V oblasti znižovania energetickej náročnosti verejných budov doteraz najviac investovala obec Liptovské Sliače (6 z 21 budov), Lisková (3 z 5 budov), Vlachy (2 zo 4 budov) a Liptovská Teplá (3 z 10 budov).

Okres	Obec	Počet budov vo vlastníctve	z tohto zateplených	Poznámka
Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš	169		
	Demánovská Dolina	1	1	
	Liptovský Tmavec	N/A		informácia nie je dostupná
	Liptovská Sielnica	4	0	
	Prosiek	3	0	
	Bobrovník	1	0	
	Galovany	4	1	
	Gótočany	3	1	
Ružomberok	Vlachy	4	2	
	Ružomberok	136		118 všeobecné a 18 školstvo
	Bešeňová	N/A		informácia nie je dostupná
	Liptovská Teplá	5+5 (škola)	1+2 (škola)	
	Vlachnová	N/A		informácia nie je dostupná
	Liptovské Sliače	25	6	
	Štiavnička	N/A		informácia nie je dostupná
	Turík	1	0	
	Lisková	5	3	telocvičňa + budova OŠK (obecný šport klub nezateplený)
	Likavka	N/A		informácia nie je dostupná

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe informácií od starostov obcí.

2.3.4.Moderná samospráva a digitálna infraštruktúra

Samosprávy si uvedomujú, aké dôležité je využívať pri činnosti úradov **moderné informačné technológie**, ktoré zvyšujú efektívnosť samosprávnych procesov a zároveň sú schopné generovať dáta, ktorých analýzou získava samospráva cenné informácie pre rozhodovanie a efektívne riadenie. Toto je základom tzv. **SMART prístupu** v riadení samosprávy. **Viac to riešia mestské ako obecné samosprávy, a to aj s ohľadom na ľudské kapacity jednotlivých úradov.** Mesto Liptovský Mikuláš je súčasťou iniciatívy SMART Cities a na webovom sídle informuje o SMART novinkách v riadení samosprávy. Mesto má od októbra 2020 spracovanú **Koncepciu rozvoja SMART City mesta Liptovský Mikuláš**. V oblasti budovania SMART technológií na úrovni mesta Ružomberok bolo mesto úspešné pri podaní projektu „**SMART technológie mesta Ružomberok**“ a získalo naň nenávratný finančný príspevok, z ktorého v rokoch 2022 – 2023 pokryje oblasti: parkovací systém, verejné osvetlenie, meteostanice.

PRÍKLAD DOBREJ PRAXE pri implementácii mestskej SMART politiky

Projekt „**Smart technológie mesta Ružomberok**“ rieši nasledovné : V oblasti **Parkovací systém** zefektívnenie systému parkovania v centre a v širšom centre mesta. Smart technológie v tomto prípade urobia parkovanie v meste transparentnejším pre rezidentov a návštevníkov. Transparentnosť bude spočívať najmä v dodržiavaní vyhradených miest pre rezidentov, oprávnenosti parkovania na vyhradených miestach a všeobecné dodržiavanie pravidiel parkovania na platených miestach. V oblasti **Verejné osvetlenie** výmenu a inštaláciu nového LED osvetlenia, ktoré nahradí súčasné osvetlenie skladajúce sa zo sodíkových výbojok, čím sa zabezpečí lepšia intenzita osvetlenia, ale i zníženie nákladov mesta na prevádzku súčasného osvetlenia. V oblasti **Meteostanice** inštaláciu IoT prvkov, ktoré zabezpečia zber dát v súvislosti s tvorbou budúcej politiky v oblasti životného prostredia. Centrálna IoT platforma bude slúžiť na vizualizáciu dát z inteligentných prvkov mesta pre občanov a zároveň na

analytické účely pre zamestnancov mesta. Bude prijímať, spracovávať a zobrazovať údaje, uchovávať historická dáta, vytvárať štatistiky a integrovať inteligentné prvky do jedného koncového bodu.

V prístupe SMART je dôležitou zložkou tzv. užívateľský princíp, ktorý znamená získavanie spätnej väzby od užívateľov mesta – jeho občanov a návštevníkov, ako aj dodávateľov tovarov a služieb pre samosprávne úrady. Pre zlepšovanie samospráv je dôležité neustále **vzdelávanie**. Získavanie a zdieľanie cenných poznatkov a skúseností, a tým aj profesionalizácia pracovníkov úradu podporuje neustále hľadanie možností pre zvyšovanie kvality poskytovaných služieb samosprávných úradov, prípadne ich rozširovanie pre občanov.

Pre efektívne riadenie samosprávy je dôležitá **centralizácia vybavenej agendy** týkajúcej sa občanov na jednom mieste a zefektívnenie vybavovania prostredníctvom elektronických služieb s využitím prepojených e-formulárov (**e-governance**). V tomto smere bude potrebné modernizovať budovy MsÚ a ich technické a technologické vybavenie, prestavať procesy a podporiť internú komunikáciu, ktorá zlepší tímovú spoluprácu a odstráni komunikačné bariéry medzi odbornými útvarmi, ale aj medzi pracovníkmi MsÚ a poslancami MsZ.

Mesto Ružomberok má schválený nenávratný finančný príspevok zo zdrojov EÚ na projekt „Zvýšenie úrovne informačnej a kybernetickej bezpečnosti mesta Ružomberok“, ktorý sa zameriava na vytvorenie komplexného technického riešenia, ktoré umožní zvýšiť úroveň kybernetickej a informačnej bezpečnosti. Rozsah navrhovaných riešení priamo reflektuje na závery auditu kybernetickej bezpečnosti, ktorý mesto podstúpilo v priebehu rokov 2021 až 2022. Mesto ďalej plánuje realizáciu projektov zameraných na zabezpečenie nastavenia systematického a automatizovaného zverejňovania a sprístupňovania údajov v rámci činnosti samosprávy a modernizáciu služieb verejnej správy mesta Ružomberok, modernizáciu agendových informačných systémov a zlepšenie využívania dát pre podporu rozhodovania. Na uvedené aktivity sa mesto snaží získať finančnú podporu z Operačného programu Integrovaná infraštruktúra.

Mesto Liptovský Mikuláš buduje jeden **komplexný informačný systém mesta** s možnosťou poskytovania informácií verejnosti vo forme „otvorených dát“ (open data) vrátane mapových podkladov s využitím aplikácie na internetovom portáli mesta (egov, webgis) s prepojením z tabuľkovej časti údajov egov do mapy. Vo verejnej časti webgis sú v súčasnosti prístupné nasledovné vrstvy: ulice, komunálne voľby, kataster nehnuteľností a bezbariérovosť. Mesto Ružomberok Mesto Ružomberok prevádzkuje informačný systém samosprávy v rámci ktorého komplexne spracováva informácie potrebné pre chod mesta a vykonávanie funkcií samosprávy. Smerom k občanovi sú tieto informácie dostupné cez portál egov.ruzomberok.sk (publikovanie všeobecných informácií spracovávaných v informačnom systéme). Mesto má na svojej webovej stránke rovnako verejnosti sprístupnené GIS riešenie²⁶, tzv. GISPLAN, kde má nahratý digitalizovaný územný plán mesta, kataster nehnuteľností a cenovú mapu pozemkov

PRÍKLAD DOBREJ PRAXE v oblasti e-governance

V rámci rozvoja e-governance sa **mesto Ružomberok** zapojilo do pilotného projektu **IS DCOM pre mestá**. Vďaka projektu došlo k zvýšeniu úrovne poskytovania elektronických služieb mesta, a to prostredníctvom integrácie informačných systémov s DCOM-om. Mesto tak zabezpečuje obyvateľom a podnikateľom elektronické služby s vyššou pridanou hodnotou. Ide predovšetkým o inteligentné formuláre podaní a informácie o konaniach, ktoré sú na úrade vedené o danom občanovi (evidencia psov, poskytovanie sociálnych služieb, spisy a záznamy ku konaniam občanov a pod.). Mesto zároveň získalo prepojenie na centrálny registre a agendové informačné systémy verejnej správy: Ústredný portál verejnej správy, Register fyzických osôb, Register právnických osôb, Register adries, Kataster nehnuteľností, Národnú evidenciu vozidiel, Finančnú správu, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, Sociálnu poisťovňu. Súčasťou projektu je aj súkromná zóna k vybraným dátam, ktoré o nich mesto eviduje. Občanom, resp. podnikateľom je k dispozícii 98 služieb, ktoré DCOM poskytuje v jednotnom rozhraní s tým, že tieto služby sú zároveň integrované na existujúce back-end systémy mesta.

Oficiálne webové portály obidvoch jadrových miest majú rovnakú štruktúru rozdelenú na sekcie podľa užívateľských skupín: Mesto, Samospráva, Občan, Podnikateľ a Návštevník. Mesto Liptovský Mikuláš má v hlavnom menu doplnené aj „eGOV“ s prelinkovaním na elektronickú úradnú tabuľu, zverejňovanie informácií vrátane rozpočtu a jeho čerpania, ako aj povinného zverejňovania účtovných dokladov samosprávy. Tiež je tam doplnená sekcia „eMesto“, ktorá je základným manuálom pre život občana v meste a poskytuje prehľad situácií, ktoré sa k nemu vzťahujú v oblastiach ako občan a samospráva, vzdelanie, kultúra a šport, zdravie, životné prostredie, podnikanie, financie a hospodárstvo, cestná doprava, rodina a vzťahy, bývanie a civilná ochrana. Sú tu umiestnené aj formuláre na vyplnenie s preklikom na elektronickú komunikáciu cez portál slovensko.sk. Webstránka www.mikulas.sk má okrem slovenskej aj anglickú a poľskú jazykovú mutáciu. Ružomerská webstránka je dostupná v slovenskom jazyku a povinné údaje aj v anglickom jazyku, sekcia Návštevník umiestnená na www.visit.ruzomberok.sk, ktorú spravuje informačné centrum mesta Ružomberok, je však dostupná v dvoch jazykoch: slovensky a anglicky.

2.3.5. Informačná infraštruktúra

V súčasnosti je pre občanov aj návštevníkov miest dôležité, aby mali k dispozícii kvalitné **internetové pripojenie**. Jeho dostupnosť a pokrytie sa za posledné roky, aj vďaka využívaniu „smartfónov“, zlepšila.

V meste Liptovský Mikuláš je natiahnutých 49 499 m optického kábla vo vlastníctve najväčšieho miestneho poskytovateľa internetu, spoločnosti IMAFEX, čo je o 17 231 m (53%) viac, ako tomu bolo v roku 2015. Najväčšia časť z toho bola položená medzi rokmi 2015 a 2016. 3 500 m kábla je vedených vzduchom. Ďalšími poskytovateľmi internetu sú spoločnosti Telekom, Imafex, SWAN, O2,

²⁶ GIS – geografické informačné systémy – zobrazovanie údajov v mapových podkladoch.

Slovanet, Orange, Profinet, Alconet a CityCom. Na území mesta Liptovský Mikuláš je poskytovaná služba **káblovej televízie** od poskytovateľov CATV: Mipas, Mikotel (káblová TV po koaxiálnom kábli), IPTV: Telekom, DSIDATA.

Mesto Ružomberok buduje a prevádzkuje vlastnú metropolitnú optickú sieť za účelom pripojenia mestských organizácií, škôl, neziskových organizácií, prevádzky mestského kamerového systému ako aj prenájmu komerčným subjektom. Do budúcnosti plánuje využitie uvedenej siete aj na účely pripojenia prvkov systému verejného osvetlenia ako aj iných súčastí „SMART City“. Dĺžka siete optických chráničiek je vyše 70km, z toho cca 20km aj s inštalovaným optickým káblom. Časť uvedenej infraštruktúry je prenajímaná komerčným poskytovateľom: DIGI SLOVAKIA, Orange, IMAFEX, Charinet, Energotel, PROFI-NET. K najväčším komerčným poskytovateľom pripojenia patrí spoločnosť Slovak Telekom, ktorá v meste Ružomberok vybudovala v rokoch 2019-2022 kompletnú optickú infraštruktúru a okrem 2 mestských častí (Biely Potok a Hrboltová) pokrýva celé územie intravilánu mesta. Najväčším a najstarším poskytovateľom služieb káblovej televízie v meste je spoločnosť DIGI SLOVAKIA. K ďalším poskytovateľom internetového pripojenia patria spoločnosti IMAFEX, Rknet, Charinet, RužanET, UPC BROADBAND SLOVAKIA, PROFI-NET.

Z informačnej infraštruktúry a služieb je vyhľadávaná **poštová služba**. Medzi rokmi 2015-2021 bol v Liptovskom Mikuláši zrušený jeden poštový úrad. K 31.12.2021 boli na území mesta Liptovský Mikuláš evidované 4 poštové úrady (centrálna pošta v Liptovskom Mikuláši, Kamenné pole – HM Tesco, Podbreziny, Nábřežie) a doplnený bol jeden balíkobox. V Ružomberku je občanom mesta k dispozícii 5 poštových úradov a jedna centrálna pošta na ulici Antona Bernoláka 3.

Obidve mestské samosprávy okrem svojho **oficiálneho webového sídla** a profilu na sociálnej sieti Facebook vyžívajú na informovanie verejnosti aj niekoľko lokálnych médií, ktorých sú zároveň zriaďovateľom. V organizačných štruktúrach úradov majú vytvorené komunikačné oddelenia vrátane pracovnej pozície hovorca mesta, ktorý pravidelne a proaktívne informuje médiá o novinkách v samospráve formou tlačového servisu (vydávania tlačových správ, organizovania tlačových brífingov a tlačových konferencií). Obce na území UMR Liptov nemajú finančné možnosti na profesionálne riešenie komunikácie z interných zdrojov, preto využívajú na informovanie verejnosti najmä vlastné webové sídlo a sociálne siete, ktoré pravidelne dokážu aktualizovať a využívať na nevyhnutnú komunikáciu úradného charakteru. Mesto Liptovský Mikuláš aktívne využíva na informovanie verejnosti svoj **Facebook profil**, na ktorom sa počet fanúšikov medzi rokmi 2015-2021 zvýšil o 7 000 osôb, t. j. na súčasných 10 000 fanúšikov.

Viaceré z obcí UMR Liptov vydávajú **vlastné obecné noviny** ako občasníky alebo štvrťročníky. Ich prehľad sa nám však nepodarilo získať.

Mesto Ružomberok prostredníctvom ním zriadenej kultúrnej inštitúcie – Kultúrneho domu Andreja Hlinku, a. s. (KDAH) – na základe uznesenia č. 495/2006 Mestského zastupiteľstva zriadil televízne vysielanie prostredníctvom **Mestskej televízie Ružomberok (MTR)**. Sídлом MTR je súčasťou Kultúrneho domu Andreja Hlinku a.s. KDAH. na základe uznesenia č. 495/2006 Mestského zastupiteľstva. Vysielanie bolo spustené 12. februára 2007, odvtedy vysiela MTR nepretržite, bez prerušenia podľa schválenej programovej štruktúry a zameriava sa na vytváranie audiovizuálnych diel prioritne spravodajského charakteru a mapuje politické, spoločenské, kultúrne a športové dianie v meste Ružomberok, príp. v blízkom okolí.

V Meste Ružomberok sú distribuované dva dvojtyždenníky, ktoré vychádzajú striedavo. Prvým sú noviny **Ružomberský hlas**, ktoré sú oficiálnym periodikom mesta Ružomberok a vydáva ich KDAH. Druhým médiom sú súkromné noviny **Spoločník**. Od roku 2011 sú vydávané aj súkromné noviny **Ružomberský život**, ktoré síce vychádzajú ako mesačník, ale skôr v nepravidelných intervaloch. Začiatkom októbra 2017 začal na území mesta vychádzať nový regionálny mesačník **Ružomberský magazín**, ktorý je zameraný na spravodajstvo a publicistiku z mesta a okresu Ružomberok. Na propagáciu mestských podujatí využíva mesto reklamné plochy v meste. Pre kontakt s občanmi zriadilo mesto Ružomberok v roku 2011 na prízemí Mestského úradu moderné **Klientské centrum**, kde občan vybaví všetku agendu na jednom mieste.

Mesto Liptovský Mikuláš vydáva v počte 13 000 výtlačkov vlastný mesačník s názvom **Mikuláš**, ktorý je distribuovaný do všetkých schránok mesta zdarma. Mesto na toto periodikum vynakladá 25 000 EUR ročne. Je dizajnovaný v jednotnej vizuálnej identite mesta Liptovský Mikuláš ako „mesta pre všetkých“. Mesto tiež zriaďuje mestskú televíziu **TV Liptov**, na ktorej prevádzku ročne prispieva sumou 94 166 EUR.

Mesto Liptovský Mikuláš poskytuje komplexné služby pre občanov na jednom mieste v **Centre služieb občanom mesta** na prízemí Mestského úradu, kde si obyvatelia vybavujú základnú agendu (prihlasovanie a odhlasovanie pobytov, vydávanie potvrdení k prvým OP, osvedčovanie podpisov a fotokópií, agenda ZPOZ – uvítanie do života, kompletná matričná agenda). V roku 2021 toto centrum úradne overilo 17 130 podpisov a 1 817 listín. Matričný úrad vydal 1 492 matričných dokladov (rodné listy, sobášne listy, úmrtné listy), 1 594 náhradných dokladov a 3 870 rôznych potvrdení o zmenách. V Centre služieb občanom mesta majú kancelárie aj pracovníčky Oddelenia miestnych daní a poplatkov a tiež Oddelenie sociálnych služieb.

Mesto Liptovský Mikuláš pravidelne realizuje prieskumy názorov občanov na rôzne témy a participatívne zapája verejnosť do spracovania a pripomienkovania strategických dokumentov, prípadne riešenia rozvojových projektov. Príležitostne vydáva a zasiela infoletáky do schránok občanov a na informovanie využíva aj plagátovacie plochy a citylighty. Pre úradnú agendu zas využíva úradné tabule. Mesto Liptovský Mikuláš spravuje 147 vlastných propagačných tabulí a 25 úradných tabulí.

Vedenie mesta Liptovský Mikuláš dbá aj na osobnú komunikáciu s občanmi vo forme organizovaných stretnutí, tzv. **Hovorov s občanmi**, ktoré pripravuje raz ročne vo všetkých mestských častiach. Rovnako v časoch pred pandémiou organizovalo aj **Deň otvorených dverí samosprávy**.

Do roku 2015 bola dobre zavedeným nástrojom na prijímanie podnetov od občanov internetová „tabuľa otázok a odpovedí“ s názvom **Mikulášske ucho**.

Miestny rozhlas má najmä v mestských častiach stále svoju dôležitosť, a to aj pre mestské samosprávy. Mesto Liptovský Mikuláš prevádzkuje 9 zariadení mestského rozhlasu, ktorých počet sa od roku 2015 nezmenil. Tri zariadenia sú však v nevyhovujúcom technologickom stave.

2.4. SOCIÁLNA STABILITA

2.4.1. Sociálne služby a sociálna pomoc

Prirodzené starnutie populácie sa nevyhýba ani regiónu Liptov, čo vytvára zvýšené nároky nielen na nárast výkonov a kvality poskytovanej zdravotnej starostlivosti, ale aj na sociálne služby, ktoré poskytuje ohrozeným skupinám obyvateľov regionálna samospráva, miestne samosprávy a neverejní poskytovatelia, a to v zmysle kompetencií vyplývajúcich zo zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov. Významný vplyv na poskytovanie sociálnych služieb ohrozeným skupinám obyvateľstva mala aj pandemická situácia spôsobená šírením koronavírusu Covid-19 v rokoch 2020-2021.

Samosprávy poskytujú sociálne služby najmä seniorom a občanom s ťažkým zdravotným postihnutím. Nemali by však byť ľahostajní k žiadnym občanom, ktorí sa ocitli v núdzi, podľahli závislosti, alebo im bola diagnostikovaná nejaká civilizačná choroba, alebo tiež z dôvodu ohrozenia ich rodiny, detí a mládeže. Koncepciu práce v sociálnej oblasti majú samosprávy spracované v **Komunitných plánoch sociálnych služieb**. Mesto Liptovský Mikuláš má platný tento plán do roku 2025 a mesto Ružomberok do konca roka 2022. Informácie o aktuálnosti komunitných plánov za obce územia UMR sa nám nepodarilo získať.

V zmysle spomenutých komunitných plánov zastrešujú obidve jadrové mestá tieto sociálne služby:

	Mesto Liptovský Mikuláš	Mesto Ružomberok
Domáca opatrovateľská služba – v prirodzenom (domacom) prostredí klienta	ÁNO	ÁNO
Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb	ÁNO	NIE
Denné centrum pre seniorov alebo Kluby seniorov	ÁNO	ÁNO
Detské jasle	ÁNO	ÁNO
Komunitné centrum	ÁNO	NIE
Terénna sociálna práca	ÁNO	ÁNO
Sociálne služby krízovej intervencie – nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu a útulok pre občanov bez prístrešia	ÁNO – čiastočne v komunitnom centre	ÁNO
Denný stacionár pre seniorov a zdravotne znevýhodnené osoby	NIE	NIE

Zdroj: Komunitné plány miest Liptovský Mikuláš a Ružomberok.

Domáca opatrovateľská služba je terénna služba a poskytuje sa v byte prijímateľa sociálnej služby (klienta). Za poskytovanú sociálnu – opatrovateľskú službu platí občan úhradu určenú mestom v platnom VZN za 1 hodinu poskytovanej služby podľa výšky dôchodku. V Ružomberku je táto suma poplatku pre dôchodok do 400 EUR na úrovni 1,20 EUR/hod. a pre dôchodok od 401 EUR na úrovni 1,50 EUR/hod. Mesto je povinné každoročne zverejniť ekonomický oprávnené náklady (EON), ktoré malo pri poskytovaní opatrovateľskej služby. Za rok 2021 EON predstavovali 6,66 EUR/ hod. Rozdiel medzi tým, čo zaplatí občan, a medzi skutočnými nákladmi (EON) tak znáša obec vo svojom rozpočte.

Mesto Liptovský Mikuláš poskytuje domácu opatrovateľskú službu spoločne so Spišskou katolíckou charitou, ktorej na poskytovanie služby mesto každoročne finančne prispieva. Službu poskytujú profesionálne opatrovateľky, ktoré sú zamestnancami mesta alebo charity (u SKCH). Do roku 2019 poskytovala túto sociálnu službu aj evanjelická diakonia, ktorú tiež financovalo mesto. V roku 2021 ju poskytovalo 43 opatrovateľov pre 66 klientov, kým v roku 2015 to bolo 49 opatrovateľov pre 73 klientov.

Mesto Ružomberok takúto sociálnu službu poskytuje tiež, a to **s dvojnásobným počtom klientov a opatrovateľov ako mesto Liptovský Mikuláš**. Je to možné vďaka dvom projektom „Podpora opatrovateľskej služby“ podporeným z EŠIF: (1) projekt podaný v roku 2018 na 26 mesiacov – do apríla 2021, s výškou NFP 489 060 EUR, čo zamestnalo 33 opatrovateľiek s mesačnou hrubou mzdou 570 EUR, a (2) projekt podaný roku 2021 na 24 mesiacov s NFP 489 600 EUR, čo zamestnalo 30 opatrovateľiek s mesačnou hrubou mzdou 680 EUR.

Domáca opatrovateľská služba		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liptovský Mikuláš	počet klientov opatrovaných	73	76	70	73	66	75	75	66
	suma za poplatky klient								
	počet opatrovateľiek	44	49	51	55	52	50	50	43
Ružomberok	počet klientov opatrovaných	77	95	122	112	115	126	122	126
	suma za poplatky klient	77 556 €	89 498 €	124 590 €	135 622 €	146 688 €	149 760 €	162 583 €	156 464 €
	počet opatrovateľiek	52	63	79	85	80	86	84	83

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok.

Dom s opatrovateľskou službou na Štefánikovej 6 v Liptovskom Mikuláši bol od 1.10.2018 zrušený (pôsobilo v ňom 10 klientov a 2 opatrovatelia) a v meste Ružomberok takýto dom neexistoval.

Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb mesta Liptovský Mikuláš je rozpočtovou organizáciou mesta. V roku 2021 malo kapacitu 46 klientov, o ktorých sa stará 26 zamestnancov. Kapacita zariadenia je naplno obsadená a vekový priemer dosiahol 84,1 roka, kým v roku 2015 to bolo 80,5 roka. V roku 2021 na prijatie do zariadenia čakalo 14 klientov. Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb ANIMA (Jefremovská 634) s kapacitou 128 miest (43 miest ZPS, 45 miest DSS, 40 miest SpZ) má v Liptovskom Mikuláši zriadený Žilinský samosprávny kraj. Dvaja neverejní poskytovatelia (Domov pre seniorov Golden Age – Mincova 5 a Vitálišovce 701) majú v meste dve zariadenia s kapacitou 120+20 miest.

Zariadenia pre seniorov a domov sociálnych služieb mesta	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet zariadení	1	1	1	1	1	1	1
kapacita zariadení	48	48	46	46	46	46	46
počet klientov	48	48	46	46	46	46	46
počet úmrtí	24	13	11	8	19	22	14
počet vrátených do domáceho prostredia	1	3	1	1	1	1	3
vekový priemer v rokoch	81	83	84	84	84	85	84
počet zamestnancov	24	25	26	26	26	26	26
počet čakateľov	11	37	39	51	54	36	14

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš.

Mesto Ružomberok takúto sociálnu službu neposkytuje, ale poskytuje ju Žilinský samosprávny kraj, a to v meste Ružomberok a v obci Likavka. V meste Ružomberok má ŽSK zriadený **Trojlistok – centrum sociálnych služieb**, ktorý pozostáva z komplexu troch zariadení: (1) Špecializované zariadenie, domov sociálnych služieb a zariadenie pre seniorov na ulici Riadok pre 70 klientov v 40 bytových jednotkách; (2) Domov sociálnych služieb pre deti a dospelých na ulici Sv. Anny pre 45 detí s mentálnym znevýhodnením a (3) Rehabilitačné a krízové stredisko na ulici Tichá, ktoré poskytuje sociálne služby na dobu určitú ľuďom odkázaným na pomoc inej fyzickej osoby v domácom prostredí alebo takým, ktorí sa ocitli v krízovej životnej situácii. V Ružomberku pôsobí aj **neverejné zariadenie ViaVitae, n. o.** – centrum sociálnych služieb s kapacitou 36 klientov. **Centrum sociálnych služieb Likava** v Likavke je príspevkovou organizáciou Žilinského kraja s celkovou kapacitou 251 miest (domov sociálnych služieb – 122 miest, špecializované zariadenie – 108 miest a zariadenie pre seniorov – 22 miest). Zariadenie poskytuje pobytové sociálne služby dospelým osobám na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dovŕšenia dôchodkového veku. V Likavke pôsobí aj **neverejné zariadenie Senires, n. o.** ako Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb s kapacitou 106 klientov.

Denné centrum seniorov je sociálna služba v zmysle zákona o sociálnych službách, ktorá bola transformovaná z bývalých klubov dôchodcov. Obidve mestá považujú za dôležité integrovať seniorov do spoločnosti, podporovať vznik medzigeneračných programov a vytvárať prostredie priateľské k seniorom. V týchto denných centrách sa združujú rôzne sociálne skupiny. V Liptovskom Mikuláši je to **10 klubov seniorov** v 9 denných centrách (2 kluby Vrbica – Nábrežie, Staré mesto, Iľanovo, Bodice, Podbreziny – Okoličné, Demänová, Ploštín, Palúdzka, Liptovská Ondrašová) a jeden klub seniorov bez denného centra – Klub seniorov učiteľov. Podobne je to aj v meste Ružomberok, kde pôsobia v denných centrách **4 kluby seniorov** (Klub mesta Ružomberok, Biely Potok, Černová a Hrboltová). Ich kapacitu zákon neurčuje. Denné centrum má v náplni práce 1 zamestnanec sociálneho odboru. Kluby seniorov majú vedúceho klubu.

Denné centrum seniorov	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liptovský Mikuláš	počet zariadení	9	9	9	9	9	9
	počet klientov	1 046	1 061	1 070	1 072	1 088	1 033
	počet pracovníkov	1	1	1	1	1	1
Ružomberok	počet zariadení	4	4	4	4	4	4
	počet klientov	682	695	697	704	804	729
	počet pracovníkov						

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok.

Obidve mestá majú zriadené **detské jasle** ako službu na podporu zosúladovania rodinného a pracovného života v zariadení starostlivosti o deti do 3 rokov veku dieťaťa. Zariadenie detských jaslí Mikulášik v Liptovskom Mikuláši je 4-násobne kapacitne väčšie ako v Ružomberku na MŠ Za dráhou a je naplnené priemerne na 85%. V septembri je jeho kapacita vždy obsadená, ale kvôli pomerne vysokej chorobnosti detí nemôže byť celoročne úplne naplnená. V meste Ružomberok sú k dispozícii aj súkromné detské jasle Montessori v Černovej.

Detské jasle	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liptovský Mikuláš	počet zariadení	1	1	1	1	1	1
	kapacita zariadení	49	49	49	38	38	38
	počet klientov	79%	86%	85%	85%	89%	87%
	počet pracovníkov	15	15	16	16	16	16
Ružomberok	počet zariadení	1	1	1	1	1	1
	kapacita zariadení	12	12	12	10	10	10
	počet klientov	12	12	12	10	10	10
	počet pracovníkov	3	3	3	3	3	3

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok.

Mesto Liptovský Mikuláš je prostredníctvom troch terénnych sociálnych pracovníkov zapojené do **národného projektu terénnej sociálnej práce „Podpora a zvyšovanie kvality TSP II“**, ktorý implementuje Implementačná agentúra MPSVR SR do konca roka 2022. Terénna sociálna práca si kladie za cieľ preventívne pôsobiť na rizikové faktory a ohrozené skupiny obyvateľov, a tým predchádzať vzniku akútnych krízových situácií. Terénni pracovníci poskytujú odbornú pomoc obyvateľom, ktorí sa ocitli v nepriaznivej sociálnej situácii a nie sú schopní sami ani s pomocou rodiny či blízkych osôb nájsť primerané riešenie svojho sociálneho problému. Za sledované obdobie rokov 2015-2021 bola poskytnutá pomoc priemerne 497 klientom ročne.

Ako uvádza socio-ekonomická analýza v úvode, prítomnosť **marginalizovaných rómskych komunít (MRK)** je vyššia mimo územia UMR Liptov, a to najmä na Hornom Liptove (Liptovská Porúbka, Pribylina, Važec, Východná).

Marginalizované rómske komunity	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mesto Liptovský Mikuláš	626	626	624	624	625	624
Mesto Ružomberok	171	171	171	171	170	170
Likavka	2	2	2	2	2	2
CELKOM	799	799	797	797	797	796

Zdroj: ŠÚSR, Bilancia obyvateľstva podľa národnosti.

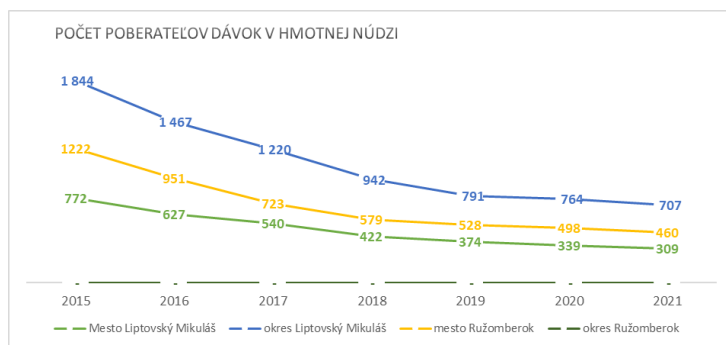
Na území UMR Liptov majú príslušníci MRK sídlo v oboch mestách a v obci Likavka. Štatistický úrad SR ich na území UMR Liptov v roku 2020 vykazoval v počte **796 osôb**.

Atlas rómskych komunít za rok 2019²⁷ uviedol v meste Liptovský Mikuláš v intervale 901-1000 príslušníkov MRK v 5 evidovaných osídleniach a v meste Ružomberok v polovičnom intervale 401-500 príslušníkov MRK v 3 evidovaných osídleniach. Ako uvádza Komunitný plán sociálnych služieb, podľa odhadov sociálnych pracovníkov žilo v roku 2020 v meste Liptovský Mikuláš 1 875 rómskych obyvateľov, z toho 638 v osade Hlboké. Obidve mestá majú pre prácu s MRK zriadené **komunitné centrá** s cieľom integrácie MRK do spoločnosti a prevencie pri ohrozených skupinách. V Liptovskom Mikuláši je to Komunitné centrum „Nový svet – Hlboké“ so 6 pracovníkmi. Pri komunitnom centre v Hlbokom sú poskytované aj spoplatnené služby nocľahárne s kapacitou 12 miest, stredisko osobnej hygieny a práčovňa. Za poskytnutie týchto služieb za sledované obdobie rokov 2015-2021 mesto utŕžilo priemerne 1 700 EUR ročne. V nocľahárni dlhodobo prespáva tých istých 7 klientov a stredisko osobnej hygieny a práčovňu využilo za sledované obdobie priemerne 45 klientov ročne. Mesto Ružomberok nemá zriadené mestské komunitné centrum, ale v prevádzke je Komunitné centrum BJB Ružomberok, ktoré zriaďuje Bratská jednota baptistov Ružomberok a komunitné centrum Úsmev ako dar.

Komunitné centrum "Nový svet Hlboké"	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liptovský Mikuláš	počet klientov	398	277	280	361	419	394
	kapacita zariadenia						33
	počet pracovníkov	4	4	4	4	6	6

Zdroj: Interná evidencia Mestského úradu Liptovský Mikuláš.

Obidve mestá poberajú financie na **miestne občianske hliadky, tzv. MOPS**. Mesto Liptovský Mikuláš čerpá v poradí už tretí projekt pre 8 osôb, kým mesto Ružomberok má tento projekt implementovaný v roku 2021 prvýkrát.

Počet poberateľov dávok v hmotnej núdzi za sledované obdobie rokov 2015-2021 poklesol v meste Liptovský Mikuláš o 60%, zatiaľ čo v okrese Liptovský Mikuláš o 61,7%. V meste Ružomberok bol tento pokles na úrovni 62,4%. Samotná dávka mesačne vzrástla o 24% v meste Liptovský Mikuláš, kým v okrese Liptovský Mikuláš len o 21,2%. V meste Ružomberok bol tento nárast takmer dvojnásobný, o 47,4%.

²⁷ <https://www.minv.sk/?atlas-romskych-komunit-2019>

Dávky v hmotnej núdzi		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	podiel mesto vs. okres	zmena 2015 - 2021	v %
Mesto Liptovský Mikuláš	počet poberateľov	772	627	540	422	374	339	309	43,7%	- 463,00	-60,0%
	vyplatená suma v Eur	787 623,07	614 065,61	620 985,30	513 115,60	456 472,90	444 875,50	390 940,20		- 396 682,87	-50,4%
	suma na poberateľa mesačne	85,02	81,61	95,83	101,33	101,71	109,36	105,43		20,41	24,0%
okres Liptovský Mikuláš	počet poberateľov	1 844	1 467	1 220	942	791	764	707		- 1 137,00	-61,7%
	vyplatená suma v Eur	1 851 532,06	1 302 436,91	1 289 739,30	1 039 755,20	903 782,90	924 506,50	860 451,80		- 991 080,26	-53,5%
	suma na poberateľa mesačne	83,67	73,99	88,10	91,98	95,22	100,84	101,42		17,75	21,2%
mesto Ružomberok	počet poberateľov	1 222	951	723	579	528	498	460		- 762,00	-62,4%
	vyplatená suma v Eur	1 376 868,85	1 524 255,03	1 322 206,32	873 645,15	817 284,84	804 125,22	763 794,64		- 613 074,21	-44,5%
	suma na poberateľa mesačne	93,89	133,57	152,40	125,74	128,99	134,56	138,37		44,47	47,4%
okres Ružomberok	počet poberateľov										
	vyplatená suma v Eur										
	suma na poberateľa mesačne										

Zdroj: ÚPSVAR Liptovský Mikuláš; údaje za mesto Ružomberok nie sú k dispozícii

Sumu dávky v hmotnej núdzi (HN) vypláca príslušný Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVAR). Mesto je určené za osobitného príjemcu pre tých, ktorí dávku v HN nevyužívajú na ten účel, na ktorý bola určená. Sumy uvedené v tabuľke nižšie sú vymožené sumy cez **Inštitút osobitného príjemcu**, ktoré poberatelia dlžia mestu za nezaplatené dane, nájmy a podobne, ktorými si mesto postupne uplatňuje svoje pohľadávky.

Inštitút osobitného príjemcu		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liptovský Mikuláš	počet detí na výplatu prídavku na dieťa	56	65	72	54	48	44	38
	počet detí na výplatu dávky v hmotnej núdzi	18	30	37	24	29	34	33
	vyplatená suma v EUR	17 759	22 938	38 648	23 741	25 729	30 548	26 067
Ružomberok	počet detí na výplatu prídavku na dieťa			31	25	18	11	24
	počet detí na výplatu dávky v hmotnej núdzi	0	0	0	1	1	0	0
	vyplatená suma v EUR	2 375	2 187	3 716	3 550	2 915	2 468	4 061

Zdroj: Interná evidencia Mestského úradu Liptovský Mikuláš a Ružomberok.

Mesto Ružomberok je od roku 2012 zriaďovateľom **nízkoprahového denného centra pre deti a rodinu RK PREROD**, ktoré poskytuje sociálnu službu krízovej intervencie pre deti a rodinu a a nízkoprahovú záujmovú činnosť vykonáva ambulantnou aj terénou formou a tiež pravidelnú činnosť (prevencia a intervencia) na školách (práca v triednych kolektívoch), ktorej sa zúčastňuje každoročne od 280 – 400 detí. Záujem o toto centrum sa za sledované obdobie rokov 2015-2021 znížil o 71%, najviac však medzi rokmi 2018-2020, čo súviselo v roku 2020 – 2021 s obdobím pandémie.

Nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu RK		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet klientov		829	721	687	673	484	243	

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok.

Mesto Ružomberok zriaďuje **Útulok pre občanov bez prístrešia na ul. Scotta Viatora**, v ktorom poskytuje okrem ubytovania aj služby Strediska osobnej hygieny a práčovne. K dispozícii je 15 miest. Obsadenosť zariadenia je najmä v zimných mesiacoch viac ako 100 %, v letných mesiacoch je slabšia. Mesto prevádzkuje aj Výdajňu potravín „Slniečko“ ako chránené pracovisko, ktorá bola v roku 2011 zriadená ako **prvá výdajňa Potravinovej banky Slovenska v Žilinskom kraji** a zároveň štvrtá na Slovensku. Potraviny sú určené občanom, ktorí sú v hmotnej a sociálnej núdzi, viacpočetným rodinám, dôchodcom – občanom s najnižšími príjmami, jednotlivcom a rodinám s deťmi, pre zlepšenie ich sociálnej situácie a životných podmienok. V roku 2017 bolo evidovanými klientmi potravinovej banky okolo 130 osôb.

Detské domovy na území Žilinského kraja spravuje **Úrad práce sociálnych vecí a rodiny v Žiline**. Na území Ružomberka sa nachádzajú 3 detské domovy pre 120 detí: Detský domov na Kalvárskej ulici – štátny detský domov s kapacitou 68 detí; Detské centrum na ulici Karola Sidora – neštátny akreditovaný detský domov s kapacitou 40 miest a Detský domov „Detský smiech“ so sídlom na ulici I. Houdeka – neštátny detský domov s kapacitou 12 miest. Umiestňovanie detí do týchto domovov spôsobuje mestu nemalé finančné problémy. Aj z dôvodu takejto vysokej koncentrácie detských domovov v meste zriadilo v Ružomberku svoju pobočku **Komunitné centrum Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar**.

Žilinský samosprávny kraj má na území mesta Liptovský Mikuláš na ulici Palúčanská 25 zriadené pobytové **Zariadenie núdzového bývania (ZNB)** s kapacitou 14 miest pre matky s deťmi, ktorého súčasťou je aj ambulantné **Poradenské centrum pre ženy ohrozené násilím, zažívajúce násilie a ich deti**. Na Nábřeží Dr. Aurela Stodolu 1177/82 zriaďuje **útulok** s 12 miestami pre osoby v nepriaznivej sociálnej situácii, bez prístrešia a v hmotnej núdzi a na ulici Jefremovská 634 **Službu včasnej intervencie** pre deti do siedmich rokov veku, ak je ich vývoj ohrozený z dôvodu zdravotného postihnutia a rodiny týchto detí.

Mesto Liptovský Mikuláš spolupracuje s mimovládou organizáciou OZ Proti prúdu, ktorá systematicky pomáha ľuďom bez domova, a to distribúciou **časopisu Nota Bene**. V roku 2021 v uliciach Liptovského Mikuláša predávalo tento časopis 5 predajcov a predali 3 977 ks, kým v roku 2015 ich bolo 8 a predali 10 958 ks, čo znamená pokles o 64%.

Infraštruktúra pre zabezpečenie sociálnych služieb v meste Liptovský Mikuláš si vyžaduje **investície** na nákup nových pomôcok pre osoby so zdravotným postihnutím a tiež modernizáciu interiéru Zariadenia pre seniorov a DSS mesta Liptovský Mikuláš. Potrebná je aj komplexná rekonštrukcia a modernizácia budovy detských jasí. Mesto Ružomberok potrebuje zriadiť zariadenie sociálnych služieb pre seniorov, ako aj zariadenie opatrovateľskej starostlivosti, ktoré momentálne neprevádzkuje. Akútna je tiež potreba zariadenia denného stacionára pre seniorov a zdravotne znevýhodnených obyvateľov mesta Ružomberok, ktorý by poskytoval pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálnu rehabilitáciu, stravovanie a zabezpečoval rozvoj pracovných zručností a záujmovú činnosť.

Na podporu sociálnej práce a poskytovania sociálnych služieb formou **dotácií mimovládnych organizácií v oblasti ochrany zdravia, poskytovania sociálnej pomoci a humanitárnej starostlivosti** má mesto Liptovský Mikuláš prijaté Všeobecné záväzné nariadenie (VZN) č. 12/2020/VZN o poskytovaní finančných dotácií z rozpočtu mesta Liptovský Mikuláš, ktoré nahradilo predošlé VZN č. 3/2019/VZN a predtým platné 15/2016/VZN. V rokoch 2015-2019 boli podporené organizácie ako Spišská katolícka charita – Dom Charitas, Spišská katolícka charita – Centrum pre deti a rodiny sv. Kláry, Slovenský zväz telesne postihnutých – združenie rodičov zdravotne postihnutých, Únia nevidiacich a slabozrakých, Spoločnosť Parkinsona Slovensko, Zväz postihnutých civilizačnými chorobami a Slovenský červený kríž – územný spolok Liptov (terénna sociálna služba krízovej intervencie). V roku 2019 sa prerozdělili dotácie vo výške 5 000 EUR a v roku 2018 vo výške 5 500 EUR. V rokoch 2020-2021 dotácie poskytované neboli z dôvodu rozpočtového provizória mesta. Mesto Ružomberok poskytuje dotácie v oblasti sociálnej práce v zmysle VZN 1/2017 o poskytovaní dotácií na všeobecne prospešné služby, poskytovanie zdravotnej starostlivosti, poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárnu starostlivosť. Údaj o finančných prostriedkoch prerozdelených v roku 2022 pre aktívne mimovládne organizácie nie sú k dispozícii.²⁸ Tradičnými žiadateľmi na podporu konkrétnych aktivít sú Únia nevidiacich a slabozrakých, Ružomerský klub sclerosis multiplex, Miestna organizácia Jednota dôchodcov, Združenie seniorov Ružomberok, Združenie telesne postihnutých detí a mládeže Ružomberok, Združenie na pomoc osobám s autizmom, Ružomerský abstinenčný spolok a Centrum nájdených zvierat.

2.4.2. Zdravotná starostlivosť

Civilizačné ochorenia sú zodpovedné za takmer 70% všetkých úmrtí na celom svete. Podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) bol nárast 30 civilizačných ochorení spôsobený predovšetkým štyrmi hlavnými rizikovými faktormi: fajčením, nedostatkom pohybovej aktivity, škodlivým užívaním alkoholu a nezdravým stravovaním.

Zdravotný profil krajiny 2021 za Slovenskú republiku²⁹ uvádza:

- Hoci sa spotreba tabaku u dospelých v minulom desaťročí vo väčšine krajín znížila, na Slovensku zostala stabilná a v súčasnosti je v porovnaní s priemerom EÚ vyššia. Spotreba alkoholu je porovnateľná s priemerom EÚ. Miery obezity u dospelých a mladistvých sú na vzostupe a sú vyššie v porovnaní s priemerom EÚ, a to sčasti pre nesprávne stravovacie návyky a nízku úroveň fyzickej aktivity.
- Stredná dĺžka života na Slovensku sa medzi rokmi 2010 a 2019 predĺžila o viac ako 2 roky (z 75,6 roka na 77,8 roka), pričom v roku 2020 sa skrátila o 1 rok (76,9 roka) v dôsledku úmrtí spôsobených ochorením Covid-19. V porovnaní s priemerom EÚ je však stále o 4 roky kratšia (80,6 roka v roku 2020). Rozdiely v strednej dĺžke života na základe socio-ekonomického postavenia sú naďalej jedny z najväčších v EÚ.
- Slovensko má jednu z najvyšších mier úmrtnosti na rakovinu v EÚ. Rakovina pľúc, rakovina hrubého čreva a konečníka sú u Slovákov najčastejšími príčinami úmrtia na rakovinu, aj keď od roku 2000 sa táto úmrtnosť mierne znížila.
- Slovensko vynakladá na zdravotníctvo menej ako polovicu v porovnaní s priemerom EÚ, čo predstavuje 1 513 EUR na osobu v porovnaní s 3 521 EUR na osobu v EÚ v roku 2019.
- Slovensko má jednu z najvyšších mier úmrtnosti v EÚ z príčin, ktorým sa dalo predísť, a príčin, ktoré sú liečiteľné. Napriek zlepšeniam zostávajú kardiovaskulárne ochorenia najvýznamnejšou príčinou smrti.
- Prístup k zdravotnej starostlivosti je na Slovensku všeobecne dobrý – pred pandémiou uviedlo len 2,7% obyvateľstva nenaplnené potreby v oblasti lekárskej starostlivosti.
- Väčšina obyvateľov hodnotí svoje zdravie pozitívne, ale takmer jedna tretina má chronický stav.

Žilinský kraj má na základe Zdravotníckej ročenky SR 2020³⁰ tretí najvyšší počet hospitalizácií po Košickom a Prešovskom kraji. **Obyvatelia Liptova vykazujú vyššie percento hospitalizácie ako ostatné regióny Žilinského kraja**, čo znamená, že aj v tomto regióne je potrebné venovať zvýšenú pozornosť ďalším opatreniam na zlepšovanie zdravotného stavu obyvateľstva vrátane opatrení na prevenciu chorôb a ich včasnú diagnostiku.

Oblasť zdravotníctva je v regióne Liptov významná aj z hľadiska tvorby a udržiavania pracovných miest, keďže medzi najväčšími zamestnávateľmi figurujú aj viacerí zamestnávateľia z tohto sektora. Ako uvádza zdravotnícka ročenka SR za rok 2020, v zdravotníctve pracuje na území Žilinského kraja 14 924 pracovníkov (najviac po Bratislavskom a Košickom kraji). V okrese Liptovský Mikuláš pracuje z toho 1 028 pracovníkov a v okrese Ružomberok 2 259 pracovníkov.

²⁸ <https://www.ruzomberok.sk/dotacie.html>

²⁹ State of Health in the EU · Slovensko · Zdravotný profil krajiny 2021; https://ec.europa.eu/health/system/files/2022-01/2021_chp_sk_slovak.pdf

³⁰ https://www.nczisk.sk/Documents/rocniky/2020/Zdravotnicka_rocenka_Slovenskej_republiky_2020.pdf

Na území Liptova dlhodobu pôsobí 5 všeobecných a špecializovaných nemocníc, z toho 4 v meste Ružomberok, čo predstavuje 40% počtu nemocníc v Žilinskom kraji. Za sledované obdobie rokov 2015-2020 došlo k výraznému nárastu počtu lekární a výdajní liekov v Žilinskom kraji (o 18%) aj v regióne Liptov (nárast o 23%, čo predstavovalo 8 lekární), viac v okrese Liptovský Mikuláš ako v okrese Ružomberok. Za toto obdobie sa v okrese Liptovský Mikuláš zvýšil výdaj lekárskeho pomôcok z 1 výdajne na 3 výdajne, v Ružomberku zostal nezmenený. **Na Liptove za sledované obdobie významne poklesol počet samostatných ambulancií pre dospelých aj pre deti, ale tiež abulancií stomatologických, gynekologických a špecializovaných.** Najviac sa znížil počet ambulancií pre deti a stomatologických ambulancií v okrese Ružomberok (o 5 ambulancií menej). Kým v Liptovskom Mikuláši pribudli dve gynekologické ambulancie, v okrese Ružomberok 4 zanikli. V okrese Liptovský Mikuláš pribudlo aj 6 špecializovaných lekárske ambulancií, kým v okrese Ružomberok ich 13 zaniklo.

Rýchla zdravotnícka pomoc má v okrese Liptovský Mikuláš a Ružomberok rovnaký počet 4 prevádzok. Poskytovateľom tejto zdravotníckej služby v Ružomberku je Záchraná zdravotná služba Bratislava a v Liptovskom Mikuláši Liptovská nemocnica s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu a tiež LSE – Life Star Emergency, s. r. o.

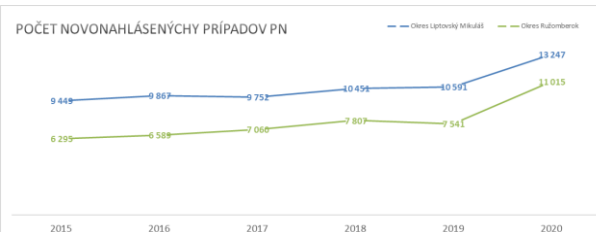
Kritérium	Územie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	podiel Región Liptov na ŽASK	zmena 2015 - 2020	v %
Samostatné polikliniky	Okres Liptovský Mikuláš	0	0	0	0	0	0		-	
	Okres Ružomberok	0	0	0	0	0	0		-	
	Región Liptov	0	0	0	0	0	0	0,0%		
	Žilinský kraj	9	8	9	8	8	9		-	
Nemocnice všeobecné a špecializované	Okres Liptovský Mikuláš	1	1	1	1	1	1		-	
	Okres Ružomberok	4	4	4	4	4	3		- 1	-25%
	Región Liptov	5	5	5	5	5	4	40,0%	- 1	-20%
	Žilinský kraj	10	10	11	11	11	10		-	
Transfúziologické a hematologické oddelenia	Okres Liptovský Mikuláš	1	1	1	1	1	1		-	
	Okres Ružomberok	2	2	2	2	2	2		-	
	Región Liptov	3	3	3	3	3	3	20,0%	-	
	Žilinský kraj	15	15	15	15	15	15		-	
Liečebne, domy ošetrovateľstva, hospice, zar. biomed. výskumu	Okres Liptovský Mikuláš	1	1	-	-	-	-		- 1	-100%
	Okres Ružomberok	1	1	1	1	1	1		-	
	Región Liptov	2	2	1	1	1	1	20,0%	- 1	-50%
	Žilinský kraj	4	4	3	4	5	5		1	25%
Lekárne a výdajne liekov	Okres Liptovský Mikuláš	15	20	21	20	21	20		5	33%
	Okres Ružomberok	20	24	22	22	22	23		3	15%
	Región Liptov	35	44	43	42	43	43	18,7%	8	23%
	Žilinský kraj	195	210	208	216	217	230		35	18%
Výdajne zdravotníckych pomôcok	Okres Liptovský Mikuláš	1	2	2	1	2	3		2	200%
	Okres Ružomberok	1	1	1	1	1	1		-	
	Región Liptov	2	3	3	2	3	4	23,5%	2	100%
	Žilinský kraj	12	19	14	14	17	17		5	42%
Samostatné ambulancie praktického lekára pre dospelých	Okres Liptovský Mikuláš	20	19	17	17	15	22		2	10%
	Okres Ružomberok	25	24	22	23	23	23		2	-8%
	Región Liptov	45	43	39	40	38	45	18,6%	-	0%
	Žilinský kraj	239	245	230	236	227	242		3	1%
Samostatné ambulancie praktického lekára pre deti	Okres Liptovský Mikuláš	13	15	13	13	13	13		-	
	Okres Ružomberok	12	14	10	10	9	7		- 5	-42%
	Región Liptov	25	29	23	23	22	20	18,3%	- 5	-20%
	Žilinský kraj	122	123	115	116	111	109		- 13	-11%
Samostatné ambulancie praktického lekára stomatológa	Okres Liptovský Mikuláš	29	28	28	28	30	30		1	3%
	Okres Ružomberok	30	28	26	26	25	25		- 5	-17%
	Región Liptov	59	56	54	54	55	55	19,2%	- 4	-7%
	Žilinský kraj	266	280	277	276	275	287		21	8%
Samostatné ambulancie praktického lekára gynekológa	Okres Liptovský Mikuláš	10	10	9	10	9	12		2	20%
	Okres Ružomberok	11	8	7	7	8	7		- 4	-36%
	Región Liptov	21	18	16	17	17	19	21,1%	- 2	-10%
	Žilinský kraj	101	96	93	93	93	90		- 11	-11%
Samostatné ambulancie lekára špecialistu	Okres Liptovský Mikuláš	85	85	78	82	91	91		6	7%
	Okres Ružomberok	171	161	165	170	167	158		- 13	-8%
	Región Liptov	256	246	243	252	258	249	22,3%	- 7	-3%
	Žilinský kraj	1 065	1 047	1 041	1 073	1 074	1 119		54	5%
Pevná ambulantná pohotovostná služba	Okres Liptovský Mikuláš						2			
	Okres Ružomberok						1			
	Región Liptov	0	0	0	0	0	3	17,6%		
	Žilinský kraj						17			
Rýchla zdravotnícka pomoc	Okres Liptovský Mikuláš	4	4	4	4	5	4	22,2%	-	
	Okres Ružomberok	4	4	4	4	4	4		-	
	Región Liptov	8	8	8	8	9	8	22,2%	-	0%
	Žilinský kraj	37	37	37	37	39	36		- 1	-3%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN: zd5001rr

Podiel počtu **novonahlásených PN** v regióne Liptov predstavoval za sledované obdobie rokov 2015-2020 priemerne 16,6% Žilinského kraja. Významný nárast počtu nahlásených PN je evidovaný medzi rokmi 2019 a 2020. V regióne predstavoval 33,4%, pričom takmer dvojnásobne viac v okrese Ružomberok ako v okrese Liptovský Mikuláš, čo súviselo s pandemickou situáciou spôsobenou koronavírusom Covid-19. Do roku 2019 bol priemerný nárast počtu novonahlásených PN v regióne Liptov na úrovni 3,8%, a to viac v okrese Ružomberok (4,7%) ako v okrese Liptovský Mikuláš (2,9%), čo bol aj priemer Žilinského kraja. Na základe týchto údajov konštatujeme, že **okres Ružomberok vykazuje väčšiu mieru chorobnosti obyvateľstva ako okres Liptovský Mikuláš.**

Počet novohlásených prípadov PN	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Okres Liptovský Mikuláš	9 449	9 867	9 752	10 451	10 591	13 247
Okres Ružomberok	6 295	6 589	7 060	7 807	7 541	11 015
Žilinský kraj	95 472	99 437	102 844	109 087	106 910	144 285
podiel Liptov na ŽSK	16,5%	16,5%	16,3%	16,7%	17,0%	16,8%
Absolútna zmena						
Okres Liptovský Mikuláš		418	-115	699	140	2 656
Okres Ružomberok		294	471	747	-266	3 474
Žilinský kraj		3 965	3 407	6 243	-2 177	37 375
Zmena v %						
Okres Liptovský Mikuláš		4,4%	-1,2%	7,2%	1,3%	25,1%
Okres Ružomberok		4,7%	7,1%	10,6%	-3,4%	46,1%
Žilinský kraj		4,2%	3,4%	6,1%	-2,0%	35,0%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:zd3002rr

Najväčším zdravotným strediskom v regióne Liptov je **Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok** (fakultná nemocnica), ktorá je najväčším zdravotným zariadením ozbrojených síl na Slovensku a jej zriaďovateľom je Ministerstvo obrany SR. Má takmer storočnú tradíciu, keďže jej vznik bol podmienený vypuknutím 1. svetovej vojny v roku 1914. Od svojho vzniku nemocnica nepretržite pôsobila ako vojenská nemocnica, v priebehu rokov bola veľkoryso budovaná a držala krok s vývojom lekárskej vedy. Historický vývoj zdravotníctva v meste vytvoril dlhodobú tradíciu poskytovania zdravotníckych služieb aj pre civilných pacientov. Mnohí pacienti vyhľadávajú nemocnicu v Ružomberku najmä na chirurgické zákroky a odborné vyšetrenia, a to predovšetkým v tých špecializáciách, ktoré v regióne Liptov a na Slovensku nie sú tak dobre vybavené a odborne zastrešené.

Na základe Výročnej správy za rok 2020³¹ Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok spravuje 554 lôžok a v roku 2020 realizovala 18 643 hospitalizácií, čo bolo o 25,59% menej ako v roku 2019, a 93 540 vyšetrení. **V nemocnici pracuje 1 663 zamestnancov** (evidenčný stav k 31.12.2020). V súčasnosti má nemocnica: 18 kliník (Vnútorného lekárstva, Anesteziológie a intenzívnej medicíny, Pracovného lekárstva a toxikológie, Ortopédie a úrazovej chirurgie, Fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie, Infektologická, Neurologická, Gynekologicko-pôrodná, Chirurgická, Klinika ORL a chirurgie hlavy a krku, Oftalmologická, Neurochirurgická, Detská klinika, Radiačnej a klinickej onkológie, Nukleárnej medicíny, Rádiológie, Cievnej chirurgie, Hematológie a transfúziológie); 10 lôžkových oddelení (Stomatologické, Psychiatrické, Dermatovenereologické, Neonatologické, Doliečovacie, Pracovisko urgentného príjmu, Centrálna operačná sála, Ústav klinickej mikrobiológie, Ústav klinickej biochémie, imunológie a alergológie, Ústav patologickej anatómie); 4 nelôžkové oddelenia (Ambulancia všeobecného lekárstva, Oddelenie telovýchovného lekárstva, Psychologické, Denný detský rehabilitačný stacionár); 17 posádkových ambulancií na Slovensku; 3 polikliniky MO SR (Bratislava, Sliač, Trenčín).

Liptovská nemocnica s poliklinikou Liptovský Mikuláš je regionálnou nemocnicou zriadenou ako príspevková organizácia Žilinského samosprávneho kraja. **V roku 2020 zamestnávala 682 pracovníkov** (z toho 117 lekárov, 249 sestier a pôrodných asistentiek, 137 ostatný zdravotný personál a i). V roku 2020 bolo odliečených 8 668 pacientov, čo bolo o 1 839 pacientov menej (26,9%) ako v predchádzajúcom roku.³² Nemocnica prevádzkuje: 12 lôžkových oddelení s 280 posteľami (Detské, Oddelenie dlhodobých chorých, Chirurgické, Interné, Gynekologicko-pôrodné, Novorodenecké, Neurologické, Oddelenie anesteziológie a intenzívnej medicíny, Oddelenie úrazovej chirurgie, Psychiatrické, Dialyzačné a Neurologický stacionár); 22 ambulancií s 97 283 vyšetreniami počas roka 2020; 5 spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek (Fyziatrcko-rehabilitačné oddelenie, Oddelenie centrálnej sterilizácie, Centrálna operačná sála, Oddelenie laboratórnej medicíny, Rádiodiagnostické oddelenie); 4 pracoviská jednodňovej chirurgie (Očné, Krčné, Ortopédia a Urológia) a 2 farmácie (Klinická farmakológia, nemocničná lekáreň).

2.4.3. Bývanie

Na území UMR Liptov sa v roku 2020 nachádzalo **31 663 bytov** pre 72 833 obyvateľov územia. Na jeden byt tak pripadlo 2,3 obyvateľa. Celkovo prevláda bývanie v mestách (80,4%) a viac preferované je bývanie v bytoch ako v rodinných domoch (36%). Bývanie v rodinných domoch je preferované viac v obciach ako v mestách.

	Spolu		byt obývaný vlastníkom		byt vo vlastnom rodinnom dome		obecný byt		služobný byt	družstevný byt	byt v nájme	iná forma užívania bytu	nezistený
Liptovský Mikuláš	13 584	42,9%	8 924	51,5%	3 284	28,8%	600	51,4%	41	70	35	583	47
Ružomberok	11 888	37,5%	7 951	45,9%	3 008	26,4%	513	43,9%	31	90	4	197	94
Obce okresu LM	1 795	5,7%	252	1,5%	1 114	9,8%	46	3,9%	15	-	3	165	200
Obce okresu RK	4 396	13,9%	211	1,2%	4 006	35,1%	9	0,8%	15	-	3	109	43
UMR Liptov	31 663	100,0%	17 338	100,0%	11 412	100,0%	1 168	100,0%	102	160	45	1 054	384

Zdroj: ŠÚSR; Počet bytov podľa zásobovania vodou v obciach Žilinského kraja k 1.1.2021.

Bytový fond má podľa rozdelenia na jednotlivé kategórie bytov takmer rovnakú štruktúru v oboch mestách územia UMR Liptov. Obecné byty tvoria 4,3% bytového fondu oboch miest. V obciach UMR okresu Ružomberok je 2,59-násobne viac rodinných domov ako v obciach UMR okresu Liptovský Mikuláš, pričom v obciach okresu Ružomberok žije 3,86-násobne viac obyvateľov.

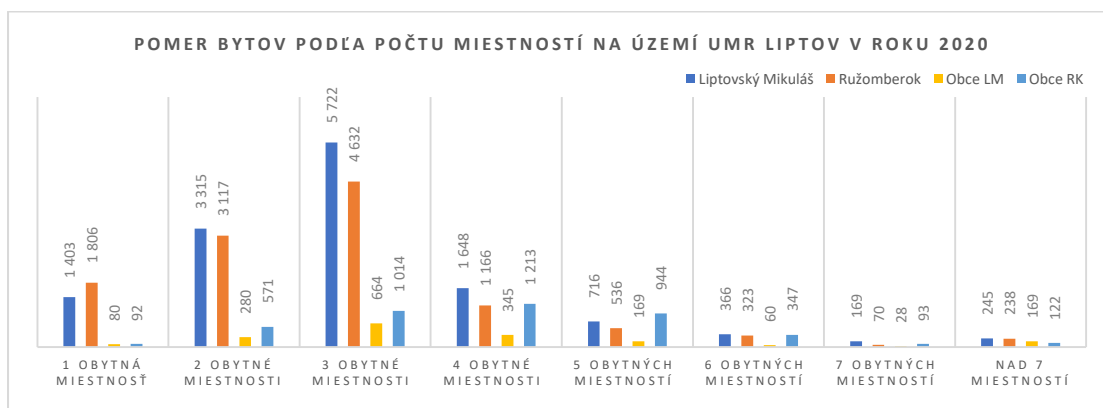
	Spolu	byť obývaný vlastníkom	byť vo vlastnom rodinnom dome	obecný byť	služobný byť	družstevný byť	byť v nájme	iná forma užívania bytu	Nezistený
	13 584	8 924	3 284	600	41	70	35	583	47

³¹ <http://www.uvn.sk/o-nemocnici/5/Vyroczne-spravy>³² Správa o činnosti za rok 2020, sprava-o-cinnosti-a-hospodareni-2020.pdf (nslm.sk)

Liptovský Mikuláš	100,0%	65,7%	24,2%	4,4%	0,3%	0,5%	0,3%	4,3%	0,3%
Mesto	11 888	7 951	3 008	513	31	90	4	197	94
Ružomberok	100,0%	66,9%	25,3%	4,3%	0,3%	0,8%	0,0%	1,7%	0,8%
Obce	1 795	252	1 114	46	15	-	3	165	200
okresu LM	100,0%	14,0%	62,1%	2,6%	0,8%	0,0%	0,2%	9,2%	11,1%
Obce	4 396	211	4 006	9	15	-	3	109	43
okresu RK	100,0%	4,8%	91,1%	0,2%	0,3%	0,0%	0,1%	2,5%	1,0%
UMR Liptov	31 663	17 338	11 412	1 168	102	160	45	1 054	384
	100,0%	54,8%	36,0%	3,7%	0,3%	0,5%	0,1%	3,3%	1,2%

Zdroj: ŠÚSR; Počet bytov podľa zásobovania vodou v obciach Žilinského kraja k 1.1.2021.

Obyvatelia UMR Liptov žijú predovšetkým v bytoch s 2-3 obytnými miestnosťami. Byty s 3 obytnými miestnosťami sa viac vyskytujú v Liptovskom Mikuláši ako v Ružomberku. Byty s 2 obytnými miestnosťami sú zastúpené približne v rovnakom počte v oboch mestách a bytov s jednou miestnosťou je mierne viac v Ružomberku. Byty so 4 miestnosťami dominujú v Liptovskom Mikuláši, kým byty s 5 miestnosťami v obciach UMR okresu Ružomberok.

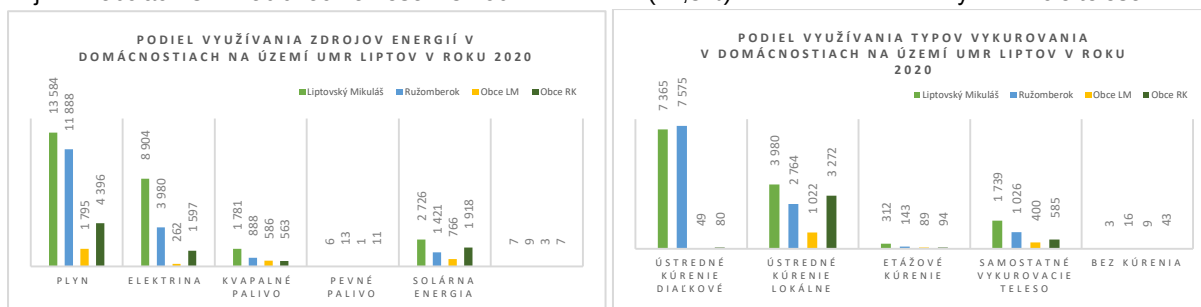

Zdroj: ŠÚSR; Počet bytov podľa zásobovania vodou v obciach Žilinského kraja k 1.1.2021.

96,8% bytového fondu UMR Liptov má vodovod v byte zo spoločného zdroja, 1,6% (503 bytov) má vodovod v byte z vlastného zdroja (studňa) a 130 bytov je bez vodovodu (85% sa nachádza v meste Ružomberok a obciach okresu Ružomberok). 292 bytov prevažne v obciach okresu Ružomberok (69,9%) nemá splachovací záchod (0,9% bytového fondu) a 161 bytov má splachovací záchod mimo bytu.

Čo sa týka zdrojov energie, 46,6% domácností (14 743 bytov) má ako zdroj energie uvedený plyn, 21,6% (6 831 bytov) stále vykuruje pevným palivom (to prevláda najmä v meste Liptovský Mikuláš a v obciach UMR okresu Ružomberok), 12,1% využíva elektrinu (prevláda najmä v meste Liptovský Mikuláš). **Solárna energia je uvedená len u 26 domácností, čo tvorí 0,1% bytového fondu UMR Liptov.** Plyn nemajú zavedené obce Bukovina, Galovany, Gôtovany, Vlchy a Turík.

Diaľkové ústredné kúrenie na území UMR Liptov prevláda a týka sa najmä miest (47,6%) a nasleduje lokálne ústredné kúrenie, najmä v obciach UMR obidvoch okresov. 3 750 domácností (11,8%) vlastní samostatné vykurovacie teleso.

Zdroj: ŠÚSR; Počet bytov podľa zásobovania vodou v obciach Žilinského kraja k 1.1.2021.

Obidve mestá vlastní, spravujú a prenajímajú **nájomné byty**. Mesto Liptovský Mikuláš má o 120 bytov viac ako mesto Ružomberok, čo je spôsobené tým, že prenajíma aj byty v bytových domoch iných správcoch. V meste Ružomberok je len 0,8% týchto bytov bezbariérových, kým v Liptovskom Mikuláši je to 5%. Mesto Liptovský Mikuláš získavalo na výstavbu nájomných bytov finančné zdroje zo Štátneho fondu rozvoja bývania (ŠFRB) len do roku 2014 a vystavovalo bytové domy: BD 12 b. j. – nižší štandard Hlboké, BD 34 b. j. Palúdzka, BD 47 b. j. Dominanta. Mesto Liptovský Mikuláš má viac žiadostí o pridelenie bytu ako mesto Ružomberok a ročne ich vybaví približne dvojnásobok toho, čo mesto Ružomberok.

Počet mestských nájomných bytov v nájomných bytových domoch vo vlastníctve mesta	Mesto RK		Mesto LM		Prehľad počtu evidovaných žiadostí o pridelenie nájomného bytu v meste	Mesto RK		Mesto LM	
	2020	2021	2020	2021		2020	2021	2020	2021
počet vlastných nájomných bytov	464	464	585	585	počet evidovaných žiadostí spolu	209	191	113	273
z toho byty v nájomných bytových domoch	464	464	477	477	počet nových žiadostí v danom roku	41	24	13	131

z toho byty v rodinných domoch	0	0	13	13	počet vyradených žiadostí v danom roku	34	30	247	127
z toho byty v bytových domoch iných správco			95	95	počet pridelení bytu v danom roku	15	15	33	24
počet bytov osobitného určenia - bezbariérových	4	4	30	30					

Zdroj: Interná evidencia MsÚ v Liptovskom Mikuláši.

2.4.4. Bezpečnosť a civilná ochrana

Verejný poriadok na území miest Liptovský Mikuláš a Ružomberok zabezpečujú mestom zriadené **Mestské polície**, kde v obidvoch mestách v roku 2021 pracoval takmer rovnaký počet zamestnancov (v meste Liptovský Mikuláš 32 pracovníkov a v meste Ružomberok 31 pracovníkov). Obe mestá disponovali približne rovnakým počtom kamier na monitorovanie priestupkov voči verejnému poriadku. Mesto Liptovský Mikuláš dovybavilo Mestskú políciu novými kamerami medzi rokmi 2018-2020 a mesto Ružomberok medzi rokmi 2016-2017 a následne aj medzi rokmi 2020-2021. V meste Liptovský Mikuláš tento kamerový systém za sledované obdobie rokov 2015-2020 dlhodobo zachytával priemerne 4-krát viac priestupkov ako v meste Ružomberok, s výnimkou roku 2021. Mohlo to súvisieť so zriadenou chránenou dielňou pre kamerový systém, ktorá za sledované obdobie rokov 2015-2021 zamestnávala ďalších 5 pracovníkov Mestskej polície. V roku 2021 sa počet zachytených priestupkov v meste Ružomberok medziročne zvýšil zo 46 na 116 priestupkov (nárast o 152%), čo pravdepodobne súviselo s rozšírením kamerového systému. Na pulty centralizovanej ochrany je v oboch mestách napojených približne rovnaký počet civilných objektov, kým v prípade Liptovského Mikuláša o polovicu menej mestských objektov ako v meste Ružomberok. Kým výjazdy k strážnym objektom v meste Ružomberok neevidujú, v Liptovskom Mikuláši ich počet od roku 2016 klesá s výnimkou roku 2018.

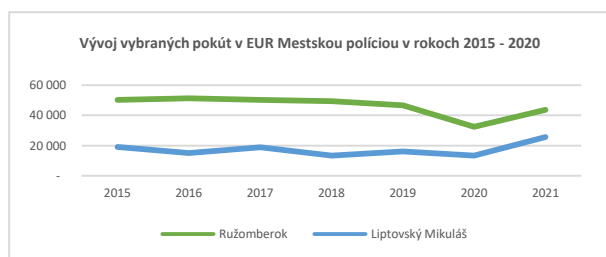
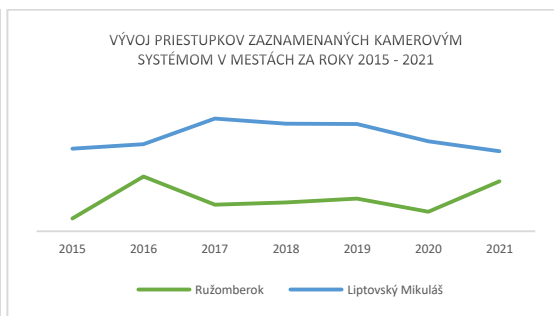
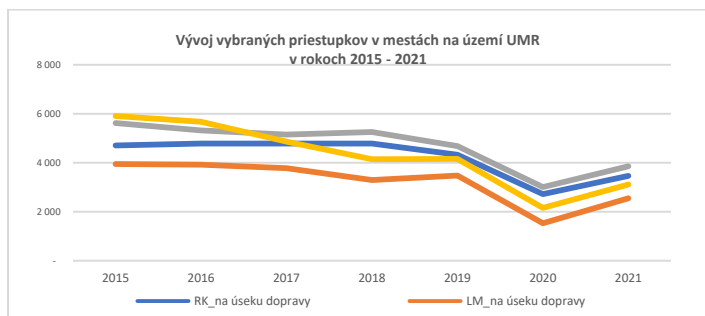
Činnosť mestskej polície za roky 2015-2021		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet pracovníkov	Ružomberok	32	30	33	32	29	29	31
	Liptovský Mikuláš	33	33	33	33	33	32	32
počet kamier v kamerovom systéme	Ružomberok	13	26	38	43	48	50	57
	Liptovský Mikuláš	17	23	39	39	54	61	61
počet monitorovaných priestupkov kamerovým systémom	Ružomberok	30	127	62	67	76	46	116
	Liptovský Mikuláš	192	202	262	250	249	209	186
počet pracovníkov chránenej dielne kamerového systému	Ružomberok	0	0	0	0	0	0	0
	Liptovský Mikuláš	4	4	4	4	4	6	5
počet objektov napojených na pult centralizovanej ochrany - mestské objekty	Ružomberok	55	53	47	48	49	44	46
	Liptovský Mikuláš	19	16	18	21	16	21	21
počet objektov napojených na pult centralizovanej ochrany - civilné objekty	Ružomberok	55	53	47	48	49	44	46
	Liptovský Mikuláš	31	38	47	43	50	46	47
počet výjazdov ku strážnym objektom	Ružomberok						neevidované	
	Liptovský Mikuláš	267	426	323	277	303	180	132

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok.

Vývoj celkového počtu priestupkov v obidvoch jadrových mestách v sledovanom období rokov 2015-2021 kontinuálne klesal. Podľa evidencie priestupkov obidvoch Mestských polícií bolo najviac zaznamenaných priestupkov na úseku dopravy, ktoré sa držali na približne rovnakej úrovni, avšak s výnimkou roku 2020, kedy z dôvodu obmedzenej mobility a izolácie počas pandémie počet takýchto priestupkov klesol v prípade Ružomberka o 37% a v prípade Liptovského Mikuláša o 56%. Pandemická situácia v roku 2020 mala dopad aj na pokles celkového počtu priestupkov, a to aj v iných oblastiach priestupkovej činnosti. Kým v Liptovskom Mikuláši sa počet priestupkov v roku 2021 medziročne navýšil o 44%, v meste Ružomberok vzrástol len o 23%, pričom sa ich početnosť nedostala na hodnoty z roku 2019.

Prehľad počtu priestupkov podľa druhu protiprávneho konania		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
na úseku dopravy	Ružomberok	4 709	4 787	4 780	4 792	4 332	2 717	3 466
	Liptovský Mikuláš	3 955	3 922	3 776	3 301	3 476	1 532	2 558
proti verejnému poriadku	Ružomberok	163	166	100	110	95	81	78
	Liptovský Mikuláš	812	768	410	396	304	162	190
proti občianskému spolunažívaniu	Ružomberok	5	10	9	4	14	5	13
	Liptovský Mikuláš	72	61	47	44	44	27	34
proti majetku	Ružomberok	29	39	37	40	24	19	13
	Liptovský Mikuláš	41	26	51	31	34	38	22
ostatné priestupky	Ružomberok	82	67	78	115	47	24	56
	Liptovský Mikuláš	333	142	156	99	69	234	110
trestné činy	Ružomberok	5	8	6	5	7	5	5
	Liptovský Mikuláš	17	17	24	20	13	22	13
porušenie VZN mesta	Ružomberok	189	244	152	190	169	130	211
	Liptovský Mikuláš	681	741	403	259	220	147	180
Priestupky celkom	Ružomberok	5 627	5 321	5 152	5 251	4 679	3 005	3 861
	Liptovský Mikuláš	5 911	5 677	4 867	4 150	4 160	2 162	3 107

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok.

Mestská polícia v Liptovskom Mikuláši vyberala ročne počas obdobia 2015-2018 na pokutách približne rovnakú sumu. Výrazný pokles výberu pokút nastal v roku 2020, kedy sa znížil aj počet priestupkov. Výber pokút v roku 2021 nedosiahol úroveň z roku 2019. V meste Ružomberok však Mestská polícia v roku 2021 vybrala na pokutách rekordnú sumu, ktorá bola výrazne nad priemerom rokov 2015-2020.

Prehľad o udalostiach riešených mestskou políciou		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkový počet udalostí	Ružomberok	nevidované						
	Liptovský Mikuláš	6 573	6 528	6 103	5 559	5 544	3 414	4 037
z toho priestupkov	Ružomberok	5 627	5 321	5 152	5 251	4 679	3 005	3 861
	Liptovský Mikuláš	5 911	5 677	4 867	4 150	4 160	2 162	3 107
z toho trestných činov	Ružomberok	nevidované						
	Liptovský Mikuláš	17	17	24	20	13	22	13
počet pridelených pokút v blokovom konaní na mieste	Ružomberok	4 812	4 693	4 580	4 734	4 233	2 710	3 430
	Liptovský Mikuláš	2 091	1 680	2 002	1 482	1 763	1 039	1 844
počet pridelených pokút šekom	Ružomberok	269	254	171	184	162	112	164
	Liptovský Mikuláš	179	122	106	68	34	26	25
suma vybraných pokút v EUR	Ružomberok	50 192	51 243	50 278	49 330	46 677	32 434	43 633
	Liptovský Mikuláš	19 047	15 045	18 970	13 390	16 265	13 375	25 637
Činnosť rómskych občianskych hliadok		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet zapojených osôb	Ružomberok	0	0	0	0	0	3	3
počet zapojených osôb	Liptovský Mikuláš	5	0	0	5	8	8	8

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok.

Cieľom **civilnej ochrany (CO)**, ktorá je kompetenciou samospráv, je zabezpečiť prevenciu, pripravenosť a reakcie voči rizikám a krízovým situáciám. V prípade krízových situácií je nevyhnutná koordinácia s viacerými štátnymi orgánmi. Obidve samosprávy majú túto agendu naviazanú na starostlivosť o signalizačné sirény a kryty CO, ktorých je výrazne viac v meste Liptovský Mikuláš ako v meste Ružomberok.

V prípade počtu signalizačných sirén v Liptovskom Mikuláši ide o 11 sirén viac a v prípade CO krytov o 10 krytov viac oproti situácii v Ružomberku, tie však nie sú vlastnené mestom. Liptovský Mikuláš mimo troch sirén spravovaných lokálne z úrovne mesta vlastní ešte 6 sirén typu PAVIAN umiestnených na území mesta, ktoré spravuje vodná nádrž Liptovská Mara. Ako súčasť prevencie je zadefinované aj prijímanie opatrení pre **zabezpečenie protipovodňových opatrení** (aj v dôsledku zmeny vodných a klimatických pomerov počas súčasnej klimatickej zmeny), **ktoré ani jedna mestská samospráva zatiaľ koncepčne nezastrešuje**, a to ani napriek ich polohe na vodnom toku Váh a sútoku viacerých lokálnych prítokov.

Činnosť civilnej ochrany za roky 2015-2021		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet umiestnených signalizačných sirén v meste	Ružomberok	3	3	3	3	3	3	3
	Liptovský Mikuláš	14	14	14	14	14	14	14
počet registrovaných odolných a plynostesných úkrytov (krytov CO)	Ružomberok	2	2	2	2	2	2	2
	Liptovský Mikuláš	14	14	14	12	12	12	12
z toho kryty CO vlastnené mestom	Ružomberok	2	2	2	2	2	2	2
	Liptovský Mikuláš	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: Interná evidencia Mestského úradu Ružomberok a Liptovský Mikuláš.

V oblasti **požiarnej ochrany (PO)** obidve mestá podporujú činnosť dobrovoľných hasičských zborov (DHZ), a to prevažne vo svojich mestských častiach. Kým v meste Liptovský Mikuláš do roku 2017 fungovalo 5 DHZ, po uvedenom roku sa ich počet zredukoval na tri (DHZ Bodice, DHZ Liptovská Ondrašová a DHZ Ploštín) so 142 členmi v roku 2021. Mesto Liptovský Mikuláš však na rozdiel od mesta Ružomberok má zriadený aj svoj Dobrovoľný hasičský zbor mesta (DHZM) so 17 členmi. Tento v rokoch 2019-2021 takmer zdvojnásobil počet výjazdov a v roku 2021 zmodernizoval svoje technické vybavenie. V meste Ružomberok pôsobia rovnako tri dobrovoľné hasičské zbory s 80 členmi v roku 2021 (DHZ Vlkolínec, DHZ Hrboltová a DHZ Černová).

Požiarna ochrana za roky 2015-2021		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet DHZ v mestských častiach	Ružomberok	3	3	3	3	3	3	3
	Liptovský Mikuláš	5	5	5	3	3	3	3
počet vlastných hasičských zbrojníc vlastných mestom	Ružomberok	3	3	3	3	3	3	3
	Liptovský Mikuláš	4	4	4	4	4	4	4
počet dobrovoľných členov	Ružomberok	70	75	75	80	80	80	80
	Liptovský Mikuláš	137	139	140	154	150	147	142
Dobrovoľný hasičský zbor mesta (DHZM)		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet dobrovoľných členov	Liptovský Mikuláš	17	17	17	17	17	17	17
ročné náklady na opravy a údržbu požiarnej techniky v EUR	Liptovský Mikuláš	800	960	328	800	541	685	1 720
nákupy novej požiarnej techniky v EUR	Liptovský Mikuláš	-	-	1 000	-	-	-	15 800
počet evidovaných výjazdov	Liptovský Mikuláš	6	5	16	14	29	25	33

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok.

Integrovaný záchranný systém (IZS) je systém pozostávajúci zo záchranných zložiek, ktoré v prípade ohrozenia života, zdravia, majetku alebo životného prostredia zabezpečia predovšetkým rýchlu informovanosť, aktivizáciu a efektívne využívanie a koordináciu síl a prostriedkov záchranných subjektov pri poskytovaní nevyhnutnej pomoci. Jeho súčasťou sú hasičské a záchranné zbory, poskytovatelia záchrannej zdravotnej služby, kontrolné chemické laboratória civilnej ochrany, Banská záchranná služba (BZS) a Horská záchranná služba (HZS). Práve **Horská záchranná služba (HZS)** má v regióne Liptov z dôvodu horského charakteru regiónu pomerne významné postavenie súvisiace s nehodovosťou a zimnými i letnými záchrannými akciami vo vysokohorskom teréne. Činnosť HZS je riadená zákonom č. 544/2002. HZS spravuje aj portál Horskej záchrannej služby venovaný lavínovej problematike. V okrese Liptovský Mikuláš majú svoje oblasťné strediská pre Západné Tatry v Žiarskej doline a pre Nízke Tatry – Jasná v Demänovskej doline.

2.5. IDENTITA A SEBESTAČNOSŤ

2.5.1. Identita a atraktivita regiónu

Medzi výrazné prvky identity regiónu Liptov patria tieto atribúty: hory, podhorské lúky, príroda, jaskyne, voda ako vodná plocha Liptovská Mara v strede Liptovskej kotliny alebo termálna voda v bazénoch aquaparkov a kúpalísk. S týmito atribútmi sa v marketingovej komunikácii regiónu Liptov pracuje spôsobom ich sekundárnej propagácie cez komerčné atraktivity a zábavy pre rodiny s deťmi – lanovky, vleky, aquaparky a iné, čo z neho robí najnavštevovanejší región cestovného ruchu na Slovensku.

Príroda spoločne so silným kultúrne-historickým odkazom regiónu, zhmotneným vo viacerých národných kultúrnych pamiatkach, by mohla byť v budúcnosti zaujímavá a najmä udržateľne využívaná ako prvok zážitkového spoznávania a edukácie pre kľúčový cieľový segment, ktorý na Liptov prichádza – pre rodiny s deťmi.

Takmer 50% obyvateľov regiónu Liptov žije na vidieku, ktorého ekonomika v spojitosti s nadpriemerným rozvojom cestovného ruchu pri ďalšom zaktivizovaní miestnych komunít môže viesť k tvorbe nových, resp. k udržaniu už existujúcich pracovných miest. Aktivizovaniu potenciálu vidieka a spolupráce v oblasti podpory cestovného ruchu sa na Liptove venujú tri miestne akčné skupiny (MAS): MAS Dolný Liptov, MAS Stredný Liptov a MAS Horný Liptov. Dve z nich – MAS Horný Liptov a MAS Dolný Liptov - implementujú CLLD stratégie na prístupe LEADER z Programu rozvoja vidieka.

V roku 2021 začala Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Liptov, ktorá je hlavnou marketingovou autoritou propagácie regiónu Liptov, naplňovať koncepciu regionálneho značenia a certifikácie regionálnej produkcie cez značku Regionálny produkt Liptov ako **Produkt Liptova**, ktorá postupne sieťuje malých lokálnych výrobcov a poskytovateľov služieb na vidieku. Značka Produkt Liptova vznikla s cieľom zachovania tradícií a podpory lokálnych výrobcov, ktorí si vážia prírodné a kultúrne dedičstvo regiónu a svoju prácu robia s vášňou. Kritériami pre získanie značky sú napríklad výroba v regióne, tradícia výrobného procesu, kvalita, ručná práca a ekologické hospodárstvo. Prvá certifikačná výzva bola vyhlásená v novembri 2021. Na certifikácii spolupracujú obidve aktívne miestne akčné skupiny MAS Dolný Liptov a MAS Horný Liptov.

2.5.2. Kultúra

Kultúrno-spoločenský život **mesta Liptovský Mikuláš** sa významne zmenil v polovici 19. storočia, kedy sa Liptovský Mikuláš stal centrom slovenského národného života. Nadviazalo sa pritom na staršie kultúrne tradície, napríklad na pôsobenie Juraja Tranovského (Tranoscia) v 17. storočí. Pôsobili tu tiež významní predstavitelia štúrovskej generácie: Gašpar Fejérpataky-Belopotocký, Michal M. Hodža, Matúš Blaho a ďalší. Štúrovci tu v roku 1844 založili literárny a vydavateľský spolok Tatrín. Za významný dejinný míľnik sa považuje dátum 10.5.1848, keď štúrovci v meste Liptovský Mikuláš vyhlásili Žiadosť slovenského národa. Koncom 19. a začiatkom 20. storočia sa v meste ďalej rozvíjal čulý kultúrny život (spolky, divadlá, vydavateľská činnosť). Fejérpataky-Belopotocký tu **otvoril prvú verejnú knižnicu na Slovensku a položil základy slovenského ochotníckeho divadla**. To, že sa mesto Liptovský Mikuláš stalo centrom kultúrno-spoločenského života, je aj zásluhou aktivít v hospodárskej oblasti. Svojho času garbiarstvo poznačilo smerovanie mesta i rozvoj robotníckeho hnutia.

Počas 2. svetovej vojny sa tu odohrávali druhé najťažšie oslobodzovacie boje. Aj z tohto dôvodu na Hájí-Nicovô stojí najväčší vojnový cintorín v rámci bývalého Československa.

Mesto Ružomberok dal v roku 1390 kráľ Žigmund do majetku likavskému panstvu a aj keď štatút poddanského mesta neprial jeho rozvoju, vďaka svojej polohe sa toto mesto vyvinulo na centrum remesiel a obchodu. Rozvinulo sa tu aj poľnohospodárstvo, ovčiarstvo a drevárstvo. Najprv sa zakladali cechy, neskôr vznikli menšie podniky. Papiereň bola založená ešte pred rokom 1725. Výraznejší rozvoj priemyslu nastal v 19. storočí, kedy tu vznikli celulózka, papiereň, textilka, bryndziareň a zápalkáreň. Začiatkom 20. storočia sa Ružomberok zaradil medzi významné strediská slovenského národného života. Jednou z najvýznamnejších osobností Ružomberka bol Andrej Hlinka, bojovník za práva Slovákov. Narodil sa v mestskej časti Černová a v Ružomberku pôsobil do svojej smrti v roku 1938. Černová je známa tzv. černovskou tragédiou, ku ktorej došlo v roku 1907 pri vysviacke kostola. Kultúrny život mesta bohato pulzoval už od 17. storočia. Významnými kultúrnymi spolkami boli Katolícky kruh a Občianska beseda. V roku 1868 sa tu hralo prvýkrát slovenské ochotnícke divadlo v dome Petra Makovického staršieho. **Už v roku 1912 tu premietalo prvé stále kino Apollo na Slovensku.** V tom istom roku bratmi Arturom a Júliusom Kürtiovcami založená Liptovská muzeálna spoločnosť, predchodca **Liptovského múzea v Ružomberku, ktoré je dnes jedným z najväčších regionálnych múzeí na Slovensku.**

Jedným z významných prvkov identity mesta Ružomberok je rozhodne existencia priemyselnej výroby papiera. **Na území Liptova vznikli ručné papiere ako jedny z prvých na Slovensku.** V roku 2020 uplynulo 140 rokov, odkedy sa začala písať história priemyselnej výroby papiera v Ružomberku. Severoslovenské celulózky a papiere patrili medzi hlavné piliere slovenskej ekonomiky. Bývalé Bavlnárske závody v Rybárpoli v Ružomberku predstavovali kombinát s dlhoročnou históriou, ktorého začiatky siahajú do roku 1894. Počas svojej 104-ročnej existencie textilka prechádzala búrlivým vývojom a stala sa najsilnejším textilným producentom v Rakúsko-Uhorsku a významné postavenie na Slovensku si udržala aj v ďalšom období.

Mesto Liptovský Mikuláš a Ružomberok nie sú z pohľadu kultúry len statickými miestami zachovávaní a pripomínania si významných historických udalostí a s tým spojeného kultúrneho dedičstva v podobe pamiatkových objektov a miestnych pamätihodností, ale je pre ne charakteristická aj pestrá žánrová ponuka kultúrnych aktivít.

Profesionálne kultúrne inštitúcie okrem výskumnej činnosti, archivačnej a dokumentačnej činnosti, zbierkotvornej a akvizíčnej činnosti, edičnej a publikačnej činnosti, metodickéj a odbornej pomoci, rozvoji publika a starostlivosti o stále výstavy a expozície organizujú vo svojich priestoroch prednášky, besedy, príležitostné výstavy, tvorivé dielne a workshopy, vyučovacie hodiny pre základné školy a kultúrno-výchovné podujatia.

Okrem profesionálnych kultúrnych inštitúcií pôsobí **v oblasti neprofesionálnej tradičnej a súčasnej kultúry** na území mesta Ružomberok a mesta Liptovský Mikuláš približne **50 aktívnych združení**, ktoré na svoje aktivity poberajú aj dotácie z rozpočtu mesta. V Liptovskom Mikuláši medzi ne patrí napríklad Dom matice slovenskej, Spoločnosť Aurela Stodolu, Spoločnosť Kolomana Sokola, Spolok Martina Rázusa, Združenie priateľov folklórneho súboru Váh, Detský folklórny súbor Ďumbier, Asociácia profesionálnych mímov Slovenska, SoundGarden, Rumanský Art Centre, okresný učiteľský spevokol Tatran, Mikulášsky okrásľovací spolok, Liptovské droby, Divadlo Gašpara Fejérpataky-Belopotočského, Pramienok, n. o., OZ Vrbové prúty, Mestský dychový orchester, Liptovské tanečné centrum a iné.

V Ružomberku sú aktívne tieto vybrané kultúrne subjekty: Literárny klub ružomerských spisovateľov, Dizajn, n. o. (módne návrhárstvo), OZ RosArt (divadlo), Klub UNESCO Slovakia, Fotofórum Ružomberok, Fotosalón Strom, Zväz slovenských fotografův, Fotoklub pri Liptovskom múzeu v Ružomberku, Fotoklub Rk1924, Folklórny súbor Liptov, Orientalico (orientálny tanec), Tanečné štúdio Maestro, Centrum Belanov, Klub vojenskej histórie – Vlkolínsky odboj, EduArt – vzdelávanie umením, OZ Liptovské čriepky, Romačháve OZ, Björnsonova spoločnosť na Slovensku, OZ Galéria Rozeta, Korytnická železnica, o. z., ochotnícke divadlo RosaThea, DFS Liptáčik, RK Jazz Band (ružomerské jazzové zoskupenie), Supranka (dychový orchester), Fotobežka, OZ Vlkolínec, Galaxy či MC Nevedko.

Nezávislú kultúru v meste Liptovský Mikuláš reprezentuje OZ Diera do sveta so sídlom v Župnom dome v Liptovskom Mikuláši. V meste Ružomberok takýto kultúrny priestor chýba.

Na podporu rozvoja a ochrany duchovných a kultúrnych hodnôt má mesto Liptovský Mikuláš prijaté Všeobecné záväzné nariadenie (VZN) č. 12/2020/VZN o **poskytovaní finančných dotácií z rozpočtu mesta** Liptovský Mikuláš, ktoré nahradilo predošlé VZN č. 3/2019/VZN a predtým platné 15/2016/VZN. V roku 2019 prerozdělilo mesto Liptovský Mikuláš rôznym združeniam a kultúrnym inštitúciám dotácie vo výške 15 300 EUR a v roku 2018 vo výške 12 600 EUR.³³ Mesto Ružomberok poskytuje dotácie v oblasti kultúry v zmysle VZN 1/2017 o poskytovaní dotácií na všeobecne prospešné služby v tvorbe, rozvoji, ochrane, obnove a prezentácii duchovných a kultúrnych hodnôt. V roku 2022 prerozdělil pre kultúrne inštitúcie sumu 28 100 EUR.³⁴ Každoročne mesto Ružomberok vynakladá na zriaďovanú mestskú kultúru okolo 500 000€ vo forme dotácie pre KDAH, a. s. a ďalších 190 000 EUR poskytuje príspevkovej organizácii Mestská knižnica.

Na území UMR Liptov je od roku 2017 evidované v meste Liptovský Mikuláš jedno stále **divadlo** s vlastnou divadelnou scénou. V roku 2020 výlučne v mestách pôsobilo **15 múzeí, ktoré mali 93,8%-ný podiel na múzeách v regióne Liptov a 39%-ný podiel na múzeách v Žilinskom kraji.** Ich počet sa medzi rokmi 2019 a 2020 zvýšil o tri múzeá, a to v meste Liptovský Mikuláš.

³³ <https://www.mikulas.sk/samosprava/zakladne-dokumenty/grantove-vyzvy/>

³⁴ <https://www.ruzomberok.sk/dotacie.html>

DIVADĽÁ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	MÚZEÁ	1996	2000	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mesto Liptovský Mikuláš	0	0	1	1	1	1	Mesto Liptovský Mikuláš	8	2	3	6	6	5	3	3	3	6
Mesto Ružomberok	0	0	0	0	0	0	Mesto Ružomberok	1	2	10	11	4	10	9	9	9	9
obce UMR Liptov za okres LM	0	0	0	0	0	0	obce UMR Liptov za okres LM	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
obce UMR Liptov za okres RK	0	0	1	1	1	1	obce UMR Liptov za okres RK	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
okres LM	0	0	1	1	1	1	okres LM	13	5	4	7	10	5	3	4	4	7
okres RK	0	0	0	0	0	0	okres RK	2	2	10	11	4	10	9	9	9	9
UMR Liptov	-	-	1	1	1	1	UMR Liptov	11	4	13	17	11	15	12	12	12	15
Región Liptov	-	-	1	1	1	1	Región Liptov	15	7	14	18	14	15	12	13	13	16
Žilinský kraj	4	4	5	5	6	5	Žilinský kraj	38	20	24	25	26	24	26	28	32	41
podiel mestá na UMR Liptov			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	podiel mestá na UMR Liptov	81,8%	100,0%	100,0%	100,0%	90,9%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
podiel UMR Liptov na región Liptov			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	podiel UMR Liptov na región Liptov	73,3%	57,1%	92,9%	94,4%	78,6%	100,0%	100,0%	92,3%	92,3%	93,8%
podiel UMR Liptov na ZASK	0,0%	0,0%	20,0%	20,0%	16,7%	20,0%	podiel UMR Liptov na ZASK	39,5%	35,0%	58,3%	72,0%	53,8%	62,5%	46,2%	46,4%	40,6%	39,0%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:ku5005rr, VBD_SK_WIN:ku5009rr (divadlá)

V roku 2020 na území UMR Liptov pôsobili 4 stále **kiná**, a to po dve v obidvoch mestách, kým obce UMR Liptov od roku 1996 neevidovali žiadne obecné kino. Ich podiel predstavoval 80% počtu kín v regióne Liptov a 29,4% v Žilinskom kraji. V roku 2020 boli na území UMR Liptov evidované 3 **galérie**, z toho dve v meste Liptovský Mikuláš a jedna v meste Ružomberok, čo predstavovalo 75% počtu galérií v regióne Liptov a 36,4% v Žilinskom kraji.

KINÁ	1996	2000	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	GALÉRIE	1996	2000	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mesto Liptovský Mikuláš	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	Mesto Liptovský Mikuláš	1	1	3	3	2	2	2	2	2	2
Mesto Ružomberok	1	1	1	1	1	1	1	3	1	2	Mesto Ružomberok	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1
obce UMR Liptov za okres LM	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	obce UMR Liptov za okres LM	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
obce UMR Liptov za okres RK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	obce UMR Liptov za okres RK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
okres LM	5	3	2	2	2	2	2	2	2	2	okres LM	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3
okres RK	4	3	1	1	1	1	1	3	1	3	okres RK	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1
UMR Liptov	3	2	2	3	3	3	3	5	3	4	UMR Liptov	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3
Región Liptov	9	6	3	3	3	3	3	5	3	5	Región Liptov	3	2	3	3	4	4	4	4	4	4
Žilinský kraj	57	41	23	15	16	16	16	18	15	17	Žilinský kraj	18	11	12	10	11	11	11	11	11	11
podiel mestá na UMR Liptov	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	podiel mestá na UMR Liptov	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
podiel UMR Liptov na región Liptov	33,3%	33,3%	66,7%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	80,0%	80,0%	podiel UMR Liptov na región Liptov	66,7%	100,0%	100,0%	100,0%	75,0%	75,0%	75,0%	75,0%	75,0%	75,0%
podiel UMR Liptov na ZASK	15,8%	14,6%	19,0%	20,0%	18,8%	18,8%	18,8%	27,8%	20,0%	29,4%	podiel UMR Liptov na ZASK	16,7%	18,2%	25,0%	30,0%	36,4%	36,4%	36,4%	36,4%	36,4%	36,4%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:ku5005rr, VBD_SK_WIN:ku5003rr (stále kiná)

Z profesionálnych kultúrnych inštitúcií pôsobia na území UMR Liptov nasledovné subjekty:

Zriaďovateľ	Sídlo inštitúcie		
	Mesto Liptovský Mikuláš	Mesto Ružomberok	Obce UMR Liptov
Samospráva	1. Dom kultúry 2. Múzeum Janka Kráľa – Seligovský dom 3. Múzeum J. Kráľa – evanjelická fara 4. Múzeum J. Kráľa – rodný dom Rázusovcov 5. Múzeum Janka Kráľa – synagóga	1. Kultúrny dom Andreja Hlinku, a. s. – Veľká dvorana 2. Kino Kultúra 3. Miestne kultúrne domy (3x): KD Biely Potok, KD Černová, KD Hrbolová 4. Dom UNESCO Vikolíneč 5. Synagóga 6. Bjornsonov dom 7. Rodný dom Andreja Hlinku – expozícia 8. Mauzóleum Andreja Hlinku 9. Mestská knižnica 10. Skautské múzeum Václava Rubeša	1. Múzeum ručnej výroby papiera v Ludrovej
Mimovládne organizácie			
VÚC – Žilinský samosprávny kraj	6. Liptovská galéria P. M. Bohúňa 7. Centrum Kolomana Šokola 8. Liptovské múzeum – expozícia Čierny orol 9. Liptovské kultúrne stredisko (pôsobnosť pre okres Liptovský Mikuláš a Ružomberok) 10. Knižnica G. F. -Belopotockého	11. Liptovské múzeum v Ružomberku	2. Liptovské múzeum – Archeologické múzeum v prírode Liptovská Mara – Havránok: expozícia keltského osídlenia (obec Bobrovník) 3. Liptovské múzeum – expozícia Likavského hradu – Hunyadyho veža (obec Likavka)
Štátna inštitúcia	11. Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva so špecializovanou knižnicou a verejným archívom (zriaďovateľ Ministerstvo životného prostredia SR)	12. SNG – Galéria Ľudovíta Fullu (zriaďovateľ Ministerstvo kultúry SR)	

Zdroj: Vlastné spracovanie autora zo zdrojov z internetu.

Najvýznamnejšou a zároveň najrozsiahlejšou muzeálnou inštitúciou na Liptove je **Liptovské múzeum**. Je jednou z najstarších a najväčších kultúrnych inštitúcií na Liptove a v roku 2022 oslavuje 110. výročie založenia. Spravuje **10 veľkých expozícií** na celom Liptove: (1) Múzeum Čierny orol Liptovský Mikuláš, (2) Národopisné múzeum Liptovský Hrádok, (3) Múzeum liptovskej dediny Pribylina, (4) Hrad Likava, (5) Archeologické múzeum v prírode NKP Liptovská Mara – Havránok, (6) Roľnícky dom a dvor Vikolíneč, (7) Gotický kostol Všetkých svätých Ludrová-Kút, (8) Banický dom Vyšná Boca, (9) Múzeum baníctva a hutníctva Maša – Liptovský Hrádok a (10) centrálna budova v Ružomberku. Zbierkový fond Liptovského múzea tvorí 205 000 zbierkových predmetov z oblasti histórie, archeológie, národopisu a prírodovedy. Veľká časť zbierkových predmetov je uložená v depozitároch, v priestoroch a miestnostiach múzea so špeciálnym režimom.

Rozsahom svojich zbierok (37 500 kusov) sa **Múzeum Janka Kráľa** radí k najväčším mestským múzeám na Slovensku. Ponúka štyri stále expozície: Kapitoly z histórie mesta Liptovský Mikuláš (1994), Mikulášska mučiareň (1999), Tatrín a Žiadosti slovenského národa (1987) a Rodný dom Rázusovcov (1993) vo Vrbcí; v letnej sezóne aj prehliadku synagógy. Múzeum je sídlom občianskych združení Spolok Martina Rázusa (2002) a Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa (2003). V dome s pamätnou tabuľou Aurela Stodolu bola zriadená pamätná izba Aurela Stodolu, ktorá je však momentálne neprístupná verejnosti. **Synagóga v Liptovskom Mikuláši** (NKP), ktorá patrí medzi najväčšie a najštyľovejšie na Slovensku, vyniká bohato zdobeným secesným interiérom a vyžaduje si komplexnú rekonštrukciu a pamiatkovú obnovu.

Múzejné expozície mesta Ružomberok a objekty, v ktorých sa nachádzajú, si vyžadujú komplexné projekty rekonštrukcie a obnovy. **Rodný dom Andreja Hlinku** v Černovej, ktorý má zriadenú expozíciu o živote a diele A. Hlinku s dobovým nábytkom a jeho osobnými vecami a rukopismi, si vyžaduje kompletnú rekonštrukciu osvetlenia a strechy. **Mauzóleum Andreja Hlinku** (NKP) sa potýka so zatekaním a v exteriérových priestoroch je potrebná výmena obkladu a dlažby, ako aj výmena elektroinštalácie. Expozícia v **Sýpke na Vikolínci** si zas vyžaduje kompletnú rekonštrukciu elektroinštalácie, vnútorné zateplenie i rekonštrukciu WC.

Galéria Ľudovíta Fullu, ktorá je jedinou galerijnou kultúrnou inštitúciou v Žilinskom kraji a sídli v architektonicky výnimočnej stavbe – pôvodnom umelcovom byte, si z dôvodu zatekania vyžaduje rekonštrukciu. Vystavené diela zo zbierkového fondu SNG boli z bezpečnostných dôvodov v roku 2022 presunuté do depozitára.

KNIŽNICE	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mesto Liptovský Mikuláš	1	1	1	1	1	1
Mesto Ružomberok	1	1	1	1	1	1
obce UMR Liptov za okres LM	5	5	5	4	4	4
obce UMR Liptov za okres RK	7	7	7	6	5	5
okres LM	43	40	39	40	38	37
okres RK	23	23	22	22	21	21
UMR Liptov	14	14	14	12	11	11
Región Liptov	66	63	61	62	59	58
Žilinský kraj	237	230	224	219	214	211
podiel mestá na UMR Liptov	14,3%	14,3%	14,3%	16,7%	18,2%	18,2%
podiel UMR Liptov na región Liptov	21,2%	22,2%	23,0%	19,4%	18,6%	19,0%
podiel UMR Liptov na ZASK	27,8%	27,4%	27,2%	28,3%	27,6%	27,5%
KNIŽNIČNÉ JEDNOTKY	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mesto Liptovský Mikuláš	97 563	96 886	98 991	99 019	100 012	90 929
Mesto Ružomberok	77 693	70 971	71 055	70 597	66 215	67 109
obce UMR Liptov za okres LM	11 824	12 750	13 523	11 353	9 098	9 198
obce UMR Liptov za okres RK	32 791	35 754	36 106	28 849	32 710	30 501
okres LM	246 186	235 027	235 125	243 008	229 207	217 915
okres RK	166 678	167 990	163 702	159 662	159 128	155 223
UMR Liptov	219 871	216 361	219 675	209 818	208 035	197 737
Región Liptov	412 864	403 017	398 827	402 670	388 335	373 138
Žilinský kraj	2 191 597	2 172 258	2 179 751	2 141 305	2 085 152	2 026 872
podiel mestá na UMR Liptov	79,7%	77,6%	77,4%	80,8%	79,9%	79,9%
podiel UMR Liptov na región Liptov	53,3%	53,7%	55,1%	52,1%	53,6%	53,0%
podiel UMR Liptov na ZASK	18,8%	18,6%	18,3%	18,8%	18,6%	18,4%
počet knižničných jednotiek na knižnicu	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mesto Liptovský Mikuláš	97 563	96 886	98 991	99 019	100 012	90 929
Mesto Ružomberok	77 693	70 971	71 055	70 597	66 215	67 109
obce UMR Liptov za okres LM	2 365	2 550	2 705	2 838	2 275	2 300
obce UMR Liptov za okres RK	4 684	5 108	5 158	4 808	6 542	6 100
okres LM	5 725	5 876	6 029	6 075	6 032	5 890
okres RK	7 247	7 304	7 441	7 257	7 578	7 392
UMR Liptov	15 705	15 454	15 691	17 485	18 912	17 976
Región Liptov	6 256	6 397	6 538	6 495	6 582	6 433
Žilinský kraj	9 247	9 445	9 731	9 778	9 744	9 606

Na území UMR Liptov bolo v roku 2020 evidovaných 27,5% knižníc Žilinského kraja a 18,4% jeho knižných jednotiek. V každom meste bola evidovaná 1 knižnica a v obciach UMR Liptov celkovo 9 knižníc s 39 699 knižničnými jednotkami (4 411 jednotiek na knižnicu). Počet knižníc v obciach v sledovanom období 2015-2020 klesol o 3 knižnice. Zrušené boli knižnice obcí Prosiek, Ivachnová a Štiavnička. Obce Bobrovník, Demänovská Dolina, Gôtovany a Turík obečnú knižnicu neprevádzkovali.

Počet knižných jednotiek mestských knižníc výrazne prevyšil počet jednotiek na knižnicu na území UMR Liptov v porovnaní so Žilinským krajom aj s regiónom Liptov. Kým v kraji bolo v roku 2020 na knižnicu evidovaných 9 606 knižných jednotiek, na území UMR Liptov to bolo 17 976 jednotiek. Mestá UMR sa na počte knižných jednotiek územia UMR Liptov podieľali 79,9%.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN:ku5008r.

Z pohľadu verejných knižníc je smerodajnejším údajom než samotný objem

knižného fondu, ktorý však nemusí mať obrátkovosť, lebo je zastaraný, skôr objem akvizícií (nákupy kníh) za príslušný rok. Platí priama úmera, že ak sú v knižnici nakúpené nové knihy, rastie aj jej návštevnosť. Tento údaj však ŠÚSR nesleduje a nie je teda k dispozícii.

Mestská knižnica v Ružomberku, ktorá je príspevkovou organizáciou mesta, by potrebovala investíciu do kompletnej rekonštrukcie budovy, zvýšenia hygienických štandardov, zvýšenia kvality poskytovaných služieb (modernizácia knižného softwaru, modernizácia interiérového vybavenia a počítačovej techniky, nákup biblioboxu, sterilizátor na dezinfekciu kníh a i.) a nákupu LED pozdĺžnych závesných svietidiel.

Vo všeobecnosti platí, že v celkovej vekovej skladbe užívateľov knižnice najnižšie percento vykazuje mládež vo veku 16-19 rokov. Naďalej platí, že študenti stredných škôl na zaplatenie členského poplatku v knižnici málo využívajú kultúrne poukazy a zo strany pedagógov (alebo učebných osnov) nie sú príliš motivovaní k tomu, aby čítali aspoň doplnkovú literatúru.

Kultúrny dom Andreja Hlinku, a. s. (KDAH) a Dom kultúry v Liptovskom Mikuláši sú profesionálne mestské kultúrne inštitúcie, ktoré organizačne a obsahovo zabezpečujú pre potreby mesta spoločenské a výchovno-vzdelávacie podujatia pre všetky vekové a záujmové skupiny občanov. V Liptovskom Mikuláši sa Dom kultúry organizačne podieľa na najvýznamnejších mestských podujatiach: Stoličné dni, Švábkafest, Liptovfest, Street Music Night, Mikulášsky jazzový festival, Bažant Kinematograf, fašiangy v mestských častiach, mikulášsky ples, oslavy oslobodenia mesta, Ekotopfilm – Envirofilm, Noc múzeí a galérií, Rázusovie Vrbica – súťaž v prednese liptovských autorov, Belopotockého Mikuláš – celoštátna postupová súťaž a prehliadka neprofesionálneho divadla, Deň rodiny k MDD, Oldtimer Rallye Tatry, Mosty Gesharim, Rozlúčka s prázdninami, Október NAFEST – liptovské pívne dni, PAN – celoslovenská súťažná prehliadka pantomímy, mikulášsky jarmok, séria adventných koncertov, vianočné trhy a iné. V meste Ružomberok je tomu rovnako. Kultúrny dom Andreja Hlinku spoluorganizuje významné mestské podujatia ako Dni mesta Ružomberok, Ružomerská ruža – zraz veteránov, Kultúrne leto, Ružomerský jarmok, Ružomerský adventný kalendár a Ružomerské Vianoce, Silvester v meste, Detský fašiangový karneval, Halloween party, Deň detí, mestský ples pre 150 hostí, fašiangový sprievod mestom, vynášanie Moreny, stavenie mája či lampiónový sprievod sv. Martina.

Súčasný stav technického a interiérového vybavenia **kultúrnych domov** si vyžaduje pozornosť a investície. Dom kultúry v Liptovskom Mikuláši prešiel v roku 2015 vďaka cezhraničnej spolupráci s poľským mestom Jaslo významnou rekonštrukciou hlavnej sály, interiérového vybavenia, javiskovej techniky, vzduchotechniky a vykurovania. Realizáciou projektu sa podarilo vymeniť osvetlenie hlavnej sály, dobudovať interný rozhlas a dokúpiť profesionálnu tanečnú podlahu. V meste Ružomberok má KDAH, a. s. okrem prevádzky Kultúrneho domu Andreja Hlinku – Veľkej dvorany, Kina Kultúra, synagógy a Bjorsonovho domu v správe aj 3 miestne kultúrne domy mestských častí (Biely Potok, Černová a Hrboľtová). Kultúrny dom Biely Potok potrebuje kompletnú výmenu javiskovej, zvukovej techniky a vybavenia sály. Kultúrny dom Černová má rovnaké nároky ako KD Biely Potok vrátane rekonštrukcie hygienických zariadení. Kultúrny dom Hrboľtová potrebuje len vymaľovať podlahu na javisku a steny v sále. Bjorsonov dom, ktorý je sídlom kultúrnych spolkov, potrebuje zateplenie, výmenu okien a komplexnú rekonštrukciu elektroinštalácie. Synagóga ako kultúrny priestor má nároky na vyriešenie vlhnutia muriva a doplnenie javiskovej a ozvučovacej techniky. Kultúrny dom Andreja Hlinku potrebuje vyriešiť vlastnú kotelňu a Veľká dvorana potrebuje doplniť a modernizovať javiskovú a ozvučovaciu techniku vrátane interiérového vybavenia. Kino Kultúra má nároky na servis kinotechniky, modernizáciu osvetlenia a odstránenie nedostatkov vnútorného vybavenia vrátane nainštalovania platobného terminálu.

Pri ochrane pamiatkového fondu je nevyhnutné rešpektovať zásady zachovania kultúrnych a historických hodnôt a riadiť sa zákonom č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších zmien a doplnkov tzv. **pamiatkový zákon** a Deklaráciu NRSR o ochrane kultúrneho dedičstva č. 1292 z 28.2.2001.

Aj keď sa v okrese Liptovský Mikuláš nenachádza žiadna **pamiatková rezervácia**, nachádzajú sa tu 4 mestské pamiatkové zóny: Liptovský Ján, Partizánska Ľupča, Liptovský Mikuláš – historické jadro mesta a Okoličné (vyhlásené v roku 1991) a Liptovský Hrádok (vyhlásené v roku 1994). Nachádzajú sa tu tiež 3 vidiecke pamiatkové zóny: Hybe, Nižná Boca a Východná – všetky boli vyhlásené v roku 1991. S výnimkou mesta Liptovský Mikuláš ide o sídla mimo územia UMR Liptov. V okrese Ružomberok bola vyhlásená pamiatková rezervácia Vlkolíne, dve pamiatkové zóny Ružomberok a pamiatková zóna Ľubochňa kúpele.

Región Liptov je regiónom Žilinského kraja s najväčším počtom evidovaných národných kultúrnych pamiatok (25,7%). Ich rozdelenie medzi okresy Liptovský Mikuláš a Ružomberok podľa početnosti je takmer rovnaké. Územie UMR Liptov eviduje 246 NKP, čo predstavuje 54,2% z celého regiónu Liptov. Na území mesta Ružomberok je o 82 NKP viac ako na území mesta Liptovský Mikuláš. Rovnako aj obce okresu Ružomberok majú kvôli súboru pamiatkových objektov hradu Likava prevahu.

REGISTER NKP	počet	podiel na regióne Liptov	podiel na Žilinskom kraji	poznámka
mesto Liptovský Mikuláš	55	12,1%		
mesto Ružomberok	137	30,2%		
obce UMR za okres LM	13	2,9%		5/8 Vlchy (2x), Sielnica (4x), Trnovec (2x), Demänovská dolina (2x), Prosiek (3x)
obce UMR za okres RK	41	9,0%		6/8 Lipt. Slnače (1x), Likavka (31x), Lisková (3x), Liptovská Teplá (1x), Bešeňová (4x), Ľachnová (1x)
UMR Liptov	246	54,2%		
okres Liptovský Mikuláš	231	50,9%	13,1%	
okres Ružomberok	223	49,1%	12,6%	
región Liptov	454		25,7%	
Žilinský kraj	1769			

Zdroj: Register NKP, Pamiatkový úrad SR.

Na riešenom území sa doteraz **nevykonával systematický archeologický výskum**. Nie je možné vylúčiť, že sa tam pri stavebnej a inej činnosti môžu vyskytnúť nepredvídané (nateraz neznáme) **archeologické nálezy**, lokality a situácie ako súčasť pamiatkového fondu a kultúrneho dedičstva. Podľa platnej legislatívy musí nálezca alebo oprávnená osoba zodpovedná za vykonávanie prác v prípade zistenia, resp. narušenia archeologických nálezov, počas terénnych úprav, nález ihneď ohlásiť Krajskému pamiatkovému úradu (KPÚ).

PRÍKLAD DOBREJ PRAXE v starostlivosti o národné kultúrne pamiatky

V oblasti **komplexnej pamiatkovej obnovy** je príkladom dobrej praxe na území UMR Liptov **Rímskokatolícka cirkev, farnosť Okoličné**, ktorá systematicky a precízne od roku 2008 na základe architektonických a archeologických výskumov v spolupráci s Pamiatkovým úradom SR a s podporou dotačných programov najmä Ministerstva kultúry SR (Obnov si svoj dom) obnovuje jednu z najvýznamnejších gotických stavieb na Liptove – **Kostol sv. Petra z Alkantary v Okoličnom**. V júni 2022 bola dokončená obnova pôvodných stredovekých úrovní podláh a komplexná obnova interiéru vrátane reštaurovania stredovekých malieb a fresiek, ktoré boli skryté pod nánosmi viacerých vrstiev omietky. Súčasťou kostola je aj Múzeum L. Matyasovského so stálou expozíciou umeleckých predmetov, ktoré sa našli pri oprave strechy kostola a súvisia s prácou stredovekej maliarskej dielne Majstra z Okoličného.

Mesto	Významná kultúrna pamiatka
Liptovský Mikuláš	- meštianske domy zo 16. a 17. storočia (Pongráčovská kúria – sídlo Centra Kolomana Sokola, Seligovský dom – sídlo Múzea Janka Kráľa) - župný dom (1713) - rímskokatolícky kostol sv. Mikuláša s neogotickým hlavným oltárom (1280) - evanjelický klasicistický kostol (1785) - klasicistická synagóga (1846) - bývalý jezuitský kláštor (1760) – sídlo Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva - Čierny orol (NKP) - bývalý Katolícky dom (1929) - secesná budova Gymnázia M. M. Hodžu (1916) - kaštieľ Vranovo v Palúdzke (1500) – miesto väznenia Juraja Jánošíka - gotický Kostol sv. Petra z Alkantary v Okoličnom (1492)
Ružomberok	- súbor kultúrnych pamiatok so vzťahom k osobnosti Andreja Hlinku: pamätník Andreja Hlinku - sakrálné objekty: rímskokatolícky Kostol sv. Ondreja, Kostol všetkých svätých, Robotnícky kostol, evanjelický kostol, Kláštor sv. Kríža, Kaštieľ sv. Žofie - budova Mestského úradu - Mariánsky stĺp - Galéria Ľudovíta Fullu - Liptovské múzeum - Kultúrny dom - Synagóga - Černová: súbor pamiatok černojskej tragédie z roku 1907 (rímskokatolícky Kostol Ružencovej Panny Márie, pamätné miesto černojskej tragédie, náhrobok černojskej tragédie, rodný dom Andreja Hlinku) - Biely Potok: Kostol sv. Vendelína - Hrboltová: Kostol sv. Kataríny Alexandrijskej - Vlkolíne: prírodná rezervácia ľudovej architektúry, ktorá v roku 1993 bola zapísaná do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO
Obce UMR Liptov okresu LM	- Liptovská Sielnica – torzo Kostola narodenia Panny Márie (NKP) - Liptovská Sielnica – hradisko Havránok (NKP) - Liptovská Sielnica – Liptovský hrad (NKP) - Liptovský Trnovec – pamätná evanjelická fara (NKP) - Liptovský Trnovec – Pranier – stĺp hanby (NKP) - Demänovská Dolina – súbor partizánskych bunkrov (NKP) - Demänovská Dolina – pamätník Jána Švermu (NKP) - Prosiek – gotický filiálny Kostol sv. Alžbety (NKP)

	• Prosiek – Hrádok – opevnené sídlisko s valom (NKP) • Vlachs – kováčska vyhňa (NKP) • Vlachs – kaštieľ rod. Kubínyi, rod. Lónyai (NKP)
Obce UMR Liptov okresu RK	• Kaštieľ Mitošiny s areálom (park, sýpka a oplotenie s bránou) (NKP) • Ivachnová – kaplnka/kostolík sv. J. Nepomuckého (NKP) • Likavka – hrad Likava (NKP) • Likavka – pamätné miesto popraveným antifašistom Kramárská jan. 1945 • Likavka – solný úrad so skladosm (NKP) • Likavka – Likavský vodný mlyn (NKP) • Liptovská Teplá – gotický Kostol Filipa a Jakuba (NKP) • Liptovské Sliache – farský Kostol sv. Šimona a Júdu (NKP) • Lisková – pomník padlým občanom 1. a 2. svetovej vojny (NKP) • Lisková – Hradiisko Konislav (NKP) • Lisková – funkcionalistický farský Kostol Premenenia Pána (NKP)

Zdroj: Vlastné spracovanie autora.

Prehľad návštevnosti kultúrnych inštitúcií v mestách Liptovský Mikuláš a Ružomberok

Návštevnosť kultúrnych inštitúcií na území UMR Liptov bola v rokoch 2020-2021 výrazne ovplyvnená pandémiou Covid-19. S výnimkou návštevnosti Liptovskej galérie Petra Michala Bohúňa za sledované obdobie rokov 2015-2021 všetky kultúrne inštitúcie na území mesta Liptovský Mikuláš vykazovali stabilnú návštevnosť, ako aj stabilnú, prípadne rastúcu ponuku akcií. **Najnavštevovanejšou inštitúciou na území mesta Liptovský Mikuláš je Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva.** Po rozsiahlej rekonštrukcii budovy a expozícií na ploche 1400 m² smerom k interaktivite a využitiu moderných multimédií je jedným z najmodernejších múzeí na Slovensku. Opätovne bolo sprístupnené verejnosti od januára 2016. V Ružomberku patrí medzi najatraktívnejšie ciele návštevy Liptovské múzeum, Galéria Ľudovíta Fullu a Dom UNESCO vo Víkolínci.

NÁVŠTEVNOSŤ KULTÚRNYCH INŠTITÚCIÍ V MESTE RUŽOMBEROK								
	rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
KD Biely Potok								
	počet platiacich návštevníkov	1 140	1 060	1 450	350	1 740	720	
	počet neplatiacich návštevníkov	1 320	740	1 470	2 010	900	290	170
	počet expozícií							
	počet pracovníkov	2	2	2	2	2	2	2
	počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai	14	13	16	17	21	6	
KD Černová								
	počet platiacich návštevníkov	1 300	1 100	1 800	2 250	1 400	900	4
	počet neplatiacich návštevníkov	590	950	1 100	1 150	1 200	660	115
	počet expozícií							
	počet pracovníkov	2	2	2	2	2	2	2
	počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai	14	16	23	29	30	11	5
KD Hrboltová								
	počet platiacich návštevníkov							
	počet neplatiacich návštevníkov		850	750	800	830	290	
	počet expozícií							
	počet pracovníkov		2	2	2	2	2	2
	počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai		19	17	19	17	7	
Kultúrny dom A.Hlinku, a.s.								
	počet platiacich návštevníkov Veľkej dvorany			4 117	3 460	2 112	481	436
	počet neplatiacich návštevníkov Veľkej dvorany	800	430	410	340	370		
	počet oddelení	12	12	12	12	13	13	13
	počet pracovníkov spolu	32	32	34	33	35	34	35
	počet akcií	109	114	115	115	115	35	16
Synagoga								
	počet platiacich návštevníkov	1 769			5 077	4 932	895	110
	počet neplatiacich návštevníkov							
	počet expozícií	9	7	7	8	9	4	1
	počet pracovníkov	2	2	2	2	2	2	2
	počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai	46	42	50	44	48	7	2
Dom UNESCO Víkolíne								
	počet platiacich návštevníkov							
	počet neplatiacich návštevníkov				2 675	52 930	43 160	36 466
	počet expozícií					3	3	3
	počet pracovníkov					2	2	2
	počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai					1	31	2
Dom Andreja Hlinku - expozícia								
	počet platiacich návštevníkov							
	počet neplatiacich návštevníkov	225	712	822	1 030	633	325	162
	počet expozícií							
	počet pracovníkov							
	počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai							
Mauzóleum Andreja Hlinku - expozícia								
	počet platiacich návštevníkov							
	počet neplatiacich návštevníkov						2 800	2 158
	počet oddelení							
	počet pracovníkov spolu						4	4
	počet akcií							
Bjornsonov dom								
	počet platiacich návštevníkov	17	22	11	19	17	7	2
	počet neplatiacich návštevníkov	663	720	740	823	567	255	56
	počet expozícií	6	4	6	6	4	2	
	počet pracovníkov	2	2	2	2	2	2	2
	počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai	12	15	25	23	25	7	2
Mestská knižnica								
	počet počet evidovaných členov knižnice	3 946	3 339	3 385	3 257	3 265	2 868	1 923
	počet neplatiacich návštevníkov	54 222	58 418	53 149	50 479	43 371	30 050	25 174
	počet expozícií	5	5	5	5	5	5	5
	počet pracovníkov	9	9	9	8	8	8	8
	počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai	97	108	116	107	128	38	37
Liptovské múzeum								
	počet platiacich návštevníkov	138 854	148 020	132 838	151 217	152 439	130 400	97 941
	počet neplatiacich návštevníkov	12 887	4 754	10 599	6 718	17 319	12 574	14 407
	počet expozícií/filálok	34/9	35/9	35/9	35/9	36/9	36/9	36/9
	počet pracovníkov spolu	44	41	42	43	45	50	50
	tradičné aktivity ročne	445	400	434	413	453	155	162
Galéria Ľudovíta Fullu								
	počet expozícií					3/1	3/1	3/1
	tradičné aktivity ročne					545	145	160
	počet platiacich návštevníkov					9 192	4 993	5 517
	počet neplatiacich návštevníkov					11 191	5 418	4 899
	počet pracovníkov spolu					6	6	

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok, Úrad Žilinského samosprávneho kraja.

NÁVŠTEVNOSŤ KULTÚRNYCH INŠTITÚCIÍ V MESTE LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ								
	rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Múzeum Janka Kráľa								
počet platiaciach návštevníkov		16 234	15 324	14 186	15 340	15 550	6 818	6 693
počet neplatiaciach návštevníkov		8 401	9 015	9 339	8 829	9 640	6 428	5 318
počet expozícií		4	4	4	6	7	7	7
počet pracovníkov		10	11	17	10	10	11	12
počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai		60	52	41	80	65	36	39
Dom kultúry								
počet platiaciach návštevníkov		6 236	7 261	7 616	5 049	6 477	3 175	2 003
počet neplatiaciach návštevníkov		neevidujú	neevidujú	neevidujú	neevidujú	neevidujú	neevidujú	neevidujú
počet expozícií								
počet pracovníkov		9	9	9	9	9	9	9
počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai		238 / 713/ 951	215 / 677 / 892	297 / 649 / 946	239 / 614 / 853	388 / 582 / 970	88 / 333 / 421	85 / 426 / 511
Liptovské múzeum v Ružomberku - expozícia Čierny orol								
počet platiaciach návštevníkov								
počet neplatiaciach návštevníkov								
počet expozícií								
počet pracovníkov								
počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai								
Liptovská galéria P.M.Bohúňa								
počet platiaciach návštevníkov		21 658	22 520	20 210	18 327	14 842	8 314	8 275
počet neplatiaciach návštevníkov		4 018	11 719	20 654	16 971	10 176	3 133	2 460
počet expozícií		6	6	6	6	6	6	6
počet pracovníkov		15	18	16	16	15	16	17
počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai		103	170	178	180	163	71	84
Liptovské kultúrne stredisko								
počet platiaciach návštevníkov		13 860	26 237	21 129	17 375	14 451	2 833	
počet expozícií		-	-	-	-	-	-	
počet pracovníkov		8	7	6	7	7	7	
počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai		249	239	363	270	250	168	
Knižnica G.F.Ľepotockého								
počet platiaciach návštevníkov		4 898	4 935	4 827	4 823	4 859	4 083	4 625
počet neplatiaciach návštevníkov		90 350	127 131	91 340	91 027	120 385	79 096	72 239
počet expozícií		7	7	7	7	7	7	7
počet pracovníkov		18	18	18	18	18	18	18
počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai		490	562	580	520	659	251	256
Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva								
počet platiaciach návštevníkov		-	18 991	17 427	18 648	19 802	13 167	14 488
počet neplatiaciach návštevníkov		-	3 327	3 069	2 568	2 790	1 780	1 558
počet expozícií		-	2	2	2	2	2	2
počet pracovníkov		41	44	45	45	46	46	42
počet akcií - prednášky, príležitostné výstavy, podujatia ai		78	187	231	202	190	57	64

2.5.3. Šport

Podľa dát Eurostatu až 60% Slovákov nešportuje vôbec alebo iba nepravidelne. Šport je však jednou z kľúčových častí zdravého životného štýlu a dôležitou prevenciou pred vznikom rôznych ochorení.

Obidvom jadrovým mestám UMR Liptov je blízky šport, kde vyrástlo niekoľko vrcholových športovcov a olympionikov. V Liptovskom Mikuláši to boli najmä lyžiari, vodní slalomári, hokejisti, kulturisti a bikrosári. K špičke patrí olympijský medailista vo vodnom slalome **Michal Martikán** a lyžiarka **Petra Vihová** – držiteľka veľkého glóbusu vo Svetovom pohári v alpskom lyžovaní v roku 2021 a zlatá medailistka z olympiády v roku 2022. Vďaka nim sa mesto Liptovský Mikuláš hrdí prívlastkom **"mesto olympijských víťazov"**.

Vrcholovú slovenskú súťaž v ľadovom hokeji hrá mestský klub **HK32 Liptovský Mikuláš**. Oddiel vznikol v roku 1932 pod názvom Sokol. Jeho najväčším úspechom je 5. miesto v extraligovej súťaži v rokoch 1994/95 a 2008/09. Domovským štadiónom je zimný štadión Liptovský Mikuláš (Titan Aréna) z roku 1967 a s kapacitou 3 680 miest (800 na sedenie). **Mesto Ružomberok** hrá najvyššiu slovenskú súťaž (Fortuna liga) vo futbale s klubom **MFK Ružomberok**, ktorý bol založený v roku 1906. V sezóne 2005/06 vyhral Slovenský pohár a titul majstra v najvyššej slovenskej súťaži. V sezóne 2020/21 vo Fortuna lige obsadil 8. miesto. Domovským stánkom je futbalový štadión pod Čebraťom s kapacitou 4 876 divákov.

Najväčšiu športovú tradíciu v meste Ružomberok má **mestský ženský basketbalový klub** MBK Ružomberok, ktorý je najúspešnejším slovenským ženským basketbalovým klubom. Založený bol v roku 1941 a účastníkom československej ligy bol prvý raz v roku 1979. Získal 14 titulov majstra ČSR a SR po sebe (1991-2003) a je celkovo 14-násobným majstrom Slovenska. Ako jediný slovenský (aj československý) tím dvakrát po sebe zvíťazil v najprestížnejšej európskej basketbalovej súťaži Eurolige v rokoch 1999 a 2000. Svoje domáce zápasy basketbalovej extraligy žien hrá v športovej hale Koniareň s kapacitou 4 500 divákov. Je najviac podporovaným športom z mestského rozpočtu.

Na podporu neprofesionálneho športu v oblasti **rozvoja telovýchovy** má mesto Liptovský Mikuláš prijaté Všeobecné záväzné nariadenie (VZN) č. 12/2020/VZN o poskytovaní finančných dotácií z rozpočtu mesta Liptovský Mikuláš, ktoré nahradilo predošlé VZN č. 3/2019/VZN a predtým platné 15/2016/VZN. V roku 2019 sa prerozdelení dotácie vo výške 19 225 EUR a v roku 2018 vo výške 15 000 EUR. V rokoch 2020-2021 mesto dotácie neposkytovalo. Mesto Ružomberok poskytuje dotácie v oblasti neprofesionálneho športu v zmysle VZN č. 1/2017 o poskytovaní dotácií na všeobecne prospešné služby vo výchove a rozvoji telesnej kultúry. V roku 2021 prerozdelenie pre športové kluby a športové organizácie sumu 51 410 EUR na podporu športových podujatí a 494 580 EUR na podporu činnosti športových klubov.³⁵ Z toho najvyššie sumy na činnosť boli poskytnuté Mestskému basketbalovému klubu MBK Ružomberok (310 000 EUR), pre Mestský hokejový klub (38 000 EUR), na činnosť TJ Máj Ružomberok Černová (22 500 EUR) a pre ŠK stolného tenisu Ružomberok (17 000 EUR).

Športová infraštruktúra: Za sledované obdobie rokov 2015-2021 sa rozsah a kvalita športovej infraštruktúry na území UMR Liptov takmer nezmenil s výnimkou dobudovania skateparku v Liptovskom Mikuláši. V Ružomberku naďalej absentujú atletické areály, telocvične pre verejnosť i multifunkčné športové haly. Prehľad športových zariadení a vybavenosti za obce UMR Liptov sa nám nepodarilo získať.

Prehľad o športových zariadení a vybavenosti v roku 2021	Mesto Ružomberok	Mesto Liptovský Mikuláš	obce UMR Liptov
Lyžiarske areály a lyžiarske strediská	1 SKI & Bike Family Park Malino Brdo	NEFUNKČNÉ lyžiarske svahy: Vitálišovec s LV, Ploštín – Stankovo s LV, Iľanovo – Košútovo	1 Demänovská dolina - stredisko Jasná (50 km zjazdoviek, 23 Vlekov a lanoviek)
kľuziská a ľadové plochy	1	2 otvorené kľuzisko Podbreziny, hokejové ihrisko na ZŠ M.R.Martáková	
Zimný štadión	1	3 Zimný štadión na Partizánskej ul.	
Plávareň	1	1 mestská plávareň na Vajanského ul. (25m plavecký bazén)	
zariadenia pre vodné športy		1 Areál vodného slalomu	
Multifunkčné športové haly a ich zameranie		1 Športová hala Liptov Aréna	
Atletické dráhy		4 ZŠ M.R.Martáková, ZŠ A.Stodolu, Gymnázium M.M.Hodžu, ZŠ Demänovská cesta	
Účelové športové haly	1		
Posilňovne a fitness		8	
Volejbalové ihriská			
Basketbalové ihriská a miniihriská	12	1 ZŠ Janka Kráľa - mestský basketbalový klub	
Telocvične pre verejnosť	2	20	
školské športové areály (telocvične, ihriská)	11	11 6x pri ZŠ a 5x pri SŠ	
Tenisové areály alebo haly	2	4 tenisová hala Relax,	
Futbalové ihriská a mikroihriská	4	7 Palúdzka (2x), TJ Tatran Okoličné, Ploštín, Iľanovo, Demänová, Ondrašová	takmer všetky obce UMR po 1 futbalovom ihrisku
bowlingové haly		1 hala so 4 dráhami	
squash haly		2 1 hala s 2 kurtami	
jazdecké areály		2 EPONA Mútnik, Gazdčík - Vitálišovec	
lezecká a bouldering stena		1 mestská plávareň	
zariadenia pre ostatné netradičné športy	1	3 bicross Nábrežie, paragliding Rohačka Ploštín, skatepark	

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš a MsÚ Ružomberok.

V meste Liptovský Mikuláš je vybudované medzinárodne športovisko pre vodný slalom „**Areál vodného slalomu Ondreja Cibáka**“ s lodenicou, kde sa uskutočnilo niekoľko vrcholových súťaží a pretekov. Bol vybudovaný na Váhu v roku 1978. Napriek tomu, že bol kanál umelo vyhlbený, brehy vyložené oblými kameňmi pozvoľna klesajúce do koryta mu dávajú prírodný charakter. Momentálne je areál vo vlastníctve profesionálneho športového klubu Dukla Banská Bystrica. Areál je v prevažnej miere využívaný vodnými slalomármi, ale svoje miesto si tu nachádzajú aj rekreační rafteri. Pre nich sú tu k dispozícii inštruktori a požičovňa vodáckej výstroje. Blízkosť lyžiarskeho strediska Jasná v Demänovskej doline robí mesto Liptovský Mikuláš „bránou“ do tohto vrcholového lyžiarskeho strediska vo vlastníctve spoločnosti TMR a. s., v ktorom je v 3-ročnej periodicite organizovaný **Svetový pohár v zjazdovom lyžovaní** v disciplíne slalom žien, na ktorom sa organizačne spolupodieľa aj mesto Liptovský Mikuláš.

³⁵ <https://www.ruzomberok.sk/dotacie.html>

Modernou multifunkčnou halou vybudovanou v roku 2009 pri aquaparku Tatralandia je **Liptov Aréna**, ktorá umožňuje využitie 3 ihrísk súčasne a je vhodná pre tenis, bedminton, volejbal, basketbal, sálový futbal, florbal, gymnastiku, stolný tenis a speedminton. Hala s plochou 1 900 m² (taraflex) je vhodná na organizovanie firemných športových hier i kultúrno-spoločenských podujatí. Celková kapacita Liptov Arény je 230 miest na sedenie na hlavnej tribúne a 800 miest na sedenie na prenosnej tribúne. K dispozícii je bezplatné parkovisko s kapacitou 600 parkovacích miest.

Mesto Liptovský Mikuláš má ako súčasť mestskej zástavby vytvorenú **mestskú športovú zónu** v juhozápadnej časti centra mesta pri ohybe Váhu, ohraničenú ulicami Vajanského – Starohorská – Nábrežie J. Kráľa s prevahou športových zariadení celomestského významu. Návštevník tu na jednom mieste nájde krytú plaváreň, zimný štadión, squashovú halu Liptov, bowlingovú a tenisovú halu, 6 tenisových dvorcov, ihrisko pre skateboarding, lodenicu a telocvičňu Sokolovňa.

Špecifickou športovou plochou v meste Liptovský Mikuláš je **areál Vojenskej akadémie v Demänovej** so športovou vybavenosťou vrátane plavárne, ktorá je však verejnosti neprístupná.

Súčasťou mestského prostredia mesta Ružomberok je lyžiarske stredisko **SKI and Bike Family Park Malino Brdo**, ktoré je vybavené 6 lyžiarskymi vlekmí, 4-sedačkovou lanovkou a 8-miestnou kabínkovou lanovkou. Najdlhšia zjazdovka meria 3,9 km. Súčasťou je aj snowboardový park s dĺžkou trate 200 m a 8 druhmi prekážok.

Športové kluby a organizácie: Medzi organizácie s najväčším počtom členov v meste Ružomberok patrí TJ Máj Černová, Klub slovenských turistov, Miestny hokejový klub a TJ Sokol. Informácia o tom, ktorý športový klub z mesta Liptovský Mikuláš má najväčší počet členov, nám nebola poskytnutá. Najvýznamnejšie **športové kluby a organizácie** na území UMR Liptov, ktoré sú zároveň tradičnými žiadateľmi o dotácie z rozpočtov samospráv, uvádzajú nasledovný prehľad.

Športová kategória	Mesto Liptovský Mikuláš	Mesto Ružomberok	Obce UMR Liptov
Hokej	- Mestský hokejový klub HK 32 L. Mikuláš - Hokejové talenty MHK 32 L. Mikuláš - Klub veteránov ľadového hokeja	Mestský hokejový klub Ružomberok	
Vodný slalom	Kanoe Tatra Klub Liptovský Mikuláš		
Lyžovanie	Bokami Západných Tatier - skialpinizmus	- Športový klub bežeckého lyžovania, letný biatlon Ružomberok - Lyžiarsky klub Ružomberok - Malino Ski Alp Team	- Klub alpského lyžovania Jasná / Demänovská dolina - Skialpinizmus / Demänovská dolina
Beh	- ŠK Grafon - ŠK Kriváň Liptovská Ondrašová - TJ Kriváň L. Mikuláš	- Bežecký klub Biely Potok - Bežecký spolok Ruža - OZ Ružomberok v pohybe - Klub orientačných športov	Horské trailové behy / Demänovská dolina
Kolektívne loptové športy	- Volejbal klub Rachmaninka - Mestský basketbalový klub L. Mikuláš - ŠK Kriváň Liptovská Ondrašová - Futbalový klub FC 34 L. Mikuláš – Palúdzka - Mestský futbalový klub TATRA L. Mikuláš - TJ Snaha Ploštín - BMX Team Liptov - ŠK Leader Fox Bike	- Nohejbalový klub Ružomberok - Volejbalový klub VK ONE Ružomberok - Beachvolleybalový klub Ružomberok - Mestský basketbalový klub Ružomberok - Futbalový klub Biely Potok - Mestský futbalový klub - TJ ISKRA Hrboltová - TJ Máj Černová - Cyklotrial Ružomberok - Klub nadšencov amatérskej cyklistiky - Cyklistický klub Cyklisti Černová	miestne futbalové kluby väčšiny obcí UMR
Cyklistika			
Atletika	Atletický oddiel CVČ L. Mikuláš	TJ Sokol Ružomberok (gymnastika)	
Gymnastika	Klub športovej gymnastiky L. Mikuláš	-	
Bojové umenia	- Karate Klub Liptovský Mikuláš - Karate Klub Torade - Taekwondo 4U - Klub Aikido – sebaobrana	- Karate klub Aschi - Aikido dejo - OZ Hakabaši Dojo Aikido	
Pešia turistika	Klub slovenských turistov Jasná	- Klub slovenských turistov (KST) - oddiel Ružomberok - OZ Radičina	
Krasokorčuľovanie	- ABC Kraso - Klub krasokorčuľovania L. Mikuláš	Klub krasokorčuľiarov Ruža	
Strelba	Liptovský školský lukostrelecký klub	- Športový strelecký klub RK - 384 - Stolnotenisev klub Belan Biely Potok	
Stolný tenis	Športový klub - stolný tenis L. Mikuláš	3x športový klub stolného tenisu (Baničné, Ružomberok, Hrboltová)	
Šach	- Liptovský šachový zväz - ŠK Kriváň Liptovská Ondrašová	Šachový klub Ružomberok	
Lezenie		- Horolezecký klub IAMES Ružomberok - Horolezecký klub Tatrín	
Plávanie	Mestský plavecký klub Delfín, o. z.	- Plavecký oddiel Ružomberok - Športový klub Neptún Ružomberok - Slovenský rybársky zväz	
Rybolov			
Stolný tenis	- Športový klub Squash Liptov - Tenisový klub Relax	Tenisový klub Ružomberok	
Tenis	- Tenisová škola LTK Michal Trnečka - Motoklub Liptov - IG Sport Klub (Veteran Club Liptov)	- Tenisový klub Sóló - Automotoklub Ružomberok - OZ Motortech Racing Team - RBK Rally Team	
Automotoklub		Kynologický klub Ružomberok	
Kynológia	- miestny kynologický klub Demänová - Modelklub Liptov (leteckí modelári) - Letecko-modelársky klub PDA L. Mikuláš	- Aeroklub Ružomberok - Klub leteckých modelárov - TJ Slávia Ružomberok - TJ DIANA – OROL Ružomberok	
Lietanie			
Vzpieranie			
Jazdoctvo	Klub priateľov koní Liptova, TJ Kriváň		
Yachting	- Yacht klub Limar - Ráztocská zátoka - Centrum Ligda – Asociácia pre telesne postihnutých	ŠK telesne postihnutých športovcov	
Iné	- Olympijský klub Liptova - Hodžov samovzdelávací spolok	TESPO - združenie technických a športových činností SR Ružomberok	

Zdroj: Vlastné spracovanie autora zo zdrojov z internetu.

Najvýznamnejšie **tradičné športové podujatia na území UMR Liptov**, ktoré organizujú miestne športové kluby a organizácie, sú uvedené v tabuľke nižšie.

Športová kategória	Mesto Liptovský Mikuláš	Mesto Ružomberok	Obce UMR Liptov
Vodný slalom	Medzinárodný tatranský slalom Memoriál Ondreja Cibáka		
Kombinácie športov	LIPTOV Ride (neprofesionálna súťaž tvoriť medzi letnou a zimnou sezónou: kajak, beh, cyklistika, skialpinizmus) Cross Triathlon	Cross Duathlon (bicykel a beh)	
Lyžovanie		SVK pohár žiakov v obrovskom slalome a slalome	Hore dole Derešom / skialpinizmus / Demänovská dolina SVK pohár v jazdovom lyžovaní / Demänovská dolina
Beh	Ondrašovská horička – súťaž v cezpoľnom behu NIGHT RUN	Beh ku križu Beh okolo Sidorova cestný beh Belanská pätnásťka Ružomerská bežecká liga	
Kolektívne lptové športy	volejbalové turnaje	volejbalové turnaje (aj v plážovom volejbale - California Beach Cup) Ružomerská futšalová liga Nohejbalový turnaj RUŽA CUP tradičný futbalový turnaj - spomienka na Bernarda Remeňa Čutkovský šľak – zimná a letná verzia (preteký horských bicyklov)	obecné futbalové turnaje
Cyklistika			
Atletika	Vianočná latka – atletické halové preteký v skoku do výšky		
Gymnastika	súťaž v modernej gymnastike Pohár Liptova v modernej gymnastike		
Pešia turistika	Národný výstup na Kriváň so začiatkom v L. Mikuláši		
Tanec		Ružomberok Open (tanečná súťaž)	
Krasokorčuľovanie		Veľká cena Ružomberka v krasokorčuľovaní	
Strelba		strelecké súťaže	
Stolný tenis		Stolnoteniseový turnaj o pohár primátora mesta Mildeho memoriál v stolnom tenise	
Šach		OPEN Ružomberok – seriál šachových turnajov	
Lezenie		Ulenfeldov pohár – celoslovenská súťaž v lezení na umelej stene	
Plávanie	plavecké preteký	plavecké preteký	
Rybolov		preteký v love rýb na umelú mušku	

Zdroj: Vlastné spracovanie autora zo zdrojov z internetu.

2.5.4. Cestovný ruch

Región Liptov je výnimočný svojou atraktivitou z pohľadu cestovného ruchu postaveného najmä na možnostiach zimnej turistiky s najvýznamnejším slovenským lyžiarskym areálom Jasná v Demänovskej doline, v kombinácii s pobytom pri vode, ktorého rekreačnú stránku zabezpečujú dva aquaparky v Bešeňovej a Tatralandia v Liptovskom Mikuláši s medzinárodnou klientelou, termálne kúpalisko v Liptovskom Jáne a liečebnú stránku dopĺňajú Liptovské liečebné kúpele Lúčky a v menšej miere aj Železnô a Ľubochňa. Centrom letnej turistiky sú masívy hôr obkolesujúce Liptovskú kotlinu dostupné pre peších turistov a horských cyklistov, ako aj vodná nádrž Liptovská Mara, ktorá poskytuje výborné podmienky na pobyt pri vode, vodné športy a rybolov. Rozvoj podnikania v cestovnom ruchu v regióne podporuje ale aj kultúrny potenciál prejavujúci sa v množstve kultúrnych pamiatok, vysokom počte pamiatkových rezervácií vrátane UNESCO lokality Vikolínec a pamiatkových zón a širokej ponuke kultúrno-spoločenského vyžitia. **Región je druhým najnavštevovanejším regiónom na Slovensku po Vysokých Tatrách a najnavštevovanejším regiónom Žilinského kraja.** V roku 2021 tvorili prenocovania v regióne Liptov 56,2% Žilinského kraja a región Liptov vygeneroval 55,4% počtu návštevníkov Žilinského kraja.

Primárna ponuka cestovného ruchu na území UMR Liptov

Okres	Smospráva	PRIRODA	KULTÚRA A HISTÓRIA	ŠPORT	ATRAKcie
Liptovský Mikuláš	Mesto Liptovský Mikuláš	Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva	Galéria P.M.Bohúňa	vodný kanál - areál vodného slalomu	aquapark Tatralandia
			Múzeum Janka Kráľa		
			Háj Nicovô		
	Obce UMR Liptov				
	Liptovský Trnovec	Liptovská Mara		počítačová vybavenia pre vodné športy	loď Mária - výhľadkové plavby
	Liptovská Sielnica	Liptovská Mara	Liptovský hrad		rybáreň NA HÁKU
	Prosiek	Kvačianska a Prosiecka dolina	keltské hradisko Havránok		Babyland Villa Betula
	Bobrovník	Liptovská Mara	vodný mlyn Oblazy		
	Vlachy				
	Gôtovany	Liptovská Mara			
	Galovany	Liptovská Mara			
	Demänovská Dolina	Demänovské jaskyne		lyžiarske stredisko Jasná	Ianovka na Chopok
Ružomberok		Vrbické pleso		skalolezenie (Machnatô, Siná, Repiská)	Ianová dráha
		Hrabovská dolina	Liptovské múzeum v Ružomberku	Basketbalová hala	Skipark Ružomberok
	Mesto Ružomberok	Čutkovská dolina	Galéria Ľudovíta Fullu		železnička Korýtko
			osada Vikolínec (UNESCO)		
	Obce UMR Liptov				
	Štiavnička				
	Liptovské Sliače	Sliačske travertíny	živý folklór a ľudová architektúra		
	Likavka		stredoveký hrad Likava		
	Lisková	Liskovská jaskyňa			
	Liptovská Teplá				
	Bešeňová	Bešeňovské travertíny			aquapark Bešeňová
	Ivachnová				Kozi vršok
	Turík				

Zdroj: Vlastné spracovanie autora zo zdrojov internetu.

Oficiálnou autoritou na manažment rozvoja cestovného ruchu a marketing regiónu Liptov pod turistickou destinačnou značkou „Liptov – treba zažiť“ orientovanou smerom na domáceho i zahraničného návštevníka je **Oblasťná organizácia cestovného ruchu (OOCR) Región Liptov**, ktorá je členom Krajskej organizácie cestovného ruchu (KOCR) Žilinský turistický kraj. OOCR Región Liptov tiež podporuje a sama organizuje podujatia na zvyšovanie návštevnosti, systematicky zastrešuje rozvoj cykloturistiky na celom území regiónu Liptov, vydáva a distribuuje regionálnu kartu Liptov Region Card, prevádzkuje Ski a Aqua busy a prevádzkuje Centrálny

rezervačný systém ubytovania (CRS). OOCR Región Liptov mala k 31.3.2022 19-člennú členskú základňu zloženú zo samospráv, podnikateľských a nepodnikateľských subjektov, ktoré pokrývajú majoritu výkonov v cestovnom ruchu v regióne Liptov.

Samosprávy	Podnikateľské a nepodnikateľské subjekty
1 Mesto Liptovský Mikuláš	1 Maladinovo, s.r.o.
2 Mesto Ružomberok	2 Skipark RK, s.r.o.
3 Mesto Liptovský Hrádok	3 Klaster Liptov - združenie cestovného ruchu
4 Obec Bešeňová	4 EUROCOM Investment, s.r.o.
5 Obec Demänovská Dolina	5 Tatry Mountain Resorts, a.s.
6 Obec Lúčky	6 Kúpele Lúčky, a.s.
7 Obec Liptovský Ján	7 DAMIÁN Jasná, s.r.o.
8 Obec Liptovský Trnovec	8 YVEX, s.r.o.
9 Obec Pavčina Lehota	9 DEMS, spol. s r.o.
10 Obec Liptovská Osada	

Zdroj: Register oblasných organizácií cestovného ruchu, Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu.

Región Liptov je regiónom vhodným pre peších turistov aj cykloturistov. Je výnimočným aj **dĺžkou značených peších turistických trás, ktorá je najväčšia v Žilinskom kraji**. V regióne Liptov sa nachádza cca. **50 turistických chodníkov a značených trás v celkovej dĺžke 1 185 km** prevažne v Národnom parku Vysoké Tatry (Liptovská časť Západných Tatier), Národnom parku Nízke Tatry, Národnom parku Veľká Fatra a v Chočských vrchoch. Celková dĺžka vyznačených chodníkov na Slovensku je viac ako 14 tisíc km. Cykloregión Liptov eviduje a spravuje **sieť značených cykloturistických trás s dĺžkou 850 km**, ktoré postupne dopĺňa o mobiliár podľa jednotného dizajnu manuálu.

Región Liptov v rekordnom predpandemickom roku 2019 disponoval 595 **ubytovacími zariadeniami** s lôžkovou kapacitou 25 286 lôžok. Na jedno ubytovacie zariadenie pripadalo priemerne 42,5 lôžok. **Do vypuknutia pandémie sa v regióne Liptov za sledované obdobie rokov 2017-2019 priemerne otváralo 57 ubytovacích zariadení a 992 lôžok ročne**. Región Liptov v roku 2021 tvoril 46,2% počtu ubytovacích zariadení v Žilinskom kraji a 51,2% počtu lôžkovej kapacity kraja. **Okres Liptovský Mikuláš tvorí 74,8% lôžkovej kapacity regiónu Liptov a je významne závislý od cestovného ruchu**. V pandemickom období rokov 2019 a 2020 počet lôžok vzrástol o 287 lôžok (o 1,3%) pri súčasnom poklese ubytovacích zariadení o 36 (z toho 31 zariadení v okrese Liptovský Mikuláš). Za sledované obdobie rokov 2017-2020 sa počet ubytovacích zariadení v regióne zvýšil o 45 (8,1%), z toho 37 zariadení pribudlo v okrese Liptovský Mikuláš pri súčasnom raste počtu lôžok o 423 (1,7%), kým v Žilinskom kraji sa ich počet znížil o 1,6%.

	2017	2018	2019	2020	2021	podiel okresu na regióne	podiel regiónu na ŽSK	zmena 2017 - 2019	v %	zmena 2019 - 2020	v %	zmena 2017 - 2021	v %
Celkový počet ubytovacích zariadení k dispozícii													
Okres Liptovský Mikuláš	309	395	434	403	440	72,8%		125	40,5%	-31	-10,0%	37	9,2%
Okres Ružomberok	116	146	161	156	164	27,2%		45	38,8%	-5	-4,3%	8	5,1%
Región Liptov	425	541	595	559	604		46,2%	170	40,0%	-36	-8,5%	45	8,1%
Žilinský kraj	947	1157	1254	1178	1211			307	32,4%	-76	-8,0%	33	2,8%
Celkový počet ubytovacích zariadení k dispozícii													
Okres Liptovský Mikuláš	17 646	17 952	18 871	19 490	19 443	74,8%		1 225	6,9%	619	3,5%	47	-0,2%
Okres Ružomberok	4 665	5 330	6 415	6 083	6 553	25,2%		1 750	37,5%	-332	-7,1%	470	7,7%
Región Liptov	22 311	23 282	25 286	25 573	25 996		51,2%	2 975	13,3%	287	1,3%	423	1,7%
Žilinský kraj	44 651	49 442	52 625	50 742	49 953			7 974	17,9%	-1 883	-4,2%	789	-1,6%

Zdroj: ŠÚSR, vbd_sk_win2:cr3809qr.

V roku 2021 mali najväčší počet ubytovacích zariadení a lôžok nasledovné samosprávy UMR Liptov:

POČET UBYTOVACÍCH ZARIADENÍ V ROKU 2021	POČET LÔŽOK V ROKU 2021
1. Liptovský Mikuláš	94
2. Demänovská Dolina	74
3. Ružomberok	58
4. Bešeňová	40
5. Liptovský Trnovec	26
1. Demänovská Dolina	4 302
2. Liptovský Mikuláš	3 010
3. Liptovský Trnovec	2 665
4. Ružomberok	2 089
5. Bešeňová	2 016

Za sledované obdobie rokov 2017-2021 mal počet ubytovacích zariadení najväčší absolútny nárast v obci Demänovská Dolina, a to o 31 zariadení (72,1%) pri súčasnom poklese počtu lôžok o 801 (15,7%) na 4 302 lôžok. Najväčší percentuálny nárast bol evidovaný v obci Liptovský Trnovec o 18 zariadení (225%) pri súčasnom náraste počtu lôžok o 1397 (110,2%) na 2 665 lôžok. Druhý najväčší percentuálny nárast bol evidovaný v obci Bešeňová o 20 zariadení (100%) pri súčasnom náraste počtu lôžok o 959 (90,7%) na 2 016 lôžok. Tretí najväčší percentuálny nárast bol zaznamenaný v meste Ružomberok o 19 zariadení (48,7%) pri súčasnom poklese počtu lôžok 77 (-3,6%) na 2 089 lôžok. Za toto sledované obdobie rokov 2017 – 2021 počet ubytovacích zariadení na území Regiónu Liptov vzrástol o 42,1% (kým v Žilinskom kraji o 27,9%) a počet lôžok vzrástol o 16,5% (kým v Žilinskom kraji o 11,9%)

Celkový počet ubytovacích zariadení k dispozícii		2017	2018	2019	2020	2021	zmena 2019 - 2017		v %	zmena 2020 - 2019		v %	zmena 2021 - 2017		v %
Okres Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš	81	88	93	83	94	12	14,8%		-10	-10,8%		13	16,0%	
	Bobrovník		3	3											
	Demänovská Dolina	43	65	75	68	74	32	74,4%		-7	-9,3%		31	72,1%	
	Gôtovany														
	Liptovská Sielnica	4	7	8	7	7	4	100,0%		-1	-12,5%		3	75,0%	
	Liptovský Trnovec	8	20	23	24	26	15	187,5%		1	4,3%		18	225,0%	
Prosiek			3	3	3	3									
CELKOM okres Liptovský Mikuláš		309	395	434	403	440	125	40,5%		-31	-7,1%		131	42,4%	
Okres Ružomberok	Ivachnová	10	9	9	7	8	-1	-10,0%		-2	-22,2%		-2	-20,0%	
	Turík														
	Bešeňová	20	32	37	36	40	17	85,0%		-1	-2,7%		20	100,0%	
	Likavka														
	Liptovská Teplá	7	7	7	7	6	0	0,0%		0	0,0%		-1	-14,3%	
	Lisková				3										
	Ružomberok	39	48	56	53	58	17	43,6%		-3	-5,4%		19	48,7%	
	Liptovské Sliače	4	5	4	4	3	0	0,0%		0	0,0%		-1	-25,0%	
Štiavnická															
CELKOM okres Ružomberok		116	146	161	156	164	45	38,8%		-5	-3,1%		48	41,4%	
Región Liptov		425	541	595	559	604	170	40,0%		-36	-6,1%		179	42,1%	
Žilinský kraj		947	1 157	1 254	1 178	1 211	307	32,4%		-76	-6,1%		264	27,9%	

Zdroj: ŠÚSR, vbd_sk_win2:cr3809qr

Celkový počet lôžok (vrátane kempingových miest)		2017	2018	2019	2020	2021	zmena 2019 - 2017		v %	zmena 2020 - 2019		v %	zmena 2021 - 2017		v %
Okres Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš	2 684	2 907	3 244	3 200	3 010	560	20,9%		-44	-1,4%		326	12,1%	
	Bobrovník		61	73											
	Demänovská Dolina	5 103	4 844	4 716	4 464	4 302	-387	-7,6%		-252	-5,3%		-801	-15,7%	
	Gôtovany														
	Liptovská Sielnica	206	272	342	285	285	136	66,0%		-57	-16,7%		79	38,3%	
	Liptovský Trnovec	1 268	1 392	1 466	2 705	2 665	198	15,6%		1 239	84,5%		1 397	110,2%	
Prosiek			61	61	61	61									
CELKOM okres Liptovský Mikuláš		17 646	17 952	18 871	19 490	19 443	1 225	6,9%		619	3,3%		1 797	10,2%	
Okres Ružomberok	Ivachnová	163	155	155	120	98	-8	-4,9%		-35	-22,6%		-65	-39,9%	
	Turík														
	Bešeňová	1 057	1 240	1 375	1 400	2 016	318	30,1%		25	1,8%		959	90,7%	
	Likavka														
	Liptovská Teplá	134	134	134	126	118	0	0,0%		-8	-6,0%		-16	-11,9%	
	Lisková				76										
	Ružomberok	2 166	2 032	2 580	2 114	2 089	414	19,1%		-466	-18,1%		-77	-3,6%	
	Liptovské Sliače	78	87	74	71	62	-4	-5,1%		-3	-4,1%		-16	-20,5%	
Štiavnická															
CELKOM okres Ružomberok		4 665	5 330	6 415	6 083	6 553	1 750	37,5%		-332	-5,2%		1 888	40,5%	
Región Liptov		22 311	23 282	25 286	25 573	25 996	2 975	13,3%		287	1,1%		3 685	16,5%	
Žilinský kraj		44 651	49 442	52 625	50 742	49 953	7 974	17,9%		-1 883	-3,6%		5 302	11,9%	

Zdroj: ŠÚSR, vbd_sk_win2:cr3809qr.

Na území UMR Liptov sú k dispozícii návštevníkom tri **turistické informačné centrá** (TIC): TIC Liptovský Mikuláš, TIC Ružomberok a TIC pri Jaskyni Slobody, ktoré čiastočne obsluhujú lokálnymi informáciami aj miestnych obyvateľov. Za sledované obdobie 2015-2021 bola priemerná návšteva **TIC Ružomberok** na úrovni 23 766 návštev ročne, pričom priemerne pripadalo na jedného zahraničného klienta 9,3 domáceho klienta. Najväčšia zahraničná návštevnosť TIC Ružomberok bola v roku 2016 a domáca v roku 2015. Celková návštevnosť TIC za sledované obdobie medziročne klesala. **TIC Liptovský Mikuláš** navštívilo za sledované obdobie priemerne o 24 922 návštevníkov viac ročne. Na jedného zahraničného pritom pripadlo priemerne 1,25 domáceho návštevníka, najviac v roku 2021, a to 1,78 návštevníka. TIC Liptovský Mikuláš navštevuje len o niečo viac domácich návštevníkov ako zahraničných, pričom poloha obidvoch TIC v centre mesta je rovnako atraktívna.

TURISTICKÉ INFORMAČNÉ CENTRÁ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	priemer 2015 - 2021
TIC Liptovský Mikuláš								
počet domácich návštev	36 091	27 581	25 855	25 871	26 210	20 224	22 304	26 305
počet zahraničných návštev	31 909	22 080	21 873	22 910	23 802	17 196	12 496	21 752
Návštevy CELKOM	68 000	49 661	47 728	48 781	50 012	37 420	34 800	48 057
podiel domáci vs. zahraniční	1,13	1,25	1,18	1,13	1,10	1,18	1,78	1,25
TIC Ružomberok								
počet domácich návštev	32 170	30 096	27 613	21 957	20 074	10 352	7 133	21 342
počet zahraničných návštev	2 655	3 259	3 046	3 099	3 133	1 213	561	2 424
Návštevy CELKOM	34 825	33 355	30 659	25 056	23 207	11 565	7 694	23 766
podiel domáci vs. zahraniční	12,12	9,23	9,07	7,09	6,41	8,53	12,71	9,31
TIC Jaskyňa Slobody								
počet domácich návštev								
počet zahraničných návštev								
Návštevy CELKOM	-	-	-	-	-	-	-	-
podiel domáci vs. zahraniční								

Zdroj: Interná evidencia TIC, údaje za TIC Jaskyňa Slobody nie sú k dispozícii

Medzi najnavštevovanejšie prírodné atrakcie regiónu Liptov v letnom období patria Demänovské jaskyne – Demänovská jaskyňa slobody a Demänovská ľadová jaskyňa. **Sú vyhľadávané najmä zahraničnou klientelou** (viac Demänovská jaskyňa slobody ako Demänovská ľadová jaskyňa) s výnimkou pandemických rokov 2020 a 2021, kedy prevládala návštevnosť Slovákov. Za sledované

obdobie rokov 2015-2021 navštívilo Demänovskú jaskyňu slobody priemerne 100 tisíc návštevníkov ročne, pričom na jedného zahraničného návštevníka pripadlo priemerne 1,33 Slováka, a Demänovskú ľadovú jaskyňu 65 tisíc návštevníkov ročne, s priemerným pomerom 1,96 Slováka na jedného zahraničného návštevníka.

NÁVŠTEVNOSŤ JASKYŇ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	priemer 2015 - 2021
Demänovská jaskyňa slobody								
počet domácich návštevníkov	51 331	56 852	50 768	46 397	49 958	35 527	40 443	47 325
počet zahraničných návštevníkov	57 956	71 292	69 140	69 246	68 745	28 794	9 463	53 519
Návštevy CELKOM	109 287	128 144	119 908	115 643	118 703	64 321	49 906	100 845
podiel domáci vs. zahraniční	0,89	0,80	0,73	0,67	0,73	1,23	4,27	1,33
Demänovská ľadová jaskyňa								
počet domácich návštevníkov	40 895	41 951	39 457	36 272	35 629	30 536	30 340	36 440
počet zahraničných návštevníkov	33 113	35 103	40 396	38 477	35 633	13 815	4 906	28 778
Návštevy CELKOM	74 008	77 054	79 853	74 749	71 262	44 351	35 246	65 218
podiel domáci vs. zahraniční	1,24	1,20	0,98	0,94	1,00	2,21	6,18	1,96

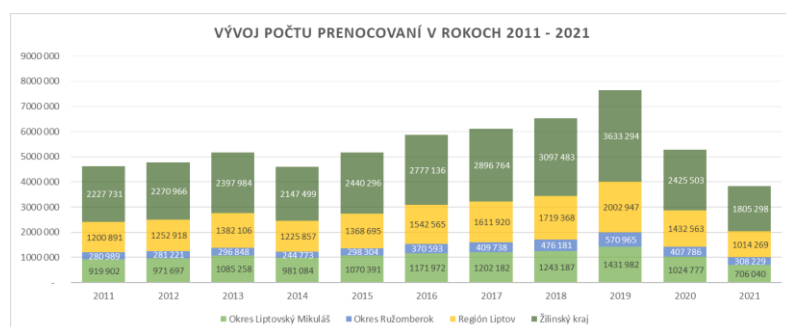
Zdroj: Evidencia ŠOP – Správy slovenských jaskýň.

Výkony cestovného ruchu: Dopad pandémie sa na území UMR Liptov výrazne prejavil v poklese výberu miestnej dane z ubytovania obidvoch miest a samospráv, ktoré pre účely tohto dokumentu nazývame "turistické samosprávy" (Demänovská Dolina, Bešeňová, Liptovský Trnovec, Liptovská Sielnica, Bobrovník), aj keď údaje za obce Liptovský Trnovec a Liptovská Sielnica sa nám nepodarilo získať. V prípade mesta Liptovský Mikuláš išlo medzi rokmi 2019-2021 o pokles miestnej dane vo výške 58 809 EUR (o 22,4%) a počet platiteľov dane klesol o 25 subjektov. V meste Ružomberok bol tento pokles o 31,7%. Najväčší pokles vo výbere dane bol v Bešeňovej o 55,1% a v Demänovskej Doline o 46,6%. Za sledované obdobie rokov 2015-2019 daň z ubytovania mestu Liptovský Mikuláš rástla priemerne medziročne o 19 402 EUR ročne, mestu Ružomberok o 9 267 EUR, obci Bešeňová o 19 452 Eur a obci Demänovská Dolina o 11 922 Eur. Mesto Liptovský Mikuláš vybralo za sledované obdobie rokov 2015 – 2021 na dani z ubytovania 2,6-násobne viac ako mesto Ružomberok a obec Demänovská Dolina 3,24-násobne viac ako obec Bešeňová a 1,7-násobne viac ako Mesto Liptovský Mikuláš. Za obdobie 2015 a 2021 vybrala obec Demänovská Dolina na dani z ubytovania 2,63 mil. Eur, kým mesto Liptovský Mikuláš 1,54 mil. Eur.

Výber dane z ubytovania		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	zmena 2019 - 2015	v %	zmena 2021 - 2015	v %	zmena 2021 - 2019	v %	priemer
Mesto Liptovský Mikuláš	Vybraná daň z ubytovania v meste v EUR	184 741	208 102	227 110	236 443	262 347	217 902	203 538	77 606	42,0%	18 797	10,2%	- 58 809	-22,4%	220 026
	Sadzba dane na prenocovanie v EUR	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00							
	Počet platiteľov dane z prenocovania	199	196	203	244	260	276	235	61	30,7%	36	18,1%	- 25	-9,6%	
Mesto Ružomberok	Vybraná daň z ubytovania v meste v EUR	68 069	73 058	84 811	86 689	105 135	112 745	71 785	37 066	54,5%	3 716	5,5%	- 33 350	-31,7%	86 042
	Sadzba dane na prenocovanie v EUR			0,35 / 0,5 / 0,7			0,5 / 0,7 / 1	0,7 / 1							
	Počet platiteľov dane z prenocovania														
Demänovská Dolina	Vybraná daň z ubytovania v meste v EUR	385 744	387 035	409 462	425 816	433 433	361 275	231 425	47 689	12,4%	154 319	-40,0%	- 202 008	-46,6%	376 313
	Sadzba dane na prenocovanie v EUR	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00							
	Počet platiteľov dane z prenocovania	75	81	88	97	112	131	157	37	49,3%	82	109,3%	45	40,2%	
Bešeňová	Vybraná daň z ubytovania v meste v EUR	85 505	104 870	119 975	146 116	163 313	121 079	73 322	77 809	91,0%	12 183	-14,2%	- 89 991	-55,1%	116 311
	Sadzba dane na prenocovanie v EUR	0,80	0,90	0,90	0,90	1,00	1,00	1,00							
	Počet platiteľov dane z prenocovania	77	84	90	97	101	105	105	24	31,2%	28	36,4%	4	4,0%	
Liptovský Trnovec	Vybraná daň z ubytovania v meste v EUR														
	Sadzba dane na prenocovanie v EUR														
	Počet platiteľov dane z prenocovania														
Liptovská Sielnica	Vybraná daň z ubytovania v meste v EUR														
	Sadzba dane na prenocovanie v EUR														
	Počet platiteľov dane z prenocovania														
Bobrovník	Vybraná daň z ubytovania v meste v EUR		285	797	1 335	1 039	3 203	2 139	2 918	750,5%	1 854	650,5%	1 100	105,9%	1 466
	Sadzba dane na prenocovanie v EUR		0,33	0,40	0,40	0,40	1,00	1,00							
	Počet platiteľov dane z prenocovania		1	3	3	3	7	8	6	800,0%	7	700,0%	5	166,7%	

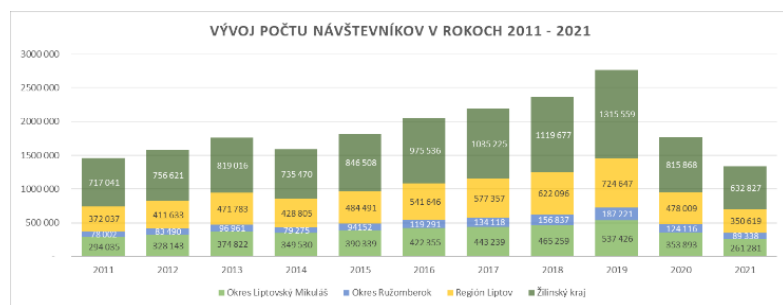
Zdroj: Interná evidencia mestských a obecných úradov.

Oficiálna **Ubytovacia štatistika ŠÚSR**, ktorá eviduje prenocovania a návštevníkov ubytovacích zariadení v jednotlivých samosprávach, bola rovnako významne ovplyvnená pandemickou situáciou v rokoch 2020 a 2021, kedy tri najväčšie atrakcie na Liptove (lyžiarske stredisko Jasná v zimnej sezóne 2020/2021 a obidva aquaparky) prakticky neposkytovali svoje služby. **Rok 2019 bol rekordným rokom, čo sa týka počtu návštevníkov (724 647 osôb) aj počtu prenocovaní v regióne Liptov (2 002 947 prenocovaní).** Za sledované obdobie rokov 2015-2019 sa počet prenocovaní zvýšil o 46,3% (priemerne 126 850 ročne) a počet návštevníkov o 49,6% (priemerne 48 031 ročne). V porovnaní s okresom Ružomberok sa okres Liptovský Mikuláš v roku 2021 podieľal na celkových prenocovaniach Liptova 69,6%-ami a na celkovom počte návštevníkov 74,5%-ami.

Pokles prenocovaní medzi rokmi 2019-2021 bol zaznamenaný o 49,4%, a to viac v okrese Liptovský Mikuláš (o 50,7%) ako v okrese Ružomberok (o 46%). Za sledované obdobie 2015-2021 si okres Ružomberok udržal vyššie prenocovania v roku 2021 ako v roku 2015 o 3,3%, okres Liptovský Mikuláš však stratil 34% prenocovaní.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN2:cr3802mr.

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN2:cr3802mr.

Pokles počtu návštevníkov ubytovacích zariadení klesol v regióne Liptov v rokoch 2019-2021 o 51,6%, teda približne rovnako ako v obidvoch okresoch. Za sledované obdobie 2015-2021 v okrese Ružomberok klesol počet návštevníkov o 5,1%, kým v okrese Liptovský Mikuláš o 33,1%.

Na území **UMR Liptov** sú štatisticky evidované okrem obcí uvedených v tabuľke aj obce Bobrovník, Gôtovany, Turík, Likavka, Lisková, Liptovské Sliače a Štiavnička, ktoré majú evidované prenocovania a návštevníkov ako diskretný údaj (označenie "D"). **Obce a mestá UMR Liptov tvorili v roku 2019 58,3% prenocovaní regiónu Liptov a 62,5% jeho návštevníkov.** Z obcí uvedených v tabuľke má najväčší podiel na prenocovaniach regiónu Liptov **(1) Demänovská Dolina, (2) Liptovský Mikuláš, (3) Ružomberok, (4) Bešeňová, (5) Liptovský Trnovec, (6) Liptovská Sielnica a (7) Liptovská Teplá.** Rozdiel je len pri počte návštevníkov, kde je vymenené mesto Ružomberok s obcou Bešeňová. Medziročný pokles počtu prenocovaní z dôvodu pandémie medzi rokmi 2019-2021 v meste Liptovský Mikuláš aj v Demänovskej Doline bol vyšší ako priemer za región Liptov. Pri počte návštevníkov má mesto Liptovský Mikuláš zaznamenaný nižší pokles ako priemer za región Liptov.

Ubytovacia štatistika na území UMR Liptov		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	rok 2019		zmena 2019 - 2021	v %
									podiel obce na okrese	podiel obce na regióne		
Mesto Liptovský Mikuláš	Počet prenocovaní, evidovaná MsÚ	186 746	213 094	230 212	240 304	273 249	215 366	178 359				
	počet prenocovaní ŠÚSR			238 330	228 617	277 973	200 195	132 568	19,4%	13,9%	-	145 405 -52,3%
	Počet návštevníkov			92 376	88 332	107 554	73 579	55 538	20,0%	14,8%	-	52 016 -48,4%
	priemerný počet prenocovaní			2,6	2,6	2,6	2,7	2,4				
Demänovská Dolina	Počet prenocovaní			381 031	419 459	452 865	357 384	207 859	31,6%	22,6%	-	245 006 -54,1%
	Počet návštevníkov			136 069	156 165	170 141	117 896	79 080	31,7%	23,5%	-	91 061 -53,5%
	priemerný počet prenocovaní			2,8	2,7	2,7	3,0	2,6				
				10 938		20 393			1,4%	1,0%		
Liptovská Sielnica	Počet prenocovaní			4 993		9 294			1,7%	1,3%		
	Počet návštevníkov			2,2		2,2						
	priemerný počet prenocovaní											
						34 550			2,4%	1,7%		
Liptovský Trnovec	Počet prenocovaní					16 241			3,0%	2,2%		
	Počet návštevníkov					2,1						
	priemerný počet prenocovaní											
		1 070 391	1 171 972	1 202 182	1 243 187	1 431 982	1 024 777	706 040	54,9%	x	-	725 942 -50,7%
Okres Liptovský Mikuláš	Počet prenocovaní	390 339	422 355	443 239	465 259	537 426	353 893	261 281	56,4%	x	-	276 145 -51,4%
	Počet návštevníkov					2,7	2,9	2,7				
	priemerný počet prenocovaní											
		71 882	107 384	123 478	138 149	195 446	142 971		34,2%	9,8%		
Mesto Ružomberok	Počet prenocovaní	32 069	48 113	53 070	56 317	71 123	47 155		38,0%	9,8%		
	Počet návštevníkov	2,2	2,2	2,3	2,5	2,7	3,0					
	priemerný počet prenocovaní											
					6 087							
Ivachnová	Počet prenocovaní				2 304							
	Počet návštevníkov				2,6							
	priemerný počet prenocovaní											
				134 261	159 520	176 202	107 978		30,9%	8,8%		
Bešeňová	Počet prenocovaní			57 392	68 841	74 321	43 718		39,7%	10,3%		
	Počet návštevníkov			2,3	2,3	2,4	2,5					
	priemerný počet prenocovaní											
						10 203			1,8%	0,5%		
Liptovská Teplá	Počet prenocovaní					4 206			2,2%	0,6%		
	Počet návštevníkov					2,4						
	priemerný počet prenocovaní											
		298 304	370 593	409 738	476 181	570 965	407 786	308 229	66,9%	x	-	262 736 -46,0%
Okres Ružomberok	Počet prenocovaní	94 152	119 291	134 118	156 837	187 221	124 116	89 338	79,9%	x	-	97 883 -52,3%
	Počet návštevníkov											
	priemerný počet prenocovaní			3,1	3,0	3,0	3,3	3,5				
		1 368 695	1 542 565	1 611 920	1 719 368	2 002 947	1 432 563	1 014 269		58,3%	-	988 678 -49,4%
Región Liptov	Počet prenocovaní	484 491	541 646	577 357	622 096	724 647	478 009	350 619		62,5%	-	374 028 -51,6%
	Počet návštevníkov			2,9	2,9	2,9	3,1	3,1				
	priemerný počet prenocovaní											
		2 440 296	2 777 136	2 896 764	3 097 483	3 633 294	2 425 503	1 805 298			-	1 827 996 -50,3%
Žilinský kraj	Počet prenocovaní	846 508	975 536	1 035 225	1 119 677	1 315 559	815 868	632 827			-	682 732 -51,9%
	Počet návštevníkov			2,8	2,8	2,8	3,0	2,9				
	priemerný počet prenocovaní											

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN2:cr3803mr; vlastné spracovanie autora.

V roku 2019 dosiahol **priemerný počet prenocovaní** v okrese Liptovský Mikuláš 2,7 dňa a tento údaj bol rovnaký aj v roku 2021. V okrese Ružomberok priemerný počet prenocovaní vzrástol z hodnoty 3 dni v roku 2019 na hodnotu 3,5 dňa v roku 2021, čo pravdepodobne súvisí s kúpeľnou obcou Lúčky, ktorá je mimo územia UMR Liptov. Okres Ružomberok v ukazovateli priemerného počtu prenocovaní prevyšuje aj Žilinský samosprávny kraj.

Mestá Liptovský Mikuláš, Liptovský Trnovec a Bešeňová boli pred pandémiou v roku 2019 miestami ubytovania, kde prevládali zahraniční návštevníci pred domácimi návštevníkmi. **Obdobie pandémie výrazne zredukovalo aj počty zahraničných návštevníkov v regióne Liptov.** Kým v roku 2019 predstavoval ich podiel 34,7%, v roku 2021 to bolo len 13,5%. Táto situácia najviac zastihla mesto Liptovský Mikuláš, kde sa podiel zahraničných návštevníkov z podielu 54% znížil na 19,3% v roku 2021.

Domáci a príjazdový cestovný ruch		2019		2020		2021		2019		2020		2020	
		domáci	zahraniční	domáci	zahraniční	domáci	zahraniční	domáci	zahraniční	domáci	zahraniční	domáci	zahraniční
Mesto Liptovský Mikuláš	Počet prenocovaní	104 574	173 399	97 566	102 629	103 620	28 948	37,6%	62,4%	48,7%	51,3%	78,2%	21,8%
	Počet návštevníkov	49 512	58 042	40 501	33 078	44 800	10 738	46,0%	54,0%	55,0%	45,0%	80,7%	19,3%
Demänovská Dolina	Počet prenocovaní	256 667	196 198	209 331	148 053	181 007	26 852	56,7%	43,3%	58,6%	41,4%	87,1%	12,9%
	Počet návštevníkov	110 308	59 833	77 132	40 764	70 540	8 540	64,8%	35,2%	65,4%	34,6%	89,2%	10,8%
Liptovská Sielnica	Počet prenocovaní	12 304	8 089					60,3%	39,7%				
	Počet návštevníkov	6 269	3 025					67,5%	32,5%				
Liptovský Trnovec	Počet prenocovaní	10 377	24 173		16 918		5 817	30,0%	70,0%				
	Počet návštevníkov	5 453	10 788		7 479		2 525	33,6%	66,4%				
Okres Liptovský Mikuláš	Počet prenocovaní	895 784	536 198			616 336	89 704	62,6%	37,4%			87,3%	12,7%
	Počet návštevníkov	362 289	175 137			230 074	31 207	67,4%	32,6%			88,1%	11,9%
Mesto Ružomberok	Počet prenocovaní	118 199	77 247					60,5%	39,5%				
	Počet návštevníkov	47 171	23 952					66,3%	33,7%				
Ivachnová	Počet prenocovaní												
	Počet návštevníkov												
Bešeňová	Počet prenocovaní	65 070	111 132	49 166	58 812			36,9%	63,1%	45,5%	54,5%		
	Počet návštevníkov	31 315	43 006	21 487	22 231			42,1%	57,9%	49,1%	50,9%		
Liptovská Teplá	Počet prenocovaní	4 755	5 448					46,6%	53,4%				
	Počet návštevníkov	2 281	1 925					54,2%	45,8%				
Okres Ružomberok	Počet prenocovaní	347 107	223 858			261 382	46 847	60,8%	39,2%			84,8%	15,2%
	Počet návštevníkov	110 610	76 611			73 041	16 297	59,1%	40,9%			81,8%	18,2%
Región Liptov	Počet prenocovaní	1 242 891	760 056	-	-	877 718	136 551	62,1%	37,9%			86,5%	13,5%
	Počet návštevníkov	472 899	251 748	-	-	303 115	47 504	65,3%	34,7%			86,5%	13,5%
Žilinský kraj	Počet prenocovaní	2 399 732	1 233 562	1 764 323	661 180	1 536 853	268 445	66,0%	34,0%	72,7%	27,3%	85,1%	14,9%
	Počet návštevníkov	899 302	416 257	603 847	212 021	537 805	95 022	68,4%	31,6%	74,0%	26,0%	85,0%	15,0%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN2:cr3803mr; vlastné spracovanie autora.

Návštevníci v roku 2019 prichádzali najmä z **(1) Českej republiky, (2) Poľska a (3) Maďarska. Tieto tri krajiny tvorili 75,9% zahraničných návštevníkov regiónu Liptov** (73% v okrese Liptovský Mikuláš a 82,4% v okrese Ružomberok). Kým český návštevník preferuje viac okres Ružomberok, poľský návštevník najmä okres Liptovský Mikuláš. Ďalšie krajiny boli (4) Ukrajina, (5) Izrael, (6) Nemecko a (7) Litva, pričom tvorili 10,8% zahraničnej návštevnosti (v okrese Liptovský Mikuláš 12,4%, v okrese Ružomberok 6,1%). Top 3 krajiny roku 2019 si zachovali vedenie aj po pandémie, avšak počet návštevníkov z týchto krajín sa v roku 2021 významne zredukoval: Česká republika o 76,3%, Maďarsko o 84%, Izrael o 84,8%, Ukrajina o 99,7% a Litva o 68,47%.

okres Liptovský Mikuláš				okres Ružomberok				Región Liptov			
2019	2020	2021		2019	2020	2021		2019	2020	2021	
Slovensko	362 289	67,4%	Slovensko	230 074	88,1%	Slovensko	110 610	59,1%	Slovensko	472 899	65,3%
Zahraničie	175 137	32,6%	Zahraničie	31 207	11,9%	Zahraničie	76 611	40,9%	Zahraničie	251 748	34,7%
Návštevníci	537 426	100,0%	Návštevníci	353 893	100,0%	Návštevníci	187 221	100,0%	Návštevníci	724 647	100,0%
TOP 7 zahraničných krajín				TOP 7 zahraničných krajín				TOP 7 zahraničných krajín			
Česká rep.	70 496	40,3%	Česká rep.	17 007	54,5%	Česká rep.	45 899	59,9%	Česká rep.	116 395	46,2%
Poľsko	49 000	28,0%	Poľsko	31 685	D	Poľsko	15 136	19,8%	Poľsko	64 136	25,5%
Maďarsko	8 373	4,8%	Maďarsko	5 408	1,6%	Maďarsko	2 069	2,7%	Maďarsko	10 442	4,1%
Ukrajina	6 839	3,9%	Ukrajina	5 259	1,6%	Ukrajina	1 793	2,3%	Ukrajina	8 632	3,4%
Izrael	6 699	3,8%	Nemecko	2 530	1,6%	Litva	1 434	1,9%	Rakúsko	8 116	3,2%
Nemecko	4 896	2,8%	Rumunsko	2 142	1,3%	Holandsko	414	1,3%	Izrael	5 865	2,3%
Litva	3 221	1,8%	Litva	2 121	1,2%	Rakúsko	380	1,2%	Litva	4 655	1,8%
Zahraničie	175 137	100,0%	Zahraničie	-	-	Zahraničie	31 207	100,0%	Zahraničie	251 748	100,0%

Zdroj: ŠÚSR, VBD_SK_WIN2:cr3804mr; vlastné spracovanie autora.

Vybrané pomerové ukazovatele

ROK 2019					
Turistická hustota (počet lôžok na ha)					
Mesto Liptovský Mikuláš	Demänovská Dolina	Liptovský Trnovec	Liptovská Sielnica	Okres Liptovský Mikuláš	Región Liptov
0,46	0,99	0,53	0,20	0,141	0,127
Mesto Ružomberok	Ivachnová	Bešeňová	Liptovská Teplá	Okres Ružomberok	Žilinský kraj
0,20	0,26	3,20	0,14	0,099	0,077
Turistická intenzita (počet lôžok/obyvateľ)					
Mesto Liptovský Mikuláš	Demänovská Dolina	Liptovský Trnovec	Liptovská Sielnica	Okres Liptovský Mikuláš	Región Liptov
0,105	15,019	2,651	0,565	0,261	0,196
Mesto Ružomberok	Ivachnová	Bešeňová	Liptovská Teplá	Okres Ružomberok	Žilinský kraj
0,097	0,237	1,777	0,133	0,113	0,076
Turistická záťaž (počet návštevníkov/obyvateľ)					
Mesto Liptovský Mikuláš	Demänovská Dolina	Liptovský Trnovec	Liptovská Sielnica	Okres Liptovský Mikuláš	Región Liptov
3,469	541,850	29,369	15,362	7,442	5,623
Mesto Ružomberok	Ivachnová	Bešeňová	Liptovská Teplá	Okres Ružomberok	Žilinský kraj
2,678	0,000	96,146	4,185	3,304	1,902

Zdroj: Vlastné prepočty autora na základe údajov za rok 2019.

Turistická hustota meraná indexom pomeru počtu lôžok na ha výmery obce v roku 2019 bola najvyššia v obci Bešeňová, kde jej hodnota predstavovala 3,2. Nasledovala obec Demänovská Dolina (0,99) a Liptovský Trnovec (0,53), pričom priemerná hodnota v regióne Liptov predstavuje 0,127 lôžka na ha, kým v Žilinskom kraji je táto hodnota na úrovni 0,077.

Turistická intenzita meraná indexom pomeru počtu lôžok na obyvateľa v roku 2019 bola najvyššia v obci Demänovská Dolina, kde jej hodnota predstavovala 15,019. Nasledovala obec Liptovský Trnovec (2,651) a obec Bešeňová (1,777), pričom priemerná hodnota v regióne Liptov predstavuje 0,196 lôžka na obyvateľa, kým v Žilinskom kraji je táto hodnota na úrovni 0,076.

Turistická záťaž meraná indexom pomeru počtu návštevníkov na obyvateľa v roku 2019 bola najvyššia v obci Demänovská Dolina, kde jej hodnota predstavovala 541,82. Nasledovala obec Bešeňová (96,2) a Liptovský Trnovec (29,4), pričom priemerná hodnota v regióne Liptov predstavuje 5,6 návštevníka na obyvateľa, kým v Žilinskom kraji je táto hodnota na úrovni 1,9.

2.5.5. Cezhraničná a medzinárodná spolupráca

Územie regiónu Liptov je oprávnené čerpať dotačné zdroje z dvoch cezhraničných finančných programov: (1) Interreg Slovensko – Česká republika a (2) Interreg Slovensko – Poľsko, vrátane Fondu mikroprojektov. Mesto Liptovský Mikuláš bolo v rokoch 2014-2021

úspešné v získavaní finančnej pomoci najmä zo zdrojov poľsko-slovenskej spolupráce, a to aj vďaka členstvu v zoskupení **Euroregión Tatry³⁶ a EZÚS Tatry³⁷**. Mesto Ružomberok využilo možnosti spolupráce s partnerským mestom Kroměříž a spolupráce s Katolíckou univerzitou pri čerpaní finančných prostriedkov z cezhraničného programu s Českou republikou. Kým mesto Liptovský Mikuláš čerpalo finančné zdroje aj na investičné projekty, mesto Ružomberok len na neinvestičné. Na základe nižšie uvedeného prehľadu konštatujeme, že **čerpanie** prostriedkov cezhraničnej spolupráce Interreg v obidvoch mestách **by mohlo byť podstatne intenzívnejšie**.

Prehľad čerpania finančnej podpory z cezhraničnej spolupráce mestom Liptovský Mikuláš

Názov projektu	Zdroj podpory	NFP v EUR	Rok realizácie
Historicko-kultúrne-prírodná cesta okolo Tatier, 1. etapa Výstup projektu: 3,213 km cyklochodník + 2 odpočívadlá pri cyklochodníku	INTERREG SVK – Poľsko	577 166,61	2014-2015
Historicko-kultúrne-prírodná cesta okolo Tatier, 2. etapa Výstup projektu: 1,372 km cyklochodník	INTERREG SVK – Poľsko	221 516,52	2017
Zvýšenie kvality poskytovaných služieb prostredníctvom obnovenia kultúrnej infraštruktúry kultúrnych domov v mestách Jaslo a Liptovský Mikuláš	INTERREG SVK – Poľsko	711 159,00 (ide o výdavky celkom)	7/2014 – 11/2015
Skateboard bez hraníc Cezhraničný partner: Gmina mesto Nowy Targ	INTERREG SVK – Poľsko Fond mikroprojektov	40 579,00 (ide o výdavky celkom)	3-5/2015
Rozvoj cyklistickej infraštruktúry v Nowom Targu a Liptovskom Mikuláši Výstup projektu: 9 ks cyklostojanov a 2 lavičky v centre mesta + fontánka na pitie na odpočívadle cyklochodníka pri Vrblíckom moste	INTERREG SVK – Poľsko Fond mikroprojektov	18 193,00	10.1.2020 – schválený
SALUTE4CE	Program Central Europe		

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Liptovský Mikuláš.

Prehľad čerpania finančnej podpory z cezhraničnej spolupráce mestom Ružomberok

Názov projektu	Zdroj podpory	NFP v EUR	Rok realizácie
Pamiatky svetového dedičstva UNESCO v živote obcí, miest a regiónov (UNESCO VLAMI) Číslo projektu: NKP3040D001 Mesto Ružomberok ako Partner 2, hlavný cezhraničný partner: Katolícka univerzita, Pedagogická fakulta Výstupy projektu: Krajinná štúdia – Vlkolíne, Memorandum o spolupráci partnerů při ochraně lokalit kulturního a přírodního dědictví UNESCO, realizácia výsadby tradičných odrôd	Interreg SVK – Česká republika	24 995,30	1.9.2017 – 30.6.2019
Obnova tradičných činností a ich expozícia v lokalite UNESCO – Vlkolíne v európskom kontexte Cezhraničný partner: Mesto Kroměříž Výstupy: rekonštrukcia expozíčných priestorov, spoločná inštalácia expozície, sympóziu remeselníkov a umelcov, tvorba a vydanie spoločného propagačného materiálu	Interreg SVK – Česká republika Fond mikroprojektov	28 101,15	17.1.2013 - 31.5.2014

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Ružomberok.

Partnerské mestá: Všetky partnerské mestá **Liptovského Mikuláša** sú každoročne pozývané na tradičné podujatie mesta „Stoličné dni“ a partnerské mestá zas recipročne pozývajú delegáciu mesta Liptovský Mikuláš na ich významné podujatia, s výnimkou mesta Żywiec, kde obidve mestá participujú na spoločnej aktivite – vyhlásení výsledkov Osobnosť horských zemí. Počas týchto stretnutí prebieha výmena skúseností a poznatkov medzi jednotlivými samosprávami a mestskými inštitúciami. **V meste Ružomberok** je najintenzívnejšia spolupráca spomedzi 6 partnerských miest s partnerským mestom Kroměříž, ktorý má na zozname UNESCO zapísaný Arcibiskupský zámok v Kroměříži a s ktorým prebieha výmena skúseností aj kvôli spracovaniu pamiatky UNESCO Vlkolíne.

Mesto Ružomberok		Mesto Liptovský Mikuláš	
Partner	Aktivita	Partner	Aktivita
Kroměříž (ČR)	Spoločné projekty cezhraničnej spolupráce Interreg SR-ČR. Najväčší projekt s Kroměřížom bola rekonštrukcia sýpky vo Vlkolíne na expozíciu. V rámci spolupráce sa podpísal aj dokument o partnerstve miest. V rokoch 2019-2020 sa počas pandémie kontakty prerušili.	Opava (ČR)	1964 Účast' delegácie: Festival Bezručova Opava – Delší brehy
Hlučín (ČR) Děčín (ČR)	Výmena skúseností a vzájomná podpora v oblasti školstva, osvetu, kultúry, športu a životného prostredia.		
Mestská časť Praha 6 (ČR)	Stretávanie seniorov, výmenné pobyty žiakov, športové aktivity, výmeny ľudových kultúrnych súborov, výmena skúseností v oblasti správy mesta a ochrany životného prostredia.		
Báčsky Petrovec (Srbsko)	Účast' delegácie na Slovenských národných slávnostiach mesta.	Kemi (FIN)	1984 Účast' delegácií: - 100. výročie mesta Kemi (slávnosti v meste) - účast' delegácie z mesta Kemi v Liptovskom Mikuláši na pracovnej porade Erasmus
Gospić (Chorvátsko)	Účast' delegácie na slávnostiach Dni mesta Gospić.	Kiskőrös (HU)	1976 Účast' delegácie: Zberové slávnosti v meste Kiskőrös
		Annecy (FR)	1992
		Galanta (SVK)	1991 Účast' delegácie: Galantské trhy
		Żywiec (PL)	2008 Účast' delegácií: - Vyhlásenie výsledkov Osobnosť horských zemí - Týždeň beskydskej kultúry v Żywiec

Zdroj: Interná evidencia MsÚ Ružomberok a MsÚ Liptovský Mikuláš.

³⁶ <https://www.euroregion-tatry.sk/>

³⁷ EZÚS – Európske zoskupenie územnej spolupráce : <https://www.euwt-tatry.eu/sk/>

2.6. MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE

Školstvo a práca s mládežou

- UMR Liptov poskytuje vzdelávanie prostredníctvom rôznych zriaďovateľov v 41 materských školách, 21 základných školách, 4 gymnáziách, 11 stredných odborných školách a 3 vysokoškolských pracoviskách – humanitného smeru, vojenského smeru (AOS) a technického smeru na IAS Žilinskej univerzity, prevažne v jadrových mestách.
- Aj keď rastie počet obyvateľov obcí UMR Liptov, nové zariadenia predškolského vzdelávania sú zriaďované najmä v mestách. Kapacita týchto zariadení na území UMR Liptov nepostačuje dopytu.
- V obciach UMR okresu Liptovský Mikuláš nie je zriadená žiadna základná škola. V obciach okresu Ružomberok sú tri základné školy (Likavka, Liptovská Teplá, Liptovské Sliače).
- Počet žiakov na základných školách od roku 2011 do roku 2021 stúpala len mierne, počet pedagógov zostal nezmenený, jedna škola v meste Ružomberok zanikla.
- Súkromné a cirkevné základné školy tvoria 23,8% počtu všetkých základných škôl UMR Liptov.
- V meste Ružomberok sú veľkokapacitnými základnými školami ZŠ Bystrická cesta a ZŠ Zarevúca (pokrývajú 59% všetkých žiakov základných škôl v meste), v Liptovskom Mikuláši ZŠ M. R. Martákovskej na sídlisku Nábřežie.
- Záujem o školské kluby malo v roku 2021 v Liptovskom Mikuláši 38% žiakov, kým v Ružomberku len 30,8%.
- Stredné odborné školy na území UMR Liptov majú priemerne 357 študentov na SOŠ. Kým počet študentov od roku 2011 do roku 2021 narástol o 33%, počet škôl sa nezmenil (rástol len počet tried).
- Pôsobí tu 1 cirkevná SOŠ a 2 cirkevné gymnáziá.
- Priemerný počet študentov na triedu na gymnáziu v sledovanom období rokov 2011-2021 rástol a adekvátne k tomu rástol aj počet pedagógov. Počet študentov v meste Liptovský Mikuláš na štátnom gymnáziu rástol, kým na cirkevnom klesal.
- SOŠ majú v prevádzke dva internáty, po jednom v každom jadrovom meste, s celkovou kapacitou 378 miest, pričom SOŠ navštevuje 3 923 študentov.
- Duálne vzdelávanie v Liptovskom Mikuláši realizujú 3 SOŠ s 18 zamestnávateľmi pre 77 študentov a v meste Ružomberok 1 SOŠ s 1 zamestnávateľom (Mondi SCP, a.s.) pre 10 študentov. UMR Liptov tak pokrýva 11,7% všetkých zamestnávateľov v systéme duálneho vzdelávania v Žilinskom kraji.
- Akadémia ozbrojených síl (AOS) v Liptovskom Mikuláši má ako jediná od roku 2011 rastúci počet študentov. Katolíckej univerzite klesol počet študentov približne na polovicu a Inštitútu Aurela Stodolu Žilinskej univerzity (IAS) v Liptovskom Mikuláši napriek jeho zameraniu hrozí zánik.
- Popri Katolíckej univerzite v Ružomberku a Ústrednej vojenskej nemocnici vzniká národné centrum ako interdisciplinárne vedecké pracovisko CEDLIO na diagnostiku a liečbu infekčných ochorení.
- Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity má zriadené Centrum celoživotného vzdelávania.
- Popri IAS je zriadené vedecko-výskumné pracovisko na moderné vodíkové technológie.
- Mesto Ružomberok má zriadené 3 zariadenia na voľný čas a záujmovú činnosť detí a mládeže, kým Liptovský Mikuláš len jedno. O CVČ v meste Ružomberok majú záujem aj okolité obce, kým v Liptovskom Mikuláši najmä deti z mesta. CVČ Ružomberok sa zapája do viacerých súťaží ako CVČ Liptovský Mikuláš.
- Na obidvoch mestských ZUŠ počet žiakov medziročne klesá.
- Formalizovaná činnosť mestských mládežníckych organizácií sa počas pandémie utlmila. V Ružomberku na rozdiel od Liptovského Mikuláša sú aktívne viaceré mládežnícke cirkevné organizácie: slovenský skauting, kresťanské eRko, ASC Slovakia a YMCA.
- Mesto Ružomberok má zriadený Fond na podporu talentovanej mládeže Talentum, kde prispievajú aj mestskí filantropi.

Ekonomika, inovácie a podnikanie

- Ani jeden mestský úrad nemá zriadené kapacity s agendou venujúcou sa podpore podnikania a inovácií. Tejto oblasti sa nevenuje žiadna formalizovaná inštitúcia na úrovni regiónu alebo mesta. Nie sú vytvorené ani žiadne podporné (incentívne) schémy pre investorov alebo podnikateľov, nerobí sa marketing v tejto oblasti, ani sa nevyhodnocujú dáta. Perspektívnou inštitúciou pre túto oblasť by mohlo byť inovačné centrum INOVIA v Žiline, ktoré by mohlo vziať regióny a ich mestá do implementácie Žilinskej inovačnej politiky a koordinovať rozvoj podnikania a inovácií.
- Jedinou platformou na stretávanie sa podnikateľov z regiónu Liptov, aj to len v službách cestovného ruchu, je Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Liptov, ktorá pôsobí ako súkromno-verejné partnerstvo pre odvetvie cestovného ruchu. Žiadna podobná organizácia, ani v inom odvetví, na Liptove nepôsobí.
- Ekonomicky aktívne obyvateľstvo má v regióne Liptov 50%-ný podiel.
- Nezamestnanosť sa v regióne Liptov do pandémie znižovala, potom v rokoch 2019-2020 vzrástla o 59,2% na hodnotu 7,25%, čo bolo priemerne viac ako v Žilinskom kraji a menej ako na Slovensku.
- V pandemickom roku 2020 sa počet uchádzačov o zamestnanie zvýšil najviac v meste Liptovský Mikuláš. Viac uchádzačov o zamestnanie bolo v mestách a z radov žien ako mužov. Ak to bolo v obciach, tak v obciach okresu Ružomberok, najmä v Likavke, Liskovej a v Liptovských Sliačoch.
- Priemerná nominálna mesačná mzda v okrese Liptovský Mikuláš predstavovala v roku 2020 hodnotu 1 138 EUR a v okrese Ružomberok 1 284 EUR. Okres Liptovský Mikuláš zaostáva za priemernou nominálnou mzdou na Slovensku o 17% a

v Žilinskom kraji o 10%, kým priemerná nominálna mzda v okrese Ružomberok je o 3% nižšia ako na Slovensku a o 4% vyššia ako v Žilinskom kraji.

- Odvetviami s najsilnejším mzdovým odhodnotením v oboch okresoch sú Verejná správa, obrana a povinné sociálne zabezpečenie a Finančné a poisťovacie služby. V okrese Liptovský Mikuláš je na prvom mieste navyše odvetvie Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu. Na treťom mieste v okrese Ružomberok je priemysel.
- Ubytovacie a stravovacie služby naviazané na rozvinutý cestovný ruch majú priemernú nominálnu mzdu na úrovni 841 EUR v okrese Ružomberok, kým v okrese Liptovský Mikuláš len 540 EUR.
- Za sledované obdobie rokov 2015-2020 priemerný evidenčný počet zamestnancov v primárnom sektore, ktorý je prevažne mužský a kde patrí napr. ťažba surovín, poľnohospodárstvo a lesníctvo, v okrese Liptovský Mikuláš klesol o 6%, kým v okrese Ružomberok vzrástol o 7,7%. Rovnako prevažne mužský sekundárny sektor s priemyselnou výrobou a stavebníctvom rástol v oboch okresoch od 3,2% do 4,4%. Mužsko-ženský terciárny sektor s veľkoobchodom a maloobchodom v okrese Ružomberok rástol o 68,5%, kým v okrese Liptovský Mikuláš len o 13,8%. Prevažne ženský kvartérny sektor so vzdelávaním, zdravotníctvom, sociálnymi službami, umením a verejnou správou rástol v okrese Ružomberok o 26,9%, kým v okrese Liptovský Mikuláš rástol len o 18,7% a neklesal ani v pandemickom období rokov 2019-2020.
- V pandemickom období medzi rokmi 2019-2020 v odvetví Ubytovanie a stravovanie (súčasť terciárneho sektora) klesol evidenčný počet zamestnancov v okrese Liptovský Mikuláš o 41%. Tu klesalo aj odvetvie Činnosti v oblasti nehnuteľností, a to až o 81%.
- Top zamestnávateľom v roku 2021 v regióne Liptov je Ústredná vojenská nemocnica v Ružomberku s 1 747 zamestnancami, Mondi SCP, a.s. s 1 268 zamestnancami, TMR, a. s. (Demänovská dolina) s 1 033 zamestnancami, COOP Jednota Liptovský Mikuláš so 691 zamestnancami, Liptovská nemocnica s poliklinikou v Liptovskom Mikuláši so 683 zamestnancami a Katolícka univerzita v Ružomberku s 525 zamestnancami.
- V databáze Ministerstva hospodárstva SR nemá región Liptov evidovaný žiadny priemyselný park na investovanie.
- Sociálne podnikanie je nerozvinuté. Jedine obec Liptovská Teplá eviduje na území UMR Liptov jeden sociálny podnik.
- Podniky v regióne Liptov (4 840 podnikov) sa v roku 2020 na počte podnikov v Žilinskom kraji podieľali 17,7%-ami, právnické osoby (PO) v UMR Liptov 12,5%-ami (68,2% PO regiónu Liptov) a fyzické osoby podnikatelia (FO) v UMR Liptov 9,1%-ami (56,4% FO regiónu Liptov).
- V okrese Liptovský Mikuláš rástol v rokoch 2013-2020 počet podnikov vyšším tempom (58,7%) ako v Žilinskom kraji (56%), pričom okres Ružomberok bol so 43% rastu pod týmto priemerom. Počet zahraničných podnikov sa za toto obdobie v regióne Liptov zdvojnásobil. V roku 2020 ich bolo evidovaných 421.
- Na území regiónu Liptov je v roku 2020 evidovaných 11 podnikov nad 250 zamestnancov, 56 podnikov s 50-249 zamestnancami. 53% všetkých podnikov je v kategórii 0-49 zamestnancov (celkom 2 588 podnikov).
- Počet právnických osôb (PO) na území UMR Liptov v rokoch 2015-2020 kontinuálne rástol (celkovo o 37%). V meste Liptovský Mikuláš ich je najviac, presnejšie o 58% viac ako v meste Ružomberok. PO v obciach okresu Liptovský Mikuláš rástli priemerne tempom 11,8% ročne, kým v obciach okresu Ružomberok len tempom 7% ročne. Za okres Liptovský Mikuláš je najviac PO v turistických obciach Demänovská Dolina, Liptovská Sielnica, Liptovský Trnovec a v okrese Ružomberok v obciach Likavka, Lisková, Liptovské Sliače.
- Medzi rokmi 2015-2020 počet Fyzických osôb (FO) podnikateľov klesol priemerne o 2,7%, najviac však v pandemickom období rokov 2019-2020 o 7,4%. V meste Ružomberok a obciach mesta Ružomberok sa v sledovanom období pozitívne vyvíjal počet FO bez živnostenského oprávnenia.
- 41,3% všetkých FO podnikateľov na území UMR Liptov za rok 2020 bolo evidovaných v meste Liptovský Mikuláš, aj keď ich počet medziročne klesá, najmä FO so živnostenským oprávnením.
- Obce UMR Liptov okresu Ružomberok majú evidovaných 4x viac FO podnikateľov ako obce okresu Liptovský Mikuláš a ich počet medziročne rastie.

Životné prostredie

- Vysoká ekologická hodnota krajiny regiónu Liptov aj vďaka tomu, že 70% výmery regiónu Liptov pokrývajú národné parky, mu dáva významné predpoklady na podporu plnenia cieľov európskej politiky Green Deal a Fit55 do roku 2030 v oblasti zachovania biodiverzity a uhlíkovej neutrality do roku 2050. Zavádzanie zelených riešení však nie je v regióne Liptov zatiaľ prioritou, nie je koordinované a je pomalé.
- Ochranné pásmo TANAP zasahuje do územia mesta Liptovský Mikuláš len svojim ochranným pásmom, a to v jednej časti – v lokalite Svätý Štefan nad Stošicami, kým ochranné pásmo NAPANT zasahuje do mestských častí Benice, Bodice, Demänová, Ploštín, Ľanovo, Palúdzka, Liptovský Mikuláš – Staré mesto. Časť katastrálneho územia mestských častí Ploštín a Ľanovo zasahuje priamo do národného parku NAPANT. Rovnako kataster obce Demänovská Dolina leží celý v národnom parku NAPANT. Mesto Ružomberok leží v ochrannom pásme NP Veľká Fatra a NAPANT. V katastri mesta sú dve národné prírodné rezervácie (NPR Jánošíkova kolkáraň a NPR Brankovský vodopád).
- Územné plánovanie neaplikuje systém integrovaného manažmentu krajiny, a ak aj aplikuje, tak len formálne. Svedčí o tom petícia za zastavenie výstavby v Demänovskej doline z roku 2020, ktorú podpísalo 113 612 Slovákov a ktorá poukázala na potrebu reálneho hodnotenia ekologickej a rekreačnej únosnosti v prírodne významných lokalitách a tiež na reálne posudzovanie regionálnych a miestnych územných systémov ekologickej stability (MÚSES, RÚSES) pre zachovanie krajinného rázu, konektivity krajiny a biodiverzity.

- Obidve mestá a 12 obcí UMR Liptov má schválený územný plán, s výnimkou obcí Gôtovaný, Turík, Ivachnová a Liptovská Teplá. Tieto obce neprehodnocujú každé 4 roky svoje územné plány, ako im ukladá zákonná povinnosť.
- Územný plán mesta Ružomberok bol schválený v roku 2012 a má 6 aktualizácií v podobe Zmien a doplnkov, posledné z roku 2021. Podobne je na tom mesto Liptovský Mikuláš s územným plánom schváleným v roku 2010, so 6 aktualizáciami a poslednou v roku 2020.
- Mesto Ružomberok má schválených 5 územných plánov zón: 3 zóny pre individuálnu bytovú výstavbu (IBV Biely Potok – Luhy, IBV Černová – Hríby a IBV Nad Dielcom), 1 zónu pre pamiatkovú rezerváciu Vlkolíne v ochrane UNESCO a 1 zónu ako centrálnu mestskú zónu. Mesto Liptovský Mikuláš má spracovaných 5 zón, z toho 4 sú schválené: pešia zóna v historickej časti mesta, CMZ Západ, Ploštín a Trnovecká zátoka. Nechválená je zóna Južné mesto – Kamenné pole. Mesto Liptovský Mikuláš má vypracované aj 3 urbanistické štúdie (Iľanovo, Ploštín a Palúdzka).
- V meste Liptovský Mikuláš narástli písomné žiadosti o územnoplánovaciu informáciu za roky 2016-2020 o 52%, čo svedčí o vysokom záujme o výstavbu na území mesta, najmä v mestských častiach Demänová, Liptovská Ondrašová, Palúdzka a Okoliché-Stošice.
- Na území mesta Liptovský Mikuláš sa nachádza 5 400 ha krajinnej zelene a 96 ha verejne prístupnej mestskej zelene vrátane 9 verejných parkov, pričom jej výmera od roku 2015 poklesla. Pasportizácia zelene je vypracovaná pre všetky mestské časti z roku 2013. Až 47% v stromov na území mesta nie je ošetrovaných. V meste Ružomberok prebehlo verejné obstarávanie na pasportizáciu zelene a miestnych komunikácií. Pasport však nie je zverejnený. Údaje o zeleni v meste nie sú k dispozícii.
- Pasport krajiny zelene, najmä v extravilánoch obcí za územie UMR Liptov, nie je zatiaľ spracovaný.
- V oboch mestách má silné zázemie Slovenský záhradkársky zväz. V Liptovskom Mikuláši je až 13 záhradkárskych osád.
- Mesto Liptovský Mikuláš má pozitívnu skúsenosť s medzinárodným projektom SALUTE – projektom integrovaného riadenia životného prostredia prostredníctvom malých zelených lokalít v urbanizovanom prostredí.
- Región Liptov sa na vyprodukovanom komunálnom odpade v Žilinskom kraji podieľa 22,6% (70 740,1 ton v roku 2020), ale tento podiel medziročne klesá. Vyprodukovaný TKO na 1 obyvateľa predstavoval v roku 2020 objem 550,1 kg, čo je o 19,5% viac ako v Žilinskom kraji a 26,5% viac ako na Slovensku.
- Okres Liptovský Mikuláš zaberal v roku 2020 na množstve vyprodukovaného odpadu 55%, pričom tento podiel oproti roku 2019 poklesol o 3,1%. Okres Ružomberok je lepší v triedení komodít biologicky rozložiteľného odpadu a drobného stavebného odpadu ako okres Liptovský Mikuláš. Zmesového komunálneho odpadu sa vyprodukuje najviac a je to v oboch okresoch približne rovnaká hodnota, 42% všetkého vyprodukovaného odpadu.
- Kým mesto Ružomberok za sledované obdobie rokov 2018-2021 zvýšilo množstvo komunálneho odpadu (KO) o 47,3%, mesto Liptovský Mikuláš ho znížilo o 6,23%. V oboch mestách objemovo narástla najmä položka Biologicky rozložiteľného odpadu, v meste Ružomberok o 48,7% (1 194,71 ton) a v meste Liptovský Mikuláš o 82% (1 322,25 ton). Hodnota zmesového KO poklesla v meste Ružomberok o 278,36 ton a v meste Liptovský Mikuláš o 8,21% (653,7 ton).
- Mesto Liptovský Mikuláš sa v roku 2019 podieľalo na vytriedení komodity Papier a lepenka v okrese Liptovský Mikuláš až 61,8%, kým mesto Ružomberok na okrese Ružomberok 62,8%. Zmesový KO v meste Liptovský Mikuláš tvorí 45,2% okresu Liptovský Mikuláš, v meste Ružomberok na okrese Ružomberok zas 58,2%. Biologicky rozložiteľný odpad v meste Ružomberok tvorí až 61,9% tohto odpadu v okrese Ružomberok, kým mesto Liptovský Mikuláš 39,1% okresu Ružomberok.
- Mesto Liptovský Mikuláš bolo v roku 2020 mierou triedenia odpadu (52,18%) nad hodnotou za Žilinský kraj o 6,22%, zatiaľ čo mesto Ružomberok bolo pod touto hodnotou (43,98%).
- Kým v meste Liptovský Mikuláš miera triedenia odpadu od roku 2018 narástla len o 2,4%, v meste Ružomberok až o 20,8%. Podobný rast miery triedenia odpadu zaznamenala aj Demänovská Dolina (nárast o 20,26%).
- Miera triedenia odpadu bola v roku 2020 za územie UMR Liptov najvyššia v obci Štiavnička (61,1%). Z turistických obcí mala v roku 2021 najvyššiu mieru triedenia obec Likavka (60,3%). Demänovská Dolina mala hodnotu 26,7% (rok 2021) a Liptovský Trnovec hodnotu 26,16% (rok 2018).
- Odpadové hospodárstvo na území UMR Liptov čaká viacero výziev v oblasti predchádzania vzniku odpadu, zberu, triedenia, likvidácie aj opätovného použitia odpadu (Reuse&Recycle). Je potrebné zriadiť „reuse“ centrá a dobudovať aj infraštruktúru odpadového hospodárstva, najmä v obciach UMR Liptov.
- Veľkou výzvou pre obidve jadrové mestá do roku 2030 je ukončenie skládkovania odpadu, ktorý je momentálne z oboch miest vyvážený mimo región, aj z dôvodov uzatvorených skládok v mestách. Uzatvorená skládka vo Veternej Porube potrebuje rekultiváciu. Viaceré obce z územia UMR Liptov zatiaľ skládkujú odpad vďaka firme OZO v Partizánskej Ľupči. V príprave na Liptove nie je žiadne energetické využívanie odpadov s využitím moderných technológií.
- Územie oboch miest zasahuje do chránenej vodohospodárskej oblasti Nízke Tatry.
- Geotermálne vrty na území UMR Liptov sú dva: Ráztoky pri Liptovskom Trnenci, ktorý zásobuje aquapark Tatralandia, a vrt v obci Bešeňová, ktorý zásobuje miestny aquapark.
- Mesto Liptovský Mikuláš je na území UMR Liptov lídrom vo vodozádržných opatreniach, a to aj vďaka participácii na medzinárodnom projekte SALUTE.
- V meste Ružomberok a okolí sa parametre kvality ovzdušia postupne lepšia, o čom svedčia údaje z monitoringu SHMÚ. V meste pôsobí od roku 2019 aj Komisia na riešenie zápachu a prašnosti.

- Výsledky celoštátneho sčítania dopravy v roku 2015 od Slovenskej správy ciest namerali v meste Liptovský Mikuláš priemerne 20 tisíc áut denne a v meste Ružomberok 30 tisíc áut denne, čo významne vplýva na kvalitu ovzdušia oboch miest.
- 48% z environmentálnych záťaží uvedených v ISEZ v Žilinskom kraji je lokalizovaných v regióne Liptov, z toho 44% na území UMR Liptov (21 lokalít). V meste Liptovský Mikuláš ich je evidovaných 6 a v meste Ružomberok 9.
- Ekologickou hrozbou najmä pre obce na južnej strane Liptovskej Mary sú záťaže v bývalých antimónových baniach za obcou Dúbrava, ktoré sa cez potok Paludžanka vedia dostať aj do Liptovskej Mary, ako tomu bolo pri havárii v roku 2019.
- Južná časť Liptovskej Mary je viac poľnohospodárska s vysokou bonitou pôdy. Napriek tomu v obci Galovany, na tretej najbonitnejšej pôde na Liptove, vyrástla fotovoltaická elektrárňa. K podobnej degradácii poľnohospodárskeho pôdneho fondu dochádza aj rekreačnou výstavbou v okolí Liptovskej Mary.
- Lesohospodárska činnosť je vykonávaná v regióne Liptov na ploche 116 060 ha, z toho 64,5% v okrese Liptovský Mikuláš a z 2/3 v lesoch v súkromnom vlastníctve. V okrese Ružomberok štátne lesy hospodária na ploche 55,3% z celkovej obhospodarovanej plochy. Súkromný vlastníak Mestské lesy Ružomberok spravujú plochu 6 954 ha, z čoho približne polovica pripadá na lesy osobitného určenia alebo ochranné lesy.
- Kým všetky obce UMR Liptov v okrese Ružomberok majú vlastné urbárske spoločenstvo, v obciach okresu Liptovský Mikuláš ho má len obec Prosiek.
- Objemovo najväčšia ťažba v regióne Liptov bola realizovaná v roku 2014 v objeme 805 tisíc m³. V ochranných lesoch sa najviac ťažilo v roku 2012 v objeme 190 417 m³, čo predstavovalo 33% celkovej ťažby, kým v roku 2020 to už bolo len 52,8 tisíc m³ (14,2% celkovej ťažby).
- V rokoch 2012-2020 klesol objem ťažby v okrese Liptovský Mikuláš o 41,8%, kým v ochranných lesoch o 79,4%. V okrese Ružomberok išlo o pokles o 16,9%.
- Envirovýchova nemá v regióne Liptov koncepčný prístup ani líderstvo napríklad zo strany Štátnej ochrany prírody (ŠOP). V regióne nie je zriadené žiadne envirocentrum, resp. ekocentrum. Investične pripravené je však v meste Ružomberok, ktoré sa uchádza o získanie finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ.

Doprava

- Región Liptov je veľmi dobre dopravne napojený na medzinárodné cestné aj železničné koridory (diaľnica D1, železničná trať č.105 Bratislava – Košice, rýchlostné cestné ťahy na Maďarsko aj Poľsko). Z národných dopravných investícií je pre región Liptov a mesto Ružomberok kľúčové dobudovanie diaľnice D1. Pre mesto Liptovský Mikuláš je to zas prekládka železničnej trate aj so železničnou stanicou, ktorú MDVSR investične prioritizovalo, žiaľ, až na rok 2029.
- Hustota cestnej siete v okrese Liptovský Mikuláš v roku 2018 predstavovala 4,86 km na tisíc obyvateľov, čo je nadpriemerná hodnota Žilinského kraja (2,97 km/tisíc obyvateľov). Okres Ružomberok je pod týmto priemerom.
- Aj z hľadiska tejto významnosti sídli v meste Liptovský Mikuláš Správa ciest Žilinského kraja, pracovisko Liptov, a Stredisko správy a údržby diaľnic Národnej diaľničnej spoločnosti (NDS).
- Kľúčovým dopravným projektom Žilinského kraja je zavedenie systému integrovaného dopravného napojenia a systému intermodálnej dopravy, ktoré umožnia napojenie železničnej a autobusovej dopravy na individuálnu motorovú aj nemotorovú dopravu, s pozitívnym dopadom na udržateľný rozvoj regiónu Liptov a podporu ekologickej mobility.
- Mesto Liptovský Mikuláš v porovnaní s mestom Ružomberok v rokoch 2015-2021 výrazne viac investovalo do budovania parkovacích plôch a do výstavby cyklochodníkov (aj zo zdrojov IROP EŠIF). Do výstavby cyklochodníkov v meste Liptovský Mikuláš sa investovalo priemerne 205 tisíc EUR ročne, kým v meste Ružomberok len 61 tisíc EUR ročne. Do miestnych komunikácií investujú obidve mestá približne rovnakú sumu ročne (priemerne 250 tisíc EUR). Mesto Ružomberok priemerne viac investuje do úpravy peších chodníkov (133 tisíc EUR ročne, kým Liptovský Mikuláš len 16 tisíc EUR ročne).
- Investičný dlh mesta Liptovský Mikuláš v dopravnej infraštruktúre je vyčíslený na 14 miliónov EUR. Tento údaj za mesto Ružomberok nie je k dispozícii.
- Prioritou v oblasti cyklomobility a budovania cyklickej infraštruktúry na území UMR Liptov je vybudovanie cyklochodníka Vážskej cyklomagistrály ako hlavnej regionálnej cyklickej tepny, v spolupráci so Žilinským samosprávnym krajom.
- V meste Liptovský Mikuláš plánujú do roku 2026 investovať do 3 cyklochodníkov: Liptovská Ondrašová – Tatralandia (projekčne pripravený) a ďalšie dva cyklochodníky Podbreziny – Smrečany a Liptovský Mikuláš – Demänová (obidva zatiaľ investične nepripravené). Prehľad plánovaných investičných priorít do cyklomobility za mesto Ružomberok sme nezískali.
- V meste Ružomberok prevádzkuje spoločnosť Blaguss 6 liniek MHD a v meste Liptovský Mikuláš spoločnosť Arriva Liorbus 14 liniek. Spoločnosť Arriva Liorbus prevádzkuje aj 47 prímestských autobusových liniek v regióne, z toho 35 v okrese Liptovský Mikuláš. Spoločnosť Arriva Liorbus na území UMR Liptov neprevádzkuje žiadny cyklobus.
- Mesto Liptovský Mikuláš v roku 2019 ukončilo investíciu do modernizácie vozového parku a fungovania MHD na území mesta, čo malo pozitívny efekt a medzi rokmi 2018-2019 takmer zastavilo pokles cestujúcich v MHD.
- V roku 2021 sa región Liptov so 75 895 vozidlami podieľal na všetkých evidovaných vozidlách v Žilinskom kraji 18,32%. V okrese Liptovský Mikuláš je evidovaných 1,5-krát viac vozidiel ako v okrese Ružomberok. Kým v okrese Liptovský Mikuláš pripadlo 0,62 vozidla na obyvateľa, v okrese Ružomberok to bolo 0,53 vozidla a v Žilinskom kraji 0,58 vozidla na obyvateľa.
- Dlhodobý pokles cestovania MHD zvyšuje počet osobných automobilov. V rokoch 2003-2014 narástol počet automobilov v užívaní o 64,5% len v meste Liptovský Mikuláš. Nárast v regióne Liptov pokračoval aj medzi rokmi 2018-2021, a to o 6,1% na 75 895 evidovaných vozidiel v roku 2021.

Technická infraštruktúra

- 46,6% domácností UMR Liptov využíva na vykurovanie plyn, 12,1% elektrickú energiu a 0,1% solárnu energiu ako jediný obnoviteľný zdroj energie (OZE).
- Z obcí UMR Liptov obce Bukovina, Galovany, Gôtovany, Vlachy a Turík nie sú plynofikované.
- Región Liptov zaostáva vo využívaní OZE na vykurovanie, chladenie, výrobu elektriny, prípadne využitie v doprave, s výnimkou fotovoltaických elektrární a malých vodných elektrární na Váhu. Geotermálna energia nebola zatiaľ posúdená z pohľadu vhodného zdroja na centrálnu výrobu tepla a vykurovanie.
- Jadrové mestá UMR Liptov vlastní 305 verejných budov, z toho Liptovský Mikuláš 169 budov. Najúspešnejšími obcami v znižovaní energetickej náročnosti budov zatepľovaním sú obec Liptovské Sliače (6 z 21 budov), Liptovská Teplá (3 z 10 budov), Vlachy (2 zo 4 budov), Lisková (3 z 5 budov). O riešenie energetických úspor vo verejných budovách má záujem každá obec z územia UMR Liptov.
- V roku 2014 prebehla v meste Ružomberok modernizácia a dobudovanie centrálnych rozvodov tepla mestskou spoločnosťou CZT Ružomberok, s. r. o. Vznikla tak jedna z najmodernejších sietí teplovodov na Slovensku. Zdrojom vykurovania je vodná para z Mondi SCP, a.s.. Rozvody majú dĺžku 29,4 km a zásobujú teplom 7 500 domácností. V meste Liptovský Mikuláš výrobu tepla zo zemného plynu a rozvod tepla sieťou potrubí v dĺžke 26 km zabezpečuje komerčná spoločnosť LMT, a. s. zo skupiny Engie, ktorá v roku 2010 mala napojených 7 065 bytových jednotiek.
- Verejné osvetlenie v meste Liptovský Mikuláš s 3 370 stĺpmi nie je od roku 2019 modernizované. Je to odvtedy, ako spoločnosť FINMOS prevzala správu verejného osvetlenia a urobila vstupnú investíciu. Spoločnosť končí zmluvu v roku 2024. Správu verejného osvetlenia v meste Ružomberok zabezpečuje spoločnosť LightTech, s. r. o. Modernizáciu verejného osvetlenia mesto Ružomberok financuje z grantov EŠIF. Aktuálne je schválený projekt ktorý rieši výmenu 337 výbojok verejného osvetlenia a ďalšie investície v oblasti modernizácie rozvodov verejného osvetlenia.
- Obce z územia UMR Liptov, ktoré majú záujem investovať do modernizácie verejného osvetlenia, sú Prosiek, Galovany, Gôtovany, Liptovská Teplá a Liptovské Sliače.
- Zo 14 vodárenských spoločností na Slovensku sú na území UMR Liptov lokalizované 2 spoločnosti: Liptovská vodárenská spoločnosť (LVS), ktorej akcionármi je 56 samospráv vrátane mesta Liptovský Mikuláš, a Vodárenská spoločnosť Ružomberok (VSR), ktorej akcionármi je 26 samospráv vrátane mesta Ružomberok. LVS zásobuje mesto Liptovský Mikuláš, ako aj väčšinu obcí UMR Liptov vodou z vodárenského zdroja v Demänovskej doline a VSR z podzemných vôd. LVS má veľkokapacitnú ČOV vybudovanú v meste Liptovský Mikuláš pre 126 000 EO a VSR v Hrboltovej vo vlastníctve Mondi SCP, a.s..
- LVS účtovala svojim klientom v roku 2022 najvyššie stočné na Slovensku (1,83 EUR na meter kubický), kým VSR najnižšie vodné aj stočné na Slovensku.
- LVS spravovala v roku 2020 o 1,24-krát viac klientov napojených na kanalizáciu a o 1,31-krát viac klientov napojených na vodovod ako VSR, pričom evidovala 2,28-krát viac zamestnancov. Napojenie na kanalizáciu v rokoch 2015-2020 u VSR vzrástlo o 7,6%, kým počet klientov napojených na vodu poklesol o 3%. U LVS počet napojených klientov na kanalizáciu vzrástol o 1% a na zásobovanie vodou vzrástlo mierne o 0,2%.
- LVS investovala za obdobie rokov 2015-2020 do majetku 2,9-krát viac ako VSR, celkovo 8,8 mil. EUR, z toho 2 mil. EUR v Demänovskej Doline a 1,6 mil. EUR v Liptovskej Sielnici. VSR v roku 2015 získala finančné zdroje z EŠIF vo výške 27,6 mil. EUR na dofinancovanie kanalizačnej siete a ČOV v Liptovských Sliačoch a Liptovskej Teplej.
- Obce UMR Liptov, ktoré nie sú odkanalizované (Prosiek, Bobrovník, Galovany, Gôtovany, Vlachy a Turík), nemajú vlastné zdroje ani na prípravu štúdií a projektových dokumentácií.
- SMART technológie v informačnej infraštruktúre, a to aj s ohľadom na potrebu personálnych kapacít, využívajú na území UMR Liptov viac mestá ako obecné samosprávy. Mesto Liptovský Mikuláš má spracovanú koncepciu SMART City mesta Liptovský Mikuláš a je súčasťou iniciatívy SMART Cities. Buduje komplexný informačný systém mesta, v ktorom má integrované rozhranie pre open data, mapy vo webgis a elektronické formuláre e-gov. Mesto Ružomberok pracuje na svojom webovom portáli s geografickými informačnými systémami (GIS) od GISPLAN.
- Spoločnosť Imafex, najväčší poskytovateľ internetu v meste Liptovský Mikuláš, investoval do dobudovania siete optických káblov, ktorej rozsah sa oproti roku 2015 rozšíril o 53%. Informácie o poskytovateľovi internetu v meste Ružomberok sme nezískali.
- Jadrové mestá UMR Liptov prevádzkujú vlastné webové portály, profily na sociálnych sieťach a televízie (TV Liptov v Liptovskom Mikuláši a Mestská televízia Ružomberok), vydávajú vlastné periodiká (dvojtyždenník Ružomerský hlas a mesačník Mikuláš), prevádzkujú vlastné kontaktné miesta s občanmi (Centrum služieb občanom mesta v Liptovskom Mikuláši a Klientské centrum v Ružomberku). Obce UMR Liptov na komunikáciu s občanmi okrem webstránky a profilov na sociálnych sieťach využívajú aj obecný rozhlas a niektoré vydávajú občasnú tlačenu periodiká.

Sociálne veci, zdravotníctvo a bývanie

- Obidve jadrové mestá majú aktuálne platné Komunitné plány sociálnych služieb (mesto Ružomberok do konca roka 2022 a mesto Liptovský Mikuláš do konca roka 2025).
- Obidve jadrové mestá zastrešujú tieto sociálne služby: domáca opatrovateľská služba, centrá pre seniorov (kluby seniorov), detské jasle a terénnu sociálnu prácu. Mesto Ružomberok navyše prevádzkuje Nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu a a zariadenie krízovej intervencie – Útulok pre 15 občanov bez prístrešia. Mesto Ružomberok plánuje výstavbu

domova pre seniorov a domova sociálnych služieb a mestské komunitné centrum. Mesto Liptovský Mikuláš spomenuté zariadenia prevádzkuje.

- V domácej opatrovateľskej službe má mesto Ružomberok zaradených 83 opatrovateľov pre 126 klientov vďaka 2 projektom z EŠIF (2018 a 2021), kým mesto Liptovský Mikuláš 43 opatrovateľov pre 66 klientov.
- 10 klubov seniorov sa v meste Liptovský Mikuláš stretáva v 9 denných centrách v mestských častiach pre 1 033 seniorov (115 seniorov na centrum) a mesto Ružomberok má zriadené 4 centrá pre 729 seniorov (182 seniorov na centrum).
- Detské jasle v Liptovskom Mikuláši (38 detí/16 pracovníkov) sú 4x väčšie ako v Ružomberku (10 detí/3 pracovníci).
- Podľa oficiálnych štatistických údajov žije v meste Liptovský Mikuláš 624 Rómov, pričom Atlas rómskych komunít z roku 2019 ich počet odhaduje na 901-1000 a Komunitný plán mesta Liptovský Mikuláš hovorí o 1 875 Rómoch. V meste Ružomberok je situácia podobná. ŠÚSR uvádza 172 Rómov a Atlas rómskych komunít ich odhaduje početne viac, na 401-500. Terénna sociálna práca poskytovaná MRK v Liptovskom Mikuláši je financovaná z národného projektu EŠIF pre 3 zamestnancov, ktorí v priebehu rokov 2015-2020 vybavili 497 klientov.
- Mestské nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu v meste Ružomberok v roku 2020 evidovalo 243 klientov, pričom ich počet od roku 2015 klesal z počtu 829 klientov. Je ho súčasťou je aj nocľaháreň pre 15 ľudí bez domova.
- Mestské zariadenie pre seniorov a Domov sociálnych služieb v Liptovskom Mikuláši poskytuje priestor pre 46 klientov a 26 pracovníkov. Súčasný priemerný vek ich klientov je 84,1 roka. V meste Liptovský Mikuláš pôsobí aj zariadenie Žilinského samosprávneho kraja so 128 miestami a 2 súkromné zariadenia s kapacitou 140 miest. V meste Ružomberok má Žilinský samosprávny kraj zariadenie pre seniorov so 70 miestami a súkromné zariadenie ViaVitae disponuje 36 miestami. V Likavke prevádzkuje Žilinský samosprávny kraj veľkokapacitný Domov sociálnych služieb s 251 miestami a je tu prevádzkované aj súkromné zariadenie Seniores so 106 miestami.
- Mestské Komunitné centrum v meste Liptovský Mikuláš v osade Hlboké eviduje 378 klientov na 6 pracovníkov. V meste Ružomberok pôsobí komunitné centrum Úsmev ako dar a komunitné centrum Bratskej jednoty baptistov BJB Ružomberok. V Komunitnom centre Liptovský Mikuláš je zriadená aj nocľaháreň pre ľudí bez domova so 6 miestami.
- Obidve mestá majú zriadené miestne občianske hliadky, tzv. MOPS. Kým mesto Liptovský Mikuláš čerpá už tretí projekt pre 8 pracovníkov, mesto Ružomberok začalo v roku 2019 svoj prvý projekt na 3 členov MOPS a momentálne implementuje druhý na roky 2022 - 2023.
- Počet poberateľov dávok v hmotnej núdzi v meste aj v okrese Liptovský Mikuláš klesol v rokoch 2015-2021 o 60%. Údaje za okres ani mesto Ružomberok nie sú k dispozícii.
- V meste Ružomberok má ÚPSVAR zriadené 3 detské domovy so 120 miestami.
- Žilinský kraj má po Prešovskom a Košickom kraji tretí najväčší počet hospitalizácií, pričom región Liptov vykazuje vyššie % hospitalizácií ako ostatné regióny Žilinského kraja, čo znamená, že na Liptove je potrebné venovať zvýšenú pozornosť prevencii chorôb, včasnej diagnostike a opatreniam na zlepšenie zdravotného stavu.
- Počtom nahlásených PN má okres Ružomberok vyššiu mieru chorobnosti ako okres Liptovský Mikuláš.
- Nemocničné a zdravotnícke zariadenia v regióne Liptov sú najväčšími zamestnávateľmi. V roku 2020 okres Liptovský Mikuláš eviduje 1 028 pracovníkov v zdravotníctve a okres Ružomberok 2 259 pracovníkov. Počet nemocničných a zdravotníckych zariadení pokrýva 40% všetkých zariadení v Žilinskom kraji, aj keď na Liptove počet samostatných ambulancií pre dospelých, pre deti, stomatologických a gynekologických ambulancií od roku 2015 výrazne poklesol. V okrese Ružomberok zaniklo 13 špecializovaných lekárske ambulancií, kým v okrese Liptovský Mikuláš ich 6 vzniklo.
- V roku 2020 je v bytovom fonde UMR Liptov evidovaných 31 663 bytov, pričom na bytovú jednotku pripadá 2,3 obyvateľa. 80,4% bytov je evidovaných v mestách, kým rodinné domy majú prevahu v obciach UMR Liptov. Prevahu majú byty s 2-3 izbami. Obecné byty pokrývajú len 4,3% bytového fondu. Rodinné domy majú prevahu v obciach okresu Ružomberok (je ich tu o 259% viac ako v obciach okresu Liptovský Mikuláš).
- Mesto Liptovský Mikuláš stávalo do roku 2014 nájomné byty s podporou Štátneho fondu rozvoja bývania a v roku 2021 má k dispozícii o 121 bytov viac ako mesto Ružomberok, ktoré eviduje 464 nájomných bytov, z toho len 0,8% bezbariérových.
- Mestské polície obidvoch miest majú takmer rovnaký počet príslušníkov (32 ich má mesto Liptovský Mikuláš a 31 mesto Ružomberok) a rovnaký počet kamier na monitorovanie verejných priestranstiev, verejných budov aj súkromného majetku. Mesto Liptovský Mikuláš dokázalo medzi rokmi 2015-2020 odhaliť 4x viac priestupkov aj vďaka chránenej dielni s 5 pracovníkmi navyše. Celkový počet priestupkov medzi rokmi 2015-2020 klesal, najviac na úseku dopravy.
- Oblasť civilnej ochrany sa nevenuje dostatočnou pozornosťou, aj keď do jej agendy spadá riešenie mimoriadnych krízových situácií či zabezpečenie protipovodňovej ochrany.
- Požiarnu ochranu zabezpečujú v obidvoch mestách dobrovoľné hasičské zbory (DHZ). V obidvoch mestách pracujú 3 DHZ. Kým v meste Liptovský Mikuláš má DHZ 142 členov, v meste Ružomberok je to 80 členov. Mesto Liptovský Mikuláš má zriadený aj Dobrovoľný hasičský zbor mesta (DHZM) so 17 členmi.

Kultúra

- Kultúrna ponuka obidvoch miest vychádza z historických daností a kultúrnych súvislostí, ktoré tvoria základ ich kultúrnej identity. V Liptovskom Mikuláši to je pôsobenie Juraja Tranoscia, štúrovskej generácie a podpis Žiadostí slovenského národa, prvá verejná knižnica a základy slovenského ochotníckeho divadla od G.Fejérpataky-Belopotockého, priemyselná garbiarska história a židovstvo, pôsobenie maliara P. M. Bohúňa, najťažšie oslobodovacie boje 2. svetovej vojny na Hájí-Nicovô. V Ružomberku ide zas o blízkosť Likavského hradu, priemyselnú históriu spojenú s papierňou (aj ručnou výrobou

papiera ako prvou na Slovensku), celulózku, textilku, zápalkárňu a bryndziarňu, slovenský národný život na začiatku 20. storočia (Andrej Hlinka), pôsobenie katolíckych kultúrnych spolkov, prvé stále kino, bratov Kúrtiovcov a založenie Liptovskej muzeálnej spoločnosti ako predchodcu Liptovského múzea, pôsobenie maliara Ľ. Fullu a iné.

- Na území UMR Liptov pôsobia profesionálne kultúrne inštitúcie zriadené mestom (Mestská knižnica v Ružomberku, Kultúrny dom Andreja Hlinku v Ružomberku, Dom kultúry v Liptovskom Mikuláši a Múzeum Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši), zriadené Žilinským samosprávnym krajom (Liptovské múzeum a jeho 10 expozícií, Galéria P. M. Bohúňa v Liptovskom Mikuláši, Knižnica G. Fejérpataky-Belopotočského v Liptovskom Mikuláši, Liptovské osvetové stredisko v Liptovskom Mikuláši) a zriadené štátom (SNG – Galéria Ľ. Fullu v Ružomberku, MŽPSR – Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva).
- Okrem zriaďovanej kultúry pôsobí na území UMR Liptov okolo 50 kultúrnych operátorov, združení a spolkov, ktoré pôsobia v rôznych umeleckých žánroch a ktorým na činnosť prispievajú obidve mestá zo svojich dotačných mechanizmov (mesto Liptovský Mikuláš sumou 15 000 EUR ročne a mesto Ružomberok sumou 28 000 EUR ročne).
- 15 múzeí, ktoré pôsobia na území UMR Liptov, tvorí 93,8% ponuky múzeí regiónu Liptov a 39% ponuky Žilinského kraja. Kým mestské Múzeum Janka Kráľa patrí svojim zbierkovým fondom medzi najväčšie mestské múzeá na Slovensku, Liptovské múzeum je jedným z najväčších regionálnych múzeí na Slovensku. Najnavštevovanejšou kultúrnou inštitúciou na Liptove je Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, ktoré v roku 2014 prešlo rekonštrukciou a modernizáciou a v roku 2021 evidovalo 14 488 návštevníkov.
- 3 galérie na území UMR Liptov tvoria 75% ponuky galérií regiónu Liptov a 36,4% ponuky Žilinského kraja.
- Región Liptov eviduje najväčší počet národných kultúrnych pamiatok v Žilinskom kraji (454 NKP má 25,7%-ný podiel na pamiatkovom fonde Žilinského kraja). Na území UMR Liptov je evidovaných 246 NKP (54,2% regiónu Liptov). V porovnaní s mestom Liptovský Mikuláš má mesto Ružomberok o 82 NKP viac.
- Súčasťou Mesta Ružomberok je aj lokalita svetového dedičstva UNESCO – osada Vlkolíne, ktorá v roku 2023 oslávi 30 rokov od svojho zápisu na zoznam lokalít svetového dedičstva.

Šport

- Liptovský Mikuláš je vďaka významným osobnostiam profesionálneho športu Michalovi Martikánovi a Petre Vlhovej mestom olympijských víťazov.
- Obidve mestá majú na svojom území športoviská aj pre profesionálny šport. V Liptovskom Mikuláši najmä pre lyžovanie v blízkom stredisku Jasná v Demänovskej doline, pre vodný slalom v Areáli vodného slalomu Ondreja Cibáka a pre ľadový hokej v Titan Aréne, kde pôsobí profesionálny hokejový klub HK32 Liptovský Mikuláš. V Ružomberku je významná domovská basketbalová hala Koniareň pre ženský mestský basketbalový klub MBK Ružomberok a futbalový štadión Pod Čebraťom, domovský štadión futbalového klubu MFK Ružomberok.
- Okrem profesionálneho športu majú v oboch mestách svoje zázemie viaceré amatérske a poloamatérske športové kluby, ktorých činnosť podporujú mestá prostredníctvom dotačnej schémy (Liptovský Mikuláš sumou do 20 000 EUR ročne a Ružomberok sumou do 50 000 EUR ročne).
- Športová infraštruktúra je však takmer bez zmeny od roku 2015, s výnimkou modernizácie skateparku v Liptovskom Mikuláši, a vyžaduje si investície do rekonštrukcie a modernizácie vybavenia. V meste Ružomberok chýba atletický štadión a moderná multifunkčná športová hala podobná Liptov Aréne pri Tatralandii, s minimálne 3 ihriskami využívanými naraz. Ani jedno mesto nemá zrekonštruované plavárne, ktoré športovci v rámci športovej prípravy nevyhnutne potrebujú.

Identita a sebestačnosť

- Región Liptov má vidiecky charakter – až 50% obyvateľov regiónu žije na vidieku.
- Od roku 2021 OOCR Región Liptov rieši aj branding a certifikačnú schému pre regionálny produkt Liptov nazvaný Produkt Liptova. Partnermi v projekte sú 2 aktívne miestne skupiny: MAS Horný Liptov a MAS Dolný Liptov, ktoré na základe schválených CLLD stratégií participatívne, z dotácií programu EÚ Leader implementujú na vidieku programy rozvoja a podporujú tvorbu udržateľných pracovných miest.

Cestovný ruch

- Turistický región Liptov je atraktívny svojou vybavenosťou od najlepšieho lyžiarskeho strediska Jasná, lyžiarskeho strediska a bikeparku Malino Brdo, 2 aquaparkov s termálnou vodou, kúpaliskom s termálnou vodou v Liptovskom Jáne, najdlhšou sieťou peších turistických trás (1 185 km na 50 oficiálnych turistických chodníkoch), zázemím pre cyklistov (850 km značených cyklotrás), vodnou nádržou Liptovská Mara, kúpeľmi Lúčky a Ľubochňa.
- V rekordnom roku 2019 vygeneroval turistický región Liptov 2 002 947 návštevníkov (56,2% návštevníkov Žilinského kraja) a 724 647 prenocovaní (55,4% prenocovaní Žilinského kraja), čo z neho robí najnavštevovanejší región Žilinského kraja a druhý najnavštevovanejší na Slovensku (po Vysokých Tatrách).
- UMR Liptov sa v roku 2019 podieľal na prenocovaniach regiónu Liptov 58,3% a na počte návštevníkov 62,3%. Išlo najmä o obidve jadrové mestá a turistické obce Demänovská Dolina, Bešeňová, Liptovský Trnovec, Liptovská Sielnica a Liptovská Teplá.

- V období rokov 2015-2019 sa počty prenocovaní v regióne Liptov zvýšili o 46,3% a počty návštevníkov o 49,6%, najviac v okrese Liptovský Mikuláš. Do pandemického roku 2019 sa v regióne od roku 2017 priemerne otváralo 57 ubytovacích zariadení s 992 lôžkami ročne.
- Pandémia výrazne poznačila výkony cestovného ruchu v regióne Liptov. Za obdobie rokov 2019-2021 klesol počet prenocovaní o 49,4% a počet návštevníkov o 51,6%.
- Zahraničná návštevnosť v roku 2019 tvorila 34,7% celkovej návštevnosti regiónu, kým v roku 2021 len 13,5%. 3/4 zahraničnej návštevnosti tvorili krajiny Česká republika, Poľsko a Maďarsko. Pandémia zredukovala návštevnosť českej klientely o 76,3% a maďarskej klientely o 84%. Údaje za poľskú klientelu neboli v ŠÚSR dostupné. V roku 2019 prevládali zahraniční návštevníci pred slovenskými v meste Liptovský Mikuláš, v Liptovskom Trnenci a v Bešeňovej.
- V roku 2021 tvoril región Liptov 51,2% lôžkovej kapacity Žilinského kraja, pričom okres Liptovský Mikuláš až 74,8% lôžkovej kapacity regiónu Liptov.
- Za obdobie rokov 2017-2021 pribudlo v obci Demänovská Dolina 31 ubytovacích zariadení (rekordný nárast o 45,6%), v meste Ružomberok 19 ubytovacích zariadení, v obci Liptovský Trnovec 18 ubytovacích zariadení a v meste Liptovský Mikuláš 13 ubytovacích zariadení.
- Profesionálne riadenie turistického regiónu Liptov zastrešuje Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Liptov s 19 členmi (údaj k 31.3.2022).
- Najväčšie atrakcie pre zahraničných návštevníkov v regióne Liptov prevádzkované subjektom verejnej správy sú Demänovské jaskyne – Demänovská jaskyňa slobody a Demänovská ľadová jaskyňa. Za obdobie rokov 2015-2021 evidovali priemerne ročne 100 tisíc návštevníkov v Demänovskej jaskyni slobody a 65 tisíc návštevníkov v Demänovskej ľadovej jaskyni. Kým v Demänovskej jaskyni slobody pripadlo na 1 zahraničného návštevníka 1,33 Slováka, v Demänovskej ľadovej jaskyni to bolo 1,96 Slováka.

Medzinárodná a cezhraničná spolupráca

- Mesto Liptovský Mikuláš je aj vďaka členstvu v Euroregión Tatry a v zoskupení EZÚS Tatry úspešným žiadateľom finančných prostriedkov z Interreg Poľská republika – Slovenská republika, s cezhraničnými partnermi mestom Nowy Targ a mestom Jaslo.
- Mesto Ružomberok je aktívnym prijímateľom grantov z programu Interreg Česká republika – Slovenská republika na projekty súvisiace s UNESCO lokalitou Vlkolínec spoločne s partnerským mestom Kroměříž.
- Vzťahy s partnerskými mestami majú v oboch mestách skôr charakter kultúrnej diplomacie.